

Handwritten title or name at the top of the page.

Bibelhistorie

mit

116 af Kirkens historie
taarstid og kirke

Volfrid Vogt

forordret af Kirkens Historie

Med 12 karte

1833 udgivet af
1833 udgivet af

1833 udgivet af

1833 udgivet af

1833 udgivet af

1833

Bibelhistorie

med

lidt af kirkens historie

af

Volrath Vogt,

for overlærer ved Kristiania katedralskole.

Med to karter.

33te autoriserede oplag.

Koster indbunden 60 øre.

Kristiania.

A. W. Brøgers bogtrykkeri.

1898.

Siak Fellman.

Bibalhistoria

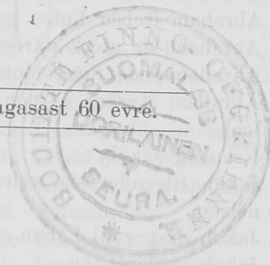
ja

vehaš girko historiast.

Oktan

Guvtin ædnam-kartačîn.

Dat girje maksa ċadnagasast 60 evre.

Kristianiast.

Prenteduvvum A. W. Brøgger lutte.

1898.

Indhold.

Det gamle testamente.	22. Josef giver sig tilkjende.
1. Skabelsen.	23. Jakob drager til Ægypten.
2. Adam og Eva.	24. Moses fødes.
3. Syndefaldet.	25. Moses i Midian.
4. Kain og Abel.	26. Udgangen af Ægypten.
5. Set og hans efterkommere.	27. Vandringer i ørkenen.
6. Syndfloden.	28. Josva.
7. Babels taarn.	29. Gideon. Jefta. Samson.
8. Abraham drager til Kana'an.	30. Eli og Samuel.
9. Abraham frelser Lot.	31. Rut.
10. Abraham er sterk i troen.	32. Saul.
11. Abraham beder for Sodoma.	33. David og Goliat.
12. Abraham styrkes i troen.	34. Saul forfølger David. Saul dør.
13. Isak.	35. David bliver konge.
14. Esau og Jakob.	36. Davids fald.
15. Jakob tilvender sig velsigelsen.	37. Absalons oprør.
16. Jakob drager til Laban.	38. Salomo.
17. Jakob møder Esau.	39. Riget deles.
18. Josef sælges af sine brødre.	40. Israels rige. Jeroboam.
19. Josef kastes i fængsel.	41. Akab og Elias.
20. Josef udtyder drømme.	42. Israels rige ødelægges.
21. Josefs brødre kommer til Ægypten.	43. Juda rige. Ezekias og Esaias.

Sistdoalatus.

Boares testameta.

1. Sivdnedæbme.
2. Adam ja Eva.
3. Suddo-jorralæbme.
4. Kain ja Abel.
5. Set ja su maņestboattek.
6. Suddo-ulle.
7. Babel toardna.
8. Abraham manna Kanaani.
9. Abraham gagjo Lot.
10. Abraham læ nanos oskotes.
11. Abraham rokkadalla Sodomma oudast.
12. Abraham nannijuvvu oskoi.
13. Isak.
14. Esau ja Jakob.
15. Jakob bodnja aldsesis buristsivdnadusa.
16. Jakob manna Laban lusa.
17. Jakob boatta Esau oudald.
18. Josef vuvddujuvvu vieljaines.
19. Josef bigjujuvvu giddagassi.
20. Josef õilge negoid.
21. Josef vieljak bottek Egypteni.
22. Josef dovdat ječas.
23. Jakob manna Egypteni.
24. Moses riegad.
25. Moses Midian ædnamest.
26. Egyptenest olgusvuolggem.
27. Mæcest vagjolæbme.
28. Josva.
29. Gideon. Jefta. Samson.
30. Eli ja Samuel.
31. Rut.
32. Saul.
33. David ja Goliat.
34. Saul doarradalla David. Saul jabma.
35. David šadda gonagassan.
36. David jorralæbme.
37. Absalon vuostehakko.
38. Salomo.
39. Rika jukkujuvvu.
40. Israel rika. Jeroboam.
41. Akab ja Elias.
42. Israel rika duššaduvvu.
43. Juda rika. Esekias ja Esaias.

44. Juda rige ødelægges.
45. Det babyloniske fangenskab.
46. Hjemkomsten fra Babylon.
47. Makkabæerne.
48. Jonas.
49. Job.
50. Det gamle testaments skrifter.

Det nye testamente.

51. Døberen Johannes's fødsel.
52. Engelen Gabriel kommer som sendebud til jomfru Maria.
53. Frelserens fødsel.
54. De vise fra Østerland.
55. Jesus som barn i templet.
56. Johannes prædiker og døber.
57. Jesu daab.
58. Jesu fristelse.
59. Jesus begynder sin gerning.
60. Jesus vælger 12 apostle.
61. Jesu samtale med Nikodemus.
62. Jesu samtale med den samaritanske kvinde.

Jesu lignelser eller parabler.

63. Sædemanden.
64. Klinten blandt hveden.
65. Den barmhjertige samaritan.
66. Den rige bonde.
67. Figentræet.
68. Den ubarmhjertige medtjener.

69. Den fortabte Søn. Det tabte faar.
70. Den rige mand og Lazarus.
71. Farisæeren og tolderen.
72. Arbejderne i vingaarden.
73. Kongesønnens bryllup.
74. De betroede pengesummer.

Jesu undergerninger eller mirakler.

75. Jesus gjør vand til vin i brylluppet i Kana.
76. Jesus stiller stormen.
77. Jesus opvækker enkens søn af Nain.
78. Jesus opvækker Jairus's datter.
79. Jesus mætter 5000 i ørkenen.
80. Jesus helbreder den kanaanæiske kvindes datter.
81. Jesus helbreder 10 spedalske.
82. Jesus opvækker Lazarus.

Andre fortællinger af Jesu liv.

83. Jesus lærer sine disiple at bede.
84. Jesus forklares paa hjerget.
85. Jesus velsigner de smaa børn.
86. Jesus tager ind til Zakkæus.
87. Jesu fiender.

Jesu sidste dage.

88. Jesu indtog i Jerusalem.
89. Jesus indsætter nadverden.

44. Juda rika duššaduvvu.
 45. Babylonalaš fanggavuotta.
 46. Babylonast ruoktot boatem.
 47. Makkabealažak.
 48. Jonas.
 49. Job.
 50. Boares testamenta girjek.

Odđa testamenta.

51. Johannes gastašægje ri-
 gadæbme.
 52. Gabriel engel boatta airasen
 nieidda Maria lusa.
 53. Bæste riegadæbme.
 54. Nuortta-ædnam visak.
 55. Jesus mannan tempelest.
 56. Johannes sardned ja gastaš.
 57. Jesus gasta.
 58. Jesus gæčçalubme.
 59. Jesus algat dagos.
 60. Jesus vallje 12 apostal.
 61. Jesus sarnodæbme Nikode-
 musin.
 62. Jesus sarnodæbme Samari-
 tanelaš nissonin.

Jesus værddadusak.

63. Gilvve-olmai.
 64. Arvotes rasek nisoï gaskast.
 65. Vaibmolades Samaritanelaš.
 66. Rigges dalo-ised.
 67. Fikunmuorra.
 68. Arvotes balvvalam-guoiðme.
 69. Lappum bardne. Lappum
 savcca.
 70. Rigges olmai ja Lasarus.
 71. Farisealaš ja tuollar.

72. Vidnegardde-barggek.
 73. Gonagas-barne hæjak.
 74. Oskelduvvum ruđak.

Jesus oavddodagok daihe
 ibmašak.

75. Jesus dakka čace vidnen
 Kana hæjain.
 76. Jesus golkket dalke.
 77. Jesus bajasbokta Nain læ-
 ska barne.
 78. Jesus bajasbokta Jairus
 nieida.
 79. Jesus borat 5000 olbma
 mæcest.
 80. Jesus buored Kananealaš
 nisson nieida.
 81. Jesus buored 10 spittalaža.
 82. Jesus bajasbokta Lasarus.

Æra muittalusak Jesus
 ællem birra.

83. Jesus oapat su mattajeg-
 jides rokkadallat.
 84. Jesus hærvasen dakkujuvvu
 vare alde.
 85. Jesus buristsivdned ucca
 manačid.
 86. Jesus manna sisa Sakkeus
 lusa.
 87. Jesus vašalažak.

Jesus maņemuš bæivek.

88. Jesus mannam Jerusalemi.
 89. Jesus asat ækkedes mal-
 lasid.

90. Jesus i Getsemane.
91. Jesus for det høie raad.
92. Peters fornegtelse. Judas's selvmord.
93. Jesus for Pilatus.
94. Jesus paa korset.
95. Jesu begravelse.
96. Jesu opstandelse.
97. Jesus aabenbarer sig for disiplene.
98. Jesu himmelfart.
99. Den Hellig-Aands udgydelse.
100. Apostlene for det høie raad.
101. Stefanus.
102. Kornelius.
103. Paulus.
104. Jerusalems forstyrrelse.
105. Apostelen Johannes.
106. Det nye testaments skrifter.

Lidt af kirkens historie
 efter apostlenes død.

1. Kristendommens fremgang. Forfølgelserne mod de kristne.
2. Konstantin den store.
3. Muhammed.
4. Kristendommen indføres i Norden.
5. Paverne og munkene.
6. Reformationen.
7. Reformationen indføres i Norden.
8. Missionsvæsenet. Bibelselskaberne.

Kort beskrivelse af
 Jødeland.

90. Jesu Getsemanest.
91. Jesus alla digge oudast.
92. Pietara biettalus. Judasa loappa.
93. Jesus Pilatus oudast.
94. Jesus ruosa alde.
95. Jesus havddadubme.
96. Jesus bajasčuozželæbme.
97. Jesus almostatta ječas su mattajegjidasas.
98. Jesus alhmainnam.
99. Bassevuoiņa golgatubme.
100. Apostalak alla digge oudast.
101. Stefanus.
102. Kornelius.
103. Paulus.
104. Jerusalem duššadubme.
105. Apostal Johannes.
106. Ođđa testamenta girjek.

Vehaš girko historiast apostali jabmen maŋŋel.

1. Kristalašvuođa ouddanæbme. Kristalažai vašotubme.
2. Konstantin dat stuores.
3. Muhammed.
4. Kristalašvuotta buktujuvvu davve-ædnamidi.
5. Pave ja munkek.
6. Reformašon daihe osko buttestæbme.
7. Reformašon buktujuvvu davve-ædnamidi.
8. Miššon-fidno daihe kristalašvuođa videdæbme. Bibalsærvek.

Oanekis muittalus
Judalaš ædnam birra.

Det gamle testamente.

1. Skabelsen.

I begyndelsen skabte Gud himmelen og jorden. Og jorden var øde og tom, og der var mørke over dybet, og Guds aand svævede over vandene. Da sagde Gud: bliv lys! og der blev lys. Og der blev aften, og der blev morgen, den første dag. — Og Gud gjorde en stor hvælving, som han kaldte himmel. Og der blev aften, og der blev morgen, den anden dag. — Og Gud samlede vandene til ét sted, og det tørre land kom frem. Og Gud lod vokse op af jorden græs og urter og træer, som bærer frugt. Og der blev aften, og der blev morgen, den tredje dag. — Og Gud gjorde de to store lys, det største lys til at herske om dagen, og det mindste lys til at herske om natten, og stjernerne. Og der blev aften, og der blev morgen, den fjerde dag. — Og Gud skabte de store vanddyr og alle de dyr, som lever i vandet, og fuglene, som flyver under himmelen. Og der blev aften, og der blev morgen, den femte dag. — Og Gud skabte markens dyr og kvæget og alt det, som kryber paa

Boares testamenta.

1. Sivdnedæbme.

Algost sivdnedi Ibmel alme ja ædnam. Ja ænam læi avddem ja guoros, ja sævdnjadvuotta læi čieghalasa bagjel, ja Ibmel Vuoignja læi saddatallamen čaci bagjel. De celki Ibmel: šaddus čuovgas! ja čuovgas šaddai. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam vuostas bæive. — Ja Ibmel dagai stuora gomovuoda, maid son gočoi albmen. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam nubbe bæive. — Ja Ibmel čokki čacid ovta sagjai, ja goikke ænam idi. Ja Ibmel addi ædnamest bajasšaddat rasid ja urttasid ja muoraid, mak šaddadek šaddoid. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam goalmad bæive. — Ja Ibmel dagai guokte stuora čuovggasa, dam stuoreb čuovggasa bæivveg čuovggat, ja dam ucceb čuovggasa ikko čuovggat, ja nastid. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam njæljad bæive. — Ja Ibmel sivdnedi daid stuora čacespirid ja buok daid spirid, mak čacest ellek, ja loddid, mak alme vuolde girdek. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam viđad bæive. — Ja Ibmel sivdnedi mæce spirid ja omid ja buok, mi ædnam alde

jorden. Og Gud sagde: lader os gjøre mennesker i vort billede, og de skal herske over havets fiske, over himmelens fugle og over alt det, som lever paa jorden. Saa skabte Gud mennesket i sit billede, i Guds billede skabte han det, mand og kvinde skabte han dem.

Og Gud saa alt det, han havde skabt, og se, det var altsammen saare godt. Og der blev aften, og der blev morgen, den sjette dag. — Saa hvilede Gud paa den syvende dag fra al sin gjerning, og han velsignede den syvende dag og helligede den. (1 Mos. 1.)

2. Adam og Eva.

Gud plantede en have i Eden mod øst. Denne have er bleven kaldt paradís. Og Gud lod opvokse af jorden alleslags deilige træer og livets træ midt i haven og træet til kundskab om godt og ondt. Og Gud satte mennesket i Edens have til at dyrke den og vogte den, og han sagde: du maa frit æde af alle træer i haven; men af kundskabens træ maa du ikke æde; thi paa den dag, du æder deraf, skal du visselig dø. — Gud sagde videre: det er ikke godt, at mennesket er alene; jeg vil give ham en, som kan være hos ham. Og Gud førte alle dyr til Adam: for at se, hvad han vilde kalde dem, og hvert dyr fik det navn, som Adam gav det; men for sig fandt han ingen, som kunde være hos ham.

njoammo. Ja Ibmel celki: dakkop mi olbmuid min govvamek mielde, ja dak galggek radđit abe guli bagjel, alme loddi bagjel ja buok bagjel, mi ædnam alde ælla. De sivdnedi Ibmel olbmu su govas mielde, Ibmel gova mielde sivdnedi son dam, olmajen ja nissonen sivdnedi son sodno.

Ja Ibmel gæçai buok dam, maid son læi sivdnedam, ja gæça, dat læi buokrakkan hui buorre. Ja šaddai æked, ja šaddai ided, dam guđad bæive. — De vuoiŋadi Ibmel dam čiččid bæive buok su dagoines, ja son buristsivdnedi dam čiččid bæive ja basoti dam. (1 Mos. 1.)

2. Adam ja Eva.

Ibmel rakadi gilvagarde Edeni nuorttan. Dat gilvagarde læ goččujuvvum paradiasen. Ja Ibmel addi ædnamest bajasšaddat buokšlai čabba muoraid ja ællem muora gasko gilvagarde ja diedo muora buore ja baha harrai. Ja Ibmel bijai olbmu Eden gilvagarddai dam gilvvet ja dam gattit ja celki: don oažok roakka borrat buok gilvagarde muorain; mutto diedo muorast don ik oažo borrat; dastgo dam bæive, go don dast borak, de galgak don vissasi jabmet. Ibmel celki vela: I læk buorre, atte olmuš læ okto; mon addam sudnji guoime, gutte matta orrot su lutte. Ja Ibmel laiddi buok spirid Adama lusa oaidnem diti, manen son daid goččo, ja juokke spiri oažoi dam nama, maid Adam addi dasa; mutto ald-sesis i son gavdnam ovtage, gutte mati orrot su lutte.

Og Gud lod en dyb søvn falde over Adam og tog et af hans ribben og byggede deraf en kvinde og ledede hende til ham. Da sagde Adam: denne gang er det ben af mine ben og kød af mit kød; hun skal kaldes mandinde; thi hun er tagen af manden. Derfor skal manden forlade sin fader og moder og blive fast hos sin hustru, og de to skal være ét. — Adam var den første mand, og Eva var den første kvinde. De var uskyldige og kjendte hverken synd eller sorg, hverken sygdom eller død. (1 Mos. 2.)

3. Syndefaldet.

Ormen var listigere end de andre dyr, som Gud havde skabt, og den sagde til kvinden: er det virkelig saa, at I ikke maa æde af alle træer i haven? Kvinden svarede: af alle andre træer kan vi frit æde; men om kundskabens træ har Gud sagt: æd ikke deraf, forat I ikke skal dø. Ormen svarede: I skal ikke dø; men Gud ved, at paa den dag, I æder deraf, skal eders øine oplades, og I skal blive ligesom Gud til at kjende godt og ondt. Kvinden saa, at træet var godt at æde af, deilig at se til og ønskeligt til at faa forstand af; saa tog hun af frugten og aad og gav ogsaa sin mand med sig, og han aad. Da oplodes deres øine, og de saa, at de var nøgne. Ved aftenstid hørte de Guds røst og skjulte sig mellem havens træer.

Ja Ibmel luiti lossis nakkarid boattet Adama bagjeli ja valdi ovta su ertegdavtin ja rakadi dast nissona ja laiddi su Adama lusa. De celki Adam: dam have læ dat dakte mu davtin ja oažže mu oažest; son galgga goččujuvvut olbma-hædnen; dastgo son læ valddujuvvum olbmast. Damditi galgga boadnja guoddet su ačes ja su ædnes ja orrot bissovažžan su akas lutte, ja dak guovtes galggaba læt okta. — Adam læi dat vuostas olmai, ja Eva læi dat vuostas nisson. Soai læiga vigetæmek æbage dovddam suddo æbage morraša æbage davda æbage jabmema. (1 Mos. 2.)

3. Suddo-jorralæbme.

Gærmaš læi gavvelæbbo go dak æra spirik, maid Ibmel læi sivnedam, ja dat celki nissoni: lægo dat duodai nuft, atte æppe doai oažo borrat buok gilvagarde muorain? Nisson vastedi: moai ožžu roakka borrat buok æra muorain; mutto dieđo muora harrai læ Ibmel cækkam: alle dast bora, amade doai jabmet. Gærmaš vastedi: æppe doai galga jabmet; mutto Ibmel dietta, atte dam bæive, go doai dast borra-bætte, de rappasek dodno čalmek, ja doai šaddabætte nuftgo Ibmel dovddat buore ja baha. Nisson oini, atte muorra læi buorre dast borrat, čabbes oaidnet ja savatatte oažžot dast jierme; de valdi son šaddost ja borai ja addi dast maidai su boadnjasis, ja son borai. De rappasegje sodno čalmek, ja soai oiniga, atte soai læiga alas. Æked-aige gulaiga soai Ibmel jiena ja čiegaiga ječaidæsga gilvagarde muorai gaski.

Da kaldte Gud paa Adam og sagde: hvor er du? Og Adam sagde: jeg hørte din røst; da blev jeg ræd, fordi jeg er nøgen, og jeg skjulte mig. Da sagde Gud: hvem har sagt dig, at du er nøgen? Har du ædt af kundskabens træ? Adam svarede: kvinden gav mig af frugten, og jeg aad. Gud sagde derpaa til kvinden: hvad er det, som du har gjort? Hun svarede: ormen forførte mig, og jeg aad. Da sagde Gud til ormen: forbandet være du blandt alle markens dyr; paa bugen skal du krybe og æde støv alle dit livs dage. Jeg vil sætte fiendskab mellem dig og kvinden og mellem din afkom og kvindjens afkom. Den skal knuse dit hoved; men du skal saare dens hæl. — Til kvinden sagde Gud: med smerte skal du føde dine børn, og din mand skal være din herre. — Til manden sagde Gud: jorden skal være forbandet for din skyld; i dit ansigts sved skal du æde dit brød, indtil du bliver til jord igjen; thi af jord er du tagen, og til jord skal du blive. Derpaa drev Herren Adam og Eva ud af Edens have og satte engle med blinkende sverd til at vogte veien til livets træ. — Saaledes kom synden ind i verden, og med synden kom sorg og sygdom og død. (1 Mos. 3.)

De ravkai Ibmel Adama ja celki: gost don læk?
 Ja Adam celki: mon gullim du jiena; de mon balla-
 gottim, dainago mon læm alas, ja mon čikkim ječčam.
 De celki Ibmel: gi dudnji læ cælkkam, atte don læk
 alas? Lækgo don borram diedo muorast? Adam
 vastedi: nisson addi munji šaddost, ja mon borrim.
 Ibmel celki dasto nissoni: mi dat læ, maid don læk
 dakkam? Son vastedi: gærmaš muo filli, ja mon borrim.
 De celki Ibmel gærbmaši: garroduvvum læge don buok
 mæce spiri gaskast; čoavjad alde galgak don njoam-
 mot ja borrat muolda buok ællem-beividad. Mon
 bijam vašalašvuoda du ja nisson gaski ja du
 nale ja nisson nale gaski. Dat galgga cuvkkit
 du oaive; mutto don galgak havvaduttet dam
 šušme. — Nissoni celki Ibmel: bakčasin don galgak
 riegadattet du manaidad, ja du boadnja galgga læt
 du hærra. — Olbmai celki Ibmel: ænam galgga læt
 garroduvvum du diti; gallod bivastagain galgak don
 borrat du laibad, dassači go don šaddak fastain æna-
 men; dastgo ædnamest don læk valddujuvvum, ja
 ænamen don galgak fastain šaddat. Dasto aji Hærra
 Adama ja Eva olgus Eden gilvagardest ja bijai engelid
 lædgodægje mikin faktit gæino ællem muora lusa. —
 Nuft boði suddo mailbmai, ja suddoin boði moraš ja
 davdda ja jabmem. (1 Mos. 3.)

4. Kain og Abel.

Adam og Eva fik to sønner; den første hedte Kain, og den anden hedte Abel. Kain dyrkede jorden, og Abel blev faarehyrde. Engang ofrede de begge til Herren. Kain ofrede af markens grøde, og Abel af det bedste i faareflokken. Gud saa venlig til Abels offer, men han saa ikke venlig til Kains offer. Da blev Kain vred og vendte sit øie mod jorden. Og Gud sagde til ham: hvorfor vender du dit øie mod jorden? Er det ikke saa, at naar du gjør godt, da kan du frit se op? men naar du gjør ondt, da ligger synden paa lur ved døren, og den har lyst paa dig; men du skal herske over den. Alligevel stod Kain op mod sin broder, da de var sammen paa marken, og slog ham ihjel. Da spurgte Herren Kain: hvor er din broder? Kain svarede: jeg ved det ikke; er jeg min broders vogter? Da sagde Herren: din broders blod raaber til mig fra jorden. Derfor skal du være forbandet og være flygtende og fredløs paa jorden. Saa maatte Kain bort og boede østenfor Eden. — Hans efterkommere var opfindsomme og hændige: de opfandt strengelek og smedede vaaben, men gjorde ogsaa det, som var ondt i Herrens øine. (1 Mos. 4.)

5. Set og hans efterkommere.

Adam og Eva fik i Abels sted en søn, som blev kaldt Set. Set og hans efterkommere var gudfrygtige og kaldes Guds børn; men uskyldige

4. Kain ja Abel.

Adam ja Eva oažoiga guokte barne: dam vuostača namma læi Kain, ja nubbe namma fast Abel. Kain gilvi bældo, ja Abel šaddai savccagæččen. Muttomin oaffarušaiga soai goabbašagak Hærrai. Kain oaffarušai ædnam šaddoin, ja Abel fast buoremusa savcca-ælostes. Ibmel gæčai usteblašat Abela oaffar bællai, mutto i son gæččam usteblašat Kain oaffar bællai. De moaratuvai Kain ja gæčai ædnam guvllui. De celki Ibmel sudnji: manne don gæčak ædnam guvllui? Igo dat læk nuft, atte go don dagak buore, de matak don roakka bajas gæččat? mutto go don dagak baha, de læ suddo uvsu oudast njagadæmen, ja dat halid dudnji; mutto don galgak dam bagjel raddit. Almake čuožželi Kain su vieljas vuostai, go soai læiga ovtast mæcest, ja goddi su. De jærai Hærra Kainest: gost læ du vielljat? Kain vastedi: im mon diede; læmgo mon mu vielljam gæčče? De celki Hærra: du vieljad varra čuorvvo munji ædnamest. Damditi galgak don læt garrodivvum ja læt staðesmættom ja golgolaš ædnam alde. De fertti Kain erit vuolgget, ja son oroi Edena nuorttalist. — Su maņestboattek legje hutkalažak ja giedalažak: si rakadegje stranggačuojanasaid ja ravddijušše værjoid; mutto si dakke maidai dam, mi læi baha Hærra čalmi oudast. (1 Mos. 4.)

5. Set ja su maņestboattek.

Adam ja Eva oažoiga Abela sagjai barne, gutte goččujuvvui Seten. Set ja su maņestboattek legje ibmel-balolažak ja goččujuvvujek Ibmel mannan; mutto æi

var de ikke; thi alle har syndet i Adam. En af dem hedte Enok; han vandrede med Herren og døde ikke; Herren tog ham til sig, da han var 365 aar. Metusalem blev 969 aar og er den ældste af alle mennesker. Hans sønnesøn var Noa. (1 Mos. 5.)

6. Syndfloden.

Menneskene formeredes paa jorden, og Sets efterkommere kom sammen med Kains efterkommere og tog deres døtre tilægte. Derved blev ondskaben stor over hele jorden, og Gud angrede, at han havde skabt mennesket. Kun Noa fandt naade for Guds øine. Derfor sagde han til Noa: gør dig et skib, som er 300 alen langt, 50 alen bredt og 30 alen høit, og overstryg det indvendig og udvendig med beg; thi jeg vil lade en vandflom komme over jorden til at ødelægge alt det, som lever. Noa byggede skibet, som kaldes arken, og gik ind i det, han og hans hustru og hans tre sønner, Sem, Kam og Jafet, og deres hustruer og et par af alle de dyr, som ikke kan leve i vandet. Nu lod Gud det regne i 40 dage og 40 nætter, og vandet steg 15 alen over de høieste bjerge. Alt levende udslettedes af jorden; kun Noa og de, som var med ham i arken, blev ilive.

Gud kom Noa ihu og lod en vind fare over jorden; vandene sank, og arken stansede paa Ararats bjerge. Noa aabnede et vindu og slap en ravn ud; den fløi frem og tilbage, indtil vandet var tørret bort af jorden.

si læm vigetæmek; dastgo buokak læk suddodam Adam siste. Muttoma namma sist læi Enok; son vagjoli Hærra siste ja i jabmam; Hærra valdi su lusas, go son læi 365 jage boares. Metusalem šaddai 969 jage boaresen, ja son læ boarrasæmus buok olbmui gaskast. Su barne bardne læi Noah. (1 Mos. 5.)

6. Suddo-ulle.

Olbmuk lassanegje ædnam ala, ja Set maņestboattek maste okti Kaina maņestbottiguim ja naittaladde sin nieidaiguim. Daggo bokte šaddai bahavuotta stuoresen obba ædnam bagjel, ja Ibmel gađai, go son læi sivdnedam olbmu. Dušše Noah gavnai armo Ibmel ċalmi oudast. Damditi celki son Noahi; daga aldesad skipa, mi læ 300 allan gukko, 50 allan govdo ja 30 allan alo, ja bikkad dam bikkain olgold ja siskeld; dastgo mon aigom addet ċacedulve boattet ædnam bagjeli duššadet buok, mi ælla. Noah dagai skipa, mi goċċujuvvu arkkan, ja manai dam sisa, son ja su akka ja su 3 barne, Sem, Kam ja Jafet, ja sin akak ja okta barra buok spirin, mak æi mate ællet ċacest. De addi Ibmel arvvet 40 bæive ja 40 ija, ja ċacce bagjani 15 allan alemus vari bagjel. Buok hægalažak hævatuvvujegje ædnam alde; dušše Noah ja si, gudek legje suina arka siste, bacce heggi.

Ibmel muittai Noah ja addi biega bieggat ædnam bagjel; de ċacek cokku, ja arkka bissani Ararat vari ala. Noah rabasti ovta lase ja luiti garanasa olgus; dat girdi duokko deiki, dassaċi go ċacce læi goikkam ædnamest erit.

Derpaa slap han en due ud; men da den ikke fandt noget at hvile sin fod paa, vendte den snart tilbage til arken, og Noa udtrakke sin haand og tog den til sig. Nu biede han syv dage og lod atter duen flyve ud. Den kom tilbage ved aftenstid og havde et friskt oljebblad i sit neb. Han biede atter syv dage og sendte duen ud igjen; den kom ikke tilbage, og nu skjønte Noa, at jorden maatte være tør. Vandet havde da staaet over jorden i over ét aar.

Nu gik Noa ud af arken og ofrede Herren et takoffer. Herren sagde da i sit hjerte: jeg vil ikke mere ødelægge jorden for menneskenes skyld; thi mennesket er ondt fra sin ungdom af. Saalænge Jorden staaer, skal sæd og høst, frost og hede, sommer og vinter, dag og nat ikke aflade. Og Gud satte regnbuen paa himmelen til tegn paa, at han vilde komme sit løfte ihu. — Noa blev 950 aar og er menneskenes anden stamfader. (1 Mos. 6—9.)

7. Babels taarn.

Der var kun ét tungemaal paa jorden. Da menneskene drog mod øst, fandt de en stor slette og boede der. Og de sagde til hverandre: kom, lad os bygge et taarn, som med sin top kan naa op til himmelen, forat vi ikke skal spredes over jorden. Men Herren steg ned og forvirrede deres tungemaal, saa at den ene ikke forstod den anden. Saaledes spredte Herren dem over jorden,

Dasto huii son duva olgus; mutto go dat i gavdnam maidege vuoinastam-sajid su juolges vuollai, de ma-cai dat farga ruoktot arka lusa, ja Noah geiggi giedas olgus ja valdi dam lusas. De vurdi son čieča bæive ja huii fastain duva olgus girddet. Dat bođi ruoktot ækkedes væige ja doalai ruonas olljomuora-lasta nju- nestes. Son vurdi fastain čieča bæive ja vuolgati fastain duva olgus; dat i boattam šatan ruoktot, ja dal arvvedi Noah, atte ænam læ juo goikes. Čacce læi orrom ædnam bagjel æmbo go ovta jage.

De manai Noah arkast olgus ja oaffarušai Hærrai gitos-oaffara. Hærra celki dalle su vaimostes: im mon aigo šatan duššadet ædnama olbmui diti; dastgo olmuš læ baha gidda su nuorravuodas rajest. Nuft gukka go ænam čuožžo, de i galga gilvvem ja lagjim, buolaš ja bakka, gässe ja dalvve, bæivve ja igja nokkat. Ja Ibmel bijai arvvedavge albmai mærkkan dam ala, atte son aiggo muittet su loppadusas. — Noah šaddai 950 jage boaresen, ja son læ olmui nubbe maddar-áčče. (1 Mos. 6—9.)

7. Babel toardna.

Ædnam alde læi dušše okta giella. Go olbmuk manne nuortas guvllui, de gavnne si stuora jalggadasa ja orru dast. Ja si celkke gutteg guoibmasæsek: bottet, dakkop mi toarna, man gæčče olla albmai, amamek mi biedganet ædnam mietta. Mutto Hærra niejai vuolas ja moivvašutti sin giela, nuft atte nubbe i gullam nubbe. Nuft biđgi Hærra sin ædnam

og de holdt op at bygge. Derfor kaldtes stedet Babel, det er: forvirring. — Sems efterkommere blev i Asia, Kams efterkommere drog mod syd til Afrika, og Jafets efterkommere drog mod vest til Europa. (1 Mos. 10. 11, 1—9.)

8. Abraham drager til Kana'an.

(2000 aar før Kristi fødsel.)

Tarak nedstammede fra Sem. Han boede i Mesopotamien og havde tre sønner, Abraham, Nakor og Haran. Tarak tjente fremmede guder. Og Gud sagde til Abraham: gaa ud fra dit land og fra din slegt og fra din faders hus, og drag til det land, som jeg vil vise dig. Jeg vil gjøre dig til et stort folk, og i dig skal alle jordens slegter velsignes. Saa tog Abraham sin hustru Sara, sin brodersøn Lot og alt det, som han eiede, og drog til Kana'ans land. Og Herren aabenbarede sig for Abraham og sagde: dette land vil jeg give dig og din afkom; og Abraham byggede et alter for Herren, som aabenbarede sig for ham.

Abraham blev rig paa kvæg, paa sølv og paa guld. Men ogsaa Lot, som var med Abraham, havde meget kvæg. Saa blev der trætte mellem Abrahams hyrder og Lots hyrder om græsgangene. Abraham sagde da til Lot: kjære! lad der ikke være trætte mellem dig og mig, eller mellem dine hyrder og mine hyrder; thi vi er jo brødre. Ligger

mietta, ja si heitte toarna dakkamest. Damditi gočču-juvvui dat baikke Babelen, dat læ: moivvašubme. — Sem maņestboattek orru Asiast, Kam maņestboattek manne lulas guvllui Afriki, ja Jafet maņestboattek manne oarjas guvllui Europai. (1 Mos. 10. 11, 1--9.)

8. Abraham manna Kanaani.

(2000 jage Kristus riegađame ouddal.)

Tarak læi surgidam Semest. Son oroi Mesopotamiast, ja sust legje golbma barne, Abraham, Nakor ja Haran. Tarak halvvali amas ibmelid. Ja Ibmel celki Abrahami: vuolge olgus du ædnamestad ja du sokkagoddestad ja du ačad viesost, ja mana dam ædnami, maid mon čajetam dudnji. Mon aigom dakkat du stuora almugen, ja du siste galggek buok ædnam sokkagoddek huristsivdneduvvut. De valdi Abraham su akas Sara, su vieljas barne Lot ja buok, mi sust læi, ja manai Kanaan ædnami. Ja Hærra almostatti ječas Abrahami ja celki: mon aigom addet dam ædnama dudnji ja du nallai; ja Abraham huksi altara Hærrai, gutte almostatti ječas sudnji.

Abraham šaddai riggesen omidi, silbaidi ja gollidi. Mutto Lotest maidai, gutte vagjoli Abrahamin, legje ollo oamek. De šaddai bælkko Ahraham oabmegečči ja Lot oabmegečči gaski guottomsaji alde. De celki Abraham Loti: rakkasažžam! allus leku bælkko du ja mu gaskast, daihe du oabmegečči ja mu oabmegečči gaskast; dastgo alma moai ledne vieljačak. Igo

ikke landet aabent for dig? Vil du drage til venstre, saa vil jeg drage til høire. og vil du drage til høire, saa vil jeg drage til venstre. Lot saa, at sletten ved elven Jordan var rig paa vand; den var som Ægyptens land, ja som Edens have. Derfor valgte han denne slette for sig og opslog sine telte henimod Sodoma. Men indbyggerne i Sodoma var onde og syndede saare mod Herren. (1 Mos. 12. 13.)

9. Abraham frelser Lot.

En konge fra østen kom og krigede med kongerne af Sodoma og Gomorra, seirede over dem og bortførte folket og godset. Han bortførte ogsaa Lot og alt hans gods. Da Abraham fik at vide, at hans brodersøn var bortført, samlede han alle sine unge mænd, 318 i tallet, satte efter fienden, indhentede ham og tog alt godset igjen og friede Lot og folket. Da Abraham kom tilbage, gik Melkisedek, konge i Jerusalem og den høieste Guds prest, ud til ham med brød og vin og velsignede ham. — Og kongen af Sodoma kom og sagde: tag du alt godset, og giv mig folket; men Abraham svarede: jeg vil ikke tage saa meget som en traad eller en skorem; ikke skal du sige: jeg har gjort Abraham rig! (1 Mos. 14.)

ænam læk rabas du oudast? Jos don datok mannat gurot gieda bællai, de mon manam olgiš gieda bællai, ja jos don datok mannat olgiš gieda bællai, de mon manam gurot gieda bællai. Lot oini, atte Jordan dæno jalggadasast læi valljet čacce; dat læi nuftgo Egypten ænam ja nuftgo Eden gilvagarde. Damditi vallji son aldseis dam jalggadasa ja dagai su godides Sodoma guvllui. Mutto Sodoma assek legje bahak ja suddodegje sagga Hærra vuostai. (1 Mos. 12. 13.)

9. Abraham gagjo Lot.

Muttom gonagas nuorttan bođi ja soadai Sodoma ja Gomorra gonagasa-guovtoin, vuiti sodno bagjel ja erit doalvoi olbmuid ja obmudagaid. Son erit doalvoi maidai Lot ja buok su obmudagaid. Go Abraham oažoi diettet, atte su vielja bardne læi erit dolvvujuvum, de čokki son buok su nuorra olbmaides, 318 logo mielde, vulgi doarredet vašalažaid, jovsai sin ja valdi fastain buok obmudagaid ruoktot ja gajoi Lot ja olbmuid. Go Abraham bođi ruoktot, de manai Melkisedek, Jerusalem gonagas ja dam alemus Ibmel pappa, olgus su lusa ja buvti laibe ja vine ja buristsivdnedi su. — Ja Sodoma gonagas bođi ja celki: valde don buok obmudaga, ja adde munji olbmuid; mutto Abraham vastedi: im mon valde im suodnagæčege imge gamavuoddagage; ik don galga cælkket: mon læm dakkam Abraham riggesen! (1 Mos. 14.)

10. Abraham er sterk i troen.

Herren aabenbarede sig atter for Abraham og lovede ham, at hans afkom skulde blive talrig som himmelens stjerner. Abraham var gammel, og Sara var gammel, og de havde ingen børn; men Abraham troede paa Guds løfte, og denne tro blev regnet ham til retfærdighed.

Abraham sad i døren til sit telt, da dagen var hed. Idet han opløftede sine øine, stod tre mænd foran ham. Abraham løb til dem, bøiede sig til jorden og sagde: kjære, gaa ikke eders tjener forbi; hvil eder under dette træ, og jeg skal hente vand til at vaske eders fødder og mad til at styrke eder; derefter kan I gaa videre. Og de sagde: gjør, som du har sagt. Saa løb Abraham til kvæget og fik slagtet og laget til en god kalv, og Sara tog hvedemel og bagede kager. Og han tog fløde og melk og satte for mændene, og han stod hos dem under træet, medens de aad. Da sagde den ene: hvor er Sara, din hustru? Abraham svarede: hun er i teltet. Da sagde han: om et aars tid vil jeg komme igjen, og da skal Sara have en søn. Dette hørte Sara i teltet og lo; thi hun mente, at hun var for gammel til at faa børn. Men den ene, som var Herren, sagde: mon nogen ting er umulig for Gud? (1 Mos. 15, 5. 6. 18, 1—14.)

10. Abraham læ nanos oskostes.

Hærra almostatti fastain ječas Abrahami ja loppedi sudnji, atte su nalle galgga šaddat ædnagen nuftgo alme nastek. Abraham læi boares, ja Sara læi boares, ja i sodnost læm oktage manna; mutto Abraham oskoi Ibmel loppadusa ala, ja dat osko lokkujuvvui sudnji vanhurskesvuottan.

Abraham læi čokkamen goatte-uvsastes, go bæivve læi bakas. Go son bajedi su čalmides bajas, de čuožžu golbma olbma su oudast. Abraham viegai sin lusa, gobmerdi ječas ædnami ja celki: rakkasidam, allet mana din balvvalægjadek mæddel; vuoinasteket dam muora vuolde, ja mon viežam čace bassat din julgid ja borramuša dærvasmattet din; dasto oažžobetet di ain mannat. Ja si celkke: daga, nuftgo don læk cælkkam. De viegai Abraham ælos lusa ja njuovati ja rakadatti šiega galbe, ja Sara valdi nisojafoid ja dagai gakoid. Ja Abraham valdi lavca ja mielke ja bijai olbmai ouddi, ja son čuožžoi sin lutte muora vuolde, dam bodda go si borre. De celki muttom sist: gost læ Sara, du akkat? Abraham vastedi: son læ goadest. De celki son: ovta jage gæčest boadam mon fastain, ja de galgga Sarast læt bardne. Sara gulai dam goade siste ja boagosti; dastgo son doaivoi ječas læt bære boaresen oažžot manaid. Mutto muttom sist, gutte læi Hærra, celki: lægoson mikkege vægjemættom Ibmeli? (1 Mos. 15, 5. 6. 18, 1—14.)

11. Abraham beder for Sodoma.

Nu stod mændene op, og Abraham fulgte med dem. Da sagde Herren: jeg vil ødelægge Sodoma; thi dets synder er store. De to engle gik til Sodoma, og Abraham stod alene med Herren og sagde: vil du ødelægge den retfærdige med den uretfærdige? Der kunde maaske findes 50 retfærdige i byen; vil du ikke spare den for disses skyld? Herren svarede: dersom jeg finder 50 retfærdige, vil jeg ikke ødelægge den. Abraham sagde: jeg har dristet mig til at tale til dig, uagtet jeg bare er støv og aske; der kunde mangle fem i de 50; vil du da ødelægge den hele by for de fems skyld? Herren svarede: jeg vil ikke ødelægge den for de fems skyld. Og Abraham blev ved at bede, indtil han kom ned til 10, og Herren lovede at spare byen, dersom der fandtes 10 retfærdige i den.

Imens var de to engle komne til Sodoma og tog ind til Lot. Da omringede mændene i byen Lots hus for at gribe englene; men disse slog dem med blindhed og førte Lot og hans hustru og to døtre ud af byen. Og den ene engel sagde: se dig ikke tilbage og stans ikke paa hele sletten, men fly til bjergene. Men Lots hustru saa sig tilbage og blev til en saltstøtte. Nu lod Herren ild regne ned fra himmelen, og den frugtbare slette, hvor Sodoma og Gomorra laa, forvandlede til det døde hav. — Saa viste det sig, at der ikke fandtes 10 retfærdige i Sodoma. (1 Mos. 18, 16—33. 19.)

11. Abraham rokkadalla Sodoma oudast.

De čuožategje olbmak bajas, ja Abraham miedošti sin. De celki Hærra: mon aigom duššadet Sodoma; dastgo dam suddok læk stuorrak. Dak 2 engela manaiga Sodomai, ja Abraham čuožoi okto Hærrain ja celki: aigokgo don duššadet vanhurskasa vanhurskesmættomin? Noago de gavdnujuvvuše 50 vanhurskasa gavpug siste; ikgo don sæstaše dam dai diti? Hærra vastedi: jos mon gavnam 50 vanhurskasa, de im mon hævat gavpuga. Abraham celki: mon læm arvvam dudnji sardnot, vaiko mon læm dušše muoldda ja gudna; daidaše vaillot viđas dam vitta lokkasest; aigokgo don dalle duššadet obba gavpuga dam vittas diti? Hærra vastedi: im mon aigo duššadet gavpuga dam vittas diti. Ja Abraham bisoi rokkadallamest, dassači go son bođi lokkas ragjai, ja Hærra loppedi sæstet gavpuga, jos dam siste gavdnujuvvuše 10 vanhurskasa.

Dam gaskast læiga dak guokte engela boattam gavpugi ja manaiga sisa Lot lusa. De birrastatte gavpug olbmak Lot vieso doppim diti engel-guovto; mutto dak guovtos časkiga sin čuovgatesvuodain ja doalvoiga Lot ja su åka ja su guokte nieida gavpugest olgus. Ja nubbe engel celki sudnji: ale gæčast maņas, alege bissan obba jalggadassige, mutto batar varidi. Mutto Lot akka gæčasti maņas ja šaddai salttebazgen. De addi Hærra dola almest vuolas arvvet, ja dat šaddolaš jalggadas, gost Sodoma ja Gomorra læiga, nubbastuvvui jabmam mærran. — De oidnujuvvui, atte æi gavdnujuvum 10 vanhurskasge Sodomast. (1 Mos. 18, 16—33. 19.)

12. Abraham styrkes i troen.

Gud kom til Sara paa den tid, han havde lovet, og hun fik en søn, som blev kaldt Isak. Abraham var dengang 100 aar og Sara 90.

Det skede flere aar derefter, at Gud prøvede Abraham og sagde: tag din søn, din eneste, som du elsker, gaa til Moria land og ofre ham paa et af bjergene, som jeg vil vise dig. Abraham stod tidlig op om morgenen, sadlede sit asen, tog to af sine tjenere med sig og Isak, sin søn, og kløvede veden til ofringen og gik til stedet, som Gud havde sagt ham. Paa den tredje dag opløftede Abraham sine øine og saa stedet langt borte. Han siger da til sine tjenere: bliver her, medens jeg og gutten gaar bort for at tilbede. Og han tog veden til ofringen og lagde den paa Isak; selv tog han ilden og kniven i sin haand, og de gik begge sammen. Da sagde Isak: fader! her er ild og ved; men hvor er lammet til brændoffer? Abraham svarede: det vil Gud selv udse sig, min søn! Og de gik begge sammen. Da de kom til stedet, byggede Abraham et alter, lagde veden tilrette, bandt Isak og lagde ham ovenpaa veden. Saa udrakte han sin haand og tog kniven for at ofre sin søn. Da raabte Herren til ham fra himmelen: Abraham, Abraham! læg ikke din haand paa gutten og gjør ham ikke noget; thi nu ved jeg,

12. Abraham nannijuvvu oskoi.

Ibmel bodi Sara lusa dam aige, go son læi loppedam, ja Sara oažoi barne, gutte goččujuvvui Isaken. Abraham læi dalle 100 jage boares ja Sara 90 jage boares.

Moanaid jagid dastmanŋel daptuvai, atte Ibmel gæččali Abraham ja celki: valde du aidno barnad, gæn don rakistak, mana Moria ædnami ja oaffaruša su dobbe muttom vare alde, maid mon čajetam dudnji. Abraham likkai arrad iddedest bajas, noadoti su asesnes, valdi guoktas su balvvalegijines mieldes ja Isaka, su barnes, ja luddodi muoraid oaffaruššam varas ja manai dam baikkai, maid Ibmel læi sudnji cælkkam. Goalmad bæive bajedi Abraham su čalmides bajas ja oini dam baike gukken. Son cælkka dalle su balvvalægjes-guktui: orro dast, dam bodda go moai barninæme manne dokko rokkadallat. Ja son valdi oaffarboalddemuoraid ja noadoti daid Isaka ala; ješ valdi son dola ja nibe giettasis, ja soai manaiga goabbašagak ovtast. De celki Isak: ačačam! dast læ dolla ja muorak; mutto gost læ labbes boalddemoaffaren? Abraham vastedi: Ibmel aiggo ješ dam aldsesis valljit, barnačam! Ja soai manaiga goabbašagak ovtast. Go soai bodiga dam baikkai, de dagai Abraham altara, rakadi muoraid buolletam lakai, čanai Isaka ja bijai su muorai ala. De geiggi son giedas ja valdi nibe oaffaruššam varas su barnes. De čuorvoi Hærra sudnji alмест: Abraham, Abraham! ale bija giedad barnad ala, alege daga sudnji maidege; dastgo dal mon diedam

at du frygter Gud og ikke har sparet din søn, din eneste, for mig. Abraham opløftede sine øine, og se, en væder hang fast med sine horn i en busk bag ham. Og han tog væderen og ofrede den til et brændoffer, istedetfor sin søn. — Gud talte anden gang til Abraham fra himmelen og sagde: fordi du gjorde dette og ikke sparede din søn, din eneste, for mig, saa vil jeg storlig velsigne dig og gjøre din afkom talrig som himmelens stjerner og som sand ved havsens bred, og i din afkom skal alle jordens slechter velsignes. Nu vendte Abraham tilbage til sine tjenere og drog med dem til sit hjem. (1 Mos. 22, 1—19.)

13. Isak.

Da Sara var død, sagde Abraham til Elieser, som forestod hans hus: lov mig, at du ikke vil tage en af kanaaniternes døtre til hustru for min søn, men drag til mit land og til min slekt, og hent derfra en hustru til min søn. Saa tog Elieser 10 af sin herres kameler og allehaande gode ting og drog til Mesopotamien til Nakors by. Han bandt sine kameler ved en brønd udenfor byen ved aftentide, paa den tid, da kvinderne pleiede at hente vand. Og han sagde: Herre, Abrahams Gud! vis idag miskundhed imod min herre; jeg staar nu ved denne brønd, hvor byens piger kommer for at hente vand. Jeg

atte don balak Ibmelest ja ik læk sæstam du aidno barnadge mu oudast. Abraham bajedi su čalmides bajas, ja gæča, okta viercca læi hænggamen čorvines gidda ovta miestagest su duokken. Ja son valdi vierca ja oaffarušai dam boalddemoaffaren su barnes sagjai. — Ibmel sarnoi fastain nubbe gærde Abrahami almest ja celki: damditi go don dam dakkik ja ik sæstam du aidno barnadge mu oudast, de aigom mon sagga du buristsivdnedet ja dakkat du nale ædnagen nuftgo alme nastid ja nuftgo saddoid, mak læk appegaddest, ja du nale siste galggek buok ædnam sokka-goddek buristsivdneduvvut. De macai Abraham fastain ruoktot su halvvaleggjides lusa ja manai sodnoin ruoktot sidasis. (1 Mos. 22, 1—19.)

13. Isak.

Go Sara læi jabmam, de celki Abraham Elieseri, gutte læi su dalo oudastčuožžo: lopped munji, atte don ik aigo valddet guđege Kananitalažai nieidain mu bardnai akkan, mutto vuolge mu ædnami ja mu soga lusa, ja viežža dobbe mu bardnai aka. De valdi Elieser 10 su isedes kamelin ja buokšlai burid bierggasid ja manai Mesopotamiai Nakor gavpugi. Son čanai su kamelides muttom čaccegaldde-gurri gavpug olgo-bællai ækkedes væige, dam aige, go nissonak lavijegje čace viežžat. Ja son celki: Hærra, Abraham Ibmel! Čajet odna bæive arbmogasvuoda mu isedam vuostai; mon čuožom dal dam galddo-guorast, gosa gavpug nieidak bottek čace viežžat. Mon aigom dalle cælkket

vil da sige til en af dem: lad mig drikke af din krukke. Dersom hun da svarer: drik, og jeg vil ogsaa give dine kameler at drikke, lad det da være hende, som du har udseet til hustru for din tjener Isak. Førend han endnu havde holdt op at tale, kom en pige ved navn Rebekka, som var meget vakker; hun bar en krukke paa sin aksel, gik til brønden og fyldte krukken. Tjeneren gik da bort til hende og sagde: kjære, lad mig drikke af din krukke, hvortil hun svarede: drik, herre! og jeg vil ogsaa give dine kameler at drikke; og hun øste vand i truget for alle kamelerne. Og manden undrede sig saare, medens han saa derpaa. Da alle kamelerne havde drukket, gav han hende en ring og to armbaand af guld og spurgte: hvis datter er du? Mon der er rum i din faders hus for os inat? Pigen svarede: jeg er datter af Betuel, Nakors søn. Der er meget foder hos os og rum nok til at overnatte. Da bøiede manden sig, tilbad Herren og sagde: lovet være Gud, som har ført mig paa veien til min herres broders hus. Nu skyndte Rebekka sig hjem og fortalte alt dette.

Laban, Rebekkas broder, gik ud til manden, førte ham ind i huset, gav kamelerne foder og satte mad frem for ham. Men han vilde intet æde, førend han havde udført sit erende. Da han havde fortalt alt, sagde Laban og Betuel: dette kommer fra Herren; tag Rebekka, at hun kan blive hustru for din herres søn. Og de kaldte paa Rebekka og sagde til hende: vil du reise med

muttomi sist: adde munji jukkat du littestad! Jos son dalle vasted: juga, ja mon addam maidai du kamelidi jukkat, de adde dalle su læt dat, gæn don læk valljim du balvvalægjasad Isaki akkan. Ouddalgo son læi hæittamge sardnomest, de bodi muttom nieidda, gæn namma læi Rebekka, gutte læi hui čabbes; son guddi litte su oalges alde, manai galdo lusa ja devdi litte. Balvvalægje manai dalle dokko su lusa ja celki: rakkasam, adde munji jukkat du littestad; dasa vastedi son: juga, hærra! ja mon addam maidai du kamelidi jukkat; ja son goaivoi čace lastai buok kamelidi. Ja olmai ovduši saggarakkan, dasa gæčadedines. Go buok kamelak legje jukkam, de addi son sudnji golle-rieggia ja guokte gollegiettabadde ja jærai: gæn nieidda don læk? Lægoson du ače viesost migjidi igjasagje? Nieidda vastedi: mon læm Betuel, Nakor barne, nieidda. Mist læ ollo šibethiebmo ja valljet igjadam-sagje. De gobmerdi olmai ječas, rokkadalai Hærra ja celki: maid-nujvvum lekus Ibmel, gutte læ dolvvom muo matke mielde mu isedam vielja dalloi. Dal gačai Rebekka ruoktot ja muittali buok dam.

Laban, Rebekka viellja, manai olgus olbma lusa, doalvoi su vieso sisa, addi kamelidi biemo ja bijai borramuša ouddan su ouddi. Mutto i son garrom maid-ge borrat, ouddalgo son læi galggam su mokkes. Go son læi buok muittalam, de celkiga Laban ja Betuel: Hærrast dat boatta; valde Rebekka, vai son šadda du isedad barne akkan! Ja si ravkke Rebekka ja celkke sudnji: aigokgo don vuolget dam

denne mand? Og hun sagde: jeg vil reise. Saa tog Elieser hende med sig og reiste tilbage til Kana'ans land. Og Isak førte hende ind i Saras telt, og hun blev hans hustru, og han elskede hende.

Abraham levede glad i troen paa den frelser, som skulde komme. Han var 175 aar, da han døde og blev samlet til sit folk. Isak tog arv efter sin fader og blev høvding for sit folk, og Herren velsignede ham og sagde: jeg vil give dig og din afkom Kana'ans land, og i din afkom skal alle jordens slechter velsignes. (1 Mos. 24. 25, 1—11.)

14. Esau og Jakob.

Tyve aar var omme, og Rebekka havde ikke faaet børn. Da sagde Herren til hende: du skal føde to sønner, og den ældste skal tjene den yngste. Da tiden kom, fødte hun tvillinger. Den førstefødte, som var lodden over hele legemet, blev kaldt Esau, og den anden blev kaldt Jakob. Da gutterne blev store, drog Esau som jæger om i skog og mark; men Jakob var stiltfærdig og holdt sig ved teltene. Og Isak havde Esau kjær, men Rebekka havde Jakob kjær. Engang havde Jakob kocht en ret mad, da Esau kom træt hjem fra marken. Esau sagde da: kjære, giv mig din mad. Jakob svarede: ja, dersom du vil sælge mig din førstefødselsret. Esau sagde: se, jeg gaar døden

olbma mielde? Ja son celki: aigom mon galle vuolget. De valdi Elieser su mieldes ja vulgi ruoktot Kanaan ædnami. Ja Isak doalvoi su Sara goade sisa, ja son šaddai su akkan, ja Isak rakisti su.

Araham eli iloin osko siste dam bæste ala, gutte galgai boattet. Son læi 175 jage boares, dallego son jami ja čökkijuvvui su olbmuides lusa. Isak arbbi su ačes ja šaddai su olbmuides oaivamužžan, ja Hærra buristsivdnedi su ja celki: mon addam dudnji ja du nallai Kanaan ædnama, ja du nale siste galggek buok ædnam sokkagoddek buristsivdneduvvut. (1 Mos. 24. 25, 1—11.)

14. Esau ja Jakob.

Guokte loge jage legje gollam, ja Rebekka i læm ožžom manaid. De celki Hærra sudnji: don galgak riegadattet guokte barne, ja boarrasæbbo galgga balvavalet nuorab. Go aigge bodi, de riegadatti son jumičid. Dat vuostasriegadægje, gæst legje guolgak obba rubmaš mietta, goččujuvvui Esauen, ja dat nubbe goččujuvvui Jakoben. Go barne-guovtos šaddaiga stuoresen, de vagjoli Esau bivdaren vuvdi ja meci mielde; mutto Jakob læi jaskis-lundog ja elušti godi lutte. Isak ani Esau rakisen, mutto Rebekka ani Jakob rakisen. Muttomin læi Jakob vuoššsam varas borramuša, go Esau bodi vaibasen mæcest ruoktot. Esau celki dalle: rakasazžam, adde munji du borramušad. Jakob vastedi: noajuo, jos don vuovdak munji du vuostasriegadæme vuoiggadvuodad. Esau celki: Gæča, mon manam jab-

imøde. Hvad skal jeg da med den førstefødselsret? Saa solgte han den til Jakob for en ret mad; og han aad, drak, stod op og gik bort. Og saaledes foragtede Esau førstefødselsretten. (1 Mos. 25, 23—34.)

15. Jakob tilvender sig velsignelsen.

Da Isak var bleven gammel og var næsten blind, sagde han en dag til Esau: tag dine pile og din bue, gaa ud paa marken og skyd noget vildt og gjør istand for mig en ret, forat jeg kan spise deraf og velsigne dig, førend jeg dør. Rebekka, som hørte dette, vilde overtale Jakob til at gaa ind til faderen i Esaus sted og tilvende sig velsignelsen. Jakob svarede: min broder er lodden over hele legemet, og jeg er glat. Min fader kunde føle paa mig og give mig forbandelse istedetfor velsignelse. Men hun fik ham overtalt, slagtede to kid og lagede til en ret, som smagte af vildt, svøbte skindet om Jakobs hænder og hals, og Jakob traadte ind til sin fader og bad om velsignelsen. Hvorledes har du saa snart faaet noget vildt? spurgte Isak. Gud Herren sendte mig det imøde, svarede Jakob. Isak troede at kjende røsten og bad ham komme nærmere. Han følte paa ham og sagde: røsten er Jakobs røst; men hænderne er Esaus hænder. Saa aad han af Jakobs ret og velsignede ham og satte ham til herre over broderen, som om han var den første-

mema oudald! Maid dagam mon dalle daina vuostasriegadæme vuoiggadvuodain? De vuvdi son dam Jakobi varas borramuša oudast; ja son borai, jugai, čuožati bajas ja manai erit. Ja nuft bagjelgæčai Esau vuostasriegadæme vuoiggadvuoda. (1 Mos. 25, 23—34.)

15. Jakob bodnja aldseisis buristsivdnadusa.

Go Isak læi saddam boaresen ja læi gosi čalmetuvvam, de celki son muttom bæive Esau: valde njuolaidad ja du davgad, mana mæccai ja bače juogašlai mæccespiri ja rakad munji varas mallas, vai mon bæsam dast borrat ja du buristsivdnedet, ouddalgo mon jamam. Rebekka, gutte dam gulai, aigoi Jakoba sarnotet mannat sisa ačes lusa Esau sagjai ja bodnjat aldseisis buristsivdnadusa. Jakob vastedi: mu viellja læ guolggai obba rubmašes mietta, ja mon læm livtes. Aččam vægja muo gulddaladdat ja addet munji garrodusa buristsivdnadusa sagjai. Mutto son oažoi su sarnotet, njuovai guokte gice ja rakadi varas mallasa, mi goddenjaddi, giesai nake Jakob giedai ja čæbet birra, ja Jakob loaidasti sisa su ačes lusa ja rokka-dalai buristsivdnadusa. Moft don læk nuft hoapost ožžom maidege mæccespirid? jærai Isak. Ibmel Hærra vuolgati dam mu oudald, vastedi Jakob. Isak oroi dovddamen jiena ja sidai su boattet lagabuidi. Son gulddaladai su ja celki: Jiedna læ Jakoba jiedna; mutto giedak læk Esau giedak. De borai son Jakoba varas mallasest ja buristsivdnedi su ja bijai su hærran vieljas bagjel, dego son lifči læmaš dat vuostasriega-

fødte, og sagde: forbandet være den, som forbander dig, og velsignet være den, som velsigner dig.

Jakob var neppe gaaet ud, førend Esau kom hjem fra jagten, lagede til en ret og bar den ind til faderen og sagde: staa op, fader! og æd af din søns vildt, forat du kan velsigne mig. Isak sagde: hvem er du? Esau svarede: jeg er Esau, din førstefødte søn. Da blev Isak meget forfærdet og sagde: hvem var det da, som havde fanget vildt og bar det ifrem for mig? Og jeg aad deraf og velsignede ham, og han skal ogsaa være velsignet! Esau svarede: har du da kun én velsignelse, fader? velsign ogsaa mig, min fader! Og han opløftede sin røst og græd. Da sagde Isak: du skal nære dig ved sverdet, Iog du skal tjene din broder. — Esau hadede Jakob for velsignelsens skyld og truede med at slaa ham ihjel, naar faderen var død. Da sagde Rebekka: drag til din morbroder Laban og bliv der, indtil din broders vrede er gaaet over. (1 Mos. 27.)

16. Jakob drager til Laban.

Jakob drog hjemmefra, og da solen var gaaet ned, vilde han overnatte og tog en sten og lagde den under sit hoved og sov. Og han drømte, at en stige var opreist fra jorden, og det øverste trin

dægje, ja celki: !garroduvvum lekus dat, gutte du garrod, ja buristsivdneduvvum lekus dat, gutte du burisivdned.

Illa læi Jakob olgus mannam, ouddalگو Esau boði ruoktot bivddem-mokkestes, rakadi varas mallasa ja guddi dam sisa aččas ja celki: Likka bajas, ačācam! ja bora du barnad bivdost, vai don bæsak muo buristsivdnedet. Isak celki: gi don læk? Esau vastedi: mon læm Esau, du vuostasriegadam bardne. De suorgani Isak saggarakkan ja celki: gi læi dalle dat, gutte læi mæccespiri goddam ja guddi dam munji ouddan? Ja mon borrim dast ja buristsivdnedim su, ja son galgga maidai læt !buristsivdneduvvum! Esau vastedi: lægo dust dalle dušše okta buristsivdnadus, ačācam? buristsivdned maidai muo, mu ačācam! Ja son bajedi su jienas ja čieroi. De celki Isak: don galgak biebmat ječad mieke bokte, ja don galgak balvvalet du vieljad. — Esau vašoti Jakobaba buristsivdnadusa diti ja aiti su goddet, go ačče læi jabmam. De celki Rebekka: mana ædnad vielja Laban lusa ja oro dobbe, dassači go du vieljad moarre læ bagjel vassam! (1 Mos. 27.)

16. Jakob manna Laban lusa.

Jakob vulgi sidastes erit, ja go bæivaš læi luoitadam, de igjadišgodi son ja valdi gædge ja bijai dam oaives vuollai ja oadđai. Ja son niegadi, atte raiddaras læi ædnamest bajaseggijuvvum, ja dam baja-gæčče

naaede til himmelen, og Guds engle steg op og ned, og øverst stod Herren, som sagde: jeg er Abrahams og Isaks Gud; det land, som du ligger paa, vil jeg give dig og din afkom. Og din afkom skal blive talrig som støvet paa jorden, og i den skal alle jordens slegter velsignes. Og jeg vil være med dig og føre dig tilbage til dette land. Da Jakob vaagnede, sagde han: dette er et helligt sted! Her er Guds hus, her er himmelens port!

Jakob drog videre mod øst og kom til Laban, sin morbroder, og blev hos ham en maanedes tid. Da sagde Laban: hvad skal din løn være? Nu havde Laban to døtre, Lea og Rakel, og Rakel var meget vakker. Derfor sagde Jakob: jeg vil tjene dig i syv aar for Rakel. Og de syv aar var ham som nogle faa dage; thi han elskede hende. Da tiden var omme, gav Laban ham Lea, idet han sagde: det er ikke skik hos os, at den yngste gives bort før den førstefødte. For at faa Rakel maatte Jakob tjene i syv andre aar. Sidenefter tjente han i seks aar for løn, og Gud velsignede ham, saa at han blev meget rig. Da han merkede, at Laban blev misundelig derover, drog han bort med sine hustruer og børn og alt, hvad han eiede. (1 Mos. 28—31.)

oli albmai, ja Ibmel engelak gornudegje vulus bajas, ja bajemusast čuožoi Hærra, gutte celki: mon læm Abraham Ibmel ja Isak Ibmel; dam ædnam, man alde don vællak, aigom mon addet dudnji ja du nallai. Ja du nalle galgga šaddat ædnagen nuftgo muoldda ædnam alde, ja dam siste galggek buok ædnam sokkagoddek buristsivdneduvvut. Ja mon aigom læt du mielde ja doalvvot du fastain ruoktot dam ædnam. Go Jakob goccai, de celki son: dat læ basse baikke! Dast læ Ibmel viesso, dast læ alme portta!

Jakob manai ain gukkebuidi nuortas guvllui ja bođi Laban, su ædnes vielja, lusa, ja oroi su lutte ovta mano arvo. De celki Laban: maid don sidak balkkan? Dal legje Labanest guokte nieida, Lea ja Rakel, ja Rakel læi sagga čabbes. Damditi celki Jakob: mon aigom balvvalet du čieča jage Rakela oudast. Ja dak čieča jage legje su mielast dego soames bæivek; dastgo son rakisti Rakela. Go aigge læi vassam, de addi Laban sudnji Lea, cælkededines: i min lutte læk vierro, atte nuorab naittjuvvu ouddalgo vuostasriegadægje. Rakela oažžom diti fertti Jakob vela balvvalet nubbe čieča jage. Dasto manŋel balvvali son gutta jage balka oudast, ja Ibmel buristsivdnedi su, nuft atte son šaddai sagga riggesen. Go son fuomaši, atte Laban gadaštišgođi dam diti, de manai son erit su akaides ja manaidesguim ja buok daina, mi sust læi. (1 Mos. 28—31.)

17. Jakob møder Esau.

Da Jakob nærmede sig Kana'ans land, skikkede han sendebud til Esau for at finde naade for hans øine. Disse kom tilbage og meldte: din broder kommer imod dig med 400 mand. Da blev Jakob overmaade ræd og sendte en gave af stort kvæg og smaat kvæg til Esau og bad inderlig til Herren. Og Herren aabenbarede sig som en mand, der brødes med ham; men Jakob holdt sig mandelig og sagde: jeg vil ikke slippe dig, uden du velsigner mig. Saa velsignede Gud ham og kaldte ham Israel, det er: den, som kjæmper med Gud. — Da Jakob saa Esau, boiede han sig syv gange til jorden; men Esau løb frem, tog ham i favn og kyssede ham, og de græd begge. — Isak blev 180 aar og døde gammel og mæt af dage, og Esau og Jakob begrov ham. (1 Mos. 32. 33. 35, 28—29.)

18. Josef sælges af sine brødre.

Jakob havde 12 sønner; Ruben var den ældste, Josef og Benjamin, Rakels børn, var de yngste. Josef vogtede kvæget med sine brødre og bragte deres onde rygter for faderen. Faderen elskede ham mere end de andre sønner og gjorde ham en sid kjortel. Brødrene, som saa dette, hadede ham og kunde ikke tale venlig til ham.

Josef havde en drøm og fortalte den til sine brødre:

17. Jakob boatta Esau oudald.

Go Jakob lakkani Kanaan ædnami, de vuolgati son airrasid Esau lusa gavdnam diti armo su čalmi oudast. Dak botte ruoktot ja muittalegje: Du vielljat boatta du vuostai 400 olbmain. De ballagođi Jakob saggarakkan, vuolgati addaldaga stuora omin ja smavva omin Esau ja rokkadalai njuorraset Hærrai. Ja Hærra almostatti ječas sudnji nuftgo olmajen, gutte faggadalai suina; mutto Jakob biđi bæles olmailažat ja celki: im mon dato du luoittet, muđoigo don buristsivdnedak muo. De buristsivdnedi Ibmel su ja gočoi su Israelen, dat læ: dat, gutte račča Ibmelin. — Go Jakob aicai Esau, de gobmerdi son ječas čieča gærde ædnami; mutto Esau viekkali su oudald, fatmasti su sallasis ja cummesti su, ja soai čieroiga goabbašagak. — Isak šaddai 180 jage boaresen ja jami boaresen ja gallanam beivin, ja Esau ja Jakob havd-dadeiga su. (1 Mos. 32. 33. 35, 28—29.)

18. Josef vuvddujuvvu vieljaines.

Jakobest legje 12 barne; Ruben læi boarrasæmus, Josef ja Benjamin, Rakel mana-guovtos, læiga nuoramusak. Josef su vieljaidesguim læi oabmegæčče ja buvti baha sagaid sin birra aččasis. Ačče rakisti su æmbo go daid æra barnides ja rakadi sudnji gukkes gavte. Vieljak, guđek ļoidne dam, vašotegje su æige mattam sudnji ustebļažat sardnot.

De Josef niegadi niego ja muittali dam su vieljai-

vi bandt kornbaand sammen paa marken, og eders kornbaand bøiede sig for mit kornbaand. Han drømte atter og fortalte: solen og maanen og 11 stjerner bøiede sig for mig. Da sagde brødrene: tænker du virkelig paa at blive herre over os? Og de hadede ham end mere. Faderen sagde: hvad er dette for en drøm? Skal jeg og din moder og dine brødre komme og bøie os for dig? Men han gjemte drømmen i sit hjerte.

Da de andre sønner engang vogtede kvæget langt borte, sagde Jakob til Josef: gaa og se, hvorledes det staar til med dine brødre og med kvæget; og Josef gik. Da brødrene saa ham langt borte, sagde de: der kommer drømmemesteren; lad os slaa ham ihjel, saa skal vi se, hvad der bliver af hans drømme. Men Ruben, som vilde frelse ham, sagde: lad os ikke udøse blod, men kaste ham ned i brønden derborte. Da Josef kom, tog de kjortelen af ham og kastede ham ned i brønden, som var tom. Derpaa satte de sig til at holde maaltid, og i det samme kom nogle kjøbmænd, som skulde til Ægypten for at sælge kryderier og balsam. Juda sagde: lad os sælge ham til disse kjøbmænd og ikke lægge haand paa ham; thi han er jo vor broder. Og de solgte ham for 20 sølvpenge. Ruben havde i mellemtiden været borte. Da han kom til brønden, raabte han: gutten er der ikke, hvad skal jeg gjøre! Saa slagtede de en buk og dyppede kjortelen i blodet og sendte den til faderen med de ord: denne har vi fundet; se, om det ikke er din søns kjortel!

dasas: mi čanadeimek gordne-gipoid ovtast bældost, ja din gordne-gipok gobmardalle mu gordne-gipo oudast. Son niegadi fastain nubbadest ja muittali: bæivaš ja manno ja 11 naste gobmardalle mu oudast. De celkke vieljačak: doaivokgo don duodai šaddat hærran min bagjel? Ja si vašotišgotte su ain æmbo. Ja ačče celki; mi niegoid dat læ? Galggapgo mi, mon ja ædnat ja du vieljak, boattet ja gobmardallat du oudast? Mutto son vurkki niego vaibmosis.

Go dak æra barnek legje muttomin omid gæččamen gukken erit, de celki Jakob Josefi: vuolge ja gæča, moft du vieljak ja oamek birggijek; ja Josef manai. Go vieljačak aicce su gukken, de celkke si: Gæča, dobbe boatta niekkočæppe; goddop mi su, de mi oaidnep, manen su niegok šaddek. Mutto Ruben, gutte datoi su gagjot, celki: allop varaid golgat, mutto balkestekop mi su dom roggai dobbe. Go Josef bođi, de nulle si sust gavte erit ja balkestegje su roggai, mi læi guoros. Dasto čokkanegje si mallasid doallat, ja dam gaskast botte muttom gavppe-olbmak sin mæddel, guđek legje mannamen Egypteni vuovddem diti suovvasid ja balsam. De Juda celki: vuvddop mi su daidi gavppe-olbmaidi, allopge bija giettamek su ala; dastgo alma son læ min viellja. Ja si vuvdde su 20 silbbaruđa oudast. Ruben læi dam gaskast læmaš erit. Go son bođi rogge lusa, de čuorvoi son: barnaš i læk dast, gosa mon galgam šaddat! De njuvve si bokka ja coggadegje gavte vara siste ja saddijegje dam aččasæsek dai saniguim: mi læp dam gavdnam; gæča, igo dat læk du barnad gakte!

Jakob kjendte den og sagde: jo, det er min søns kjortel; et vildt dyr har revet ham ihjel. Og han sørgede over sin søn i mange dage, græd og vilde ikke lade sig trøste. (1 Mos. 37).

19. Josef kastes i fængsel.

Kjøbmændene solgte Josef til Potifar; han var høvding over livvagten hos Faraos kongen af Ægypten. Gud var med Josef og gav ham lykke i alt, og Potifar satte ham over hele sit hus. Potifars hustru kastede sine øine paa Josef og vilde lokke ham til utugt; men Josef svarede: hvorledes skulde jeg gjøre denne ondskab og synde mod Gud? Saa meldte hun ham for sin mand og sagde: denne fremmede har villet forføre mig. Potifar troede sin hustru og kastede Josef i fængsel. Gud var med Josef og gav ham naade hos fængselets forstander, saa at han satte ham over de andre fanger. (1 Mos. 39).

20. Josef udtyder drømme.

Faraos blev vred paa sin øverste mundskjænk og sin øverste bager og kastede dem i det fængsel, hvor Josef var. Da Josef om morgenen kom til dem, var de meget mismodige. Mundskjenken fortalte: jeg drømte, at jeg saa en vinstok med tre grene; paa grenene var der druer; jeg tog dem og krystede saften af dem i Faraos bæger

Jakob dovdai dam ja celki: noajuo, dat læ mu bardnam gakte; mæccespiri læ gaikodam su jamas. Ja son morašti su barnes diti ædnag beivid, čieroi ige dattom diktet ječas jeddijuvvut. (1 Mos. 37.)

19. Josef bigjujuvvu giddagassi.

Gavppe-olbmak vuvdde Josefa Potifari; son læi oaivamuš hægga-favtai bagjel Farao, Egypten gonagasa, lutte. Ibmel læi Josefin ja addi sudnji likko buok fidnoi siste, ja Potifar bijai su obba su dalos bagjel. De Potifar akka gæčai Josef ala ja aigoi su fillit furrudakki; mutto Josef vastedi: moft galgašim mon dakkat dam bahavuoda ja suddodet Ibmel vuostai? De vaiddali son su su boadnjasis ja celki: dat amas olmai læ viggam muo fillit. Potifar oskoi su akkasis ja bijai Josefa giddagassi.

Ibmel læi Josefin ja addi su gavdnat armo fangavieso oudastčuožžo oudast, nuft atte son bijai su dai æra fangai bagjel. (1 Mos. 39.)

20. Josef čilgge niegoid.

Farao moaratuvai su bajemuš jukkamuš-addasis ja su bajemuš laibbe-dakkasis ja suppi sodno dam giddagassi, gost Josef læi. Go Josef iddedest hodi sodno lusa, de læiga soai sagga morrašest. Jukkamuš-adde muittali: mon niegadiim, atte mon oidnim vidnemuora, mast legje golbma oavse, ja ovsin legje muorjek; de mon valddim daid ja boččim dain sape Farao jukkam-

og rakte bægeret i Faraos haand. Josef sagde: om tre dage skal du atter indsættes i dit embede; tænk da paa mig, som uskyldig er i dette fængsel. — Bageren fortalte derpaa sin drøm: jeg havde tre kurve¹⁾ paa mit hoved, og i den øverste var der bagværk til Farao; men fuglene kom og aad det op. Josef sagde: om tre dage skal Farao tage dit hoved. Det skede, som Josef havde udtydet; men mundskjænken glemte ham.

To aar derefter drømte Farao, at han stod ved Nilens bred. Da steg syv fede kjør op af elven og gik og aad græs paa bredden. Efter dem kom der syv magre kjør, som opslugte de første og blev ikke federe. Derpaa drømte han, at der voksede syv gode aks paa ét straa og derefter syv tomme aks, som opslugte de første. Ingen af Ægyptens vise mænd kunde udtyde drømmene. Da kom mundskjænken Josef ihu, og Farao lod ham hente af fængselet og sagde: der fortælles, at du bare behøver at høre en drøm for at kunne udtyde den. Josef svarede: det staar ikke til mig; Gud vil give Farao en god udtydning. Da han havde hørt drømmene, udtydede han dem saa: der skal komme syv gode aar og derefter syv hungerens aar, som skal fortære alt det, som er blevet tilovers i de syv gode aar. Da Farao hørte udtydningen, satte han Josef over hele Ægyptens land, og Josef reiste omkring og indsamlede korn i de syv gode aar. (1 Mos. 40. 41.)

¹⁾ Det er: korger.

littai ja addim litte Farao gitti. De Josef celki: golma bæive gæcest galgak don fastain bigjujuvvut du virgasad; jurdaš dalle mu bællai, gutte læm ašetæhmen dam giddagasast. — Laibbe-dakke muittali dasto su niegos: mu oaive alde legje golbma væddelitte, ja dam bajemuš litte siste laibek Faraoi; mutto loddek botte ja borre daid. De Josef celki: golma bæive gæcest valdda Farao du oaive. De šaddai, nuftgo Josef læi čilggim; mutto jukkamuš-adde vajaldatti su.

Guokte jage dastmanŋel niegadi Farao, atte son læi čuožžomen Nile dædno-gaddest. De bajasgorgŋu čieča buoides gusa dænost ja legje guottomen dædnogaddest. Dai maŋest botte čieča guoirra gusa, mak njille daid oudeb gusaid æige šaddam almake buoidebun. Dasto niegadi son, atte čieča dievas gordne-oaive šadde ovtá olggi ja dastmanŋel čieča guoros gordne-oaive, mak njille daid oudeb gordne-oivid. I oktage mattam Egypten visain čilggit daid niegoid. De muittai jukkamuš-adde Josefa, ja Farao viežati su giddagasast ja celki: munji læ muittaluvvum, atte go don dušše gulak niego, de matak don dam čilggit. Josef vastedi: i dat læk mu valdest; Ibmel aiggo addet Faraoi buore čilggitusa. Go son læi gullam niegoid, de čilggi son daid nuft: čieča šaddolaš jage læk boattemen ja dastmanŋel čieča nælggejage, mak loapatek buok, mi læ baccam dam čieča šaddolaš jagest. Go Farao gulai dam čilggitusa, de bijai son Josefa obba Egypten ædnam bagjel, ja Josef vagjoli birra buok ja čokki gornid dam čieča šaddolaš jagest. (1 Mos. 40. 41.)

21. Josefs brødre kommer til Ægypten.

Der blev hunger i alle lande; men i Ægypten var der korn. Jakob sendte derfor sine 10 sønner derved for at købe korn; men Benjamin vilde han ikke lade reise. Brødrene kom til Josef og bøiede sig for ham; de kjendte ikke ham; men han kjendte dem og kom sine drømme ihu. De fortalte, at de havde været tolv brødre; den yngste var hjemme hos faderen, og én var ikke mere. Men Josef sagde: I er speidere, og holdt dem i fængsel i tre dage. Paa den tredje dag sagde han til dem: én af eder skal blive tilbage her som fange; men I andre kan drage hjem med kornet, og I skal hente eders yngste broder til mig, forat jeg kan se, om I taler sandhed. Da sagde de sig imellem: sandelig, dette kommer over os for vor broders skyld; vi saa hans sjæleangst, da han bad os om naade, og vi vilde ikke høre ham. De troede, at Josef ikke forstod dette; men han vendte sig bort og græd. Simeon blev holdt tilbage, og de andre reiste hjem.

Jakob vilde ikke lade Benjamin fare, men sagde: Josef er ikke mere, Simeon er ikke mere, og nu vil I ogsaa tage Benjamin! Men hungeren var stor i landet. Saa maatte han lade Benjamin fare. Brødrene drog til Ægypten og stod for Josefs ansigt. Da Josef saa Benjamin, sagde han: Gud vel-

legj
dok
dat
gol
dov
atte
aæ
cell
gol
dis
oa
bet
vai
De
jeli
dal
su
sor
Si

mi
i le
va
De
me
Go

21. Josef vieljak bottek Egypteni.

Nægge šaddai buok ædnamidi; mutto Egyptenest legje gornek. Damditi vuolgati Jakob su 10 barnes dokko vuolas oastet gornid; mutto Benjamina son i dattom luoittet vuolgget. Vieljačak botte Josef lusa ja gobmardalle su oudast; æi si dovddam su; mutto son dov dai sin ja muittai su niegoides. Si muittalegje, atte si legje læmaš 12 vieljača; nuoramus læi sidast ačes lutte, ja okta i læm šatan hægast. Mutto Josef celki: di lepet iskadægjek, ja son doalai sin giddagasast golbma bæive. Goalmad bæive celki son sigjidi: okta dist galgga baccet deiki fanggan; mutto di ærrasak oažžobetet mannat ruoktot gorniguim, ja di galgabebetet viežžat din nuoramus vieljadek deiki mu lusa, vai mon oažom oaidnet, sardnobetetgo di duottavuoda. De celkke si gaskanæsek: duodai, dat boatta min bagjeli min vielljamek diti; mi oinimek su sielo balo, dallego son rokkadalai mist armo, ja æp mi dattom su gullat. Si doivvu, atte i Josef gullam dam; mutto son jorgeti nubbos čalmi ja čieroi. Da doalai son Simeona lusas, ja dakærrasak vulgge sidi.

Jakob i dattom luoittet Benjamina vuolgget sin mielde, mutto celki: Josef i læk šatan hægast, Simeon i læk šatan must, ja dal aiggobetet di vela Benjaminage valddet must erit! Mutto nælgge læi garas ædnamest. De fertti son luoittet Benjamina vuolget. Vieljačak manne Egypteni ja čužžu fastain Josef muodoi oudast. Go Josef oini Benjamin, de celki son: Ibmel burist-

signe dig, min søn! og gik ud og græd. Og han vaskede sit ansigt, gik ind til dem og gjorde sig sterk og sagde til sine tjenerne: sæt mad frem for dem. — Siden sagde han til den, som styrede hans hus: fyld mændernes sække med korn og læg min sølvskaal i Benjamins sæk. Da de var komne et stykke paa veien, sendte han bud efter dem, sækkene blev undersøgte, og sølvskaalen fandtes i Benjamins sæk. Josef vilde holde Benjamin tilbage som træl; men Juda traadte frem og sagde: lad mig blive i hans sted; thi har vi ikke ham med os, saa vil vi bringe vor faders graa haar med sorg i graven. (1 Mos. 42—44.)

22. Josef giver sig tilkjende.

Nu kunde ikke Josef holde sig længere, men sagde: jeg er Josef; lever min fader endnu? Brødrene kunde af skræk intet svare; men Josef talte venlig til dem, kyssede dem alle og græd om Benjamins hals. Siden sagde han: skynd eder og reis hjem og meld min gamle fader, at jeg er herre i Ægypten, og hent ham hid. De reiste hjem og fortalte alt dette; men Jakobs hjerte var og blev koldt; thi han troede dem ikke. Men da han saa vognene, som Josef havde sendt, sagde han: det er nok! Josef, min søn, lever; jeg vil reise ned og se ham, førend jeg dør. (1 Mos. 45.)

sivnedifēi du, mu barnačam! ja son manai olgus ja čieroi. Ja son bassali čalmides, manai sisa sin lusa ja nanosmatti ječas ja celki su halvvaleggjidasas: bigjet borramušaid ouddan sin ouddi! Dastmanŋel celki son sudnji, gutte læi su dalo oudastčuožžo: dævde olbmai sækaid gorniguim ja bija mu silbba-litte Benjamin sæka sisa. Go si legje joavddam oanekažži matkesek mielde, de vuolgati son sane sin manŋai, sækak burggujuvvujegje, ja silbba-litte gavdnujuvvui Benjamin sæka siste. Josef aigo dal doallat Benjaminas šlavanēs; mutto Juda loaidasti ouddan ja celki: divte muo baccet su sagjai; dastgo jos mi æp buvte su miel damek, de sattep mi min aččamek čurggis vuovtaid morrašin havddai. (1 Mos. 42—44.)

22. Josef dovdat ječas.

Dal i vægjam Josef šatan gukkeb doalatallat ječas, mutto celki: mon læm Josef; velago mu aččam ælla? Vieljačak æi mattam balo diti maidege vastedet; mutto Josef sarnoi usteblašat sigjidi, cummesti sin buokaid ja čieroi Benjamin čæbetest. Dastmanŋel celki son: hoapoteket ječaidædek ja mannet ruoktot ja muittaleket mu boares aččasam, atte mon læm hærran Egyptenest, ja vižžet su deiki. De si manne ruoktot ja muittalegje buok dam; mutto Jakoba vaibmo læi ja bisoi čoasken; dastgo i son oskom sigjidi. Mutto go son oini vavnoid, maid Josef læi vuolgam, de celki son: dast læ galle! Josef, mu bardnam, ælla; mon vuolgam vuolas oaidnet su, ouddalgo jamam. (1 Mos. 45.)

23. Jakob drager til Ægypten.

Herren sagde til Jakob i et syn: frygt ikke for at reise ned til Ægypten; thi jeg vil være med dig og føre dig tilbage igjen, og Josef skal lukke dine øine. Saa reiste Jakob til Ægypten med al sin slegt, 70 i tallet, og alt sit gods. Da Josef hørte, at han kom, lod han spænde for sin vogn og reiste for at møde ham i Gosen. Og han faldt om sin faders hals og græd længe. Jakob sagde: nu vil jeg gjerne dø, da jeg har seet, at du lever. — Paa Faraos befaling gav Josef sin fader Gosen at bo i; thi Gosen havde gode græsgange, og Jakob og hans sønner var hyrder. — Jakob levede 17 aar i Ægypten og blev 147 aar gammel. Kort før sin død velsignede han Josefs sønner, Manasse og Efraim, og lagde til: de skal være mine sønner ligesom Ruben og Simeon. Derefter samlede han alle sine sønner om sig, velsignede dem og forkyndte dem, hvad der skulde hænde dem i de kommende dage, og spaaede om frelseren, som han kaldte fredsfyrsten. — Josef førte hans lig til Kana'an og begrov ham i Abrahams og Isaks grav. — Josefs brødre frygtede for, at han nu vilde hevne sig paa dem. Josef græd, da han hørte dette. Og han sagde til sine brødre: er jeg vel i Guds sted? I tænkte ondt mod mig; men

23. Jakob manna Egypteni.

Hærra celki Jakobi oainatusa siste: ale bala mannamest vuolas Egypteni; dastgo mon aigom læt du mielde ja doalvvot du fastain ruoktot, ja Josef galgga dappat du ċalmid. De manai Jakob Egypteni buok su sokkagoddines, 70 sielo logo mielde, ja buok su obmudagaidesguim. Go Josef gulai, atte son læi boattemen, de gæsastatti son su vavnos ja vulgi boattem diti su oudald Gosen ædnamest. Ja son doppi su aċes ċæbet birra ja ċieroi gukka. Jakob celki: dal aigom mon mielastam jabmet, go mon læm oaidnam, atte don ælak. — Farao goċċom mielde addi Josef su aċċasis Gosen ædnama orromsagjen; dastgo Gosen ædnamest legje buorek guottomsajek, ja Jakob ja su barnek legje oabmegæċċek. — Jakob eli 17 jage Egyptenest ja šaddai 147 jage boaresen. Oanekaš aige jabmemes ouddal buristsivdnedi son Josef barne-guovto, Manasse ja Efraim, ja laseti vela: soai galggaba læt mu barnek nuftgo Ruben ja Simeon. Dastmanŋel ċokki son buok barnides birras, buristsivdnedi sin ja muittali sigjidi, moft sigjidi galgai dpatuvvat boattevaš beivin, ja einosti bæste birra, gæn son goċċo rafhe oaivamužžan. — Josef doalvoi su rubmaša Kanaan ædnami ja havddadi su Abraham ja Isak havddai. — Josef vieljak balle, atte son dal aiggo mavsatet jeċas sin bagjeli. Josef ċieroi, go son gulai dam. Ja son celki su vieljaidasas: læmgo mon Ibmel sagjasas? Di jurdašeidek bahaid mu vuostai; mutto

Gud vendte det til det gode for at holde mange folk ilive. — Josef blev 110 aar gammel; hans lig blev balsameret for senere at føres til Kana'an. (1 Mos. 46—50.)

24. Moses fødes.

(1400 aar før Kristi fødsel.)

Israels børn boede i Gosen i 430 aar og blev et talrigt folk. Der kom en ny konge over Ægypten, som ikke kjendte Josef, og han tænkte: israeliterne er talrigere end vi og kan blive farlige for os. Saa plagede han dem med haardt arbeide; men de blev talrigere og talrigere. Da paabød han: hver søn, som fødes, skal kastes i Nilen; kun døtrene skal leve!

Paa denne tid fødte en kvinde af Levi stamme en gut, og da hun saa, at han var vakker, skjulte hun ham i tre maaneder. Da hun ikke kunde skjule ham længere, gjorde hun en kiste af rør og lagde gutten i den og satte den mellem rørene i Nilen; hans søster stod langt borte for at se, hvorledes det vilde gaa. Faraos datter kom ned til elven for at bade sig, lod kisten tage iland og aabnede den. Gutten græd, og hun ynkede over ham. Søsteren kom nu frem og spurgte: skal jeg hente en amme? Faraos datter svarede: ja, og pigen hentede guttens egen moder. Da han blev stor, førte moderen ham til Faraos datter; hun kaldte ham

Ǫbmel jorggali dam buorren bisotam diti ollo olbmuid hægast. — Josef šaddai 110 jage boaresen; su rumaš vuiddujuvvui dolvvujuvvum varas dasto manŋel Kanaan ædnami. (1 Mos. 46—50.)

24. Moses riegad.

(1400 jage Kristus riegadæme ouddal.)

Israel manak orru Gosen ædnamest 430 jage ja šadde stuora almugen. Ođđa gonagas bođi Egypten bagjeli, gutte i dovddam Josefa, ja son jurdaši: Israelitalažak læk ænebuk go mi ja vegjek šaddat vaddolažžan migjidi. De vaivvedi son sin garra bargoiguim; mutto si šadde æne ænebun. De gočoi son: juokke bardne, gutte riegad, galgga balkestuvvut Nile-dædnoid; dušše nieidak ožžuk ællet!

Dam aige riegadatti muttom nisson Levi sogast barne, ja go son oini, atte son læi čabbes, de čiegai son su golvma mano. Go son i mattam čiekkat su šatan gukkeb, de dagai son bumba hošin, bijai barnačes dam sisa ja bijai dam hoši gaski Niledædnoid; mutto su oabba čuožoi vieka gukken oaidnem diti, moft gævva. De Farao nieidda bođi vuolas dædnogaddai ječas basadet ja doalvoti bumba gaddai ja rabai dam. Barnaš læi čierromen, ja son arkalmasti su bagjeli. De oabba bođi dal ouddan ja jærai: galgamgo mon viežžat njamatægje? Farao nieidda vastedi: vieža, ja nieidda viežai barnača ječas ædne. Go son šaddai stuoresen, de buvti ædne su Farao nieida lusa; son gočoi su

Moses, det er: den, som er tagen op af vandet. (2 Mos. 1. 2, 1—10.)

25. Moses i Midian.

Da Moses var 40 aar gammel, gik han ud for at se paa sine brødres trældom, og han saa en ægypter, som slog en israelit. Moses vendte sig hid og did, og da han ingen saa, stod han op, slog ægypteren ihjel og grov ham ned i sanden. Farao fik det at vide og vilde dræbe Moses; han maatte derfor flygte til Midian, og her traf han en prest, som havde en søn ved navn Jetro og syv døtre. Moses fik datteren Zippora tilegte og blev i Midian i 40 aar. Da han engang vogtede sin svoger Jetros kvæg ved Horebs hjerg, saa han en tornebusk, som brændte, men blev ikke opbrændt. Da Moses vilde gaa nærmere, talte Herren saaledes til ham fra tornebusken: træk dine sko af; thi det sted, som du staar paa, er helligt. Jeg er Abrahams, Isaks og Jakobs Gud; jeg har seet mit folks elendighed og hørt deres raab: nu vil jeg sende dig til Farao, og du skal føre mit folk ud af Ægypten. Moses svarede: mine brødre vil ikke tro, at du har sendt mig. Da sagde Herren: kast din kjep paa Jorden. Moses gjorde saa, og den blev til en orm, og Moses flygtede for den. Herren

Mosesen, dat læ: dat, gutte læ čacest bajas valddu-
juvvum. (2 Mos. 1. 2, 1—10.)

25. Moses Midian ædnamest.

Go Moses læi 40 jage boares, de manai son olgus
gæčcat su vieljaides garra balvvalusa, ja son oini mut-
tom Egyptalaža, gutte læi cabmemen muttom Israelita-
laža. Moses gæčasti birras, ja go son i oaidnam ovtage,
de čuožželi son, goddi Egyptalaža ja havddadi su saddoi
sisa. Farao oažoi dam diettet ja aigoi goddet Mosesa;
Moses fertti damditi bataret Midian ædnami, ja dast
son gavnai muttom papa, gæst læi bardne, gæn namma
læi Jetro, ja čieča nieida. Moses oažoi su nieida Sip-
pora akkanes ja oroi Midianest 40 jage. Go son læi
muttomin su magas Jetro omid guodotämen Horeb
vare guorast, de oini son bastelis ladnja-miestaga,
mi buli ja i almake nokkam. Go Moses aigoi man-
nat lagabuidi, de sarnoi Hærra nuft sudnji bastelis
ladnja-miestagest: nuola gabmagidad erit; dastgo dat
baikke, man alde don čuožok, læ basse! Mon læm
Abraham, Isak ja Jakob Ibmel; mon læm oaid-
nam mu olbmuidam varnotesvuoda ja gullam sin čuorv-
voma; dal aigom mon vuolgatet du Farao lusa, ja
don galgak doalvvot mu olbmuid Egyptenest olgus.
Moses vastedi: æi mu vieljak daide oskot, atte don
læk muo vuolgatam. De celki Hærra: balkest du
soabbad ædnam ala. Moses dagai nuft, ja dat šaddai
gærmašen, ja Moses batarišgodi dam oudast. Hærra

bød, og Moses greb den om halen, og den blev atter til en kjep. Herren gav ham magt til at gjøre flere undergjerninger; men Moses undslog sig fremdeles og sagde: det falder mig tungt at tale. Herren svarede: jeg skal sende din broder Aron til dig; du skal lægge ordene i hans mund, og han kan tale for dig. Saa drog Moses til Ægypten. Paa veien mødte han Aron og gik med ham til israeliterne og forkyndte dem Herrens ord. Disse blev glade og takkede Herren. (2 Mos. 2, 11—4.)

26. Udgangen af Ægypten.

Moses og Aron gik til Farao og sagde: saa siger Jehova, Israels Gud: lad mit folk fare. Farao svarede: hvem er denne Jehova, som jeg skal lyde? Jeg kjender ham ikke og vil ikke lade Israel fare. Nu gjorde Moses de tegn, som Gud havde givet ham; men Farao forhærdede sit hjerte og vilde ikke lade folket fare. Da sagde Gud til Moses: tag din kjep og slaa paa vandet i Nilen. Moses gjorde saa, og Nilens vand blev til blod. Da dette ikke hjalp, sendte Gud ni andre landeplager over Ægypten. Den ottende plage var utallige græshopper, som lagde sig over landet og aad dets grøde op, og den niende var et tykt mørke, som varede i tre dage; men i Gosen var der ingen græshopper, og der var det lyst.

gočoi, ja Moses doppi dam sæibbai, ja dat šaddai fastain soabben. Hærra addi sudnji famo dakkat æmbo oavddodagoid; mutto Moses bæsadalai vela ain ječas ja celki: munji læ lossad sardnot. Hærra vastedi: mon vuolgatam vieljad Arona du lusa; don galgak bigjat sanid su njalbmai, ja son oažžo sardnot du oudast. De vulgi Moses Egypteni. Gæino alde gavnai son Arona ja manai suina Israelitalažai lusa ja muittali sigjidi Hærra sanid. Dak šadde illoi ja gitte Hærra. (2 Mos. 2, 11—4.)

26. Egyptenest olgus vuolggem.

Moses ja Aron manaiga Farao lusa ja celkiga: Nuft cælkka Jehova, Israel Ibmel: luoite mu olbmuid vuolgget. Farao vastedi: gi læ dat Jehova, gæn mon galgam jægadet? Im mon dovda su imge aigo luoittet Israel vuolgget. Dal dagai Moses daid mærkaid, maid Ibmel læi addam sudnji; mutto Farao buoššodi su vaimos ige dattom luoittet olbmuid vuolgget. De celki Ibmel Mosesi: valde du soabhad ja časke Nile-dæno čace ala! Moses dagai nuft, ja Nile-dæno čace šaddai varran. Go dat i væketam, de vuolgati Ibmel ovce æra ædnamvaive Egypten bagjeli. Gavcad ædnamvaivve legje lokkamættom rasselokkok, mak seivvu ædnam bagjeli ja borre buok ædnam šaddoid, ja ovcad ædnamvaivve læi sukkis sævdnjadvuotta, mi histi golbma bæive; mutto Gosen ædnamest æi læm makkege rasselokkoid, ja dobbe læi čuovggad.

Nu bød Herren Moses at sige til Israels børn: i ethvert hus skal der inat slagtes et lam, og blodet skal stryges paa dørstolperne; lammet skal steges og ædes med usyret brød og bitre urter, og I skal staa med staven i haanden, færdige til at drage ud. — Saaledes indsatte Herren paasken.

Ved midnatstid gik Herren gennem Ægypten og slog ihjel alle de førstefødte, fra Faraos til trælkvindens førstefødte søn; men han saa blodet paa Israels boliger og gik dem forbi. Da blev der et stort skrig over hele Ægypten, og Farao drev paa, at Israel skulde fare. Saa drog israeliterne ud af Ægypten, 600,000 mand, som kunde drage ud i strid, og Moses tog Josefs ben med. Herren gik foran dem i en ildstøtte om natten og i en skystøtte om dagen og førte dem mod det røde hav. Men Farao angrede, at han havde ladet israeliterne fare, og satte efter dem med alle sine stridsvogne og naaede dem ved det røde hav. Israeliterne knurrede mod Moses og sagde: var der ikke grave nok i Ægypten, at du førte os ud for at dø i ørkenen? Moses svarede: idag skal I se Herrens frelse. Og han udstrakte sin haand, og vandet skiltes ad, og Israels børn gik paa det tørre, medens vandet stod som en mur paa høire og venstre side. Ægypterne satte efter dem; men da de var midt i det

Dal gočoi Hærra Mosesa cælkket Israel manaidi: juokke dalost galgga odna ija njuvvujuvvut labbes, ja dam varra galgga sikkujuvvut ukša-stoalpoidi; labbes galgga bassujuvvut ja borrujuvvut suvrokættes laibin ja riččea urttasiguim; ja di galggabetet čuožžot soabbegiedain, garvesen olgus vuolgget. — Nuft asati Hærra bæssačid.

Gaska-ija aige manai Hærra Egiypten čada ja goddi buok vuostasriegadegjid, Farao vuostasriegadægje rajest gidda halvvalægje nisson vuostasriegadægje barne ragjai; mutto son oini vara Israel viesoi alde ja manai dai mæddel. De šaddai stuora barggom obba Egiypten mietta, ja Farao hoapoti, atte Israel galgai vuolgget. De vulgge Israelitalažak Egiyptenest olgus, 600,000 olbma, gudek matte soattai mannat, ja Moses valdi Josef davtid mieldes. Hærra manai sin ouddalist dollabaze siste ikko ja halvabaze siste bæivveg ja doalvoi sin ruksis mæra guvllui. Mutto Farao gadai, go son læi luoittam Israelitalažaid vuolgget, ja son vulgi sin doarredet buok su soatte-vavnoidesguim ja jovsai sin ruksis mæra gaddest. Israelitalažak nimmurišgotte Moses vuostai ja celkke: æigo Egiyptenest læm havdek galle, go don dolvvuk min olgus mæccai jabmet? Moses vastedi: odne di galggabetet oaidnet Hærra bæstem. Ja son geiggi giedas, ja čacce juokkasi guvtidi, ja Israel manak manne goikkas mielde rasta, dam bodda go čacce čuožoi dego sæidne sin olgiš ja gurot bæld. Egiyptalažak vulgge sin maŋnai; mutto go si legje ruksis

røde hav, og israeliterne var komne over, udrakte Moses sin haand, og vandet strømmede tilbage og begrov vognene og rytterne i hele Faraos hær. (2 Mos. 5—14.)

27. Vandrigen i ørkenen.

Israels børn var nu komne ind i Arabiens ørken. Her manglede de vand og mad, knurrede mod Moses og ønskede sig tilbage til kjødgryderne i Ægypten. Moses slog da paa klippen med staven, og der strømmede vand ud, og til føde sendte Herren dem manna; den laa hver morgen som rim over jorden og smeltede, naar solen gik op.

I den tredje maaned efter udgangen af Ægypten leirede israeliterne sig ved Sinai bjerg. Tre dage derefter var der en tyk sky over bjerget, og der hørtes lyd som af en sterk basun. Og hele Sinai skalv og røg som en ovn, fordi Herren var stegen ned paa bjerget i ild. Derpaa talte Herren saaledes til folket:

1. Du skal ikke have fremmede guder for mig. 2. Du skal ikke misbruge Herrens din Guds navn; thi Herren vil ikke holde den uskyldig, som misbruger hans navn. 3. Kom ihu, at du helligholder hviledagen. 4. Hædre din fader og din moder, at det kan gaa dig vel, og du maa

mæra gasko, ja Israelitalažak legje rasta ollim, de geiggi Moses su giedas, ja čacce golgai fastain okti ja havddadi vavnoid ja ridijegjid obba Farao joavkost. (2 Mos. 5—14.)

27. Mæcest vagjolæbme.

Israel manak legje dal boattam Arabia mæccai. Go dobbe vailoi sist čacce ja borramuš, de si nimmuregje Moses vuostai ja savve ječaidæsek fastain ruoktot Egypten bierggobadi lusa. De Moses časki sobbines baktai, ja čacce golgai dast olgus, ja borramuššan vuolgati Hærra sigjidi manna; dat oroi juokke iddedest ædnam alde nuftgo bice ja suddai, go bæivaš bagjani.

Goalmad mano Egyptenest olgus vuolggem maŋnel luoittalegje Israelitalažak Sinai vare gurri. Golbma bæive dastmaŋnel læi sukkis mierkka vare bagjelist, ja jiedna gullui nuftgo garra basun jiedna. Ja obba Sinai varre doargesti ja borgesti nuftgo uvdna, dainago Hærra læi niegjam dola siste vare ala vuolas. Dasto sarnoi Hærra nuft olbmuidi:

1. Æi dust galga læt æra ibmelak go mon. 2. Ik don galga adnet Hærra, du Ibmelad, nama duššalažžan; dastgo Hærra i loga su ašetæbmen, gutte adna su nama duššalažžan. 3. Ane muitost, atte don bassen anak vuoinadam-bæive. 4. Gudnijatte du ačad ja du ædnad, vai burist dudnji gævva, ja gukka

længe leve i landet. 5. Du skal ikke slaa ihjel. 6. Du skal ikke bedrive hor. 7. Du skal ikke stjæle. 8. Du skal ikke sige falskt vidnesbyrd imod din næste. 9. Du skal ikke begjære din næstes hus. 10. Du skal ikke begjære din næstes hustru eller hans tjener eller hans tjenestepige eller hans okse eller hans asen eller noget, som hører din næste til. (2 Mos. 16—20.)

Siden gav Moses paa Herrens befaling love om gudstjenesten. Han satte Aron til yppersteprest, og efter ham skulde hans ældste søn være det, og saaledes nedefter fra søn til søn. Arons øvrige sønner blev prester, og Levis andre efterkommere eller leviterne blev deres medhjælpere. — Der blev opreist et tabernakel eller et stort telt, som var delt i to rum, det allerhelligste og det hellige. I det allerhelligste stod en kiste, som kaldtes pagtens ark, og en krukke med manna. Arken var klædt med guld; laaget, som var af rent guld, kaldtes naadestolen. Her maatte bare ypperstepresten komme ind, og det kun én gang om aaret. Det hellige var for presterne. Rundt om tabernaklet gik forgaarden, som var uden tag; her skulde folket samle sig. — Den syvende dag i ugen var hviledag eller sabbat. — Der var tre store hoitider; paasken til minde om udgangen af Ægypten, pinsen

don oažok ællet ædnamest. 5. Ik don galga goddet. 6. Ik don galga furrušet. 7. Ik don galga suoladet. 8. Ik don galga cælkket værre-duodaštusa du lagamužad vuostai. 9. Ik don galga anestuvvat du lagamužad vieso. 10. Ik don galga anestuvvat du lagamužad aka ikge su balvvalægje ikge su biga ikge su vuovsa ikge su asena ikge maidede, mi gulla du lagamužži. (2 Mos. 16—20.)

Dastmanŋel addi Moses Hærra goččom mielde lagaid ibmelbalvvalusa birra. Son bijai Arona bajemuš pappan, ja su manŋel galgai su boarrasæmus bardne šaddat bajemuš pappan, ja nuft ain vulus guvllui barnest bardnai. Arona æra barnek šadde pappan, ja Levi æra manestboattek daihe Levitalažak šadde sin væketam-guoibmen. — De bajasdakkujuvvui tabernakel daihe stuora goatte, mast legje guokte juogo, dat buok bassamus baikke ja basse baikke. Dam buok bassamus baike siste oroi bumbba, mi goččujuvvui litto arkkon, ja litte, man siste læi manna. Arkka læi skoadastuvvum gollin; dam lokke, mi læi čielgga gollest dakkujuvvum, goččujuvvui arbmostuollon. Dokko oažoi dušše bajemuš pappa, ja vela dušše ovtta gærde jagest, boattet sisa. Dat basse baikke læi papai varas. Tabernakel birra læi oudašilljo, mi læi alma daketaga; dasa galgge olbmuk čoagganet. — Čiččid bæivve vakkost læi vuoinadam-bæivve daihe sabbat. Stuora basek legje golbma: bæsačak Eegyptenest olgus vuolggem muitton, helludagak

og lovsalernes høitid. — Der var flere slags ofre. Det vigtigste offer frembares paa den store forsoningsfest, da ypperstepresten gik ind i det allerhelligste og stænkede blodet af en okse og af en buk paa naadestolen for sine og folkets synder. (2 Mos. 23—29. 3 Mos. 16.)

Herren sagde til Moses: stig op til mig paa bjerget, saa skal jeg give dig lovens tavler. Moses var hos Herren i 40 dage og 40 nætter. Og Herren gav ham lovens tvende tavler. De var skrevne paa begge sider; skriften var Guds skrift; den var skreven med Guds egen finger. — Medens Moses var deroppe, sagde folket til Aron: gjør os en gud, som kan gaa foran os; thi Moses kommer ikke tilbage. Aron støbte en guldkalv, og folket dansede omkring den. Da Moses kom ned ad bjerget og fik se kalven og dansen, optændtes hans vrede, og han kastede tavlerne mod bjerget, saa de gik istykker, og han tog guldkalven og knuste den til støv og strøede det paa bækken, som flyder ned af bjerget. Derpaa bød han leviterne at gaa gennem leiren med draget sverd, og 3000 blev dræbte paa den samme dag. — Siden gik han atter op paa bjerget og var der i 40 dage og 40 nætter og aad ikke brød og drak ikke vand, og Herren indgrov de 10 bud i tvende nye stentavler, som blev gjemte i pagtens ark. (2 Mos. 24. 32. 34.)

ja lastagodi basek. — Oaffarak legje mangalagačak. Dat mavsołažamus oaffar ouddanguddujuvvui dam stuora soabatus-bassebæive, goas bajemuš pappa manai dam buok bassamus baike sisa ja riškoti vuovsa ja bokka varaid arbmoustuola ala ječas suddoi ja olbmui suddoi oudast. (2 Mos. 23—29. 3 Mos. 16.)

Hærra celki Mosesi: goarŋo bajas mu lusa vare ala, de addam mon dudnji laga tavvalid! Moses læi Hærra lutte 40 bæive ja 40 ija. Ja Hærra addi sudnji laga taval-guovto; dak læiga čallujuvvum goabbašida belidi; čala læi Ibmel čala; dat læi čallujuvvum Ibmel ječas suormain. — Dam bodda go Moses læi dobbe bagjen, de celkke olbmuk Aroni: daga migjidi ibmela, gutte matta mannat min oudast; dastgo Moses i boade šatan ruoktot. Aron leikki golle-galbe, ja olbmuk danssijegje dam birra. Go Moses læi boattemen varest vuolas ja oini dam golle-galbe ja danssom, de cakkidi su moarre, ja son balkesti daid tavvalid vare vuostai, nuft atte dak manne moallon, ja son valdi golle-galbe ja cuvkki dam gavjan ja botkoti dam dam jokki, mi golgga varest vuolas. Dasto gočoi son Levitalažaid mannat šiljo mietta rabas mikin giedast, ja 3000 goddatalle damanaga bæive. — Dastmanŋel manai son fastain bajas vare ala ja oroi dobbe 40 bæive ja 40 ija, ige borram laibe ige jukkam čace, ja Hærra čali 10 bakkoma guovte odđa gædge-tavvali, mak vurkkijuvvuiga litto arka sisa. (2 Mos. 24. 32. 34.)

Israeliterne drog fra Sinai op mod Kana'an, og Moses sendte speidere ind i landet. De kom tilbage og meldte: landet er meget godt; men vi er som græshopper mod indbyggerne; saa store er de. Josva og Kaleb, som var blandt speiderne, indvendte: vi kan indtage landet; thi Herren er med os. Men det hjalp ikke. Folket vilde ikke gaa mod kananiterne, men vælge en ny høvedsmand og vende tilbage til Ægypten. Da viste Herrens herlighed sig i tabernaklet, og Herren talte saaledes ved Moses: i 40 aar skal I vanke omkring i denne ørken, indtil alle er døde, som ved udgangen af Ægypten var 20 aar og derover; ingen, som har seet mine undere i Ægypten, skal komme ind i Kana'an, undtagen Josva og Kaleb. (4 Mos. 13. 14.)

Saa maatte de i 40 aar vanke om i den forfærdelige ørken blandt orme og paa tørre steder. Men Herren opholdt dem, saa at deres klæder ikke blev opslidte og deres fod ikke hoven. Og dog knurrede de mod Herren og satte mange gange hans taalmodighed paa prøve. Saaledes knurrede de engang over, at de ikke havde mad og drikke. Herren sendte giftige orme blandt dem, og mange døde af deres bid. Folket ydmygede sig, og Moses gik i forbøn for det. Herren sagde: gjør en kobberorm og

Kan
ædr
hui
lokk
ja I
mi
min
mar
odde
čaje
Ibm
vag
go
deo
ras
oai
tet
(4 M
mos
Hæ
ja s
Hæ
gere
jukt
mas
Olb
sin

Israelitalažak matkuštegje Sinai vare guovlost Kanaan ædnam guvllui, ja Moses vuolgati iskadegjid ædnami. Si botte ruoktot ja muittalegje: ænam læ hui buorre; mutto mi læp nuft smavvak dego rasse-lokkok dam assi ektui; nuft stuorrak si læk. Josva ja Kaleb, guđek læiga iskadegji særvest, oaiveldeiga: mi mattep galle vuoittet ædnama; dastgo Hærra læ min bæle. Mutto i dat væketam. Olbmuk æi garrom mannat Kananitalažai vuostai, mutto aiggu valljit odđa oaivamuža ja maccat ruoktot Egypteni. De čajeti Hærra hærvastvuotta ječas tabernakel siste, ja Ibmel sarnoi nuft Moses bokte: di galggabetet vagjolet 40 jage dam mæcest, gidđa dassači go buokak, guđek Egyptenest olgus vuolgededin legje 20 jage boarrasak ja dast boarrasæbbuk, læk jabmam; i oktage, gutte læ oaidnam mu ibmašid Egyptenest, galga boatet Kanaan ædnami, ærrebgo Josva ja Kaleb. (4 Mos. 13. 14.)

De ferttjegje si 40 jage vagjolet birra dam hirmos mæcest gærbmaši gaskast ja goikke baikin. Mutto Hærra bajasdoalai sin, nuft atte sin biktasak æi nokkam ja sin juolgek æi bottanam. Ja almake nimmuregje si Hærra vuostai ja gæččalegje su gierddavašvuoda ædnag gerdid. Nuft nimmuregje si muttommin borramuš- ja jukkamuš-vaile diti. Hærra vuolgati mirkolaš gærbmašid sin gaski, ja ædnagak jabme dai gaskastagain. Olbmuk vuoledegje ječaidæsek, ja Moses rokkadalai sin oudast. Hærra celki: daga væikke-gærbmaša ja

sæt den paa en stang. Naar nogen blev bidt af en orm, og han saa op til kobberormen, blev han ilive. (4 Mos. 21.)

Da de 40 aar var tilende, var israeliterne komne saa nær ved Kana'ans land, at kun elven Jordan laa imellem. Moses steg nu op paa Nebo bjerg, og Herren lod ham se det hele land og sagde: dette er det land, som jeg har lovet Abraham, Isak og Jakob og deres afkom; men du skal ikke komme derind. Der døde Moses, Herrens tjener, 120 aar gammel, og Herren begrov ham. Aldrig opstod der en profet i Israel, som Herren talte saaledes med, ansigt til ansigt. (5 Mos. 34.)

28. Josva.

Herren udvalgte Josva til høvedsmand efter Moses og sagde til ham: ligesom jeg var med Moses, vil jeg være med dig. Da israeliterne havde sørget over Moses i 30 dage, gjorde de sig rede til at gaa over Jordan. Presterne gik foran med pagtens ark; da deres fødder dyppedes i vandkanten, strømmede vandet bort nedenfor og stod stille ovenfor, og israeliterne gik over paa det tørre. Nu holdt mannaen op, og de aad af landets grøde.

Jeriko var en by, som var omgiven af sterke mure; den indtog israeliterne uden sverd og uden bue. I seks dage gik presterne med arken og alt krigsfolket rundt om byen, én gang hver dag;

bija dam staggo-gæc̄c̄ai. Go guttege gaskatalai gærbmaši, ja go son dalle gæc̄c̄ai væikke-gærbmaši, de bisoi son hægast. (4 Mos. 21.)

Go dak 40 jage legje nokkam, de legje Israelitalažak boattam nuft lakka Kanaan ædnama, atte dušše Jordan dædno læi vela gaskast. De Moses goarņoi bajas Nebo vare ala, ja Hærra addi su oaidnet obba dam ædnama ja celki: dat læ dat ænam, maid mon læm loppedam Abrahami, Isaki ja Jakobi ja sin nallai; mutto ik don galga boattet dam ædnami. Dobbe jami Moses, Hærra halvvalægje, 120 jage boaresen, ja Hærra havddadi su. I goassege šatan čuožželam daggar profeta Israelest, gæina Hærra nuft sarnodi, muodost muttui. (5 Mos. 34.)

28. Josva.

Hærra vallji Josva oaivamužžan Moses manņel ja celki sudnji: nuftgo mon legjim Moses mielde, nuft aigom mon læt maidai du mielde. Go Israelitalažak legje moraštam 30 bæive Moses bagjel, de rakkanegje si garvesen mannat Jordan rasta. Papak manne oudast litto arkain; go sin juolgek guske dednui, de golgai čacce erit sin vuolabælde ja oroi jaska sin bajabælde, ja Israelitalažak manne goikkas mielde rasta. De nogai manna, ja si borre ædnam šaddoid.

Jeriko læi gavpug, man birra legje nana ladnesæinek; dam vuitte Israelitalažak alma mieke ja alma davgetaga. Gutta bæive manne papak litto arkain ja buok soatte-olbmaiguim gavpug birra, ovta gærde gudege

men paa den syvende dag gik de syv gange omkring den, og den syvende gang blæste presterne i basuner, og folket skreg; murene styrtede ned, og byen blev indtagen. — I syv aar overvandt Josva 31 smaakonger og delte derpaa landet mellem Israels 12 stammer. Levi stamme fik ingen samlet jordlod, men 48 byer rundt om i landet.

Mange aar derefter kaldte Josva Israels stammer sammen og sagde: vælg eder idag, hvem I vil tjene, Herren eller hedningernes guder; jeg og mit hus vil tjene Herren. Da sagde folket: vi vil tjene Herren og høre hans røst. — Josva døde 110 aar gammel. (Josvas bog.)

29. Gideon. Jefta. Samson.

Israeliterne tjente Herren, saalænge Josva levede; men da han var død, glemte de Herren, giftede sig med kananiternes døtre og tjente fremmede guder. Da optændtes Herrens vrede, og han gav dem i hedningernes vold. Saa raabte de til Herren, og han opvakte mænd til at frelse dem; saadanne mænd kaldtes dommere. (Dom. 2.)

En af dommerne hedte Gideon. Midianiternes haand hvilede tungt paa Israel, da Herrens engel kom til Gideon, som stod og terskede hvede, og bød ham at frelse Israel. Gideon skikkede sendebud til stammerne, og der

bæivest; mutto čiččid bæive manne si čieča gærde dam birra, ja čiččid gærde čuojategje papak basuniguim, ja olbmuk čurvvu; de ladnesæinek fierralegje vuolas, ja gavpug valldujuvvui. — Čieča jagest vuiti Josva 31 smavva gonagasa bagjel ja juogadi dasto ædnama Israel 12 sokkagodne gaski. Levi sokkagodne i ožžom maidege olles ædnam-osis, mutto oažoi dam sagjai 48 gavpuga birra huok obba ædnam mietta.

Ædnag jagid dastmanŋel gočoi Josva Israel sokkagoddi čoakkai ja celki: Valljijeket aldsesædek odna bæive, gæn di aiggobetet balvvalet, Hærra daihe bakeni ibmelid; mon ja mu dallo, mi aiggop balvvalet Hærra. De celkke olbmuk: mi aiggop balvvalet Hærra ja gulddalet su jiena. — Josva jami 110 jage boaresen. (Josva girjest.)

29. Gideon. Jefta. Samson.

Israelitalažak balvvalet Hærra, nuft gukka go Josva eli; mutto go son læi jabmam, de vajaldatte si Hærra, naittaladde Kananitalažai nieidaiguim ja balvvalet amas ibmelid. De cakkidi Hærra moarre, ja son addi sin bakeni halldoi. De čurvvu si Hærrai, ja son čuožaldatti olbmaid sin gagjot; daggar olbmak goččujuvvujegje duobmaren. (Duob. 2.)

Muttoma namma duobmarin læi Gideon. Midianitalažai gietta læi orromen lossadet Israel bagjelist, dallego Hærra engel bođi Gideon lusa, gutte læi niso-gornid raidnimen, ja gočoi su gagjot Israel. Gideon bijai sadnedoalvvoid Israel sokkagoddi lusa, ja de

mødte 32,000 mand. Men Herren sagde: det er formeget folk, Israel kunde rose sig og sige: min egen haand har frelst mig. Lad derfor udraabe: enhver, som er ræd, kan vende hjem. Da drog 22,000 hjem, og 10,000 blev tilbage. Herren sagde: der er endnu formeget folk; udvælg dig 300 mand. Gideon udvalgte 300 mand, som han delte i tre flokke, og gav hver mand en trompet og en tom krukke med en fakkell i. Midt om natten gik han med dem til midianiternes leir; de blæste i trompeterne, slog krukkerne istykker og svingede med faklerne. Midianiterne skreg og flyede; Herren vendte den enes sverd mod den anden, og Gideon forfulgte dem. (Dom. 6—9.)

En anden dommer hedte Jefta. Da han drog ud mod fienden, lovede han at ofre til Herren den første, som gik ham imøde fra hans hus, naar han kom hjem med seir. Han kom hjem med seir, og hans datter, hans eneste barn, gik ham imøde med trommer og med dans. Jefta sønderrev sine klæder, men gjorde med hende efter sit løfte, og Israels piger græd over Jeftas datter hvert aar i fire dage. (Dom. 11.)

Da filisterne plagede Israels børn, sendte Herren dem en frelser i Samson. Han slog filisterne gang paa gang;

øoi
læ
cæ
da
mæ
Mu
va
gæ
tro
mæ
gu
tro
go
ja
gu
6—
so
oa
ou
bo
ma
mi
al
ni
(D
vu
Fi

čoagganegje 32,000 olbma. Mutto Hærra celki: Dast læk bære ollo olbmak; Israel væjaši ječas ramedet ja cælkket: mu ječčam gietta muo læ bæstam. Čuorvot damditi: juokkehaš, gutte læ argge, oažžo ruoktot maccat. De manne 22,000 ruoktot, ja bacce vela 10,000. Mutto Hærra celki: bære ollo olbmak ain læk; vallje aldsesad 300 olbma. Gideon vallji 300 olbma, gæid son jugi golma jovkkui, ja addi juokke olbmai trompeta (d. l. meisig-njurganasa) ja ovta guoros litte, man siste læi čuovgas. Igja-guovddel manai son sin-guim Midianitalažai soattevæga lusa; si čuojategje trompetaiguim, cuvkkistegje čuovggalittid ja gæigotegje čuovggasid aibmoi. Midianitalažak huikke ja manne batarussi; Hærra jorggali sin mieke gutteg guoimesek vuostai, ja Gideon doarredi sin. (Duob. 6—9.)

Muttom æra duobmara namma læi Jefta. Dallego son vulgi olgus vašalažai vuostai, de loppedi son oaffaruššat Hærrai dam vuostemuža, gutte bodiš su oudald su dalost, go son boatta ruoktot vuoitoin. Son bodi ruoktot vuoitoin, ja su nieidda, su okta aidno manna, bodi su oudald trumboiguim ja danssimin. Jefta gaikodi su biktasides, mutto dagai almake suina su loppadusas mielde, ja Israel nieidak čirru Jefta nieida njællje bæive juokke jage. (Duob. 11.)

Go Filistalažak vaivvedegje Israel manaid, de vulgati Hærra sigjidi Samsona hæsten. Son časki Filistalažaid manga gærde manpalagai vuoitoin;

thi Herren havde givet ham en saadan styrke, at han med bare hænder søndersled en ung løve, som brølende kom imod ham. Men han lod sig daare af en kvinde ved navn Dalila. Hun fik lokket ud af ham, at hans styrke laa i hans syv lokker; disse skar hun af og overgav ham saa til filisternes fyrster. De stak hans øine ud og satte ham til at male korn. Engang, da de var samlede i afguden Dagens tempel til en stor fest, hentede de Samson for at spotte ham. Hans haar var vokset, og hans styrke var kommen tilbage. Templet var bygget paa stolper. Samson bad til Herren, greb om de to stolper i midten og bøiede sig med kraft. Templet styrtede overende og begrov Samson med alle hans fiender. (Dom. 13—16.)

30. Rut.

Paa den tid, dommerne styrede Israel, kom der dyrtid i landet, og en mand drog fra Betlehem til moabiternes land med sin hustru Noomi og sine to sønner. Manden døde, og sønnerne giftede sig der med moabitiske kvinder, Orpa og Rut. Da 10 aar var forløbne, var ogsaa begge sønnerne døde, og Noomi gjorde sig rede til at vende tilbage til sine fædres land. Orpa og Rut fulgte hende. Paa veien sagde Noomi: vend tilbage, mine døtre! Herren gjøre mod eder, som I har gjort mod de døde

dastgo Hærra læi addam sudnji daggar gievrravuoda, atte son dušše giedaiguim gaikodi nuorra legjona, mi boði gilljomin su vuostai. Mutto son luiti ječas jalloduvvut muttom nissonest, gæn namma læi Dalila. Son filli su almostattet, atte su gievrravuotta oroi su čieča vuokta-bargaldaga siste; son čuopai daid erit, ja de addi son su Filistalažai oaivamužai gitti. Dak čuggu su čalmid erit ja bigje su gornid malit. Muttomin, go si legje čoagganam æppe-ibmel Dagon tempeli stuora hæjaid doallat, de vižže si Samsona su bilkkedam diti. Su vuovtak legje fastain šaddam, ja su gievrravuotta læi fastain ruoktot boattam. Tempel læi dakkujuvvum stoalpoi ala. Samson rokkadalai Hærrai, doppi dam guovte gaskamuš stolppui ja mieiggali dai vuostai famoin. Tempel gačai vuolas ja havddadi Samsona oktan buok su vašalažaiguim. (Duob. 13—16.)

30. Rut.

Dam aige, go duobmarak raddijegje Israel, de šaddai divras aigge ædnami, ja muttom olmai manai Betleheimest Moabitalažai ædnami su akaines Noomin ja su guvtn barnines. Olmai jami, ja barne-guovtos naittaleiga Moabitalaš nissoniguim, Orpain ja Rutin. Go 10 jage legje gollam, de læiga maidai barne-guovtosge jabmam, ja Noomi rakkani garvesen maccat fastain ruoktot su vanhemides ædnami. Orpa ja Rut čuovvoleiga su mielde. Matke alde celki Noomi: macee ruoktot, nieidačam-guovtos! Hærra dagaši dodno vuostai, nuftgo doai læppe dakkam dai jabmi

og mod mig. Orpa vendte tilbage; men Rut sagde: dit folk skal være mit folk, og din Gud skal være min Gud; kun døden skal skille os ad. Da reiste de sammen og kom til Betlehem. Det var just i kornhøstens tid, og Rut gik ud for at samle aks og kom paa en ager, som eiedes af en rig mand ved navn Boas. Da Boas fik at vide, at det var Rut, som havde fulgt Noomi, sagde han til høstfolkene: lad aks falde ned paa marken, at hun kan samle des flere. Og til Rut sagde han: tørster du, saa kom hid og drik, og hungrer du, saa kom hid og æd af mit brød. Rut sagde: hvorledes har jeg, som er fremmed, fundet naade for dine øine? Boas svarede: jeg har hørt, hvad du har gjort for din værmoder: du har forladt fader og moder og er gaaet til et folk, som du ikke kjendte. Israels Gud, som du er kommet til for at søge ly under hans vinger, han lønne dig for din gjerning! Da høsten var over, giftede Boas sig med Rut, og hun fødte en søn, som blev kaldt Obed; han var fader til Isai, og Isais søn var kong David. (Ruts bog.)

31. Eli og Samuel.

Eli var yppersteprest og dommer. Han havde to sønner; de var meget ugudelige; men han tugtede dem ikke.

Gutten Samuel blev opfostret hos Eli og sov

vuostai ja mu vuostai. Orpa macai ruoktot; mutto Rut celki: du olbmuk galggek læt maidai mu olbmuk, ja du Ibmel galgga læt maidai mu Ibmel; dušše jabmem galgga monno ærotet. De matkušteiga soai ovtast ja bođiga Betleheibmi. De læi aito gordne-čuoppam-aigge, ja Rut manai olgus čoaggem diti gordne-oivid ja bođi bældo ala, mi gulai muttom rigges olmai, gæn namma læi Boas. Go Boas oažoi diettet, atte dat læi Rut, gutte læi čuovvom Noomi, de celki son lagjo-olbmuidi: diktet gordne-oivid gaččat ædnam ala, vai son oažžo čoagget dade æmbo. Ja Ruti celki son: jos don goikkagoadak, de boađe deiki ja juga, ja jos don nælggogoadak, de boađe deiki ja bora mu laibest. Rut celki: moff mon læm, gutte læm amas olmuš, gavdnam armo du čalmi oudast? Boas vastedi: mon læm gullam, maid don læk dakkam du vuodnamad diti: don læk guodđam ačad ja ædnad ja mannam daggar olmui lusa, gæid don ik dovddam. Israel Ibmel, gæn lusa don læk boattam occam varas suoje su soajai vuolde, son mavsaši dudnji du dago oudast! Go lajok legje nokkam, de naittali Boas Rutin, ja Rut riegedatti barne, gutte goččujuvvui Obeden; Obed læi Isai ačče, ja David læi Isai bardne. (Rut girjest.)

31. Eli ja Samuel.

Eli læi bajemuš pappa ja duobmar. Sust læiga guokte barne; soai læiga sagga ibmelmættomak; mutto i son rangaštam sodno.

Barnaš Samuel bajasgessujuvvui Eli lutte ja

i Herrens tabernakel. En nat raabte Herren paa Samuel, og da han endnu ikke kjendte Herren, løb han til Eli; men Eli svarede: jeg kaldte ikke paa dig, gaa og læg dig igjen. Herren raabte endnu to gange paa Samuel, og han løb hver gang til Eli. Ypperstepresten skjønte nu, at det var Herren, som kaldte paa Samuel; han sagde da til ham: naar der atter kaldes paa dig, saa svar: tal, Herre! din tjener hører. Samuel gik da og lagde sig paa sit leie; Herren raabte nu fjerde gang paa Samuel, og han svarede efter Elis ord. Nu lød Herrens røst: fordi Eli saa, at hans sønner var ugudelige, og dog ikke tugtede dem, derfor vil jeg sende ulykke over ham og hans hus. Da Eli om morgenen fik at vide, hvad Herren havde forkyndt, sagde han: han er Herren; han gjøre, hvad der er godt i hans øine.

Der blev krig med filisterne, og israeliterne blev slagne. Saa hentede de arken til leiren; men de blev atter slagne og arken tagen af filisterne. Eli var nu 98 aar; han havde sat sig paa en stol og saa bortover veien; thi han var bekymret for Guds ark. En, der var flygtet fra slaget, kom og meldte: Israel er slagen, dine sønner er faldne, og Guds ark er tagen. Da han hørte det om Guds ark, faldt han baglængs ned og brak halsbenet og døde.—Filisterne tog arken og

lavi oaddet Hærra tabernakel siste. Muttom ija čuorvoi Hærra Samueli, ja go son i vela dovddam Hærra, de viegai son Eli lusa; mutto Eli vastedi: im mon ravkkam du, mana ja velled fastain! Hærra čuorvoi vela guovte gærde Samueli, ja son viegai juokke gærde Eli lusa. De arvvedi bajemuš pappa, atte dat læi Hærra, gutte ravkai Samuela; de celki son sudnji: go don fastain ravkkujuvvuk, de vasted: sarno, Hærra! du balvvalægjät gulla. De manai Samuel ja velledi su oaddemsagjasis; Hærra čuorvoi dal njäljad gærde Samueli, gutte vastedi Eli sani mielde. Dal čuojai Hærra jiedna: damditi go Eli oini, atte su barnek læiga ibmelmættomak, ja i almake rangaštam sodno, de aigom mon vuolgatet likkotesvuoda Eli ja su dalo bagjeli. Go Eli iddedest oažoi diettet, maid Hærra læi gulatam, de celki son: son læ Hærra; dakkus son, mi læ buorre su čalmi oudast!

De šaddai soatte Filistalažaguim, ja Israelitalažak vuoitatalle. De vižže si arka soattevæga lusa; mutto si vuoitatalle fastain, ja arkka valddujuvvui Filistalažain. Eli læi dalle 98 jage boares ja læi čokkanam stuolo ala ja gæčai gæino mielde; dastgo son læi balost Ibmel arka diti. Muttom, gutte læi batarussi mannam soadest, bođija muittali: Israel læ vuoitatallam, du barneguovtos læba gæččam, ja Ibmel arkka læ valddujuvvum. Go son gulai dam Ibmel arka birra, de gæčai son sælgalas ædnami ja doji čæbetdavtes ja jami. — Filistalažak valdde arka ja

satte den i afguden Dagens tempel. Men da der udbrod sygdom i deres land, sendte de arken tilbage og skikkede gaver med. (1 Sam. 1—6.)

Samuel var den sidste dommer. Han drog omkring i landet og dømte og var æret af folket. Da han blev gammel, satte han sine to sønner til at dømme; men de vandrede ikke i faderens veie og solgte retten for penge. Saa gik folkets ældste til Samuel og sagde: sæt en konge over os, at han kan være vor dommer og føre vore krige. Dette syntes Samuel ilde om; men Herren sagde til ham: lyd folkets røst; thi det har ikke forkastet dig; men mig har det forkastet og vil ikke længer have mig til konge. Og Herren sagde videre til Samuel: imorgen vil jeg sende til dig en mand af Benjamins stamme; ham skal du salve til fyrste over mit folk. Dagen efter fik Samuel se en mand af Benjamins stamme; hans navn var Saul, Kis's søn. Ingen i Israel var skjønnere end Saul, og han var et hoved høiere end alle de andre. Herren sagde til Samuel: der er manden, som jeg talte om. Og Samuel førte ham ind i sit hus, tog en oljekrukke og gjød oljen over hans hoved og sagde: nu har Herren salvet dig til konge over sit folk. Paa denne dag kom Herrens aand over Saul, og Herren gav ham et andet hjerte. Nu holdt Samuel op at være dommer. (1 Sam. 7—10.)

bigje dam æppe-ibmel Dagon tempel sisa. Mutto go davdda čuožželi sin ædnami, de vuolgategje si fastain arka ruoktot ja bigje vela addaldagaid mielde. (1 Sam. 1—6.)

Samuel læi maņemuš duobmar. Son vagjoli ædnam mietta ja dubmi ja læi gudnijattuvvum olbmui. Go son šaddai boaresen, de bijai son su barnes-guovto duobmaren; mutto æba soai vagjolam ačesga luodai mielde ja vuvdiga vuoiggadvuoda rudai oudast. De þotte olmui vuorrasak Samuel lusa ja celkke: bija gonagasa min bagjeli, gutte matta læt min duobmar ja doallat min sođid! Dam ani Samuel bahan; mutto Hærra celki sudnji: gulddal olmui jiena; dastgo æi si læk du hilggom; mutto si læk muo hilggom ja æi dato muo šatan gukkeb adnet gonagassan. Ja Hærra celki vela ain Samueli: Itten vuolgatam mon du lusa olbma Benjamin sogast; su galgak don vuoiddat oaivamužžan mu olbmuidam bagjel. Bæive dastmaņnel oini Samuel muttom olbma Benjamin sogast; su namma læi Saul, Kis bardne. I oktage Israelest læm čabbab go Saul, ja son læi oaive aleb go buok dak ærrasak. Hærra celki Samueli: dat læ dat olmai, gæn birra mon sardnum! Ja Samuel doalvoi su su viesos sisa, valdi olljolitte ja golgati oljo su oaive bagjeli ja celki: dal læ Hærra vuoidadam du gonagassan su olbmuides bagjel. Dam bæive bođi Hærra vuoigna Saul bagjeli, ja Hærra addi sudnji odđa vaimo. Dal heiti Samuel læmest duobmaren. (1 Sam. 7—10.)

32. Saul.

Saul var tapper og slog fienden; men han vilde ogsaa have sin egen vilje frem og viste sig ulydig mod Herrens lov. Derfor sagde Samuel til ham: dit kongedømme skal ikke blive varigt; thi Herren har udsøgt sig en mand efter sit hjerte til at være fyrste over hans folk. Og Herren sagde til Samuel: fyld dit horn med olje og gaa til Betlehem og salv David, Isais yngste søn, til at blive konge efter Saul. Og Samuel gik og salvede David, og Herrens aand kom fra den dag over David. Men Herrens aand veg fra Saul, og en ond aand fra Herren forfærdede ham saare. Hans tjenere hentede David, fordi han forstod at spille paa harpe. Naar den onde aand kom over Saul, spillede David paa harpen, og det blev godt med Saul, og den onde aand veg fra ham. (1 Sam. 11—16.)

33. David og Goliat.

Der blev atter krig med filisterne. Blandt dem var en vældig kjæmpe ved navn Goliat; i 40 dage gik han foran leiren og haanede israeliterne, fordi ingen vovede at gaa mod ham. Kongens datter blev lovet den, som fældede kjæmpen. Da David kom til leiren og fik dette at vide,

32. Saul.

Saul læi arjalaš ja časki vašalaža; mutto son datoi maidai dakkat su ječas miela mielde ja čajeti ječas æppegulolažžan Hærra laga vuostai. Damditi celki Samuel sudnji: du gonagasvuotta i galga bissot; dastgo Hærra læ occam aldsesis ovta olbma su vaimos mielde læt oaivamužžan su olbmuides bagjel. Ja Hærra celki Samueli: dævde du čoarvad oljoin ja mana Betleheibmi ja vuoidad David, Isai nuoramus barne, šad dat gonagassan Saul marjel. Ja Samuel manai ja vuoidadi David, ja Hærra vuoigŋa bodi dam bæive rajest David bagjeli. Mutto Hærra vuoigŋa gaidai Saulest erit, ja baha vuoigŋa, mi bodi Hærrast, baldeti su saggarakkan. Su halvvalægjek vižže David, dainago son mati čuojatet harpain. Go dat baha vuoigŋa ain bodi Saul bagjeli, de čuojati David harpain, ja de Saul ain buorrani, ja dat baha vuoigŋa gaidai sust erit. (1 Sam. 11— 16.)

33. David ja Goliat.

De šaddai fastain soatte Filistalažaiguim. Sin gaskast læi muttom famolaš stuora gievrra, gæn namma læi Goliat; 40 bæive važi son soattevæga oudast ja higjedi Israelitalažaid, dainago sist i arvvam oktage mannat su vuostai. Gonagas-nieidda loppeduvvui dasa, gutte nagadæš goddet dam stuora gievra. Go David bodi soattevæga lusa ja oažoi dam diettet,

tilbød han sig at gaa mod ham. Saul indvendte: du er ung; men han er krigsmand fra sin ungdom af. David svarede: engang, medens jeg vogtede min faders smaa kvæg, kom en løve og en bjørn og tog et lam; men jeg gik imod dem, dræbte dem og frelste lammet. Herren, som friede mig fra løven og bjørnen, vil ogsaa fri mig fra denne filister. Saul sagde da: gaa, og Herren vil være med dig. David tog sin kjep og sin slynge og fem glatte stene af bækken og gik imod Goliath. Da kjæmpen fik se ham, raabte han: er jeg en hund, at du kommer mod mig med en kjep? David svarede: du kommer mod mig med sverd og med spyd; men jeg kommer mod dig i den Herre Zebaots navn. Derpaa lagde han en af stenene i slyngen og kastede den i kjæmpens pande, saa han faldt til jorden. David løb til og trak filisterens sverd af skeden og afhug hans hoved. David blev nu sat over hæren og fik senere Sauls datter tilegte. Og Jonatan, Sauls søn, elskede David som sin egen sjæl. (1 Sam. 17.)

34. Saul forfølger David. Saul dør.

Da David kom tilbage fra seiren over Goliath, sang kvinderne: Saul slog 1000, men David slog 10,000. Herover fik Saul et ondt øie til David og blev hans fiende alle dage. To gange kastede han sit spyd efter David

de falai son ječas mannat su vuostai. Saul mieddaštalai: don læk bære nuorra; mutto son læ soatte-olmai gidda nuorravuodas rajest. David vastedi: muttomin, go mon legjim guodotæmen mu aččam smavva omid, de bođi legjon ja guovča ja doppiga labba; mutto mon mannim dai vuostai, goddim daid ja gagjum labba. Hærra, gutti besti muo legjon ja guovča njalmest, aiggo maidai bæstet muo dam Filistalaža giedast. Saul celki dalle: mana, ja Hærra aiggo læt du mielde! David valdi su soabbes ja su šlengos ja vitta livtes gædge jogast ja manai Goliat vuostai. Go stuora gievrra aicai su, de čuorvoi son: læmgo mon bæna, go don boadak mu vuostai sobbin? David vastedi: don boadak mu vuostai mikin ja saitin; mutto mon boadam du vuostai Hærra Sebaot nammi. Dasto bijai son ovta dain gedgin šlengoi ja balkesti dam stuora gievra galloi, nuft atte son gačai ædnami. David viegai su lusa ja rotti Filistalaža mieke dopast erit ja čuopai su oaive gaskat. De David bigjujuvvui soattevæga bagjel ja oažoi dasto maŋnel Saul nieida akkanes. Ja Jonatan, Saul bardne, rakisti David nuftgo su ječas sielo. (1 Sam. 17.)

34. Saul doarradalla David. Saul jabma.

Go David bođi ruoktot vuoitoin Goliat bagjel, de lavllu nissonak: Saul časki 1000, mutto David časki 10000. Damditi oažoi Saul baha čalme Davidi ja šaddai su vašalažžan buok ællembeivides mietta. Guovte gærde balkesti son su saites David maŋpai

for at spidde ham til væggen, medens han stod og spillede for ham. Saa maatte David flygte og vanke om fra sted til sted; thi Saul var efter ham. Da David engang havde skjult sig inde i en hule, kom ogsaa Saul ind i samme hule. David vilde ikke lægge haand paa Herrens salvede, men gik bare frem og skar hemmelig et stykke af hans kappe. Da Saul var gaaet ud af hulen, gik David ogsaa ud og viste ham stykket. Saul græd og sagde: du er bedre end jeg; thi du gjengjælder ondt med godt, og Saul gik til sit hus. — Alligevel drog han atter ud for at søge efter David. Medens han og hans folk laa og sov, gik David hen til hans leie og borttog hans spyd og hans vandkrukke. Da Saul saa, at David anden gang havde sparet hans liv, raabte han: kom tilbage, min søn David! jeg vil ikke gjøre dig mere ondt. Men David gik og blev i filisternes land til Sauls død.

Der holdtes et stort slag med filisterne. Saul var saaret, og Jonatan var falden. Da sagde Saul til sin vaabendrager: stik dit sverd igjennem mig; da denne ikke vovede at lægge haand paa Herrens salvede, satte han selv sverdet mod brystet og kastede sig over det mod jorden og døde. David digtede en deilig klagesang over Saul og over Jonatan. (1 Sam. 18—31. 2 Sam. 1.)

ẽuggim diti su sæidnai gidda, go son læi ẽuojatæmen
 su oudast. De fertti David bataret ja vagjolet bai-
 kest baikkai; dastgo Saul doarradalai su. Go David
 læi muttomin ẽiekkam ječas muttom biejo sisa, de
 boði maidai Saul damanaga biejo sisa. David i
 dattom bigjat giedas Hærra vuiddujuvvuma ala, mutto
 manai dušše ouddan ja ẽuopai suole bitta erit su
 gavtest. Go Saul læi mannam biejost olgus, de
 manai maidai David olgus ja ẽajeti sudnji bitta. Saul
 ẽieroi ja celki: don læk buoreb go mon; dastgo don mav-
 sak burin baha, ja Saul manai dallosis. — Almake vulgi
 son fastain occat David. Go son ja su olbmuk legje oad-
 demen, de manai David su oaddemsaje lusa ja valdi su
 saite ja su ẽaccelitte erit. Go Saul oini, atte David læi
 nubbe gærde sæstam su hæga, de ẽuorvoi son: boaðe
 ruoktot, barnačam David! im mon aigo šatan dakkat
 dudnji æmbo baha. Mutto David manai ja oroi Fili-
 stalažai ædnamest Saul jabmem ragjai.

De dollujuvvui stuora soatte Filistalažai guim.
 Saul læi havvaduvvum, ja Jonatan læi gaččam. De
 celki Saul su værjo-guoddasis: ẽugge miekad mu ẽada;
 go dat i arvvam bigjat giedas Hærra vuiddujuvvuma
 ala, de bijai son ješ miekke-njune raddes vuostai ja
 nordasti ječas dasa ja jami. David ẽali ẽabba ankkim-
 lavllaga Saul bagjel ja Jonatan bagjel. (1 Sam. 18—31.
 2 Sam. 1.)

35. David bliver konge.

(1055 Aar før Kristi fødsel.)

Da Saul var død, blev David konge og styrede riget i 40 aar. Han indtog Jerusalem og gjorde denne by til sin kongestad; og han førte pagtens ark didop med sang og dans. Mod sit hele folk gjorde han ret og skjel, og han kom Jonatan ihu og sagde til hans søn: jeg giver dig alle Sauls jorder, og du skal daglig æde ved mit bord. Han var Israels lys og lifligste sanger og digtede mange vakre salmer, som findes i „Salmernes bog“ i bibelen, og taler i flere af dem om Messias eller den frelser, som skulde komme. Han overvandt folkeslagene, som boede rundt omkring, og var saare mægtig.

David havde i sinde at bygge Herren et hus. Men Herren talte til ham gennem profeten Natan og sagde: naar dine dages tal er fuldt, vil jeg opreise din afkom efter dig. Han skal bygge et hus for mit navn, og jeg vil grundfæste hans kongedømme til evig tid. Dit hus og dit kongedømme skal vare evindelig, og din kongestol skal staa fast i al evighed. (2 Sam. 2—10.)

36. Davids fald.

Medens Joab krigede mod ammoniterne, saa David en aftenstund fra taget af sit hus en kvinde, som badede sig; hun hedte Batseba, Urias's hustru. Han

35. David šadda gonagassan.

(1055 jage Kristus riegadæme ouddal.)

Go Saul læi jabmam, de šaddai David gonagassan ja raddi valldegodde 40 jage. Son vuiti Jerusalema ja dagai dam gavpuga aldsesis gonagasgavpugen; ja son doalvoi litto arka lavllomin ja danssimin dokko bajas. Obba su albmuges vuostai dagai son vuoiggadvuoda ja rievte, ja son muiti Jonatan ja celki su bardnai: mon addam dudnji buok Saul bældoid, ja don galgak bæivalažat borrat mu bævdest. Son læi Israel čuovgas ja havskamus lavllo ja čali ollo čabba salmaid, mak gavdnujek „Salmi girjest“ bibbalest, ja son sardno arvvad salmaides siste Messiasa daihe dam bæste birra, gutte galgai boattet. Son vuiti olmuššlajai bagjel, mak legje assamen daggo birrasin, ja son læi sagga famolaš. David aigoi huksit Hærrai vieso. Mutto Hærra sarnoi sudnji profet Natan bokte ja celki: go du beivi lokko læ dievvam, de aigom mon čuožaldattet du maŋŋel du nale. Son galgga huksit vieso mu nammi, ja mon aigom nanosmattet su gonagasvuoda agalaš aiggai. Du viesso ja du gonagasvuotta galgga bistet agalažat, ja du gonagasstuollo galgga bissot nanosen buok agalašvutti. (2 Sam. 2—10.)

36. David jorralæbme.

Dam bodda go Joab læi soattamen Ammonitalažai vuostai, de oini David muttommin ækkedes væige su viesos dake alde Batseba, Uriasa aka, gutte læi ječas

lod hende hente og bedrev hor med hende og sendte brev til Joab, at han skulde stille Urias der, hvor striden var farligst, og lade ham falde for ammonitens haand. Joab var sin herre lydige, og Urias blev dræbt. Da David fik Joabs bud herom, sagde han: sverdet fortærer her og der. Da sørgetiden var forbi, tog han Batseba til hustru. Men den gerning, som David havde gjort, var ond i Herrens øine.

Herren sendte profeten Natan til David, og han fortalte: der boede to mænd i én by; den ene var rig, og den anden var fattig. Den rige havde stort kvæg og smaat kvæg i mængde; men den fattige havde bare et eneste lam, som aad af hans haand og drak af hans bæger og laa i hans fang og var for ham som en datter i huset. Da en vandringsmand kom til den rige, sparede han sit store og sit smaa kvæg og tog den fattiges eneste lam og lagede det til for den fremmede. Da optændtes Davids vrede, og han udbrød: den mand, der har gjort dette, er et dødens barn, og lammet skal han betale firedobbelt. Natan svarede: du er manden! Urias har du dræbt ved ammonitens sverd, og hans hustru har du taget tilegte. David ydmygede sig for Herren og sagde: Gud! skab i mig et rent hjerte og forny en stadig aand inden i mig. Du har ikke lyst til slagtoffer, ellers vilde jeg have givet dig det; i brændoffer har du ikke behag. Ofre for Gud er en sønderbrudt

basadæmen. Son viežati su ja furrušī suina ja vuolgati Joabi girje, atte son galgai divvot Uriasa daggo, goggo soatte læi vaddolažamus, ja diktet su gaččat Ammonitalažai gieda vuollai. Joab læi hærrasis gulolaš, ja Urias goddatalai. Go David oažoi Joab sane gullat dam birra, de celki son: miekke loapat sikke dabe ja dobbe. Go moraštam-aigge læi nokkam, de valdi son Bateba akkanes. Mutto dat dakko, maid David læi dakkam, læi baha Hærra čalmi oudast.

Hærra vuolgati profet Natan David lusa, ja son muittali: guokte olbma læiga assamen ovtá gavpugest; nubbe læi rigges, ja nubbe læi vaivaš. Dam riggasest legje ollo sikke stuora oamek ja smavva oamek; mutto dam vaivašest læi dušše okta aidno labbes, mi borai su giedast ja jugai su littest ja odi su askest ja læi sudnji nuftgo nieidda su viesost. Go muttom matkeolmai bođi dam riggas lusa, de sesti son su stuora ja smavva omides ja valdi dam vaivaša aidno labba ja rakadi dam guossasis malesen. De cakkidi David moarre, ja son bakkodi: dat olmai, gutte dam dagai, læ jabmem manna, ja labba galgga son makset njælje gærddai. Natan vastedi: don læk dat olmai! Uriasa læk don goddam Ammonitalažai mieke bokte, ja su aka læk don valddam akkanad. David vuoleđi ječas Hærra vuollai ja celki: Ibmel! sivdned munji buttes vaimo ja ođasmatte bissovaš vuoina mu sisa. Ik don halid njuovvam-oaffari, mudoi lifčim mon galle addam dam dudnji; ik don liko boalldem-oaffari. Oaffarak Ibmel

aand; et sønderbrudt og sønderknust hjerte vil du, o Gud! ikke foragte. Og Herren tilgav ham; dog skulde den søn, som Batseba havde født ham, snarlig dø, og megen sorg kom over David paa hans gamle dage. (2 Sam. 11. 12.)

37. Absalons oprør.

Absalon, Davids søn, var den vakreste mand i Israel; der var ikke lyde paa ham fra fodsaaen til issen. Skjønt faderen elskede ham meget høit, vilde han gjøre sig til konge i hans sted. Han stillede sig ved veien, og naar nogen kom og vilde falde ned for ham, tog han ham i favn og kyssede ham og stjal saaledes Israels hjerte fra sin fader David. Han slog sig sammen med Akitofel, Davids raadgiver, og rykkede med en hær mod Jerusalem, og David maatte flygte for sin søn. Akitofel raadede Absalon til straks at sætte efter faderen; men Husai, Davids ven, raadede ham til at bie, indtil han fik samlet en større hær. Herren vilde føre ulykke over Absalon, og derfor styrede han det saa, at han forkastede Akitofels gode raad, og Akitofel gik hen og hængte sig. David fik da tid til at samle en hær, og over den satte han Joab og bød: far lempelig med den unge mand! Der blev et stort slag i en skog; Absalon maatte flygte og kom under en ek, og i dens grene blev hans hoved siddende fast. Muldyret, som han red paa, løb bort,

oudast læk cuvkkijuvvum vuoigŋa; dogjujuv-
vum ja cuvkkijuvvum vaimo ik don aigo, o
Ibmel! bagjelgæččat. Ja Hærra addi sudnji anda-
gassi: daddeke galgai dat bardne, gæn Batseba læi
sudnji riegadattam, farga jabmet, ja ollo moraš bođi
David bagjeli su boares beivin. (2 Sam. 11. 12.)

37. Absalon vuostehakko.

Absalon, David bardne, læi čabbamus olmai Israe-
lest; i sust læm sivva juolgge-vuodost gidda oaivve-
čokki. Vaiko ačče rakisti su sagga, de aigoi son alma-
ke dakkat ječas gonagassan su sagjai. Son divoi ječas
balgesgurri, ja go guttege bođi ja datoi luoittadet æd-
nami su ouddi, de valdi son su sallasis ja cummesti
su ja suoladi nuft Israel vaimo su ačestes Davidest
erit. Son dagai litto Akitofelin, David radde-addin, ja
manai soattevægain Jerusalem vuostai, ja David fertti
bataret su barnes oudast. Akitofel nævoi Absalona
dallanaga vuolgget doarredet ačes; mutto Husai, David
usteb, nævoi su vuorddet, dassači go son oažoi čokkit
stuoreb soattevæga. Hærra aigoi buktet likkotesvuoda
Absalon bagjeli, ja damditi asati son dam nuft, atte
son hilgoi Akitofel buore rade, ja Akitofel manai dokko
ja harcasti ječas. De David oažoi aige čokkit soattevæga,
ja dam bagjel son bijai Joaba ja gočoi: mænnodeket
lidnaset daina nuorra olbmain! De šaddai stuora soatte
muttom vuovde sisa; Absalon fertti bataret ja bođi
muttom aika vuollai, ja dam ovsidi sorrui su oaivve
gidda. Spiri, man alde son læi ridimen, ruotai erit,

og han hang mellem himmel og jord. Joab løb frem og stødte tre spyd gennem hans hjerte. Da David fik det at vide, udbød han med graad: Absalon, min søn! gid jeg var død i dit sted, Absalon min søn, min søn! — Derefter døde David, og Salomo, Batsebas søn, blev konge. (2 Sam. 15—18. 1 Kong. 1—2.)

38. Salomo.

Gud aabenbarede sig for Salomo i en drøm og sagde: bed om, hvad du vil, jeg skal give dig. Salomo bad om visdom. Kort efter kom to kvinder til ham; de boede sammen og havde født hver sit barn. Da den ene om natten havde ligget sit barn ihjel, stod hun op og tog den andens barn og lagde sit istedet. Begge paastod nu at være moder til det levende barn. Salomo sagde: hent et sverd! Da sverdet var hentet, bød han: hug barnet i to dele, at hver kan faa sin del. Da raabte den ene: lad hende faa barnet, og del det ikke. Den anden sagde: del det kun, saa det hverken skal være mit eller dit. Da dømte Salomo: giv barnet til hende, som vil, at det skal leve; thi hun er dets moder. Hele Israel hørte dommen og frygtede for kongen; thi de saa, at Guds visdom var over ham.— Salomo var visere end alle andre; hans visdom rygtedes vide om, og dronningen af Saba kom for at høre ham. Han digtede 3000 ordsprog, og hans sange var 1005;

ja son hænggai alme ja ædnam gaskast. — Joab viekkali
 ouddan ja čuggi su vaimo čađa golmain saitin. Go David
 oažoi dam diettet, de bakkodi son čierromin: Absalon,
 mu barnačam! vare mon lifčim jabmam du
 sagjai, Absalon, mu barnačam, mu barnačam!
 Dastmañnel jami David, ja Salomo, Batseba bardne,
 šaddai gonagassan. (2 Sam. 15—18. 1 Gon. 1. 2.)

38. Salomo.

Ibmel almostatti ječas Salomoi niego siste ja celki:
 ano, maid don datok, atte mon galgam dudnji addet.
 Salomo anoi visesvuoda. Oanekaš dastmañnel bođiga
 guokte nissona su lusa; soai oroiga ovtast ja læiga
 riegadattam mana goabbage. Go nubbe sodnost læi
 ikko vællam su manas jamas, de likkai son bajas ja
 valdi dam nubbe mana ja bijai su jabma manas dam
 sagjai. Goabbašagak naggiga dal ječasga læt dam ælle
 mana ædnen. Salomo celki: vižžet mieke! Go miekke
 læi vižžujuvvum, de gočoi son: čuppet mana guovte
 sagjai, ja ožžus goabbage su oases. De čuorvvogodi
 nubbe: diktet su oažžot mana, ja allet dam juoge.
 Nubbe celki: jukket fal dam, amas dat læt i du ige mu.
 De dubmi Salomo: addet mana sudnji, gutte datto,
 atte dat galgga ællet; dastgo son læ dam ædne. Obba
 Israel gulai duomo ja balai gonagasast; dastgo si oidne,
 atte Ibmel visesvuoda læi su bagjelist. — Salomo læi
 visasæbbo go buok ærrasak; su visesvuoda bægotuvvui
 mietta buok, ja Saba dronnig bođi su gullam diti.
 Son čali 3000 sanelasko, ja su lavllagak legje 1005;

han skrev om træerne, lige fra cederen, som vokser paa Libanon, til isoppen, som vokser paa væggen, han skrev om markens dyr og fuglene, om krybene og fiskene. — Han havde fred rundt omkring, og Israel boede trygt, hver under sin vinstok og under sit figentræ. Han drev handel paa lande langt borte og samlede guld og sølv og kostbare stene i stor mængde. Paa Moria bjerg i Jerusalem byggede han Herren et prægtigt tempel istedetfor tabernaklet og satte arken i det allerhelligste. Da templet var færdigt, knælede Salomo og bad: Herre! himlens himle kan ikke rumme dig, end mindre dette hus, som jeg har bygget. Men hør i din himmel enhver ydmyg bøn, som opsendes til dig fra dette hus! Og naar en fremmed, som ikke er af Israel, kommer for at bede i dette hus, da høre du ogsaa hans bønner!

Salomo blev ikke tro til enden. Han havde taget mange hedenske kvinder tilegte, og da han var bleven gammel, bøiede de hans hjerte saaledes, at han byggede altere for hedningernes fæle afguder. Og folket knurrede over de store skatter og byrder. (1 Kong. 3—11.)

39. Riget deles.

(975 Aar før Kristi fødsel.)

Da Salomo var død, kom Israel sammen og sagde til hans søn Rehabeam: din faders aag var tungt;

son čali muorai birra, sedermuora rajest, mi šadda Libanon varest, gidda isopa ragjai, mi šadda sæidnai; son čali mæce spiri ja loddi birra, njoammoi ja guli birra. — Sust læi rafhe juokke guovlost birra buok, ja Israel asai oagjebasat, ješguttege su vidnemuoras vuolde ja su fikunmuoras vuolde. Son doalai gavpe gukkalmas ædnamin ja čokki ollo golle ja silba ja mavsolaš gedgid. Moria vare ala Jerusalemest huksi son Hærrai hærvas tempela tabernakela sagjai ja bijai arka dam buok bassamus baike sisa. Go tempel læi garves, de luoittadi Salomo čibbides ala ja rokkadalai: Hærra! almi almek æi mate du gæsset, dade uceeb vela dat viesso, maid mon læm huksim. Mutto gula du almadam juokke vuollegis rokkadusa, mi vuolgatuvvu bajas du lusa dam vieso siste! Ja go amas olmuš, gutte i læk Israel olmuš, boatta rokkadallat dam vieso siste, de gulašik don maidai su rokkadusaid!

Salomo i bissom oskaldassan gidda loapa ragjai. Son læi valddam ollo bakenlaš nissonid akkanes, ja go son læi šaddam boaresen, de sojategje si su vaimo nuft, atte son dagai altarid bakeni fastes æppe-ibmelidi. Ja olbmuk nimmuregje stuora væroi ja nodi diti. (1 Gon. 3—11.)

39. Rika jukkujuvvu.

(975 jage Kristus riegedæme oudal.)

Go Salomo læi jabmam, de čoaggani Israel ja celki su bardnai Rehabeami: du ače noadde læi lossad;

gjør det lettere, saa vil vi tage dig til konge. Rehabeam raadspurgte først de ældste, som havde været hans faders raadgivere; de sagde: dersom du idag hører folket, vil det være dig lydigt alle dine dage. Derpaa raadspurgte han de yngre, som var voksede op med ham, og efter deres raad svarede han: min faders aag var tungt, mit skal blive tungere; min fader tugtede eder med svøber; jeg vil tugte eder med piske med pigge paa. Over dette svar blev folket harmt, og 10 stammer valgte Jeroboam til konge, og bare Juda og Benjamin holdt fast ved Rehabeam for Davids skyld. — Samaria blev hovedstad for de 10 stammer eller Israels rige, og Jerusalem blev hovedstad for de to stammer eller Juda rige. (1 Kong. 12, 1—24.)

40. Israels rige. Jeroboam.

Jeroboam tænkte som saa: dersom folket drager op til Jerusalem for at tilbede Herren, kan dets hjerte atter vende sig til Davids slegt. Derfor opreiste han to guldkalve, og folket gik og ofrede til dem. Herren varslede da: du har gjort dig fremmede guder; derfor vil jeg udrydde din slegt. Hans søn blev konge, men dræbt, og hele slegten blev udryddet. Der kom

daga dam gæppasæbbun, de aiggop mi valddet du gonagassan. Rehabeam raddadalai vuocčan dai vuorasiguim, guðek legje læmaš su ače radde-addek; si celkke: jos don gulak odne olbmuid, de si læk dudnji gulolažak buok du ællembeividat mietta. Dastmanñel raddadalai son dai nuoraiguim, guðek legje oktan suina bajasšaddam, ja sin rade mielde vastedi son: mu aččam noadde læi lossad, mu noadde galgga šaddat vela losebun; mu aččam bagadi din spičaiiguim; mon aigom bagadet din rissiguim, main læk sæčagasak. Dam vastadusa diti moaratuvve olbmuk, ja 10 sokkagodde valljijegje Jeroboama gonagassan, ja dušše Juda ja Benjamin sokkagoddek bisoiga oskaldassan Rehabeami David diti. — Samaria šaddai oaiivve-gavpugen dam 10 sokkagoddai daihe Israel riki, ja Jerusalem šaddai oaiivve-gavpugen dam guovte sokkagoddai daihe Juda riki. (1 Gon. 12, 1—24.)

40. Israel rika. Jeroboam.

Jeroboam jurdaši nuft sulli: jos almug manna bajas Jerusalemi rokkadallam varas Hærra, de vægja dam vaibmo fastain jorgidet David soga bællai. Damditi bajasrakadi son guokte gollegalbe, ja olbmuk manne ja oaffarušše daidi. Hærra cuigodi dalle: don læk dakkam aldsesad amasibmelid; damditi aigom mon erit hævatet du sokkagodde. Su bardne šaddai gonagassan, mutto son goddatalai, ja obba su sokkagodde erit hævatuvvui. De botte

konger af andre slegter; men alle var ugudelige og dyrkede fremmede guder. (1 Kong. 12, 25—15.)

41. Akab og Elias.

Den værste af alle kongerne hedte Akab. Han giftede sig med den onde Jesabel, datter af kongen i Sidon, og byggede et tempel for afguden Ba'al. Profeten Elias forkyndte til straf en tørke, som varede i tre aar, og landet tørstede efter regn. Imens boede Elias hos en fattig enke i byen Sarepta, og melet i hendes fad blev ikke fortæret, og kruset med olje blev ikke tomt, og da hendes søn døde, bad Elias til Herren, og barnets sjæl vendte tilbage.

Da de tre aar var omme, gik Elias efter Herrens befaling til Akab og fik ham til at kalde Ba'als prester sammen paa Karmels bjerg. Ba'als prester ofrede en okse og raabte paa sin gud den hele dag; men han svarede ikke. Elias sagde: raab lidt høiere! Eders gud kan være falden i tanker, eller maaske sover han! Ved aftenstid ofrede Elias en okse og bad: Herre! vis nu, at du er Israels Gud, og at jeg er din tjener. Da fór der ild ned fra himmelen og fortærede hans offer. Folket greb Ba'als prester og slog dem ihjel, og himmelen blev mørk, og der faldt sterk regn. Men Jesabel stræbte Elias efter livet; han maatte rømme bort i ødemarker og ønskede sig døden, fordi Israel havde sveget Herrens pagt. Men Herren sagde: vend til-

gonagasak æra sogain; mutto si legje buokak ibmel-mættomak ja halvvalegje amas ibmelid. (1 Gon. 12, 25—15.)

41. Akab ja Elias.

Dam bahamusa namma buok gonagasain læi Akab. Son valdi dam bahas Jesabela, Sidon gonagasa nieida, akkanes ja huksi tempela æppe-ibmeli Baali. Profet Elias gulati rangaštussan goikadaga, mi bistu golbma jage, ja ænam goikai arve maṇṇai. Dam gaska oroi Elias muttom vaivaš læskanisson lutte Sarepta gavpugest, ja jafok æi nokkam su garest, ja olljolittest i vaillom olljo, ja go su bardne jami, de rokkadalai Elias Hærrai, ja mana siello macai fastain ruoktot.

Go dak golbma jage legje nokkam, de manai Elias Hærra goččom mielde Akab lusa ja oažoi su goččot Baal papaid čoakkai Karmel vare ala. Baal papak oaffarušše vuovsa ja čurvvu sin ibmelasasek gæčos bæive; mutto i son vastedam. Elias celki: čurvvot vebaš alebužat! Daidda din ibmel šaddam jurddagi ala, daihe gal son vægja læt oadđemen! Ækkedes væige oaffarušai Elias vuovsa ja rokkadalai: Hærra! Čajet dal, atte don læk Israel Ibmel, ja atte mon læm du halvvalægje. De bođi dolla almest vuolas ja loapati su oaffara. Olbmuk doppijegje Baal papaid ja godde sin, ja albme sevnjudi, ja garra arvve šaddai. Mutto Jesabel bargai Eliaša hæga maṇṇai; son fertti bataret meciđi ja savai aldsesis jabmema, dainago Israel læi hilggom Hærra litto. Mutto Hærra celki: maca ruok-

bage; der er endnu 7000, som ikke har bøiet knæ for Ba'al.

Nabot eiede en vingaard, som Akab vilde købe, fordi den laa tæt ved hans kongebolig. Da Nabot ikke vilde sælge sin arvejord, fordi det stred imod Mose lov, blev Akab mismodig, gik tilsengs og vilde ikke æde. Jesabel sagde: staa op, æd og vær glad; jeg skal skaffe dig vingaarden. Hun bød dommerne at skaffe folk til at vidne, at Nabot havde spottet Gud og kongen. Nabot blev stenet, og Akab gik for at tage vingaarden til eiendom. Herren sendte Elias til ham i vingaarden for at sige: der, hvor hundene slikkede Nabots blod, skal de ogsaa slikke dit, og hunde skal opæde Jesabel. — Akab faldt i et slag, og blodet flød ned i stridsvognen; da man skyllede den i Samaria, kom hunde og slikkede blodet. Jesabel blev kastet ud af et vindu, og hendes legeme blev opædt af hunde. (1 Kong. 16—22. 2 Kong. 9, 30—37.)

Elias blev i et stormveir optagen levende til himmelen paa en ildvogn med gloende heste, og Elisa, som blev profet efter ham, stod og saa derpaa. (2 Kong. 2.)

42. Israels rige ødelægges.

(722 aar før Kristi fødsel.)

Kongerne og folket i Israels rige blev ved at dyrke fremmede guder og vilde ikke lyde Herrens

tot; læk vela 7000, gudek æi læk sojaldattam
 čibbidæsek Baal ouddi.

Muttom olmast, gæn namma læi Nabot, læi vid-
 negardde, maid Akab aigoi oastet, dainago dat læi
 su gonagasdalo lakka. Go Nabot i dattom vuovddet su
 arbbe-ædnames, dainago dat læi Moses laga vuostai,
 de šaddai Akab unokas milli, vællani senggi ige garrom
 borrat. Jesabel celki: likka bajas, bora ja læge ilost;
 gal mon galgam rabadet dudnji dam vidnegarde. Son
 gočoi duobmarid rabadet olbmuid, gudek duodašte, atte
 Nabot læi bilkkedam Ibmela ja gonagasa. Nabot gædga-
 duvvui jamas, ja Akab manai valddet vidnegarde oab-
 menes. De Hærra vuolgati Eliasu su lusa vidnegarddai
 cælkket sudnji: dast, gost bædnagak njollu Nabot varaid,
 dast galggek dak maidai njoallot du varaid, ja bædna-
 gak galggek borrat Jesabela. — Akab gačai soadest, ja
 su varra golgai vuolas soattevavno sisa; go dat doiddu-
 juvvui Samariast, de botte bædnagak ja njollu su vara.
 Jesabel nordastuvvui olgus laseraige, ja su rumaš borru-
 juvvui bædnagin. (1 Gon. 16—22. 2 Gon. 9, 30—37.)

Elias valddujuvvui garra dalke siste ællenaga bajas
 albmai dollavavno siste buolle hæstaiguim, ja Elisa,
 gutte šaddai profetan su maŋnel, čuožoi ja oini dam.
 (2 Gon. 2.)

42. Israel rika duššaduvvu.

(722 jage Kristus riegedæme ouddal.)

Sikke Israel rika gonagasak ja olbmuk bissu balv-
 valæmest amas ibmelid æige dattom jægadet Hærra

profeter. Saa maatte straffen komme. Assyriens konge, den mægtige Salmanassar, lagde den sidste konge, Hoseas, i lænker, og hans eftermand tog Samaria og bortførte folket til Assyrien. En af de følgende konger sendte hedninger fra sine lande til at bo i landet. Disse blev kaldte samaritaner og lærte mere og mere at kjende Jehova; men indbyggerne i Juda og Benjamin vilde ikke holde dem for rette brødre, og der blev et bittert fiendskab mellem samaritaner og jøder. (2 Kong. 17.)

43. Juda rige. Ezekias og Esaias.

I Juda rige regjerede altid konger af Davids slægt; flere af dem var onde og dyrkede fremmede guder; men enkelte var fromme og tjente Herren, saa at afguderiet ikke fik saadan magt som i Israels rige.

Den frommeste af kongerne hedte Ezekias. Sankerib, konge i Assyrien, drog mod Jerusalem og brugte store ord: tro ikke, at eders gud kan frelse eder; thi hedningernes guder har ikke kunnet frelse deres lande mod kongen af Assyrien. Ezekias gik op i Herrens hus og bad om frelse. Profeten Esaias sendte dette bud: Herren har hørt din bøn. Herrens engel fór gennem assyrernes leir og slog 185,000 ihjel paa én nat, og Sankerib maatte drage hjem med skam.— Kort efter blev Ezekias syg. Esaias helbredede ham og lovede ham 15 aar at leve i. Kongen af Babel

profetaid. De fertti rangaštus boattet. Assyria gonagas, dat famolaš Salmanassar, bijai dam maņemuš gonagasa Hoseasa lakkidi gidda, ja dat maņeb gonagas valdi Samaria ja doalvoi olbmuid erit Assyriai. Muttom dain maņeb gonagasain vuolgati bakenid ædnamines orrot Israel ædnamest. Dak goččujuvvujegje Samaritanalažžan ja oppe æmbo ja æmbo dovddat Jehova; mutto Juda ja Benjamin ædnam assek æi dattom lokkat sin rievtes vielljanæsek, ja de šaddai bačča vašalašvuotta Samaritanalažžai ja Judalažžai gaski. (2 Gon. 17.)

43. Juda rika. Esekias ja Esaias.

Juda rikast raddijegje alelassi David soga gonagasak; ædnagak sist legje bahak ja balvvalegje amas ibmelid; mutto soabmasak legje ibmelbalolažžak ja balvvalegje Hærra, nuft atte æppeibmel-balvvalus i ožžom daggar famo go Israel rika siste.

Dam ibmelbalolažžamus gonagasa namma læi Esekias. Sankerib, Assyria gonagas, manai Jerusalem vuostai ja sarnoi stuora sanid: allet osko, atte din Ibmel matta din bæstet; dastgo bakeni ibmelak æi læk mattam bæstet sin ædnamid Assyria gonagasa giedast. Esekias manai bajas Hærra vissui ja rokkadalai bestujume. Profet Esaias vuolgati sudnji dam sane: Hærra læ gullam du rokkadusa. Hærra engel manai Assyrialožžai soattevæga čađa ja goddi 185,000 olbma ovta ijast, ja Sankerib fertti ruoktot mannat hæppadin. — Oanekaš dastmaņņel buoccai Esekias. Esaias buoredi su ja loppedi sudnji 15 jage vela ællet. Babel gonagas

skikkede sendebud med gaver for at ønske Ezekias til lykke; thi han havde hørt, at Ezekias havde været syg. Ezekias blev glad og viste sendebudene alle sine skatte. Da kom Esaias og forkyndte: disse skatte skal bortføres til Babel, og dine efterkommere blive tjenere i kongen af Babels slot. (2 Kong. 18—20.)

Esaias har skrevet mange spaadomme. Om vor frelser Jesus Kristus skrev han: han tog vore sygdomme paa sig og bar vore piner; han er saaret for vore overtrædelser og knust for vore misgjerninger; straffen laa paa ham, forat vi skulde have fred, og ved hans saar har vi faaet lægedom. Han blev mishandlet; men han oplod ikke sin mund, som lammet, derfor føres til slagterbænken. (Esaias 53.)

44. Juda rige ødelægges.

(588 aar før Kristi fødsel.)

Folket faldt fra Herren, kong Manasse ofrede sine egne børn til afguderne, og saa maatte straffen ogsaa komme over Juda rige. Babylons konge, den mægtige Nebukadnezar, indtog Jerusalem, opbrændte templet og byen og nedrev murene. Zedekias, den sidste konge, maatte se paa, at hans børn blev dræbte; derpaa blev hans øine udstukne, og han blev lagt i lænker og

vuolgati airrasid addaldagaiguim savvat Esekiasi oasalašvuoda; dastgo son læi gullam, atte Esekias læi læmaš buoccen. Esekias šaddai illoi ja čajeti airrasidi buok davverides. De hodi Esaias ja gulati: dak davverak galggek erit dolvvujuvvut Babeli, ja du maņestboattek galggek šaddat halvvalægjen Babel gonagasa šloata siste. (2 Gon. 18—20.)

Esaias læ čallam ollo einostusaid. Min bæstamek Jesus Kristus birra čali son: son valdi min buocalvasaid bagjelasas ja guddi min givsid; son læ havvadattujuvvum min bagjelduolbmami diti ja cuvkkijuvvum min værredagoi diti; rangaštus oroi su bagjelist, vai mi anašeimek rafhe, ja su havi bokte læp mi ožžom dalkkasa. Son illastuvvui; mutto i son rabastam su njalmes, nuftgo labbes, mi dolvvujuvvu njuovvam-bævdai. (Esaias 53.)

44. Juda rika duššaduvvu.

(588 jage Kristus riegadæme ouddal.)

Olbmuk jorralegje Hærrast erit, gonagas Manasse oaffarušai su ječas manaid æppe-ihmelidi, ja de fertti rangaštus boattet maidai Juda rika bagjeli. Babylon gonagas, dat famolaš Nebukadnesar, valdi Jerusalema, holdi tempela ja gavpuga ja vuolas gaikoi ladneseinid. Sedekias, dat maņemuš gonagas, fertti gæččat dasa, go su manak goddujuvvujegje; dasto čuggujuvvujegje su čalmek erit, ja son bigjujuvvui lakkidi gidda ja

tilligemed folket ført i fangenskab til Babylon, 588 aar før Kristi fødsel. (2 Kong. 21. 25.)

45. Det babyloniske fangenskab.

Jødernes synder var store, og tung var deres straf. De maatte leve blandt hedninger, og de længtes efter den hellige stad og gudsdyrkelsen i Herrens tempel. Dog lod Herren dem ikke være uden trøst. Af profeten Jeremias's spaadomme vidste de, at naar 70 aar var omme, vilde Herren forbarme sig over dem og føre dem tilbage til deres fædres land. Og Herren sendte dem to store profeter for at trøste og styrke dem, og det var Ezekiel og Daniel.

Nebukadnezar havde en drøm, som han ikke kunde mindes. Daniel bad til Herren og fik i et syn om natten baade drømmen og udtydningen at vide. Kongen havde seet et stort billede; hovedet var af guld, brystet og armene af sølv, maven og lenderne af kobber og benene af jern og ler. En sten, som ikke var kastet af menneskehænder, fór mod billedet og knuste det; men stenen blev til et stort bjerg, som fyldte den hele jord. Dette udtydede Daniel saaledes: der skal komme fire store riger efter hverandre; derpaa skal Gud oprette et kongerige, som skal forstyrre alle disse riger, men selv blive til evig tid. — Kongen sagde: din gud er en gud over alle guder, siden han kan aabenbare skjulte ting. Daniel blev nu sat til formand

dolvvujuvvui oktanaga albmugin Babyloni fanggavutti, 588 jage Kristus riegadæme ouddal. (2 Gon. 21. 25.)

45. Babylonalaš fanggavuotta.

Judalažai suddok legje sturak, ja lossad læi maidai sin rangaštus. Si fertijegje ællet bakeni gaskast, ja si halidegje basse gavpugi ja ibmelbalvvalussi Hærra tempel siste. I daddeke diktam Hærra sin læt alma jedditusataga. Profet Jeremias einostusain ditte si, atte go 70 jage legje nokkam, de aigoi Hærra arkal-mastet sin bagjeli ja doalvvot sin fastain ruoktot sin vanhemi ædnami. Ja Hærra vuolgati sigjidi guokte stuora profeta sin jeddit ja nannit, ja dak læiga Esekiel ja Daniel.

Nebukadnesar niegadi niego, maid son i muittam, go goccai. Daniel rokkadalai Hærrai ja oažoi oainatusa siste ikko diettet sikke niego ja dam čilggitusa. Gonagas læi oaidnam stuora gova; dam oaivve læi gollest, radde ja giedak legje silbast, čoavje ja alemak legje væikest ja juolgek ruovdest ja lairest. Gædže, mi i læm balkestuvvum olbmui giedain, manai dam gova njæigga ja cuvkki dam; mutto gædže šaddai stuora varren, mi devdi obba ædnama. Dam čilggi Daniel naft: njællje stuora rika galggek boattet nubbe nubbe maņest; dasto galgga Ibmel rakadet gonagasrika, mi galgga duššadet buok daid rikaid, mutto dat galgga ješ bissot agalaš aiggai. — Gonagas celki: du Ibmel læ Ibmel buok ibmeli bagjel, go son matta almostattet čiegos ašid. Daniel bigjujuvui dal oaivamužžan

over landets vise og blev ved at være i stor agt og ære ogsaa efter Nebukadnezars død. Men han havde avindsmænd, og disse fik en af de følgende konger til at kaste ham i løvehulen; men Herren sendte ham sin engel, som lukkede løvernes mund. Den følgende dag blev Daniel uskadt trukket op af hulen, og de mænd, som havde meldt ham, blev kastede derned, og førend de havde naaet hulens bund, greb løverne dem og knuste deres ben. (Daniels bog 2. 6.)

46. Hjemkomsten fra Babylon.

Cyrus, konge i Persien, indtog Babylon og gav jøderne lov til at vende tilbage til sine fædres land. Han lod dem ogsaa faa igjen alle templets guldkar og sølvkar, som Nebukadnezar havde bortført. De 70 aar var da omme. De, som drog afsted, var 50.000. Serubabel, en høvding af Davids hus, førte dem til Jerusalem. I det andet aar efter hjemkomsten begyndte de at bygge et nyt tempel paa Moria bjerg, hvor Salomos tempel havde staaet. Samaritanerne vilde bygge templet med dem; men jøderne vilde ikke tillade det, fordi de ikke holdt dem for rette brødre. Samaritanerne hindrede derfor arbeidet i flere aar. Men saa fremstod profeterne Haggai og Sakarias og satte mod og liv i folket, og templet blev fuldført; men prægtigt

ædnam visai bagjel ja bisoi stuora arvost adnujimest maidai Nebukadnesara jabmem mañnel. Mutto sust legje gadaštægjek, guðek oažžotegje muttoma dain mañeb gonagasain balkestet su legjoni bigjui; mutto Hærra vuolgati su engeles su lusa, gutte dapai legjoni njalmid. Mañeb bæive gessujuvvui Daniel vahagkæt-tajen biejust bajas, ja dak olbmak, guðek legje su vaid-dalam, balkestuvvujegje dokko vuolas, ja ouddalگو si legje boattam biejo vuðduige, doppijegje legjonak sin ja cuvkkijegje sin davtid. (Daniel girjest 2. 6.)

46. Babylonast ruoktot boattem.

Persia gonagas, Kyrus, valdi Babylon ja addi Juda-lažaidi lobe maccat ruoktot sin vanhemidesek ædnami. Son addi sin maidai fastain ruoktot oažžot buok tempel gollelittid ja silbballittid, maid Nebukadnesar læi erit dolvvom. Dak 70 jage legje dalle nokkam. Dak, guðek vulgge ruoktot, legje 50,000. Serubabel, muttom oaivamuš David viesost, doalvoi sin Jerusalemi. Nubbe jage ruoktot boattem mañnel algge si fastain bajas-dakkat odða tempela Moria vare ala, gost Salomo tempel læi čužžom. Samaritanalažak aiggu dakkat singuim vækkalagai tempela; mutto Judalažak æi suovvam dam, dainago si æi lokkam sin rievtes vielljanæsek. Samaritanalažak hettijegje damditi ollo jagid bargo. Mutto de profeta-guovtos Haggai ja Sakarias ouddan čuožželeiga ja avčoiga olbmuid, ja tempel sattu-juvvui garvesen; mutto i dat šaddam nuft hærvasen

som Salomos tempel var det ikke. — Samaritanerne byggede sig et eget tempel paa bjerget Garisim.

Flere aar derefter kom Esras af Levi stamme til Jerusalem og formanede folket til ikke mere at synde mod Herren ved at egne hedenske kvinder. (Esras's bog.)

Jerusalems mure laa fremdeles nedrevne. Nehemias, mundskjænk hos kongen af Persien, fik dette at vide og bad om lov til at reise til Judæa. Kongen satte ham til landshøvding i Judæa, og Nehemias fik reist murene i 52 dage, uagtet samaritanerne søgte at hindre det. (Nehemias's bog).

47. Makkabæerne.

Aleksander den store, konge i Makedonien, tog Jødeland fra kongen af Persien tilligemed alle hans andre lande. Da Aleksander døde, blev hans store rige delt, og jøderne kom først under Ægypten og derpaa under Syrien og blev trykkede paa alle maader. Tilsidst vilde den syriske konge Antiokus Epifanes tvinge jøderne til at leve paa hedensk vis. Mange faldt fra og ofrede til afguderne. Men mange var ogsaa faste i troen og valgte heller at dø end at vige fra Herrens lov. Syv brødre blev efter hverandre hudflettede og pinte tildøde. Moderen stod og saa derpaa og formanede sønnerne til ikke at falde fra Herren; tilsidst blev ogsaa moderen dræbt. (2 Makk. 7.)

go Salomo tempel. — Samaritanalažak dakke aldse-
sæsek æra tempela Garisim vare ala.

Ollo jagid dastmaṇṇel boði Esras Levi sokkagoddest
Jerusalemi ja nævoi olbmuid, atte æi si galggam šatan
æmbo suddodet Hærra vuostai bakenlaš nissoniguim
naittaladdam bokte. (Esras girjest.)

Jerusalem ladnesæinek legje ain vuolas gaikkujume
siste. Nehemias, Persia gonagasa jukkamuš-adde,
oažoi dam diettet ja anoti lobe vuolget Judeai. Go-
nagas bijai su Judea ædnam raddijægjen, ja Nehemias
oažoi ladneseimid fastain bajasdakkujuvvut 52 bæivest,
vaiko Samaritanalažak vigge dam hettit. (Nehemias
girjest.)

47. Makkabealažak.

Aleksander dat stuores, Makedonia gonagas, valdi
Persia gonagasast erit Judalaš ædnama oktanaga buok
su æra ædnamiguim. Go Aleksander jami, de juo-
gaduvvui su stuora rika, ja Judalažak šadde vuoččan
Egypten vuollai ja dasto Syria vuollai ja vaivve-
duvvujegje juokke lakai. Maṇemusta aigoi Syrialaš
gonagas Antiokus Epifanes naggit Judalažaid ællet
bakenlaš lakai. Ædnagak jorralegje erit ja oaffarušše
æppe-ibmelidi. Mutto ædnagak legje maidai bissovažak
ja vallijegje ouddal jabmet go gaiddat Hærra lagast erit.
Čieča vieljača rissijuvvujegje ja givseduvvujegje jamas
gutteg guoimesek maṇest. Ædne čuožoi ja gæčai dasa
ja avčoti barnides, amasek si jorralet Hærrast erit; maṇe-
musta de goddujuvvui maidai ædnege. (2 Makk. 7.)

Paa denne tid levede der i Judæa en prest ved navn Mattatias. Han vilde ikke ofre til afguderne, men flygtede med sine sønner til bjergene, og de gudfrygtige samlede om ham. Da han var død, blev sønnen Judas Makkabæus¹⁾ hærfører; han var kjæk som en ung løve; han slog syrerne, indtog Jerusalem og rensede templet. — Makkabæerne herskede over Jødeland i 100 aar. Da kom de mægtige romere, som havde hjemme i Italien, og indtog landet. Den romerske keiser Augustus satte Herodes til konge. Herodes var af Esaus slegt og er bleven kaldt den store; han var meget mistænksom og grusom og dræbte mangfoldige uskyldige mennesker, ja sin egen hustru og tre af sine sønner. Han vilde smigre folket og smykkede templet paa det herligste; men folket vendte sit hjerte fra ham. — Under hans regjering var tidens fylde kommen, og vor frelser Jesus Kristus blev født i Betlehem, som profeten Mika havde spaaet.

48. Jonas.

Herren sagde til profeten Jonas: gaa til Ninive, den store by, og raab ud, at den skal ødelægges; thi dens synder er store. Men Jonas gik ombord paa et skib for at fly bort over havet. Herren sendte en storm,

¹⁾ Makkabæus, det er: manden med hammeren.

Dam aige læi Judeast ællemen muttom pappa, gæn namma læi Mattatias. Son i garrom oaffaruššat æppe-ibmelidi, mutto batari su barnidesguim varidi, ja ibmelbalolažak čoagganegje su birra. Go son læi jabmam, de šaddai su bardne Judas Makkabeus¹⁾ soattevæga ouddandoalvvon; son læi roakkad nuftgo nuorra legjon; son časki Syrialažaid, valdi Jerusalema ja buttesti tempela. — Makkabealažak raddijegje Judalaš ædnam bagjel 100 jage. De botte dak famolaš Romalažak, gæi orromsagje læi Italiast, ja valdde ædnama. Romalaš kæisar Augustus bijai Herodesa gonagassan. Herodes læi Esau sogast ja læ goččuuvum stuorenen; son læi sagga varotakkis ja goavve ja goddi ollo vigetes olbmuid, vela su ječas akage ja golbmasa su barnines. Son viggai olbmuid mieldotet ja čināti tempela hærvasæmus lakai; mutto olbmuk jorggalegje sin vaimosek su bælest erit. — Su raddimvuoda aige læi aige dievasvuotta boattam, ja min bæstamek, Jesus Kristus, riegadi Bethleheimest, nuftgo profet Mika læi einostam.

48. Jonas.

Hærra celki profet Jonasi: mana Ninivi, dam stuora gavpugi, ja čuorvo, atte dat galgga duššaduvvut; dastgo dam suddok læk sturrak. Mutto Jonas manai muttom skipa sisa bataram diti erit abe rasta. Hærra

1) Makkabeus, dat læ: væčer-olmai.

saa at skibet var lige ved at gaa under. Skibsfolkene sagde da til hverandre: lad os kaste lod for at se, hvem der er skyld i, at det gaar os saa ilde. Loddet traf Jonas, og de kastede ham i havet, og det blev stille. Herren sendte en stor fisk for at opsluge Jonas, og han var i fiskens bug tre dage og tre nætter. Da bød Herren fisken, og den kastede Jonas op paa land. Nu talte Herren anden gang til Jonas: gaa til Ninive og raab ud, hvad jeg siger dig. Jonas gik ind i byen og raabte: om 40 dage skal Ninive ødelægges. Folket gjorde bod, og kongen tog af sig sin kongelige klædning og klædte sig i sæk og aske. Herren angrede det, som han havde sagt, og sparede Ninive. Da knurrede Jonas og sagde: gik det ikke, som jeg tænkte, da jeg var i mit land og vilde fly over havet? Thi jeg ved, at du er en naadig og langmodig Gud, som tilgiver den onde.

Jonas var gaaet udenfor byen og blev der for at se, hvorledes det vilde gaa. Herren lod en plante vokse op til at skygge over hans hoved, og Jonas var glad i planten. Om morgenen sendte Herren en orm, som stak planten, saa den visnede. Og der kom en brændende østenvind, og solen stak paa profetens hoved, og han sagde: det er bedre, at jeg dør, end lever. Da sagde Herren: det gjør dig ondt, at en plante visner, som du ikke har havt arbeide med og ikke givet vekst, og jeg skulde ikke ynkes over Ninive, den

vuolgati garra biega, nuft atte skippa læi juo hævva-
nišgoattemen. Skipa olbmuk celkke dalle gutteg guoib-
masæsek: suppijekop mi vuorbe oaidnem diti, gæu
diti migjidi nuft bahast gævva. Vuorbbe gačai Jonas
ala, ja si balkestegje su appai, ja de golkki. Hærra
vuolgati stuora guole njielastet Jonasa, ja son læi
guole čoavjest golbma bæive ja golbma ija. De gočoi
Hærra guole, ja dat čolli Jonas goikke ædnami. Dal
sarnoi Hærra nubbe gærde Jonasi: mana Ninivi ja
čuurvo, maid mon cælkam dudnji. Jonas manai gav-
pug sisa ja čuurvoi: 40 bæive gæčest galgga Ninive
duššaduvvut. Ninive olbmuk dakke gattamuša, ja
gonagas nuolai aldes gonagaslaš biktasid erit ja gar-
voti ječas sæka ja gunai sisa. Hærra gađai, maid
son læi cælkam, ja sesti Ninive. De nimmuri Jonas
ja celki: igo gævvam, nuftgo mon jurdašim, dallego
mon legjim ædnamestem ja aiggum bataret abe rasta?
Dastgo mon diedam, atte don læk arbmogas ja
gukkagierddavaš Ibmel, gutte bahai andagassi addak.

Jonas læi mannam gavpug olgobællai ja oroi dobbe
oaidnem diti, moft gævva. Hærra addi muttom šaddo
bajas šaddat suoivanen su oaive bagjel, ja Jonas læi
ilost šaddo diti. Iddedest vuolgati Hærra mađo, mi
borai šaddo, nuft atte dat mieskai. Ja de šaddai
bakka nuorttabiegga, ja bæivaš gordi profeta oaivvai,
ja son celki: buoreb dat læ, atte mon jamam, go ælam.
De celki Hærra: don anak dam bahan, go dat šaddo
mieska, maina don ik læk barggam ikge addam dasa
šaddo, ja mon im galggam arkalmastet Ninive, dam

store by, hvor der findes 12 gange 10,000 mennesker, som ikke kjender forskjel paa høire og venstre, og mange dyr? (Jonas's bog.)

49. Job.

Job hedte en gudfrygtig mand, som havde syv sønner og tre døtre og eiede 7000 faar, 3000 kameler, 500 par okser og 500 aseninder og var den rigeste af alle dem, som boede i Østerland. Naar hans sønner havde holdt gjestebud og ædt og drukket, stod han tidlig op og ofrede; thi, sagde han, maaske har mine sønner syndet og sagt Gud farvel i sit hjerte. Han var den blindes øie, den haltes fod og den fattiges fader; oldingen reiste sig for ham, og fyrsten taug, naar han talte.

En dag, da hans børn var samlede til gjestebud i den ældste søns hus, kom der bud til Job og meldte: okserne pløiede, og aseninderne gik paa græs nærved; da kom sabæerne og dræbte drengene og førte kvæget bort; jeg alene er undkommen. Medens han endnu talte, kom en anden og meldte: ild kom ned fra himmelen og brændte op faarene og hyrderne; jeg alene er undkommen. Medens han endnu talte, kom en tredje og meldte: kaldæerne overfaldt kamelerne og tog dem og slog drengene med skarpe sverd; jeg alene er undkommen. Medens

stuora gavpug, bagjeli, gost læk 12 gærde 10,000 olbmu, gudek æi dovda erotusa olgiš ja gurot bæle gaskast, ja ollo spirik? (Jonas girjest.)

49. Job.

Muttom ibmelbalolaš olbma namma læi Job; sust legje čieča barne ja golbma nieida ja 7000 savca, 3000 kamela, 500 bara vuovsak ja 500 njiηelas asen, ja son læi riggasæmus sist buokain, gudek legje asamen nuortta-ædnamest. Go su barnek legje doallam guossemallasid ja borram ja jukkam, de likkai son arrad bajas ja oaffarušai; dastgo son celki: mu barnek vegjek læt suddodam ja cælkkam Ibmeli ærrodærvuodaid sin vaimostæsek. Son læi čalmetemi čalbme, skiermai juolgge ja vaivaši ačče; vuorrasak čuož-želegje su oudast, ja oaivamužak javotuvve, go son sarnoi.

Muttom bæive, go su manak legje čoagganam guossemallasidi su boarrasæmus barne vissui, de bođi airas Job lusa ja muittali: vuovsak legje ædnama jorggomen, ja njiηelas asenak legje lakka guottomen; de botte Sabealažak ja godde rængaid ja dolvvu erit omid; dušše mon læm batarussi bæssam. Go son læi ain sardnomen, de bođi nubbe ja muittali: dolla bođi almest vuolas ja holdi savcaid ja savccageččid; dušše mon læm baturussi bæssam. Go son læi ain sardnomen, de bođi goalmad ja muittali: Kaldealažak botte kameli bagjeli ja valdde daid ja časke rængaid bastelis mikiguim; dušše mon læm batarussi bæssam. Go

han endnu talte, kom en fjerde og meldte: dine sønner og døtre aad og drak i din ældste søns hus; se, da kom en storm fra ørkenen og kastede huset overende, og dine børn blev knuste i dets fald; jeg alene er undkommen. Da sønderrev Job sine klæder, men tilbad dog Gud og sagde: nogen kom jeg fra min moders liv, nogen vender jeg tilbage! Herren gav, Herrentog, Herrens navn være lovet!

Nu blev hele Jobs legeme fuldt af onde bylder, og han tog et potteskaar for at skrabe sig med og sad i asken. Hans hustru spurgte: tror du endnu paa Gud? Job svarede: du taler som de daarlige kvinder; skal vi bare tage imod det gode af Gud og ikke tage imod det onde?

Tre af Jobs venner havde hørt om hans ulykke og kom for at trøste ham. Men de kunde ikke kjende ham igjen, og de sad hos ham i syv dage og i syv nætter, og ingen talte til ham; thi de saa, at hans pine var stor. Da de begyndte at tale, var deres ord haarde; thi de mente, at han maatte være en større synder end andre mennesker, efterdi Gud sendte ham større plager end andre mennesker. Og Job syndede; thi han roste sig af sin fuldkommenhed og gik irette med Gud. Da talte Herren til Job i en storm og sagde: hvem er du, som tør gaa irette med Gud? Job svarede: jeg har handlet daarlig,

son
du
du
bieg
cuv
bata
mut
bot
car
val

kuin
ja ē
vela
nuf
sta
sta

ja l
dov
čieč
atte
sin
læt
vuo
Job
das
bieg
cot

son læi ain sardnomen, de bodi njæljad ja muittali: du barnek ja nieidak legje borramen ja jukkamen du boarrasæmus barne viesost; gæča, de bodi garra bieggá mæcest ja balkesti vieso ædnami, ja du manak cuvkkijuvvujegje dam gaččam bokte; dušše mon læm batarussi bæssam. De gaikodi Job su biktasides, mutto rokkadalai daddeke Ibmela ja celki: alasen bottim mon mu ædnam hægast, alasen macam mon fastain ruoktot! Hærra addi, Hærra valdi, Hærra namma lekus maidnujuvvum!

Dal devddujuvvui obba Job rumaš bahas bukkuin, ja son valdi lairrelitte-bitta ječas daina faskot ja čokkai gunai siste. Su akka jærai: oskokgo don vela ain Ibmel ala? Job vastedi: don sarnok nuftgo jallas nissonak; galggapgo mi vuostaivalddet dušše buore Ibmelest ja æp vuostaivalddet baha?

Golmas Job ustebin legje gullam su likkotesvuoda ja botte su jeddim diti. Mutto æi si mattam su šatan dovddatge, ja si čokkajegje su lutte čieča bæive ja čieča ija, ja i oktage sudnji sardnom; dastgo si oidne, atte su gikse læi stuores. Go si sardnogotte, de legje sin sanek garrasak; dastgo si doivvu, atte son fertti læt stuoreb suddolaš go æra olbmuk, dainago Ibmel vuolgati sudnji stuoreb vaivid go æra olmuidi. Ja Job suddodi; dastgo son ramedi ječas su ollesvuodastes ja guocoi Ibmelin. De sarnoi Hærra Jobi garra biega siste ja celki: gi don læk, gutte duostak guocot Ibmelin? Job vastedi: mon læm jallat mænno-

og Gud tilgav ham og revsede de tre venner, fordi de havde dømt haardt om Job.

Gud velsignede Job: han blev igjen frisk og dobbelt saa rig, som før; han fik atter syv sønner og tre døtre og levede derefter i 140 aar og døde gammel og mæt af dage. (Jobs bog.)

50. Det gamle testaments skrifter.

1—5. De 5 Mose-bøger, som begynder med verdens skabelse og slutter med Mose død. 6. Josvas bog. 7. Dommernes bog. 8. Ruts bog. 9—10. Samuels 2 bøger. 11—12. Kongernes 2 bøger. 13—14. Krønikernes 2 bøger. 15. Esras's bog. 16. Nehemias's bog. 17. Esters bog, der fortæller om Ester, en jødepige, som blev dronning i Persien. 18. Jobs bog. 19. Salmernes bog eller Davids salmer, ialt 150; flere af disse har David skrevet. 20. Salomos ordsprog. 21. Salomos prædiker eller prædikerens bog. 22. Salomos høisang. 23. Jeremias's begrædelser eller klagesange.

De 4 store profeter: 1. Esaias. 2. Jeremias. 3. Ezekiel. 4. Daniel.

De 12 smaa profeter: 1. Hoseas. 2. Joel. 3. Amos. 4. Obadias. 5. Jonas. 6. Mika. 7. Nahum. 8. Habakuk. 9. Zefanias. 10. Haggai. 11. Sakarias. 12. Malakias. — Tilsammen 39 skrifter.

I de fleste af disse skrifter findes spaadomme om Kristus. Malakias, den sidste profet, spaar

dam, ja Ibmel addi sudnji andagassi ja rangoi dam golbma usteba, dainago si legje dubmim garraset Job birra.

Ibmel buristsivdnedi Job: son šaddai fastain dærvasen ja guovte gærddai riggasæbbun go ouddal; son oažoi fastain čieča barne ja golbma nieida ja eli dastmanŋel 140 jage ja jami boaresen ja gallanam beivin. (Job girjest.)

50. Boares testamenta girjek.

1—5. Dak 5 Moses girje, mak alggek mailme sivdnedemin ja loppek Moses jabmemin. 6. Josva girje. 7. Duobmari girje. 8. Rut girje. 9—10. Samuel 2 girje. 11—12. Gonagasai 2 girje. 13—14. Muittalusai 2 girje. 15. Esras girje. 16. Nehemias girje. 17. Ester girje, mi muittal Ester, muttom Judalaš nieida, birra, gutte šaddai Persia dronnigen. 18. Job girje. 19. Salmai girje daihe David salmak, okti buok 150 salma; dain læ David čallam ollo. 20. Salomo sanelaskok. 21. Salomo sardnedægje daihe sardnedægje girje. 22. Salomo allalavla. 23. Jeremias vaiddalusak daihe vaiddemlavllagak.

Dak 4 stuora profeta: 1. Esaias. 2. Jeremias. 3. Esekiel. 4. Daniel.—

Dak 12 smavva profeta: 1. Hoseas. 2. Joel. 3. Amos. 4. Obadias. 5. Jonas. 6. Mika. 7. Nahum. 8. Habakuk. 9. Sefanias. 10. Haggai. 11. Sakarias. 12. Malakias. — Okti buok 39 čallaga.

Ædnasest dain girjin gavdnujuvvujek einostusak Kristus birra. Malakias, dat manemuš profet, einosta

ogsaa om den, som skulde berede veien for ham. Herren siger i hans bog: se, jeg sender min engel, som skal berede veien for mig. Og atter siger han: se, jeg sender profeten Elias, førend Herrens store dag kommer.

Om disse skrifter siger apostelen Paulus: den hele skrift er indblæst af Gud og er nyttig til lærdom, til overbevisning, til rettelse og til optugtelse i retfærdighed. Og apostelen Peter siger: de hellige Guds mænd talte, idet de blev drevne af den Hellig-aand.

Efter disse bøger kommer en del andre bøger, som kaldes apokryfiske. De er skrevne af fromme mænd og indeholder meget godt; men de er ikke, saaledes som de hellige skrifter, indblæste af Gud, og derfor tør vi ikke altid bruge dem som et lys for vor fod og en lygte for vor sti. De vigtigste er Tobias's bog, Visdommens bog, Jesus Siraks søns bog og Makkabæernes 2 bøger.

Det nye testamente.

51. Døberen Johannes's fødsel.

Medens Herodes den store var konge over Jødeland, levede der en præst ved navn Sakarias, og hans hustru

mai
Hæ
mu
gæi
gat
bæ
cal
la
ba
Pie
gat
go
juv
buc
bos
alo
mir
dak
girj

sar

maidai su birra, gutte galgai rakadet sudnji gæino. Hærra cælkka su girjest: gæċa, mon vuolgatam mu engelam, gutte galgga rakadet munji gæino. Ja fastain cælkka son: gæċa, mon vuolgatam profet Eliasa, ouddalگو Hærra stuora bæivve boatta.

Dai girji birra cælkka apostal Paulus: Obba ċala læ Ibmelest sisabossujuvvum ja læ avkalaš oapatussi, cuigodussi, njuolggadussi ja bagadussi vanhurskesvuoda siste. Ja apostal Pietar cælkka: Ibmele basse olbmak sardnu, vigatuvvum Bassevuoinast.

Dai girji maŋŋel bottek soames æra girjek, mak goċċujuvvujek apokryfalaš girjen. Dak læk ċallujuvvum ibmelhalolaš olbmain ja sistesek dollek ollo buore; mutto æi dak læk, nuftgo basse ċallagak, sisabossujuvvum Ibmelest, ja damditi æp mi duosta daid alo adnet ċuovgasen min julgidæmek oudast ja goallon min balggaidæmek alde. Dak mavsolažamusak læk dak: Tobias girje, Visesuoda girje, Jesus, Sirak barne, girje ja Makkabealažai 2 girje.

Ođđa testameta.

51. Johannes gastašægje riegadæbme.

Dam aige go Herodes dat stuores læi gonagas-san Judalaš ædnamest, de eli dobbe muttom papp,

hedte Elisabet. De var begge retfærdige for Gud, men havde ingen børn, og begge var gamle. En dag, da Sakarias ofrede røgelse i det hellige, og folket stod udenfor og bad, aabenbarede Herrens engel sig for ham. Sakarias blev forfærdet; men engelen sagde: frygt ikke, Sakarias! thi din bøn er hørt; din hustru skal føde en søn, som du skal kalde Johannes¹⁾. Han skal gaa frem i Elias's aand og kraft og berede Herren et velskikket folk. Sakarias sagde: hvorledes skal jeg være sikker paa dette? Engelen svarede: jeg er Gabriel, som staar for Gud. Se! du skal være stum indtil den dag, dette sker, fordi du ikke troede. (Luk. 1, 5—25.)

Og Elisabet fødte en søn. Hendes grander og slegtninger vilde kalde ham Sakarias efter faderen; men moderen sagde: han skal kaldes Johannes. De sagde: der er dog ingen i din slegt, som kaldes saa. Og de gjorde tegn til faderen, og han tog en tavle og skrev: Johannes er hans navn. Og straks oplødes hans mund, og han priste Gud i en herlig lovsang. Og barnet voksede og blev sterkt i aanden, og han var i ørkenen indtil den dag, da han traadte frem for Israels folk. (Luk. 1, 57—80.)

¹⁾ Det er: Herren er naadig.

gæn namma læi Sakarias, ja su aka namma læi Elisabet. Soai læiga goabbašagak vanhurskasak Ibmel oudast, mutto sodnost i læm oktage manna, ja soai læiga goabbašagak juo boarrasak. Muttom bæive, go Sakarias læi oaffaruššamen suovvasid dam basse baike siste, ja olbmuk legje olgobælde rokkadallamen, de almostatti Hærra engel ječas sudnji. Sakarias suorggani; mutto engel celki: ale bala, Sakarias! dastgo du rokkus læ gulljuvvum; du akka galgga riegadattet barne, gæn don galgak navddet Johannesan¹⁾. Son galgga ouddan mannat Elias vuoinain ja famoin ja rakadet Hærrai burist rakaduvvum albmuga. Sakarias celki: moft mon galgam læt nanos dam ala? Engel vastedi: mon læm Gabriel, gutte čuožom Ibmel oudast. Gæča! don galgak læt gielatæbme gidda dam bæive ragjai, go dat šadda, dainago don ik oskom. (Luk. 1, 5—25.)

Ja Elisabet riegadatti barne. Su sidaguimek ja fuolkek aiggu navddet su Sakariasen ače mielde; mutto ædne celki: son galgga goččujuvvut Johannessan. De si celkke: i læk goitge oktage du sogast, gutte gočoduvvu nuft. Ja si nuvketegje aččai, ja son valdi tavvala ja čali: Johannes læ su namma. Ja de dalanage rappasi su njalbme, ja son ramedu Ibmela hærvas gitoslavllaga siste. Ja manna stuoroi ja gievroi vuoina siste, ja son oroi mecin gidda dam bæive ragjai, go son ouddandivoi ječas Israel olmui ouddi. (Luk. 1, 57—80.)

²⁾ Dat læ: Hærra læ arbmogas.

52. Engelen Gabriel kommer som sendebud til jomfru Maria.

I den sjette maaned, efterat Gabriel havde aabenbaret sig for Sakarias, blev han sendt af Gud til en by i Galilæa, som hedte Nazaret. Der boede en jomfru af Davids hus ved navn Maria. Hun var trolovet med en mand af Davids hus, og han hedte Josef. Og engelen kom ind til Maria og sagde: fred være med dig, du benaadede! Herren er med dig; velsignet er du blandt kvinder! Men Maria forfærdedes over denne tale og tænkte paa, hvad denne hilsen skulde betyde. Og engelen sagde: frygt ikke, Maria! thi du har fundet naade hos Gud. Du skal føde en søn og kalde hans navn Jesus¹⁾. Maria sagde: hvorledes skal dette gaa til, da jeg ikke er gift? Engelen svarede: den Hellig-Aand skal komme over dig, og den Høiestes kraft skal overskygge dig; derfor skal ogsaa det hellige, som fødes af dig, kaldes Guds søn. Maria sagde: se, jeg er Herrens tjenerinde; mig ske, som du har sagt. Og engelen gik bort fra hende. (Luk. 1, 26—38.)

53. Frelserens fødsel.

Det skede i de dage, at der udgik en befaling fra keiser Augustus, at al verden skulde indskrives i

¹⁾ Det er: frelser.

52. Gabriel engel boatta airasen nieidda Maria lusa.

Gudad manost, mannelgo Gabriel læi almostattam ječas Sakariasi, vuolgatuvvui son Ibmelest muttom gavpugi Galileast, man namma læi Nasaret. Dobbe oroi muttom nieidda David viesost, gæn namma læi Maria. Son læi loppadaddam muttom olbmain David viesost, ja olbma namma læi Josef. Ja engel bodi sisa Maria lusa ja celki: rafhe lekus duina, don armetuvvum! Hærra læ duina; buristsivdnevuvum don læk nissoni gaskast! Mutto Maria suorggani dam sarne diti ja jurdaši, maid dat dærvatæbme galgai makset. Ja engel celki: ale bala, Maria! dastgo don læk gavdnam armo Ibmel lutte. Don galgak riegadattet barne ja goččot su nama Jesusen¹⁾. Maria celki: moff galgga dat dpatuvvat, go mon im læk naittalam? Engel vastedi: Bassevuoigŋa galgga boattet du bagjeli, ja dam alemusa fabmo galgga du bagjel suoivanastet; damditi galgga maidai dat basse, mi dust riegad, goččujuvvut Ibmel bardnen. Maria celki: gæča, mon læm Hærra balvvalægje; munji šaddus, nuftgo don læk cælkam. Ja engel vulgi su lutte erit. (Luk. 1, 26—38.)

53. Bæste riegadæbme.

De dpatuvvai dain beivin, atte goččom olgus manai kæisar Augustusest, atte obba mailbme galgai

¹⁾ Dat læ: bæste.

mandtal. Og alle gik for at lade sig indskrive, hver til sin by. Og Josef gik fra Nazaret i Galilæa til Judæa, til Davids stad, som kaldes Betlehem, for at lade sig indskrive med Maria, sin trolovede. Medens de var der, blev tiden fuldkommet, og Maria fødte en søn, svøbte ham og lagde ham i en krybbe, fordi der ikke var rum for dem i herberget.

Der var i det samme landskab nogle hyrder, som holdt vagt om natten over sit kvæg. Og se! Herrens engel stod for dem, og Herrens klarhed skinnede om dem, og de frygtede saare. Men engelen sagde til dem: frygt ikke; thi jeg forkynder eder en stor glæde: eder er idag en frelser født; den herre Kristus, i Davids by. Og dette skal være eder et tegn: I skal finde et barn svøbt og liggende i en krybbe. Og straks var der hos engelen en himmelsk hærs-kare, som lovede Gud og sagde: ære være Gud i det høieste! Og fred paa jorden! Og i menneskene hans velbehag!

Og hyrderne skyndte sig til byen og fandt Maria og Josef og barnet, som laa i krybben. Og de fortalte det, som var sagt om dette barn. Og alle, som hørte det, forundrede sig; men Maria glemte disse ord i sit hjerte. — Da de otte dage var omme, og barnet skulde omskjæres, blev det efter engelens ord kaldt Jesus.

40 dage efterat Jesus var født, førte hans forældre

sisacallujuvvut olmušlokkoi. Ja buokak manne ječai-dæsek sisačaletet, ješgutteg su gavpugasas. Ja Josef manai Nasaretast Galileast Judeai, David gavpugi, mi goččujuvvu Betleheibmen, ječas sisačaletet Mariain, su loppadaddam akaines. Go soai læiga dobbe, de dievai aigge, ja Maria riegadatti barne, giesai su ja bijai su krubba (šibeti borramlitte) sisa, dainago sodnoidi i læm sagje guosseviesost.

De legje damanaga guovlost muttom oabmegæčček, gudek legje gocetæmen sin ælosek ikko. Ja gæča! Hærra engel čuožoi sin oudast, ja Hærra čuovggadvuotta baiti sin birra, ja si ballagotte saggarakkan. Mutto engel celki sigjidi: allet bala; dastgo mon muitalam digjidi stuera ilo: digjidi læ odne bæste riegadam, dat Hærra Kristus, David gavpugest. Ja dat galgga læt digjidi mærkkan: di galgabetet gavdnat mana gissujuvvum ja vællamen krubba siste. Ja dallanaga læi engel lutte almalaš vækka, mi mainoi Ibmela ja celki: gudne lekus Ibmeli allagasast! Ja rafhe ædnam alde! Ja olbmuidi su buoredokkalašvuotta!

Ja oabmegæčček gæčče gavpugi ja gavnne Maria ja Josefa ja mana, gutte vællai krubba siste. Ja si muittalegje, mi læi celkkujuvvum dam mana birra. Ja buokak, gudek dam gulle, ovdušegje dam diti; mutto Maria vurkudi daid sanid su vaimos siste. — Go gavce bæive legje gollam, ja manna galgai birračuppujuvvut, de goččujuvui dat engel sane mielde Jesusen.

40 bæive mannelgo Jesus læi riegadam, de doal-

ham op til Jerusalem for at fremstille ham i templet for Herren. Der var i Jerusalem en gudfrygtig mand, som hedte Simeon. Han havde faaet det løfte af den Hellig-Aand, at han ikke skulde dø, førend han havde faaet Herrens salvede at se. Han var den dag gaaet til templet, dreven af den Hellig-Aand. Da han saa barnet, tog han det i sine arme og sagde: Herre! nu lader du din tjener fare herfra i fred; thi mine øine har seet den frelse, som du har beredt for alle folk. (Luk. 2, 1—31).

54. De vise fra Østerland.

Da Jesus var født i Betlehem i kong Herodes's dage, kom der vise fra østen til Jerusalem og sagde: hvor er Jødernes konge, som nu er født? Thi vi har seet hans stjerne i østen og er komne for at tilbede ham. Herodes kaldte ypperstepresterne og de skriftlærde sammen og spurgte dem, hvor Kristus skulde fødes. De svarede: i Betlehem, efter profeten Mikas spaadom. Da kaldte Herodes hemmelig de vise til sig og spurgte nøie om tiden, da stjernen havde vist sig, og sagde: gaa til Betlehem og spørg nøie efter barnet, og naar I har fundet det, da meld det til mig, forat ogsaa jeg kan komme og tilbede det.

De vise reiste da afsted; og se, stjernen, som de havde seet i østen, gik foran dem, indtil den stod

voiga su vanhem-guoytos su bajas Jerusalemi oud-
dandivvom diti su tempel siste Hærra ouddi. Jerusa-
lemest læi muttom ibmelbalolaš olmai, gæn namma
læi Simeon. Sudnji læi loppeduvvum Bassevuoinast,
atte i son galggam jabmet, ouddalgo son læi oʒʒom
Hærra vuiddujuvvuma oaidnet. Son læi dam bæive
mannam tempeli, viggatuvvum Bassevuoinast. Go
son oini mana, de valdi son dam sallasis ja celki:
Hærra! dal luoitak don du balvvalægjad raf-
hai dast erit vuolgget; dastgo mu čalmek
læk oaidnam dam bestujume, maid don læk
rakadam buok olbmuidi. (Luk. 2, 1—31.)

54. Nuortta-ædnam visak.

Go Jesus læi riegadam Betleheimest gonagas
Herodes beivin, de botte visak nuorttan Jerusalemi
ja celkke: gost læ Judalažai gonagas, gutte dal læ rie-
gadam? Dastgo mi læp oaidnam su naste nuorttan
ja læp boattam su rokkadallat. Herodes gočoi bajе-
muš papaid ja čal'oappavažaid čoakkai ja jærai sist,
gost Kristus galgai riegadet. Si vastedegje: Betle-
heimest, profet Mika einostusa mielde. De ravkai
Herodes suollemasat visaid lusas ja jæratu visut dam
aige, goas naste læi ittam, ja celki: mannet Betle-
heibmi ja jærateket visut mana mannai, ja go di lepet
dam gavdnam, de muittaleket dam munji, vai maidai
mon bæsam boattet dam rokkadallat.

Dak visak manne dalle dokko; ja gæča, naste,
maid si legje oaidnam nuorttan, manai sin ouddalist,

over det hus, hvor barnet var. Da de saa stjernen, blev de meget glade, gik ind i huset og fandt barnet med dets moder; og de faldt ned og tilbad ham og bar frem til ham dyre gaver: guld, røgelse og myrra. Og de blev advarede af Gud i en drøm om, at de ikke skulde vende tilbage til Herodes; derfor reiste de en anden vei tilbage til sit land.

Da de var dragne bort, aabenbarede Herrens engel sig for Josef i en drøm og sagde: staa op, tag barnet og dets moder og fly til Ægypten og bliv der, indtil jeg siger dig til; thi Herodes vil søge efter barnet for at dræbe det. Saa tog Josef barnet og dets moder om natten og drog afsted til Ægypten.

Da Herodes saa, at de vise ikke kom igjen, blev han meget vred og lod dræbe alle guttebørn i Betlehem paa to aar og derunder. — Da Herodes var død, aabenbarede Herrens engel sig for Josef i en drøm i Ægypten og sagde: staa op, tag barnet og dets moder og drag til Israels land; thi de er døde, som stod barnet efter livet. Og han drog til Galilæa og boede i byen Nazaret. Og barnet voksede og blev sterkt i aanden og fuldt af visdom, og Guds naade var over ham. (Matt. 2.)

55. Jesus som barn i templet.

Jesu forældre reiste hvert aar til Jerusalem til paaskefesten. Da Jesus var 12 aar gammel, tog de

gidda dassači go dat orosti dam vieso bagjeli, man siste manna læi. Go si oidne naste, de šadde si stuora illoi, manne vieso sisa ja gavnne mana ja dam ædne; ja si luoittadegje ædnami ja rokkadalle mana ja ouddangudde sudnji mavsolaš addaldagaid: golle, suovvasid ja myrra. Ja si gilddujuvvejegje Ibmelest niego siste maccamest ruoktot Herodes lusa; damditi manne si æra gæino mielde sin ædnamasasek ruoktot.

Go si legje mannam erit, de almostuvvui Hærra engel Josefi niego siste ja celki: čuožžel, valde mana ja dam ædne ja batar Egypteni ja oro dobbe, gidda dassači go mon cælkam dudnji; dastgo Herodes aiggo occat mana dam goddem varas. De valdi Josef mana ja dam ædne ikko ja vulgi Egypteni.

Go Herodes oini, atte æi dak visak boattam ruoktot su lusa, de moaratuvai son saggarakkan ja goddeti buok bardnemanaid Betleheimest guovte jakkasazaid ja dast nuorabuid. — Go Herodes læi jabmam, de almostuvvui Hærra engel Josefi niegost Egyptenest ja celki: čuožžel, valde mana ja dam ædne ja mana Israel ædnami; dastgo si læk jabmam, gudek bivdde mana hæga. Ja son manai Galileai ja oroi Nasaret gavpugest. Ja manna stuoroi ja gievroi vuigni ja devddujuvvui visesvuodain, ja Ibmel arbmo læi su bagjelist. (Matt. 2.)

55. Jesus mannan tempelest.

Jesus vanhem-guovtos manaiga juokke jage Jerusalemi bæssaš-basidi. Go Jesus læi 12 jage boares,

ham med sig. Da de vendte tilbage, blev han i Jerusalem, og de vidste det ikke. Men da de mente, at han var i reisefølget, drog de frem en dagsreise og ledte efter ham blandt slegtninger og kjendinger. Da de ikke fandt ham, vendte de tilbage til Jerusalem for at lede efter ham. Efter tre dage fandt de ham i templet; der sad han midt iblandt lærerne og baade hørte paa dem og spurgte dem. Og alle, som hørte ham, undrede sig storlig over hans forstand og svar. Men Maria sagde: søn! hvorfor gjorde du os dette? Din fader og jeg ledte saart efter dig. Jesus svarede: hvorfor ledte I efter mig? Vidste I ikke, at jeg bør være i min faders hus? Og han fulgte med dem til Nazaret og var dem lydige. — Og Jesus gik frem som i alder saa og i visdom og yndest baade hos Gud og mennesker. (Luk. 2, 41—52.)

56. Johannes prædiker og døber.

Johannes levede stille i ørkenen, indtil han var 30 aar. Da kom Herrens ord til ham, og han begyndte at prædike: omvender eder! thi himmeriges rige er nær. Øksen ligger allerede ved roden af træet; hvert træ, som ikke bærer god frugt, skal omhugges og kastes i ilden. I levemaade lignede han de gamle profeter: han havde en kappe af kamelhaar og et læderbelte om livet, og hans føde var græshopper og vild honning. Der kom folk til

de valdiga soai su mieldesga. Go soai jorgideiga ruoktot, de baci son Jerusalemi, ja æba soai diettam dam. Mutto go soai doaivoiga, atte son læi matkeguimi farost, de manaiga soai ovta bæivvasa ruoktot guvllui ja ocaiga su fulki ja oapes olbmui gaskast. Go soai æba gavdnam su, de macaiga soai fastain Jerusalemi occam diti su. Golma bæive gæcest gavnai ga soai su tempel siste; dobbe çokkai son oapa-teggi gaskast ja sikke gulddali sin ja gaçadi sist. Ja buokak, guðek su gulle, ovdušegje sagga su jierme ja vastadusai diti. Mutto Maria celki: barnaçam! manne dakkik don monnoidi dam? Moai ačinæde ocaime du vaimobakçasin. Jesus vastedi: manne doai ocaide muo? Æppego doai diettam, atte mon berrim læt mu ačçam viesost? Ja son çuovoi sodno mielde Nasareti ja læi sodnoidi gulolaš. — Ja Jesus ouddani nuftgo akkai nuft maidai visesvutti ja arbmoi sikke Ibmel ja olbmui oudast. (Luk. 2, 41—52.)

56. Johannes sardned ja gastaš.

Johannes eli jaskadet mæcest, gidda dassaçi go son læi 30 jakkasaš. De bodi Hærra sadne sudnji, ja son sardnedišgoði: jorggaleket jeçaidædek! dastgo alme rika læ lakka. Akšo læ juo orromen muora maddagest; juokke muorra, mi i šaddad burid šaddoid, galgga erit çuppujuvut ja balkestuvvut dolli. Ællemlage dafhost læi son doi boares profetai lakasaš; son ani kamelguolggagavte ja nakkeboakkan su alemides birra, ja su biebm

ham baade fra Jerusalem og fra landet, og han døbte dem i elven Jordan, naar de bekendte sine synder. Da mange troede, at han var Kristus, sagde han: jeg er ikke Kristus. Jeg døber bare med vand; men efter mig kommer en, som er sterkere end jeg; hans skorem er jeg ikke værdig at løse. Han skal døbe med den Hellig-Aand. Han er det Guds lam, som bærer al verdens synd. (Matt. 3, 1—11. Joh. 1, 29.)

Johannes formanede baade høi og lav til bod og bedring. Fjerdingsfyrsten Herodes Antipas havde tvunget sin broder til at skille sig fra sin hustru, Herodias, og havde selv taget hende tilegte. Døberen sagde til ham: det er dig ikke tilladt at have hende til hustru. Herodes blev herover vred og kastede ham i fængsel. Paa Herodes's fødselsdag dansede Herodias's datter for ham; han fandt behag i dansen og lovede med ed at give hende, hvad hun vilde bede om, var det end halvdelen af hans rige. Hun gik til moderen, som sagde: bed om Johannes's hoved paa et fad. Kongen blev bedrøvet; men for gjesternes skyld vilde han holde ord. Johannes blev halshugget, og hans hoved blev baaret til prinsessen paa et fad. Og hans disciple kom og begrov ham. (Matt. 14, 1—14.)

57. Jesu daab.

Da Jesus var 30 aar gammel, kom han til Jordan til Johannes for at døbes af ham. Johannes

legje rasselokkok ja mæce honnig. Olbmuk botte su lusa sikke Jerusalemest ja ædnamest, ja son gastaši sin Jordan dænost, go si dovdastegje sin suddoidæsek. Go ædnagak doivvu, atte son læi Kristus, de celki son: im mon læk Kristus. Mon ¶gastašam dušše ċacin; mutto mu manŋel boatta nubbe, gutte læ gievrab go mon; su gamavuoddagid mon im læk dokkalaš nuollat. Son galgga gastašet Bassevuoinain. Son læ dat Ibmel labbes, gutte guodda buok mailme suddo! (Matt. 3, 1—11. Joh. 1, 29.)

Johannes nævoi sikke allagid ja vuollegažaid gattamušši ja buoradussi. Njæljadasraddijægje Herodes Antipas læi naggim su vieljas ærranet su akastes, Herodiasest, ja læi ješ valddam su akkanes. Gastašægje celki sudnji: i dudnji læk lobalaš adnet su akkanad. Herodes moaraturvai damditi ja suppi su giddagassi. Herodes riegadambæive dansoi Herodiasa nieidda su oudast; son likoi dam danssomi ja loppedi vuordnomin addet sudnji, maid son rokkadalaš, vaiko dat lifči vela bællege su rikast. Son manai ædnes lusa, gutte celki: anot Johannes oaive gare siste. Gonagas šaddai morraši; mutto gusides diti datoi son doallat sanes. Johannes a ċæbet ċuppujuvvui, ja su oaivve buktujuvvui gonagas-niddi gare siste. Ja su mattajægjek botte ja havddadegje su. (Matt. 14, 1—14.)

57. Jesus gasta.

Go Jesus læi 30 jage boares, de bođi son Jordan gaddai Johannes lusa sust gastašuvvut. Johannes

sagde: jeg trænger til at døbes af dig, og du kommer til mig? Jesus svarede: lad det ske; thi saaledes bør vi fuldkomme al retfærdighed. Saa døbte Johannes ham. Da Jesus steg op af vandet, aabnedes himmelen, og Guds aand dalede ned i en dues skikkelse og kom over ham, og der hørtes en røst fra himmelen, som sagde: dette er min søn, den elskelige, i hvem jeg har velbehag. (Matt. 3, 13—17.)

58. Jesu fristelse.

Derpaa blev Jesus dreven af Aanden ud i ørkenen for at fristes af Djævelen. Og da han havde fastet i 40 dage og 40 nætter, hungrede han omsider. Og fristeren kom til ham og sagde: er du Guds søn, da byd disse stene at blive brød. Jesus svarede: der staar skrevet: mennesket lever ikke bare af brød, men af hvert ord, som udgaar af Guds mund. Da tog Djævelen ham med sig til den hellige by og stillede ham paa templets tag og sagde: er du Guds søn, da kast dig ned herfra; thi der staar skrevet: han skal give sine engle befaling om dig, at de skal bære dig paa hænderne, saa at du ikke skal støde din fod paa nogen sten. Jesus svarede: der staar ogsaa skrevet: du skå' ikke friste Herren din Gud. Atter tog Djævelen ham med sig op paa et meget høit bjerg og viste ham alle verdens riger og deres herlighed og sagde: alt dette

celki: mon darbašam dust gastašuvvut, ja don boađak mu lusa? Jesu vastedi: miedet dal dam; dastgo nuft berrip mi ollašuttet buok vanhurskesvuoda. De gastaši Johannes su. Go Jesus goarņasti čacest bajas, de rappasi albme, ja Ibmel Vuoiņņa luoittadi vuolas duva hamest ja bođi su bagjeli, ja jiedna gullui almest, mi celki: dat læ mu bardne, dat æcalaš, gæsa mon likom! (Matt. 3, 13—17.)

58. Jesus gæččalubme.

Dastmanņel dolvvujuvvui Jesus Vuoiņast mæccai bærgalagast gæččaluvvut. Ja go son læi adnam bora-kættai vuodaid 40 bæive ja 40 ija, de nælggogodi son manemusta. Ja gæččalægje bođi su lusa ja celki: jos don læk Ibmel bardne, de gočo daid geđgid šad dat laibben. Jesus vastedi: čallujuvvum læ: olmuš i æle duššefal laibiņ, mutto juokke sanest, mi Ibmel njalmest boatta. De valdi bærgalak su mieldes dam basse gavpugi ja divoi su tempel dake ala ja celki: jos don læk Ibmel bardne, de luoite ječad dago vuolas; dastgo čallujuvvum læ: son galgga addet su engelidasis goččoma du harrai, atte si galggek du guoddet giedaidæsek alde, amad don nordastet du juolgad gudege gæđgai. Jesus vastedi: læ maidai čallujuvvum: ik don galga gæččalet Hærra du Ibmelad. De fastain valdi bærgalak su mieldes hui alla vare ala ja čajeti sudņji buok mailmerikaid ja dai hærvasvuodaid ja celki: daid buok ad-

vil jeg give dig, dersom du falder ned og tilbeder mig. Da svarede Jesus: vig bort fra mig, Satan! thi der staar skrevet: du skal tilbede Herren din Gud og tjene ham alene. Da forlod Djævelen ham, og englene kom og tjente ham. (Matt. 4, 1—11.)

59. Jesus begynder sin gerning.

Efterat Jesus var døbt og fristet, begyndte han sin gerning. I omtrent tre aar vandrede han omkring paa landet og i byerne, og paa de store høitider gik han op til Jerusalem. Han sagde kun et ord, og de blinde saa, de døve hørte, de halte gik omkring, de spedalske blev rensede, og de døde stod op. Han var Guds enbaarne søn, født af Faderen fra evighed, derfor kunde han sige: jeg er veie'n, sandheden og livet. Ingen kommer til Faderen uden gjennem mig. Kommer hid til mig alle I, som stræver og bærer tunge byrder, og jeg vil give eder hvile. Overalt flokkedes folket om ham for at høre ham; thi som han havde intet menneske talt.

Engang talte han til folket fra et bjerg, og denne tale kaldes derfor bjergprædikenen. Heri siger han:

Jeg er ikke kommen for at afskaffe loven og profeterne, men for at opfylde dem.

dam mon dudnji, jos don luoittadak ædnami ja rokkadalak muo. De vastedi Jesus: gaida erit mu lutte, Satan! dastgo čallujuvvum læ: don galgak rokkadallat Hærra du Ibmelad ja balvvalet aivestassi su. De gudï bærgalak su, ja engelak botte ja balvvalegje su. (Matt. 4, 1--11).

59. Jesus algat su dagos.

Manŋelgo Jesus læi gastašuvvum ja gæččaluvvum, de algati son su dagos. Golbma jage arvo vagjoli son ædnam mietta ja gavpugin, ja alla basidi manai son bajas Jerusalemi. Son darbaši cælkket dušše ovta sane, ja de šadde čuovgatæmek oaidnen, bæljætæmek gullen ja skiermak vazzen, spittalažak buttestuvvujegje, ja jabmek bajasčuožželegje. Son læi Ibmel aidnoriegadam bardne, gutte læi riegadam Ačest agalašvuodast; damditi oažoi son cælkket: mon læm gæidno, duottavuotta ja ællem. I oktage bæsa Ače lusa ærrebgo mu bokte. Bottet deiki mu lusa buokak di, guđek barggabetet ja guoddebetet lossis nođid, ja mon addam digjidi vuoinadusa! Juokke guovlost čoagganegje olbmuk su birra su gullam diti; dastgo nuftgo son i læm oktage olmuš sardnom.

Muttomin sarnoi son olbmuidi vare alde, ja dat sardne goččujuvvu damditi varresardnen. Dam sarnestes cælkka son:

Im mon læk boattam heittujubmai buktet laga ja profetaid, mutte daid ollašuttet.

I har hørt, der er sagt: du skal ikke bedrive hor. Men jeg siger eder, at hver den, som ser paa en kvinde for at begjære hende, har allerede bedrevet hor med hende i sit hjerte.

I har hørt, der er sagt: du skal ikke gjøre falsk ed. Men jeg siger eder: I skal aldeles ikke sverge; men eders tale skal være ja, ja, nei, nei; det, som er over dette, er af det onde.

Naar du beder, skal du ikke være som hyklerne; thi de vil gjerne staa og bede i synagogerne og paa gadehjørnerne for at sees af menneskene; sandelig siger jeg eder: de har allerede faaet sin løn. Men du, naar du beder, da gaa ind i dit kammer og luk din dør og bed til din Fader, som er i løndom, og din Fader, som ser i løndom, skal give dig igjen.

I skal ikke samle eder skatte paa jorden, hvor møl og rust fordærver, og hvor tyve bryder ind og stjæler; men samler eder skatte i himmelen, hvor hverken møl eller rust fordærver, og hvor tyve ikke bryder ind og stjæler; thi hvor eders skatte er, der vil og eders hjerte være.

Sørg ikke for, hvad I skal æde, og hvad I skal drikke, og hvad I skal klæde eder med. Se til fuglene under himmelen: de saar ikke, de høster ikke og samler ikke i lader, og dog føder eders himmelske fader dem; er ikke I meget mere end de? Se til liljerne paa marken, hvorledes de vokser;

Di lepet gullam, atte celkkujuvvum læ: ik don galga furrušet. Mutto mon cælkam digjidi, atte juokkehaš, gutte gæčča nisson ala su anestuvvam varas, læ juo furrušam suina vaimostes.

Di lepet gullam, atte celkkujuvvum læ: ik don galga dakkat værrevale. Mutto mon cælkam digjidi: epet di galga obbanassige vuordnot; mutto din sardnom galgga læt: læ, læ, i, i; mi dasa iasetuvvu, læ dam bahast.

Go don rokkadalak, de ik don galga læt nuftgo guoktelažak; dastgo si dattuk mielastæsek čuožžot ja rokkadallat synagogai siste ja balggai čiegain olbmui oidnujuvvum diti; duodai cælkam mon digjidi: si læk juo ožžom sin balkasek. Mutto don, go don rokkadalak, de mana du gammarad sisa ja dapa uvsad ja rokkadala du Aččasad, gutte læ čikkusist, ja du Aččat, gutte čikkusist oaidna, adda dudnji fastain.

Epet di galga čokkit aldsesædek davverid ædnam ala, gost muoco ja ruosta billest, ja gost suollagak sisa gaikkuk ja suoladek; mutto čokkijeket aldsesædek davverid albmai, gost i muoco ige ruosta billest, ja gost suollagak æi sisa gaiko æige suolad; dastgo gost din davverak læk, dobbe viggā maidai din vaibmo orrot.

Allat damditi morašt, maid di galggabetet borrat, ja maid di galggabetet jukkat, ja maina di galggabetet ječaidædek garvotet. Geččet alme loddidi: æi dak gilve, æige lagje, æige čokke aitidi, ja din almalaš aččadek almake biebma daid; epetgo di læk sagga æambo go dak? Geččet mæce liliaidi, moft dak šaddek;

de arbejder ikke, de spinder ikke; men jeg siger eder, at end ikke Salomo i al sin herlighed var klædt som en af dem. Sørger derfor ikke for den dag imorgen; thi hver dag har nok med sin egen plage.

Alt det, som I vil, at andre skal gjøre mod eder, det gjører og I mod dem. (Matt. 5—7.)

60. Jesus vælger 12 apostle.

En dag, da Jesus stod ved søen Gennesaret, trængte folket ind paa ham for at høre Guds ord. Han gik ombord i Simon Peters baad og lærte folket derfra. Da han var færdig med at tale, sagde han til Peter: far ud paa dybet og kast eders garn ud til en fangst. Peter svarede: vi har arbeidet den hele nat og intet faaet; men paa dit ord vil jeg kaste garnet ud. Og de fik en stor mængde fisk, saa garnet revnede. Og de vinkede til Jakob og Johannes, som var i en anden baad; de kom, og begge baade blev fulde. Da Peter saa dette, faldt han ned for Jesu fødder og sagde: herre! gaa fra mig; thi jeg er en syndig mand. Men Jesus sagde til ham: frygt ikke; fra nu af skal du fange mennesker. Og de førte baadene til land og forlod alle ting og fulgte ham. (Luk. 5, 1—11.)

Mange fulgte Jesus for at høre frelsens evangelium; af dem udvalgte han 12, som stadig skulde være hos ham;

æi dak barga, æige dak bane; mutto mon cælkam digjidi, atte i vela Salomoge buok su hærvasvuodastes læm nuft garvotuvvum go okta dain. Allet damditi morašt ittaš bæive diti; dastgo juokke bæivvai læ galle su ječas vaivest.

Buok, maid di dattobetet, atte ærrasak galggek din vuostai dakkat, dam dakket maidai digis sin vuostai. (Matt. 5—7.)

60. Jesus vallje 12 apostala.

Muttom bæive, go Jesus læi čuožžomen Gennesaret javrregaddest, de bakkijegje olbmuk su ala gul lam diti Ibmel sane. Son manai Simon Pietar vadnas sisa ja oapati dobbe olbmuid. Go son læi gærggam sardnomest, de celki son Pietari: mannet favllai ja suppot din firmidædek bivddem varas. Pietar vastedi: mi læp barggam gæčos ija æpge læk ožžom maidege; mutto du sane ala suppm mon fierme olgus. Ja si ožžu stuora guolle-hivvudaga, nuft atte fierbme gaikkanišgođi. Ja si sevve Jakobi ja Johannessi, gudek læiga nubbe vadnas siste; soai bođiga, ja goabbašagak vadnasak dievaiga. Go Pietar oini dam, de luoittadi son vuolas Jesus julgi ouddi ja celki: Hærra! vuolge mu lutte erit; dastgo mon læm suddolaš olmai. Mutto Jesus celki sudnji: ale bala; dastmaras galgak don olbmuid fidnit. Ja si dolvvu vadnasidesek gaddai ja guđde buok ja čuvvu su. (Luk. 5, 1—11.)

Ædnagak čuvvu Jesusa gullam diti bestujume evangeliuma; sist vallji son guokte nubbe lokkasa,

disse kaldte han apostle, det er: sendebud; thi de skulde være hans sendebud vidt omkring i landene for at vidne om ham.

De 12 apostles navne er: 1. Simon, som Frelseren kaldte Peter (det er: klippen), og 2. hans broder Andreas. 3. Jakob, søn af fiskeren Zebedæus, og 4. hans broder Johannes, den discipel, som Herren elskede. 5. Filip og 6. Bartolomæus. 7. Tomas og 8. toldereren Mattæus. 9. Jakob, søn af Alfæus, og 10. Judas Taddæus. 11. Simon Zelotes (det er: den nidkjære) og 12. Judas Iskariot, som forraadte Frelseren.

Disse 12 sendte han ud paa en kort vandring omkring i Jødeland for at forkynde, at himmeriges rige var nær. To og to gik sammen. Siden udsendte han 70 andre disciple, som ogsaa gik to og to sammen og forkyndte, at himmeriges rige var nær. (Matt. 10, 1—5. Luk. 10, 1.)

61. Jesu samtale med Nikodemus.

En af farisæerne, som sad i det høie raad, hedte Nikodemus. Han kom til Jesus om natten og sagde: mester! vi ved, at du er en lærer, kommen fra Gud; thi ingen kan gjøre de tegn, som du gjør, uden at Gud er med ham. Jesus svarede: uden at nogen bliver født paany, kan han ikke se Guds rige. Nikodemus sagde: hvorledes kan et menneske fødes, som

gudek oktelassi galgge læt su lutte: daid gočoi son apostalen, dat læ: sadnedoalvvon; dastgo si galgge læt su sadnedoalvvok viddaset ædnami mietta duodaštam diti su birra.

Dai 12 apostala namak læk: 1. Simon, gæn bæste gočoi Pietaren (dat læ: bakten), ja 2. su viellja Andreas. 3. Jakob, guollebivdde Sebedeusa bardne, ja 4. su viellja Johannes, dat mattajægje, gæn Hærra rakisti. 5. Filip ja 6. Bartolomeus. 7. Tomas ja 8. Matteus, dat tuollar. 9. Jakob, Alfeus bardne, ja 10. Judas Taddeus. 11. Simon Selotes, (dat læ: dat anger) ja 12. Judas Iskariot, gutte beti bæstamek.

Dam guokte nubbe lakkasa vuolgati son oanekis vagjolæbmai Judalaš ædnam mietta sardnedet, atte alme rika læi lakka. Guoktasi guoktasi manne si ovtast. Dastmanŋjel vuolgati son 70 æra mattajægje, gudek maidai manne guoktasi guoktasi ovtast ja sardnedegje, atte alme rika læi lakka. (Matt. 10, 1—5. Luk. 10, 1.)

61. Jesus sarnodæbme Nikodemusin.

Muttoma namma Farisealažain, gutte čokkai Judalažai alla diggest, læi Nikodemus. Son bođi ikko Jesus lusa ja celki: oapatægje! mi diettep, atte don læk oapatægje, boattam Ibmel lutte; dastgo i oktage mate dakkat daid mærkaid, maid don dagak, mudoigo Ibmel læ suina. Jesus vastedi: ærrengo guttege oddast riegad, i son mate oaidnet Ibmel rika. Nikodemus celki: moft matta olmuš riegadet, gutte læ boares?

er gammelt? Han kan jo ikke fødes to gange? Jesus svarede: sandelig, sandelig siger jeg dig: uden at nogen bliver født af vand og aand, kan han ikke komme ind i Guds rige. Thi det, som er født af kjødet, er kjød, og det, som er født af Aanden, er aand. Nikodemus sagde: hvorledes kan dette gaa til? Jesus svarede: er du Israels lærer og ved ikke dette? Som Moses ophøiede ormen i ørkenen, saaledes skal menneskets søn ophøies paa korset. Thi saa har Gud elsket verden, at han har givet sin søn, den enbaarne, forat enhver, som tror paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt liv. (Joh. 3, 1—16.)

62. Jesu samtale med den samaritanske kvinde.

Jesus gik gennem Samarias land; da han var træt af vandringen, satte han sig ved Jakobs brønd udenfor byen Sikem. En kvinde fra byen kom for at øse vand. Jesus sagde til hende: giv mig at drikke. Hun svarede: beder du, som er jøde, mig, som er en samaritansk kvinde, om drikke? Thi der var et bittert fiendskab mellem jøder og samaritaner. Jesus sagde: vidste du, hvem han er, som taler med dig, da vilde du bede ham om at give dig at drikke, og han skulde give dig levende vand. Hun svarede:

I alma son mate riegadet guovte gærde? Jesus vastedi: duodai, duodai cælkam mon dudnji: ærrebgo guttege oddasist riegad čacest ja Vuoinast, i son mate Ibmel rika sisa boattet. Dastgo mi oažest læ riegadam, oažžē læ, ja mi Vuoinast læ riegadam, vuoiŋa læ. Nikodemus celki: moft matta dat šaddat? Jesus vastedi: lækgo don Israel oapa-tægje ja ik diede dam? Nuftgo Moses gærbmaša bajas bajedi mæcest, nuft galgga olbm̄u bardne bajas bajeduvvut ruosa ala. Dastgo nuft læ Ibmel raki-stam mailme, atte son læ addam su barnes, dam aidnoriegadam, amas oktage, gutte su ala osko, lapput, mutto vai son oažžō agalaš ællem. (Joh. 3, 1–16.)

62. Jesus sarnodæbme Samaritanalaš nissonin.

Jesus vagjoli Samaria ædnam čada, ja go son læi vaibbam vagjolæmestēs, de čokkani son muttom čacegalddogurri Sikem gavpug olgobællai. De muttom nisson bođi gavpugest čace goaivvot. Jesus celki sudnji: adde munji jukkat. Son vastedi: anotakgo don, gutte læk Judalaš, must, gutte læm Samaritana-laš nisson, jukkat? Dastgo bačča vašalašvuotta læi Judalažai ja Samaritanalažai gaskast. Jesus celki: jos don diedašik, gi dat læ, gutte duina sardno, de don rokkadalašik su addet dudnji jukkat, ja son ad-daši dudnji ælle čace. Son vastedi: I alma dust

du har jo intet at øse med, og brønden er dyb. Jesus sagde: gaa og kald paa din mand. Hun svarede: jeg har ingen mand. Jesus sagde: deri har du ret; thi du har havt fem mænd, og han, som du nu lever med, er ikke din mand. Kvinden svarede: herre! jeg ser, at du er en profet. Hvor skal man tilbede Gud? Vi samaritaner tror, at det bør ske paa bjerget Garisim, og I jøder siger, at det bør ske i Jerusalem. Jesus sagde: kvinde, den time er kommen, da der ei skal spørges om Garisim eller Jerusalem; thi Gud er en aand, og de, som tilbeder ham, skal tilbede ham i aand og sandhed. Kvinden svarede: naar Messias kommer, skal han undervise os om alle ting. Jesus sagde: jeg er Messias. Kvinden lod sit vandkar staa og gik til byen og fortalte det, som var hændt hende, og mændene gik ud til Jesus, og han blev i byen i to dage, og mange troede paa ham. Og de sagde til kvinden: Vi tror nu ikke længer for din tales skyld; thi vi har selv hørt ham og ved, at denne er sandelig verdens frelser, Kristus. (Joh. 4, 1—42.)

Jesu lignelser eller parabler.

63. Sædemanden.

En sædemand gik ud for at saa, og idet han saaede, faldt noget langsmed veien, og fuglene kom og aad det op. Men noget faldt paa stengrund, og det

læk mikkege, maina goaivvot, ja galddo læ čienal? Jesus celki: vuolge ja ravka du boadnjad! Son vastedi: i must læk boadnja. Jesus celki: Dat læ duotta; dastgo dust læk læmaš vitta boadnja, ja son, gæina don dal ælak ovtast, i læk du boadnja. Nisson vastedi: hærra! mon oainam, atte don læk profeta. Gost galgga olmuš rokkadallat Ibmeta? Mi Samaritanalažak oskop, atte dat berre dakkujuvvut Garisim vare alde, ja di Juda-lažak cælkkebetet, atte dat berre dakkujuvvut Jerusalemest. Jesus celki: nisson, dat dibmo læ boattam, go i galgga jerrujuvvut Garisim ige Jerusalem birra; dastgo Ibmet læ vuoiŋa, ja si, guđek su rokkadallek, galggek rokkadallat su vuoiŋast ja duottavuodast. Nisson vastedi: go Messias boatta, de oapat son min juokke dafhost. Jesus celki: mon læm Messias. De nisson guđi su čacclittes dasa ja manai gavpugi ja muittali, mi sudnji læi dapaťuvvam, ja olbmak manne olgus Jesus lusa, ja son oroi dam gavpugest guokte bæive, ja ædnagak osku su ala. Ja si celkke nissoni: æp mi osko dal šatan du sani diti; dastgo mi læp ječa gullam su ja diettep, atted at læ duodai mailme bæste, Kristus. (Joh. 4, 1—42.)

Jesus værddadusak.

63. Gilvve-olmai.

Gilvve-olmai manai olgus gilvvagides gilvvet, ja go son læi gilvvemen, de gačče muttom gilvvagak balges-gurri, ja loddek botte ja borre daid. Mutto

vokste snart op, fordi det ikke havde dyb jord; da solen gik op, blev det forbrændt og visnede. Men noget faldt blandt torne, og tornene vokste op og kvalte det. Men noget faldt i god jord og bar frugt, noget 100 fold, noget 60 fold og noget 30 fold.

Da disiplene ikke forstod meningen med denne lignelse, gav Jesus denne forklaring: sæden er Guds ord; naar nogen hører ordet og ikke forstaar det, kommer den onde og tager det, som er saaet i hans hjerte; det er sæden, som faldt langsmed veien. — Det, som faldt paa stengrund, er den, som hører ordet og straks griber det med glæde; men naar trængsel og forfølgelse kommer, forarges han straks. — Det, som blev saaet blandt torne, er den, som vel hører ordet; men bekymringer for denne verden og rigdoms forførelse kvæler det, saa det bliver uden frugt. — Men det, som blev saaet i den gode jord, er den, som hører ordet og gemmer det i sit hjerte, og det bærer frugt. (Matt. 13, 1—23.)

64. Klinten blandt hveden.

Himmeriges rige kan lignedes med et menneske, som saaede god sæd i sin ager. Men om natten kom hans fiende og saaede klinte blandt hveden. Da nu sæden vokste op, kom ogsaa klinten tilsyne.

mu
baj
bæi
Mu
ja
Mu
dac
60

ma
Ibn
de
juv
bal
dat
val
de
jeg
sar
vuc
šac
æd
vai

gil
su
gil

muttom gilvvagak gačče gædgas baikkai, ja dakfarga bajassadde, daina go dast i læm assas ænam; go bæivaš bagjani, de dak bolddujuvvujegje ja goldne. Mutto muttom gilvvagak gačče bastelis lanjai gaski, ja bastelis lanjak bajassadde ja lappastutte daid. Mutto muttom gilvvagak gačče buore ædnami ja šaddadegje šaddoid, muttomak 100 gærddasaš, muttomak 60 gærddasaš ja muttomak 30 gærddasaš šaddoid.

Go mattajægjek æi arvvedam dam værddadusa mavso, de addi Jesus dam čilggitusa: gilvvagak læk Ibmel sadne; go guttege gulla sane ja i arvved dam, de boatta bahakas ja valdda dam erit, mi læ gilvvujuvvum su vaibmoi; dat læ dak gilvvagak, mak gačče balges-gurri. — Dak, mak gačče gædgas baikkai, læ dat, gutte gulla sane ja dallanaga iloin dam vuostai-valdda; mutto go atestus ja doarradallujubme boatta, de son dallanaga værran. — Dak, mak gilvvujuvvujegje bastelis lanjai gaski, læ dat, gutte gulla galle sane; mutto morrašak dam mailme diti ja riggesvuoda fillitus lappastutta sane, nuft atte dat orro alma šaddotaga. — Mutto dak, mak gilvvujuvvujegje buore ædnami, læ dat, gutte gulla sane ja vurkke dam su vaibmosis, ja dat šaddad šaddoid. (Matt. 13, 1—23.)

64. Arvotes rasek nisoj gaskast.

Alme rika matta værddeduvvut olmučen, gutte gilvi burid gilvvagid su bælddosis. Mutto ikko bodi su vašalaš ja gilvi arvotes rasiid nisoj gaski. Go dal gilvvagak bajas šaddagotte, de itte maidai arvotes

Og tjenerne gik til husbonden og sagde: herre! saaede du ikke god sæd i din ager? Hvorfra er da klinten kommen? Han svarede: det har en fiende gjort. Tjenerne sagde: vil du, at vi skal luge den bort? Han svarede: nei, forat I ikke skal rykke hveden op med klinten. Lad dem vokse sammen, indtil høsten kommer; da vil jeg sige til høstfolkene: sank først klinten sammen, bind den i knipper og brænd den; men samle hveden i min lade.

Ogsaa denne lignelse har Jesus forklaret: den, som saar den gode sæd, er menneskets søn; fienden, som saaede klinten, er Djævelen; ageren er verden, den gode sæd er rigets børn, klinten er Djævelens børn, høsten er verdens ende, høstfolkene er englene. Ligesom klinten sankes sammen og brændes, saa vil det gaa ved verdens ende: da skal menneskets søn udsende sine engle, og de skal samle alle de ugudelige og kaste dem did, hvor der er graad og tænders gnidsel. Men de retfærdige skal skinne som solen i sin Faders rige. (Matt. 13, 24—43.)

65. Den barmhjertige samaritan.

En skriftlærd kom til Jesus og sagde: mester! hvad skal jeg gjøre, forat jeg kan arve det evige liv? Jesus sagde: hvad staar derom i loven? Han

rasek. Ja balvvalægjek manne dalo-ised lusa ja celkke: hærra! ikgo don gilvvam burid gilvvagid du bælddo-sad? Gost læk dalle arvotes rasek dasa boattam? Son vastedi: vašalaš dam læ dakkam. Balvvalægjek celkke: datokgo don, atte mi galggap gaikkot daid erit? Son vastedi: im, amadek di bajasgaikkot nisoid oktan arvotes rasiguim. Diktet daid særvest bajas-šaddat, dassači go lagjim-aigge boatta; dasto aigom mon cælkket lagjo-olbmuidi: čokkijeket vuost arvotes rasid čoakkai, čadnet daid gippon ja bolddet daid; mutto čokkijeket nisoid mu aittai.

Dam værddadusa læ maidai Jesus nuft čilggim: dat, gutte gilvva daid burid gilvvagid. læ olbmu bardne; vašalaš, gutte gilvi arvotes rasid, læ bærgalak; bælddo læ mailbme, dak buorek gilvvagak læk rika manak, arvotes rasek læk bærgalaga manak, lagjim-aigge læ mailme loappa, lagjo-olbmuk læk engelak. Nuftgo arvotes rasek čokkijuvujuk čoakkai ja bolddujuvujuk, nuft galgga gævvat maidai mailme loapast: dalle galgga olbmu bardne vuolgatet su engelides, ja si galggek čokkit buok ibmelmættomid ja balkestet sin dokko, gost læ čierrom ja bani giččam. Mutto dak vanhurskasak galggek baittet nuftgo bæivaš sin Ačesek rikast. (Matt. 13, 24—43.)

65. Vaibmolades Samaritanalaš.

Muttom čal'oappavaš hodi Jesus lusa ja celki: oapatægje! maid galgam mon dakkat, vai mon arb-bim agalaš ællema? Jesus celki: mi læ čallujuvvum

svarede: du skal elske Herren din Gud af dit hele hjerte, af din hele sjæl, af din hele styrke og af dit hele sind og din næste som dig selv. Jesus sagde: du svarede ret; gjør dette, saa skal du leve. Men den skriftlærde vilde gjøre sig selv retfærdig; derfor sagde han til Jesus: hvem er da min næste? Jesus svarede: et menneske gik fra Jerusalem ned til Jeriko og blev overfalden af røvere; de tog klæderne af ham, slog ham, gik bort og lod ham ligge halvdød. Nu hændte det sig, at en prest gik den samme vei, og han saa ham, men gik fra ham. Det samme gjorde en levit. Men da en samaritan kom reisende og fik se ham, ynkedes han inderlig over ham. Og han gik hen til ham, lagde bind om hans saar og heldte olje og vin i dem. Og han løftede ham op paa sit eget dyr, førte ham til et herberge og pleiede ham. Og da han den anden dag reiste bort, gav han verten to penge og sagde: plei ham vel, og hvad mere du maatte lægge ud, vil jeg betale, naar jeg kommer igjen. — Hvilken af disse tre, tykkes dig, viste sig som hans næste, der var falden blandt røvere? Den skriftlærde svarede: den, som gjorde barmhjertighed mod ham. Jesus sagde: gaa hen og gjør du ligesaa. (Luk. 10, 25—37.)

lagast dam birra? Son vastedi: Don galgak rakistet Hærra du Ibmelad obba du vainostad, obba du sie-lostad, obba du famostad ja obba du mielastad ja du lagamužad nuftgo ješječad. Jesus celki: don vastedik rievtoi; daga dam, de galgak don ællet. Mutto dat čal'oappavaš viggai dakkat ješječas vanhurskesen; damditi celki son Jesusi: gi læ dalle mu lagamuš? Jesus vastedi: muttom olmuš læi mannamen Jerusalelest vuolas Jerikoi ja fattitalai rievvaridi; si nuolategje su alasen, cabme su, vulgge erit ja gudde su vællat bælle-jabmen. De dapatuvai, atte muttom pappa vagjoli damanaga balgga mielde, ja son oini su, mutto manai mæddel. Sæmma lakai dagai maidai muttom Levitalaš. Mutto go muttom Samaritanalaš bođi matkuštedin ja aicai su, de arkalmasti son vaimostes su bagjeli. Ja son manai su lusa, čanai su havid ja golgati oljo ja vine daidi. Ja son bajedi su su ječas spiri ala, doalvoi su matkalažai vissui ja divšodi su. Ja go son nubbe bæive vulgi matkasis, de addi son vieso isedi guokte ruđa ja celki: divšo su burist, ja jos don æmbo golatæžak, de mon mavsam dam, go mon ruoktot boadam. — Guttemuš dam golbmasest orro du mielast čajetæmen ječas su lagamužžan, gutte læi šaddam rievvari gaski? Dat čal'oappavaš vastedi: dat, gutte dagai vaibmoladesvuoda su vuostai. Jesus celki: vuolge ja daga donge damanaga lakai. (Luk. 10, 25—37.)

66. Den rige bonde.

Der var et rigt menneske, og hans mark gav rig grøde. Og han tænkte ved sig selv: hvad skal jeg gjøre? Thi jeg har ikke rum til al min grøde. Jo, dette vil jeg gjøre: jeg vil rive ned mine lader og bygge dem større og samle deri al min grøde og sige til min sjæl: slaa dig til ro, æd, drik og vær glad! Men Gud sagde til ham: du daare! i denne nat kræves din sjæl af dig; hvem skal da det tilhøre, som du har samlet? (Luk. 12, 16—20.)

67. Figentræet.

En mand havde et figentræ i sin vingaard, og han kom og ledte efter frugt, men fandt ingen. Da sagde han til vingaardsmanden: se, i tre aar er jeg kommen for at lede efter frugt paa dette figentræ, men har ingen fundet. Hug det om! Hvorfor skal det tage kraften af jorden til unytte? Men vingaardsmanden svarede: herre! lad det staa endnu dette aar; jeg vil grave omkring det og lægge gjødning paa; maaske det da vil bære frugt; hvis ikke, da kan du hugge det om. (Luk. 13, 6—9.)

66. Rigges dalo-ised.

De læi muttom rigges olmuš, ja su ænam addi valljogas šaddoid. Ja son jurdaši ješaldsesis: maid galgam mon dakkat? Dastgo i must læk sagje buok mu šaddoidasam. Noa, dam mon dagam: mon gaidkodam mu aitudam vuolas ja dagam daid stuorebun ja čokkim dai sisa buok mu šaddoidam ja cælkam mu sillusam: læge oagjebas, bora, juga ja læge ilost! Mutto Ibmel celki sudnji: don jalla! odna ija gaibeduvvu du siello dust; gæsa galgga dalle dat gullat, maid don læk čokkim? (Luk. 12, 16—20.)

67. Fikunmuorra.

Muttom olbmast læi fikunmuorra su vidnegardestes, ja son bodi ja ocai dast šaddoid, mutto i gavdnam maidege. De celki son vidnegarde olbmai: gæča, mon læm dal golbma jage boattam occam diti šaddoid dam fikunmuorast, mutto im læk maidege gavdnam. Čuopa dam erit! Manne galgga dat njammat ædnamest famo erit avketæbmen? Mutto vidnegarde olmai vastedi: hærrečam! divte dam vela dam jagege cægga; mon aigom roggat ædnama dam birra ja bigjat dasa duvta: noago dat de šaddad šaddoid; mutto jos dat i velge šaddad, de oažok don dasto čuoppat dam erit. (Luk, 13, 6—9.)

68. Den ubarmhjertige medtjener.

Peter spurgte engang Jesus: hvor ofte skal jeg tilgive min næste, som synder imod mig? Er syv gange nok? Jesus svarede: ikke syv gange, men syv gange 70. Og han fortalte følgende lignelse: en konge vilde holde regnskab med sine tjenere, og der kom en frem, som var ham 10,000 talenter¹⁾ skyldig. Da han intet havde at betale med, bød kongen, at han, hans hustru og hans børn og alt det, han eiede, skulde sælges. Da kastede tjeneren sig ned for ham og sagde: herre! hav taalmodighed med mig, saa vil jeg betale dig det altsammen. Og herren ynkedes over ham og eftergav ham gjælden. Men den samme tjener gik ud og traf en af sine medtjenere, som var ham 100 penge skyldig, og han greb fat i ham og var nær ved at kvæle ham og sagde: betal mig det, du er mig skyldig! Hans medtjener faldt ned for ham og sagde: hav taalmodighed med mig, saa vil jeg betale dig det altsammen. Han vilde ikke, men gik hen og kastede ham i fængsel. Da hans medtjenere saa dette, blev de meget bedrøvede og fortalte sin herre det, som var skeet. Da kaldte herren ham for sig og sagde: du onde tjener! al gjælden eftergav

¹⁾ En talent var 4000 kroner.

68. Armotes balvvalamguoibme.

Pietar jærai muttomin Jesusest: davjago mon galgam andagassi addet mu lagamužžasam, gutte suddod mu vuostai? Juogo gidda čieča gærddai? Jesus vastedi: ik dušše čieča gærddai, mutto čieča gærddai 70 gærde. Ja son muittali dam værddadusa: muttom gonagas aigoi logo dakkat su balvvalægjidesguim, ja de bođi muttom ouddan, gutte læi sudnji 10,000 talenta¹⁾ velgolaš. Go sust i læm mikkege, maina makset, de gočoi gonagas, atte son, su akka ja su manak ja buok, mi sust læi, galgai vuvddujuvvut. De luoittadi dat balvvalægje su ouddi ædnami ja celki: hærrečam! læge munji gierddavaš, de mavsam mon dudnji dam buokrakkan. Ja hærre arkalmasti su bagjeli ja luiti sudnji vælge. Mutto datanaga balvvalægje manai olgus ja gavnai muttoma su balvvalamguimines, gutte læi sudnji 100 ruda velgolaš, ja son doppi su gidda ja buvatallagođi su ja celki: mavse munji, maid don læk munji velgolaš! Su balvvalamguoibme luoittadi su ouddi ædnami ja celki: læge munji gierddavaš, de mavsam mon dudnji dam buokrakkan. I son dattom, mutto vulgi ja balkesti su giddagassi. Go su balvvalamguoimek oidne dam, de šadde si sagga morraši ja muittalegje sin hærre-sæsek, mi læi dapačuvvam. De ravkai hærre su oud-dasis ja celki: don bahas balvvalægje! buok vælge mon dudnji luittim, dainago don must dam rokka-

¹⁾ Okta talenta læi 4000 ruvna.

jeg dig, fordi du bad mig derom; burde du da ikke forbarme dig over din medtjener, ligesom jeg forbarmede mig over dig? Og herren kastede ham i fængsel, indtil han betalte al gjælden. Saaledes skal ogsaa min himmelske Fader gjøre mod eder, naar I ikke af hjertet tilgiver eders broder. (Matt. 18, 21—35.)

69. Den fortabte søn. Det tabte faar.

Farisæerne mente, at de selv var retfærdige, og forargedes derfor over, at Jesus tog imod toldere og syndere og sad tilbords med dem. Jesus fortalte da følgende to lignelser: en mand havde to sønner. Den yngste sagde til faderen: fader! giv mig den del af arven, som falder paa mig. Og faderen skiftede mellem dem. Derpaa samlede den yngste alt sit og drog til et fremmed land, langt borte, og ødte der sit gods i et overdaadigt levnet. Da han havde sat overstyr alt det, han eiede, blev der en meget stor hungersnød i landet, og han begyndte at lide nød. Han gav sig da i tjeneste hos en mand i samme land, og denne sendte ham ud paa marken for at vogte svin. Og han var glad ved at mætte sig af den føde, som svinene fik; thi ingen gav ham noget. Da gik han i sig selv og sagde: hvor mange daglønnere hos min fader har ikke overflødig føde, og jeg omkommer her af hunger! Jeg vil staa op og gaa til min fader og sige: fader! jeg har syndet mod himmelen og for dig

dallik; ikgo don dalle livče berrim armetet du balv-
valamguoimad bagjeli, nuftgo mon armetim du bagjeli?
Ja hærra balkesti su giddagassi, dassači go son mavsi
buok vælge. Nuft dakka maidai mu almalaš Aččam
din vuostai, jos di epet vaimostædek andagassi adde
din vielljasædek. (Matt. 18, 21—35.)

69. Lappum bardne. Lappum savcca.

Farisealažak doivvu, atte si ječa legje vanhur-
skasak, ja værranegje dam diti, go Jesus vuostaivaldi
tuollarid ja suddolažaid ja čokkai singuim bævdest.
Jesus muittali dalle dam guokte værddadusa: muttom
olbmast læiga guokte barne. Nuorab celki aččasis:
ačačam! adde munji dam oase arbest, mi munji boatta.
Ja ače juogadi sodno gaski. Dasto čokki nuorab
bardne buok obmudagaides ja manai amas ædnami
gukkas erit ja skittardi dobbe obmudagas bagjel-
mæralaš ællemes bokte. Go son læi loapatam buok,
mi sust læi, de šaddai stuora nælggehætte dam æd-
nami, ja son gillagodi hæde. Son manai dalle balv-
valægjen muttom olbma lusa damanaga ædnamest,
ja dat vuolgati su mæccai spimides gæččat. Ja son
ferti čoavjes dævdde spini borramušain; dastgo i
oktage addam sudnji maidege. De manai son mie-
laidasas ja celki: man ædnag bæivvebalkolažain læ
mu aččam lutte valljogas biebm, ja mon jamam dabe
nælggai! Mon čuožželam ja manam mu aččam lusa
ja cælkam: ačačam! mon læm suddodam alme vuo-
stai ja du oudast imge læk šatan dokkalaš gočču-

og er ikke længere værd at kaldes din søn; men lad mig være som en af dine daglønnere. Og han gav sig paa veien til sin fader. Da han endnu var langt borte, saa faderen ham og løb imod ham og faldt ham om halsen og kyssede ham. Sønnen sagde: fader! jeg har syndet mod himmelen og for dig og er ikke længere værd at kaldes din søn. Men faderen sagde til sine tjenere: bær frem til ham den bedste klædning og giv ham en ring paa fingeren og sko paa fødderne, og slagt den fede kalv og lad os æde og være glade! Thi denne min søn var død og er bleven levende; han var fortabt og er funden igjen.

Den ældste søn var ude paa marken, og da han kom hjem og hørte musik og dans, spurgte han en af tjenerne, hvad dette skulde betyde. Han fik at vide, at faderen havde gjort gjestebud for den hjemkomne broder; saa blev han vred og vilde ikke gaa ind. Faderen gik ud til ham og bad ham; men han sagde: i saa mange aar har jeg tjent dig og aldrig gjort imod dit bud, og dog har du ikke givet mig et kid, forat jeg kunde være glad med mine venner; men da denne din søn, som har ødt dit gods blandt skjøger, er kommen hjem, saa slagter du den fede kalv for ham. Men faderen sagde: min søn! du har altid været hos mig, og alt det, jeg har, er dit; men nu bør vi fryde os og være glade, fordi denne din

juvvut du bardnen; mutto daga muo du bæivve-bal-kolažaidad dassasažžan. Ja son vulgi ačes lusa. Go son læi ain gukken erit, de aicai su ačče su ja viegai su lusa ja doppi su čæbet birra ja cummesti su. Bardne celki: ačačam! mon læm suddodam alme vuostai ja du oudast imge læk šatan dokkalaš gočču-juvvut du bardnen. Mutto ačče celki su balvvaleggidasas: buktet sudnji buoremus biktasid oudan ja addet sudnji suorbmas surbmi ja gabmagid julgidi, ja njuvvet buoides galbe ja borrop mi ja lekop ilost! Dastgo dat mu bardne læi jabmam ja læ fastain ællam; son læi lappum ja læ fastain gavgnum.

Boarrasæb bardne læi olggon mæcest, ja go son bodi ruoktot ja gulai čuojanasaid ja danssom, de jærai son muttomest balvvaleggjin, maid dat galgai makset. Son oažoi diettet, atte ačče læi dakkam hæjaid dam ruoktot boattam vielja diti; de moaratuvai son ige dattom mannat sisa. De ačče manai olgus su lusa ja sarnoti su; mutto son celki: nuft ollo jagid mon læm balvvalam du imge læk goassege rikkom du bakkom vuostai, ja ik don læk almake goassege addam munji gicege, vai mon bæsašim illodet mu ustebidamguim; mutto go dat du bardne læ boattam ruoktot, gutte læ stajedam du obmudagaid vaziš nissoniguim, de njuovak don dam buoides galbe su diti. Mutto ačče celki: barnačam! don læk alelassi læmaš mu lutte, ja buok, mi must læ, læ du; mutto dal berrip mi læt arvokak ja illodet, dainago dat du viellja læi

broder var død og er bleven levende, var fortabt og er funden igjen.

Naar et menneske har 100 faar og mister ét af dem, forlader han da ikke de 99 og gaar hen paa bjergene for at søge efter det tabte faar? Og naar han finder det, lægger han det paa sine aksler og bærer det hjem og glæder sig mere over det end over de 99, som ikke fór vild. Saaledes er der større glæde i himmelen over én synder, som omvender sig, end over 99, som ikke trænger til omvendelse. (Luk. 15.)

70. Den rige mand og Lazarus.

Der var et rigt menneske, som klædte sig i purpur og kosteligt linned og levede hver dag herlig og i glæde. Men der var en fattig ved navn Lazarus, som laa ved hans dør, fuld af saar, og gjerne vilde mættes af de smuler, som faldt fra den riges bord; men hundene kom og slikkede hans saar. Den fattige døde og blev af englens baaren til Abrahams fang. Den rige døde ogsaa og blev begravet. Da han opløftede sine øine i helvede, hvor han var i pine, saa han Abraham langt borte og Lazarus i hans fang. Og han raabte og sagde: fader Abraham! forbarm dig over mig og send Lazarus, at han kan dyppe det yderste af sin finger i vand og læske min tunge; thi jeg pines storlig i denne lue. Men Abraham svarede: søn!

jabmam ja læ fastain ællam, læi lappum ja læ fastain gavnnum.

Go olbmust læk 100 savca, ja son massa ovta dain, igo son dalle guode dam ovce logad lokkas ja mana varidi occam diti dam lappum savcas? Ja go son gavnna dam, de bigja son dam su olgides ala ja guodda dam ruoktot ja illod æmbo dam diti go dai ovce logad lokkai savcas diti, mak æi čagjadaddam. Nuft læ stuoreb illo almest ovta suddolaža diti, gutte ječas jorggal, go ovce logad lokkasa diti, guđek æi darbaš jorggalusa. (Luk. 15.)

70. Rigges olmai ja Lasarus.

De læi muttom rigges olmus, gutte garvoti ječas purpurin ja divras lidne-biktasiguim ja eli juokke bæive hærvasvuoda ja ilo siste. Mutto de læi maidai vaivaš, gæn namma læi Lasarus, gutte oroi su uvsa oudast, dievva havin, ja halidi galletuvvut dain moaloin, mak gačče dam rigges olbma bævdest; mutto bædnagak botte ja njollu su havid. Dat vaivaš jami ja guddujuvvui engelin Abraham fatmai. Dat rigges maidai jami ja havddaduvvui. Go son bajedi su čalmides bajas helvetest, gost son læi givsest, de oini son Abraham gukken erit ja Lasarusu su fatmest. Ja son čuorrvogodi ja celki: ačče Abraham! armet mu bagjeli ja vuolgat Lasarusu, vai son buonjostifči su suorbmagæčes čaccai ja laktadifči mu njuokčama; dastgo mon giksašuvvum saggarakkan dam njuovčadola siste. Mutto Abraham vastedi: barnačam!

kom ihu, at du har faaet dit gode i din livstid og Lazarus det onde; nu trøstes han, og du pines. Desuden er der mellem os og eder et svelgende dyb, saa at ingen kan komme fra os til eder, og heller ikke nogen fra eder til os. Da sagde han: saa beder jeg dig, fader! at du sender ham til min faders hus, hvor jeg har fem brødre, forat han kan vidne for dem, saa at ikke ogsaa de skal komme til dette pinens sted. Abraham svarede: de har Moses og profeterne, lad dem høre dem. Men han sagde: ak nei, fader Abraham! men dersom nogen af de døde kom til dem, da omvendte de sig. Abraham svarede: hører de ikke Moses og profeterne, saa vil de heller ikke tro, om nogen opstod fra de døde. (Luk. 16, 19—31.)

71. Farisæeren og tolderen.

Til nogle, som stolede paa, at de selv var retfærdige, og som saa ned paa andre, fortalte Jesus denne lignelse: to mennesker gik op til templet for at bede; den ene var en farisæer, den anden var en tolder. Farisæeren stod for sig selv og bad saaledes: jeg takker dig, Gud! at jeg ikke er som andre mennesker, en røver, uretfærdig, horkarl, eller som denne tolder; jeg faster to gange om ugen og giver tiende af alt det, som jeg tjener. Men tolderen stod langt borte og vovede ikke at løfte sine øine mod himmelen, men slog sig for brystet og

mu
sta
soi
ga:
mi
cel
doi
vit
sig
ste
Mu
mu
jor
gu
teg

va
Je:
ter
nu
rol
læ
fu
bo
lo:
eu
ba

muite, atte don læk niktin du buridad du ællem-aigestad ja Lasarus fastain dam baha; dal jeddijuvvun son, ja don giksašuvvuk. Dasa vela læ din ja min gaskast stuora njiello, nuft atte i oktage mate bæssat min lutte din lusa, ige oktage din lutte min lusa. De celki son: de rokkadalam mon dust, ačāčam! vai don vuolगतifēik su mu ačēam dalloi, gost must læk vitta vielja, vai son duodaštifēi sigjidi, amasek maidai sigis boattet dam gikse-baikkai. Mutto Abraham vastedi: sist læk Moses ja profetak, gullusek si sin! Mutto son celki: vuoi, æi si gula, ačēe Abraham! mutto jos guttege dain jabmin boadaši sin lusa, de si jorggalifēe ječaidasek. Abraham vastedi: jos si æi gula Mosesa ja profetaid, de æige si oskuše, jos guttege jabmi lutte bajasčuožžēlifēi. (Luk. 16, 19—31.)

71. Farisealaš ja tuollar.

Muttomidi, gudek lutte dam ala, atte si legje ječa vanhurskasak, ja gudek ærrasid bagjelgečēe, muittali Jesus dam værddadusa: guokte olbmū bajas manaiga tempeli rokkadallam varas; nubbe læi Farisealaš, ja nubbe læi tuollar. Farisealaš čuožoi sierranessi ja rokkadalai nuft: mon gitam du, Ibmel! go mon im læk nuftgo æra olbmuk, rievvar, vanhurskesmættom, fuorra-olmai, daihe nuftgo dat tuollar; mon anam borakættaivuodaid guovte gærde vakkost ja addam logadasa buok dast, maid mon fidnim. Mutto tuollar čuožoi gukken erit ige duostam bajedet su čalmidesge bajas alme guvllui, mutto čorbmadi su raddides ja

sagde: Gud! vær mig synder naadig! Jeg siger eder: tolderen gik retfærdiggjort ned til sit hus, men farisæeren ikke; thi den, som ophøier sig selv, skal fornedres, og den, som fornedrer sig selv, skal ophøies. (Luk 18, 9—14.)

72. Arbejderne i vingaarden.

Himmeriges rige kan lignedes med en husbonde, som gik tidlig ud om morgenen for at leie arbejdere til sin vingaard. Og da han var bleven enig med dem om én penge for dagen, sendte han dem til sin vingaard. Og han gik ud ved den tredje time og saa andre staa ledige paa torvet og sagde til dem: gaa ogsaa I til min vingaard, og det, som ret er, skal I faa. Og han gik atter ud ved den sjette og niende time og gjorde ligesaa. Ved den ellefte time gik han atter ud og fandt andre staaende ledige og sagde: hvorfor staa I her ledige den hele dag? De svarede: fordi ingen har leiet os. Han sagde: gaa ogsaa I til min vingaard, og det, som ret er, skal I faa. Da det blev aften, sagde vingaardens eier til sin husholder: kald arbejderne frem og giv dem løn og begynd med de sidste. De, som var leiede ved den ellefte time, kom og fik hver den fulde dagløn. Da de første kom, troede de, at de skulde faa mere; men

celki: Ibmel! læge munji suddolažžī arbmogas! Mon cælkam digjidi: tuollar manai vanhurskesen dakujuvvum vuolas su dallosis, mutto Farisea-laš i; dastgo gutte ješječas aled, galgga vuoleduvvut, ja gutte ješječas vuoled, galgga aleduvvut. (Luk. 18, 9—14.)

72. Vidnegarde-barggek.

Alme rika matta værddeduvvut dalo-ised laka-sažžan, gutte manai arrad idðedest olgus balkatet barggid su vidnegarddasis. Ja go son læi singuim soappam ovta rutti bæivest, de vuolgati son sin su vidnegarddasis. Ja son manai olgus goalmad dimo muddost ja oini ærrasid čuožžomen joavddelassan šiljost ja celki sigjidi: mannet maidai digis mu vidnegarddai, ja mi vuoiggad læ, dam galggabetet di oažžot. Ja son manai fastain olgus guðad ja ovcad dimo muddost ja dagai damanaga lakai. Okta nubbe logad dimost manai son fastain olgus ja gavnai ærrasid čuožžomen joavddelassan ja celki: manne čuožžobetet di dast joavddelassan gæčos bæive? Si vastedegje: dainago i læk oktage min balkatam. Son celki: mannet maidai digis mu vidnegarddai, ja mi vuoiggad læ, dam galggabetet di oažžot. Go æked šaddai, de celki vidnegarde ised su dallodoallasis: gočo barggid ouddan ja adde sigjidi balka ja alge maņemužai rajest. Si, guðek legje balkatuvvum okta nubbe logad dimost, botte ja ožžū ješguttege olles bæivvebalka. Go dak vuostemužak botte, de doivvu si, atte si ožžuk æmbo; mutto

ogsaa de fik kun én penge. Da knurrede de mod husbonden og sagde: disse sidste har bare arbeidet én time, og du giver dem ligesaameget som os, der har baaret dagens byrde og hede. Han svarede: ven! jeg gjør dig ikke uret. Er du ikke bleven enig med mig om én penge? Tag, hvad dit er, og gaa bort. Men jeg vil give de sidste ligesaa meget som dig. Har jeg ikke ret til at gjøre med mit, hvad jeg vil? Eller gjør det dig ondt, at jeg er god? (Matt. 20, 1—15.)

73. Kongesønnens bryllup.

Himmeriges rige kan lignedes med en konge, som gjorde bryllup for sin søn. Og han sendte sine tjenere ud for at minde de budne om, at bryllupsdagen var kommen. Men de vilde ikke komme og gik, den ene til sin ager, den anden til sin handel; andre greb hans tjenere og slog dem ihjel. Da blev kongen vred og sendte sine hæere ud og dræbte disse manddrabere og satte ild paa deres by. Og han sagde til sine tjenere: bryllupet er gjort istand; men de budne var det ikke værd. Gaa derfor ud paa veiskjellene og bed saa mange, som I kan finde. Og huset blev fuldt. Da kongen gik ind for at se til gjesterne, saa han en, som ikke havde taget paa sig nogen bryllupsklædning. Og han sagde: hvorledes er du kommen ind uden bryllupsklædning? Men denne

si maidai ožžu dušše ovta ruđa guttege. De nimmu-regje si dalo-ised vuostai ja celkke: dak maŋemužak læk barggam dušše ovta dimo, ja don addak sigjidi sëmmma made go migjidi, gudek læp guoddam bæive noade ja baka. Son vastedi: ustebam! im mon daga dudnji verid. Ikgo don soappam muina ovta rutti? Valde, mi du læ, ja mana gæidnosad. Mutto mon addam daidi maŋemužaidi sëmmma made go dudnji. Igo must læk vuoiggadvuotta dakkat mu ominam, maid mon datom? Daihe dakkago dat dudnji baha, go mon læm buorre? (Matt. 20, 1—15.)

73. Gonagas-barne hæjak.

Alme rika matta værdededuvvut gonagassan, gutte dagai su barnes hæjaid. Ja son vuolgati su halvva-legjides olgus muitotet bovddijuvvumidi, atte hægja-bæivve læi boattam. Mutto æi si dattom boattet ja vulgge, muttom su bælddosis ja muttom su gavpa-šæbmasis; ærrasak doppijegje su halvvalegjid ja godde sin. De moaratuvai gonagas ja vuolgati soattevægai-des olgus ja goddi daid olmušgoddid ja buollati sin gavpuga. Ja son celki su halvvalegjidasas: hæjak læk rakaduvvum; mutto bovddijuvvumak æi læm daidi dokkalažak. Vulgget damditi balges-æroidi ja bovddi-jeket nuft ædnagid, go di gavdnabetet. Ja hægjaviesso dievai. Go gonagas bođi sisa gusides gæčadet, de oini son muttoma, gutte i læm garvvodam maidege hægjabiktasid bagjelasas. Ja son celki: moft don læk sisa boattam alma hægja-biktasitaga? Mutto dat oroi

taug. Da sagde kongen til tjenerne: bind hænder og fødder paa ham og kast ham ud i mørket udenfor; der skal være graad og tænders gnidsel. (Matt. 22, 1—13.)

74. De betroede pengesummer.

En mand, som vilde reise udenlands, kaldte sine tjenere for sig og overgav dem sit gods: en gav han fem talenter, en anden to talenter og en tredje én talent. Efter lang tids forløb kom herren hjem og holdt regnskab med dem. Da traadte den frem, som havde faaet fem talenter, og sagde: herre! du gav mig fem talenter; se, jeg har med dem vundet fem andre talenter. Da sagde herren: vel, du gode og tro tjener! du har været tro over lidet, jeg vil sætte dig over meget, gaa ind til din herres glæde. Ligesaa sagde han til den, som havde faaet to talenter og med dem vundet to andre talenter. Da kom den frem, som havde faaet én talent, og sagde: herre! jeg vidste, at du er en streng mand, som høster der, hvor du ikke saaede, og samler der, hvor du ikke strøede. Derfor frygtede jeg og gik bort og gjemte din talent i jorden; se, her er den. Da sagde herren: du onde og lade tjener! vidste du, at jeg er en streng mand, da burde du have laant mine penge ud til andre, forat jeg kunde faa mit igjen med renter.

javotaga. De celki gonagas balvvalegjidasas: ċadnet sust giedaid ja julgid ja balkesteket su sævdnjadassi olgobællai; dobbe galgga læt ċierrom ja bani giċċam. (Matt. 22, 1—13.)

74. Oskelduvvum rudak.

Muttom olmai, gutte aigoi vuolget olggo-ædnami, goċoi su balvvalegjides ouddasis ja addi sin gitti su obmudagas: okti addi son vitta talenta, nubbai guokte talenta ja goalmadi ovta talenta. Gukkes aige gæċest boði fastain sin hærra ruoktot ja dakkagodi singuim logo. De loaidasti dat ouddan, gutte læi ožžom vitta talenta, ja celki: hærra! don addik munji vitta talenta; gæċa, mon læm vuottam daiguim vela nubbe vitta talenta. De celki su hærra: burist, don buorre ja oskaldas balvvalægje! don læk læmaš oskaldas uccanaža bagjel, mon bijam du ollo bagjeli, mana sisa du hærrad illoi. Sæmma lakai celki son maidai dasa, gutte læi ožžom guokte talenta ja vuottam daiguim nubbe guokte talenta. De boði dat ouddan, gutte læi ožžom ovta talenta, ja celki: hærra! mon dittim, atte don læk garra olmai, gutte lagjik, gosa don ik gilvvam, ja ċokkik, gosa don ik biđgim. Damditi mon ballim ja vulggim ja roggim du talenta ædnam sisa; gæċa, da læ dat. De celki su hærra: don bahas ja laikes balvvalægje! go don dittik, atte mon læm garra olmai, de lifċik don berrim lonit mu rudaid olgus ærrasidi, vai mon lifċim ožžom mu rudaidam ræntoin ruoktot. Ja

Og han bød at kaste den uduelige tjener udenfor, hvor der er graad og tænders gnidsel. (Matt. 25, 14—30.)

Jesu undergjøer eller mirakler.

75. Jesus gjør vand til vin i brylluppet i Kana.

I byen Kana i Galilæa holdtes et bryllup, og Jesu moder var der, og Jesus og hans disiple var ogsaa budne til brylluppet. Da der blev mangel paa vin, sagde Jesu moder til ham: de har ikke mere vin. Jesus svarede: kvinde! hvad har jeg med dig at gjøre? Min time er endnu ikke kommen. Hans moder sagde til tjenerne: det, som han siger til eder, skal I gjøre. Jøderne vaskede altid sine hænder før maaltidet, og seks kar af sten var satte ind, forat gæsterne kunde vaske sig. Jesus sagde til tjenerne: fyld karrene med vand, og de fyldte dem til randen. Og han sagde: øs nu og bær til kjøgemesteren. Kjøgemesteren vidste ikke, hvorfra vinen var kommen. Da han nu smagte paa den, sagde han til brudgommen: andre sætter først frem den gode vin og saa den ringere; men du har gjemt den gode vin tilsidst. Saaledes gjorde Jesus sit første tegn og aabenbarede sin herlighed, og hans disiple troede paa ham. (Joh. 2, 1—11.)

son gožoi balkestet dam gavnetes balvvalægje olgobællai, gost læ čierrom ja bani giččam. (Matt. 25, 14—30.)

er.

Kana.

og Jesu
ogsaa
aa vin,
ere vin.
gjøre?
r sagde
I gjøre.
det, og
kunde
ne med
sagde:
n vidste
smagte
sætter
e; men
gjorde
hed, og

Jesus oavddodagok daihe ibmašak.

75. Jesus dakka čace vidnen Kana hægjain.

Kana gavpugest Galileast dollujuvvujegje hægjak, ja Jesus ædne læi dast, ja Jesus ja su mattajægjek legje maidai bovdidjuvvum hægjaidi. Go sist vaillogodi vidne, de celki Jesus ædne sudnji: sist i læk šatan vidne. Jesus vastedi: nisson! mi must læ duina dakkamuššan? Mu dibmo i læk vela boattam. Su ædne celki balvvaleggjidi: maid son cælkka digjidi, dam dakket. Judalažai vierro læi alelassi bassalet sin giedaidæsek mallasi ouddal, ja gutta gæđgelitte legje sisa bigjujuvvum, vai guosek ožuše ječaidæsek bassalet. Jesus celki balvvaleggjidi: devddet littid čacin, ja si devdde daid ravdai dassái. Ja son celki: goivvot dal ja guddet hægjai oudastčuožžui. Hægjai oudastčuožžo i diettam, gost dat vidne læi boattam. Go son dal maisti dam, de celki son irggai: æra olbmuk bigjek vuost dam buore vine ouddan ja de æska dam hægjob vine; mutto don læk vurkkim dam buore vine maņemussi. Nuft dagai Jesus su vuostas mærkas ja almostatti su hærvasvuodas, ja su mattajægjek osku su ala. (Joh. 2, 1—11.)

76. Jesus stiller stormen.

Da Jesus en aften seilede over Gennesarets sø, reiste der sig en sterk storm, og bølgerne slog over baaden. Men han laa bag i baaden og sov. Og disiplene gik til ham og vækkede ham og sagde: mester! frels os, vi forgaar! Men han sagde: hvorfor er I rædde, I lidet troende! Og han stod op og truede søen, og det blev blikstille. Men folket undrede sig og sagde: hvem er vel denne, siden baade vindene og søen er ham lydige! (Matt. 8, 23—27.)

77. Jesus opvækker enkens søn af Nain.

Da Jesus kom til en liden by, som hedte Nain, blev en død baaren ud, og han var en enkens eneste søn. Og meget folk af byen gik med hende. Da Jesus saa hende, ynkedes han inderlig over hende og sagde: græd ikke! Og han traadte hen til baaren, og de, som bar den, stod stille, og han sagde: unge mand! jeg byder dig, staa op! Og den døde reiste sig op og begyndte at tale, og Jesus gav ham tilbage til hans moder. Og en frygt kom over alle, og de priste Gud og sagde: en stor profet er opstaaet iblandt os: Gud har gjestet sit folk. (Luk. 7, 11—16.)

76. Jesus golkket dalke.

Go Jesus læi muttom ækkedest borjastæmen Genesaret javre rasta, de šaddai garra bieggá, ja barok mannagotte vadnas bagjel. Mutto son læi vællamen vadnas manḡagæččen ja læi oaddemen. Ja su matta-jægjek manne su lusa ja bokte su ja celkke: oapa-tægje! bæste min, mi hævvanep! Mutto son celki: manne lepet di argek, di uccan oskolažak! Ja son čuožati bajas ja šiggoi javre, ja de šaddai aibas goalkke. Mutto olbmuk ovdušegje ja celkke: gison dat læ, go sikke biegak ja javrre læk sudnji gulolažak! (Matt. 8, 23—27.)

77. Jesus bajasbokta Nain læska barne.

Go Jesus bođi muttom ucca gavpugaža lusa, man namma læi Nain, de guddujuvvui jabme olgus, ja son læi muttom læskanisson aidno bardne. Ja ollo olbmuk gavpugest miedoštegje dam læska. Go Jesus oini su, de arkalmasti son vaimostes su bagjeli ja celki: ale čiero! Ja son loaidasti guoddem-muorai lusa, ja si, guđek legje lika guoddem, čuožategje jaska, ja son celki: nuorra olmai! mon gočom du, likka bajas! Ja dat jabme likkai bajas ja sardnogođi, ja Jesus addi su fastain ruoktot su ædnai. Ja ballo bođi buokai bagjeli, ja si ramedegje Ibmela ja celkke: stuora profeta læ čuožželam min gaski; Ibmel læ oappaladdam su olbmuides. (Luk. 7, 11—16.)

78. Jesus opvækker Jairus's datter.

En synagoge-forstander ved navn Jairus kom og faldt ned for Jesu fødder og sagde: min datter ligger paa det yderste; kjære! kom og frels hende. Og Jesus fulgte ham. Men der kom nogle fra synagoge-forstanderens hus og sagde: din datter er død; hvorfor umager du mesteren længere? Jesus sagde til faderen: frygt ikke; bare tro, saa skal hun blive frelst. Da han kom ind, fandt han alle grædende. Men han sagde: græd ikke! Og han tog pigens fader og moder og Peter, Jakob og Johannes med sig og gik ind, hvor pigen laa, og sagde: pige! staa op! Og straks stod hun op og gik omkring. (Mark. 5, 22—42.)

79. Jesus mætter 5000 i ørkenen.

Jesus fór over Gennesarets sø til et øde sted, og da folket børte det, skyndte de sig efter ham tillands. Da det var blevet aften, kom disiplene til ham og sagde: stedet er øde, og dagen helder; lad folket fare, forat de kan gaa bort til byerne her omkring og købe sig mad. Jesus svarede: I kan jo give dem at æde. De sagde: vi har bare fem brød og to smaa fiske; men hvad er det til saa mange? Men Jesus lod folket sætte sig i græsset, tog de fem brød og de to

78. Jesus bajasbokta Jairus nieida.

Muttom synagoga-oudastčuožžo, gæn namma læi Jairus, bodi ja luottadi Jesus julgi oudi ædnami ja celki: mu nieidda vælla manemuš hægestes; rakka-sažžam! boade ja bæste su. Ja Jesus čuovvoli su. Mutto de botte muttomak synagoga-oudastčuožžo dalost ja celkke: du nieidda læ jabmam; manne vaivvedak don šatan oapatægje? Jesus celki nieida aččai: ale bala; dušše osko, de galgga son bestujuvvut. Go son bodi sisa, de gavnai son buokaid čierromen. Mutto son celki: allet čiero! Ja son valdi nieida ače ja ædne ja Pietara, Jakoba ja Johannesä mieldes ja manai sisa, gost nieidda læi, ja celki: nieidda! likka bajas! Ja dallanaga likkai son bajas ja vazašišgođi. (Mark. 5, 22—42.)

79. Jesus galleta 5000 olbma mæcest.

Jesus manai Gennesaret javre rasta muttom avdem baikkai, ja go olbmuk gulle dam, de gaččalegje si su mannai gadde mielde. Go æked læi šaddam, de botte su mattajægjek su lusa ja celkke: dat baikke læ avdem, ja bæivve juo nokkagoatta; luoite olbmuid vuolget, vai si bessek mannat gavpugidi, mak læk dago birrasin, ja oastet aldsesæsek borramuša. Jesus vastedi: alma di oažžobetet addet sigjidi borrat. Si celkke: mist læk dušše vitta laibe ja guokte ucca guolača; mutto mi dat læ nuft ædnagidi? Mutto Jesus čokkanatti olbmuid rasi ala, valdi dam vitta laibe ja dam guokte

fiske, opløftede sine øine mod himmelen og velsignede dem og gav dem til disiplene, og disiplene gav til dem, som havde sat sig. De aad alle og blev mætte. Og Jesus sagde til disiplene: samle levningerne, at intet gaar tilspilde. De samlede tolv kurve¹⁾ fulde. Og de, som havde faaet mad, var omkring 5000 mænd foruden kvinder og børn. (Mark. 6, 32—44.)

80. Jesus helbreder den kananæiske kvindes datter.

Jesus drog til landet omkring Tyrus og Sidon, og en kananæisk, hedensk kvinde raabte til ham: herre, du Davids søn! forbarm dig over mig! Min datter plages ilde af Djævelen. Men Jesus svarede hende ikke et ord. Disiplene sagde: skil dig af med hende; thi hun raaber efter os. Jesus svarede: jeg er ikke udsendt til andre end de fortabte faar af Israels hus. Kvinden kom nu til ham, faldt ned for ham og sagde: herre! hjælp mig! Jesus svarede: det er ikke ret at tage brødet fra børnene og give det til hundene. Hun sagde: ganske vist, herre! Men de smaa hunde æder jo af de smuler, som falder ned fra deres herrers bord. Da sagde Jesus: kvinde! din tro er stor; dig ske, som du vil! Og hendes datter blev helbredet fra den samme stund. (Matt. 15, 21—28.)

¹⁾ Det er: korges.

guole, bajedi su čalmides bajas alme guvllui ja burist-
sivnedi daid ja addi daid mattajegjidasas, ja matta-
jægjek adde sigjidi, gudek legje čokkanam. Si borre
buokak ja gallanegje. Ja Jesus celki su mattajegji-
dasas: čokkijeket bacatasaid, amas mikkege færra-
nuššat. Si čokkijegje 12 væddelitte dievva. Ja si,
gudek legje borram, legje 5000 olbma ærreb nissoni
ja manai. (Mark. 6, 32—44.)

80. Jesus buored Kananealaš nisson nieida.

Jesus manai Tyrus ja Sidon guovloidi, ja mut-
tom Kananealaš, bakenlaš nisson čuorvoi sudnji:
hærra, don David bardne, armet mu bagjeli! Mu
nieidda vaivveduvvu bahast bærgalagast. Jesus i
vastedam sudnji ovtage sane. De su mattajægjek
celkke: ærot su aldad erit; dastgo son čuorvvo min
manest. Jesus vastedi: im mon læk vuolgatuvvum
ærrebgo Israel dalo lappum savcai lusa. Nisson bodi
dal su lusa, luottadi su oudi ædnami ja celki: hæ-
račam! væket muo! Jesus vastedi: i dat læk riehta
valddet manain laibe ja addet dam bædnagidi. De
son vastedi: duotta læ, hærra! Mutto alma ucca bæd-
nagažak borrek daid moaloid, mak gačček sin hærrai
bævde alde erit. De celki Jesus: nisson! du osko
læ stuores; šaddus dudnji, nuftgo don datok! Ja su
nieidda dærvasmuvai damanaga boddo rajest. (Matt.
15, 21—28.)

81. Jesus helbreder 10 spedalske.

Engang, da Jesus vandrede til Jerusalem, mødte han 10 spedalske mænd, som stod langt borte og raabte: Jesus, mester! forbarm dig over os! Han sagde: gaa bort og vis eder frem for presterne. Og idet de gik bort, blev de rensede. Da en af dem saa, at han var bleven helbredet, vendte han tilbage og priste Gud med høi røst. Og han faldt ned for Jesu fødder og takkede ham. Men han var en samaritan. Da sagde Jesus: blev ikke alle 10 rensede? Hvor er da de andre 9? Vendte ingen tilbage for at give Gud ære uden denne fremmede? Og han sagde til ham: staa op, gaa bort; din tro har frelst dig. (Luk. 17, 11—19.)

82. Jesus opvækker Lazarus.

Straks udenfor Jerusalem laa en liden by, som hedte Betania. Der boede en mand, som hedte Lazarus, og hans to søstre, Marta og Maria. Jesus holdt meget af de tre søskende. Da Lazarus engang blev syg, sendte hans søstre bud til Jesus og lod sige: herre! han, som du elsker, er syg. Jesus var dengang paa den anden side af Jordan og blev der endnu i to dage; da sagde han til sine disiple: Lazarus, vor ven, sover; men jeg gaar hen at vække ham. Disiplene svarede: sover han, saa bliver han nok frisk. Jesus

81. Jesus buored 10 spittalaža.

Muttomin, go Jesus læi vagjolæmen Jerusalemi, de botte 10 spittalaš olbma su oudald, gudek čužžu gukken erit ja čurvvu: Jesus, oapatægje! armet min bagjeli! Son celki: vulgget ja čajeteket ječaidædek papaidi. Ja go si legje erit mannamen, de si buttas-muvve. Go muttom sist oini, atte son læi dærvas-mattujuvvum, de macai son ruoktot ja ramedi lbmela alla jienain. Ja son luoittadi Jesus julgi ouddi ædnami ja gittali su. Mutto son læi muttom Samaritana laš. De celki Jesus: æigo buok loges buttestuvvum? Gost læk dalle dak æra ovces? Igo oktage ruoktot maccam addet lbmeli gudne ærrebgo dat amas olmuš? Ja son celki sudnji: likka bajas ja vuolge! du osko læ du bæstam. (Luk. 17, 11—19.)

82. Jesus bajasbokta Lasarus.

Dastanaga Jerusalem olgobælde læi muttom ucca gavpugaš, man namma læi Betania. Dast læi orromen muttom olmai, gæn namma læi Lasarus, ja su oabba-guovtos, Marta ja Maria. Jesus likoi burist dam golbmasi. Go Lasarus muttomin buoccai, de vuolgateiga su oabba-guovtes Jesusi sane ja cælke-teiga: hærra! son, gæn don rakistak, læ buoccam. Jesus læi dalle nubbe bældé Jordana ja oroi vela dobbe guokte bæive; de celki son su mattajegjidasas: Lasarus, min usteb, oadða; mutto mon vuolgam su boktet. Su mattajægjek vastedegje: jos son oadða,

sagde da rent ud: Lazarus er død. Da Jesus kom til Betania, havde Lazarus allerede ligget fire dage i graven. Marta hørte, at Jesus nærmede sig; hun gik ham da imøde og sagde: herre! havde du været her, da var min broder ikke død! Jesus svarede: din broder skal opstaa; jeg er opstandelsen og livet; den, som tror paa mig, skal leve, om han end dør. Nu kom ogsaa Maria ud til Jesus og sagde: herre! havde du været her, da var min broder ikke død! Jesus saa, at baade hun og jøderne, som var komne med hende, græd; han sagde da: hvor har I lagt ham? De svarede: kom og se! Og Jesus græd. Da sagde jøderne: se, hvor han elskede ham! De kom nu til graven, som var en hule med en sten over. Jesus sagde: tag stenen bort. Marta sagde: han stinker allerede; thi han har ligget fire dage i graven. Jesus svarede: jeg sagde dig jo, at dersom du kunde tro, skulde du se Guds herlighed. Da de havde taget stenen bort, opløftede Jesus sine øine og takkede Faderen, som altid hørte ham, og raabte med høj røst: Lazarus, kom frem! Og den døde kom frem med ligklæderne paa. Og mange af de jøder, som saa dette, troede paa Jesus. (Joh. 11, 1—46.)

de gal son dærvasmuvva. Jesus celki dalle vuiggis-
taga: Lasarus læ jabmam. Go Jesus bodi Betanai,
de læi Lasarus juo orrom njællje bæive havdest.
Marta gulai, atte Jesusa lakkana; de manai son su
oudald ja celki: hærra! jos don lifčik dast læmaš,
de mu viellja i livče jabmam! Jesus vastedi: du viellja
galgga bajasčuožželet; mon læm bajasčuožže-
læbme ja ællem; gutte mu ala osko, son
galgga ællet, vaiko son vela jabmage. Dal
bodi maidai Maria olgus Jesus lusa ja celki: hærra!
jos don lifčik dast læmaš, de mu viellja i livče jab-
mam! Jesus oini sikke su ja daid Judalažaid, guđek
legje boattam su mielde, čierromen; de celki son:
gosa di lepet su bigjam? Si vastedegje: boade ja
gæča! Ja Jesus čieroi. De celkke Judalažak:
gæča, moft son rakisti su! Si botte dal havde lusa,
mi læi rogge, man alde læi gædge. Jesus celki:
valddet gædge erit! Marta celki: son baččid juo;
dastgo son læ orrom njællje bæive havdest. Jesus
vastedi: alma mon celkkim dudnji, atte jos don ma-
tašik oskot, de don oainašik Ibmel hærvastvuoda. Go
si legje valddam gædge erit, de bajedi Jesus su čal-
mides bajas ja giti Ače, gutte alelassi su gulai, ja
čuoivoi alla jienain: Lasarus, boade ouddan!
Ja jabme bodi ouddan lika-garvoiguim bagjelistes.
Ja ædnagak dain Judalažain, guđek dam oidne, osku
Jesus ala. (Joh. 11, 1—46.)

Andre fortællinger af Jesu liv.

83. Jesus lærer sine disiple at bede.

Jesus bad ofte. Engang, da han havde endt sin bøn, sagde en af disiplene: herre! lær os at bede, ligesom døberen Johannes lærte sine disiple at bede. Jesus svarede: saaledes skal I bede: Fader vor, du som er i himlene! Helliget werde dit navn. Komme dit rige. Ske din vilje, som i himmelen, saa og paa jorden. Giv os idag vort daglige brød. Og forlad os vor skyld, som vi forlader vore skyldnere. Og led os ikke ud i fristelse. Men frels os fra det onde. Thi dit er riget og magten og æren i evighed. Amen. (Luk. 11, 1—4.)

84. Jesus forklares paa bjerget.

Jesus tog Peter, Jakob og Johannes med sig og førte dem op paa et høit bjerg for at bede. Og medens han bad, blev han forvandlet for deres øine, og hans ansigt skinnede som solen, og hans klæder blev hvide som sne. Og de saa Moses og Elias, som talte med ham om den lidelse og død, som ventede ham i Jerusalem. Peter sagde: herre! her er godt at være; vil du, saa skal vi bygge tre boliger, en for

Æra muittalusak Jesus ællem birra.

83. Jesus oapat su mattajegjides rokkadallat.

Jesus rokkadalai davja. Muttomin, go son læi gærggam rokkadallamest, de celki muttom su mattajegjin: hærra! oapat min rokkadallat, nuftgo Johannes gastašægje oapati su mattajegjides rokkadallat. Jesus vastedi: di galggabetet rokkadallat naft: Ačče min, don gutte læk almin! Basotuvvus du namma. Bottus du rika. Šaddus du datto, moft alмест, nuft maidai ædnam alde. Adde migjidi odna bæive min juokke-bæivalaš laibbamek. Ja adde migjidi min velgidæmek andagassi, nuftgo migis andagassi addep min velgolažaidasamek. Ja ale doalvo min gæččalusa sisa. Mutto hæste min bahast erit. Dastgo du læ rika ja fabmo ja gudne agalašvutti. Amen. (Luk. 11, 1—4.)

84. Jesus hærvasen dakkjuvvu vare alde.

Jesus valdi Pietara, Jakoba ja Johannes a mieldes ja doalvoi sin bajas alla vare ala rokkadallam varas. Ja go son læi rokkadallamen, de nubbastuvvui son sin čalmi oudast, ja su muodok baittegotte nuftgo bæivaš, ja su biktasak šadde vielggaden nuftgo muotta. Ja si oidne Mosesa ja Eliasa, gudek sarnoiga suina dam gillamuša ja jabmem birra, mi læi su vuorddemen Jerusalemeš. Pietar celki: hærra! dast læ buorre orrot; jos don datok, de mi dakkap dasa golbma

dig, en for Moses og en for Elias. Medens han endnu talte, kom en lys sky over dem, og fra skyen kom en røst, som sagde: dette er min søn, den elskelige, i hvem jeg har velbehag; hører ham! Da disiplene hørte dette, faldt de paa sit ansigt og frygtede saare. Men Jesus traadte hen til dem og sagde: staar op, frygter ikke. Da de saa op, saa de ingen uden Jesus alene. (Matt. 17, 1—8. Mark. 9, 2—8. Luk. 9, 28—36.)

85. Jesus velsigner de smaa børn.

Mange bragte smaa børn til Jesus, forat han skulde lægge hænderne paa dem og velsigne dem. Disiplene truede dem, som bar børnene. Men Jesus sagde: lad de smaa børn komme til mig og hindrer dem ikke; thi Guds rige, hører saadanne til. Uden at I omvender eder og bliver som børn, kan I ikke komme derind. Og han tog dem paa sine arme, lagde hænderne paa dem og velsignede dem. (Mark. 10, 13—16.)

86. Jesus tager ind til Zakkæus.

Paa sin sidste reise til Jerusalem kom Jesus gennem Jeriko. Der boede en mand ved navn Zakkæus; han var formand for tolderne og meget rig. Han gjorde sig umag for at faa se Jesus, men kunde ikke komme til for folket; thi han var liden af vekst. Han løb derfor foran og krøb op i et træ. Da Jesus

viste, dudnji ovta, Mosesi ovta ja Eliasi ovta. Go son læi ain sardnomen, de bodi čuvvggis balvva sin bagjeli, ja balvast bodi jiedna, mi celki: dat læ mu bardne, dat æcalaš, gæsa mon likom; gullet su! Go mattajægjek gulle dam, de gæčče si sin muodoidæsek ala ja ballagotte sagga. Mutto Jesus loaidasti sin lusa ja celki: čuožateket bajas, allet bala! Go si gæčastegje bajas, de æi si oaidnam ovtage ærrebgo Jesusa okto. (Matt. 17, 1—8. Mark. 9, 2—8. Luk. 9, 28—36.)

85. Jesus buristsivdned ucca manačid.

Olbmuk bukte ucca manačid Jesus lusa, vai son bijaši giedaides sin ala ja buristsivdnefičei sin. Mattajægjek šiggogotte sin, gudek gudde manaid ouddan. Mutto Jesus celki: diktet ucca manačid boattet mu lusa ja allet sin hette; dastgo Ibmel rika gulla dag-garažaidi. Ærrebgo di jorggalepet ječaidædek ja šad-dabetet nuftgo manak, epet di mate boattet Ibmel rika sisa. Ja son valdi sin sallasis, bijai giedaides sin ala ja buristsivdnedi sin. (Mark. 10, 13—16.)

86. Jesus manna sisa Sakkeus lusa.

Su maņemuš maŋkes alde Jerusalemi bodi Jesus Jeriko čada. Dast læi orromen muttom olmai, gæn namma læi Sakkeus; son læi tuollari oudastolmai ja sagga rigges. Son viggai Jesusa oaidnet, mutto i ožžom oaidnet olmui diti; dastgo son læi uce šad-dost. Son viegai damditi ouddali ja gikeoli bajas

kom til stedet og blev ham var, sagde han: stig ned, Zakkæus! thi jeg bør idag tage ind i dit hus. Og Zakkæus skyndte sig ned og tog imod ham med glæde. Men de, som saa dette, sagde: han tager ind til en syndig mand! Zakkæus sagde da til Herren: halvdelen af mit gods giver jeg til de fattige, og har jeg gjort uret mod nogen med svig, betaler jeg det firefold igjen. Og Jesus svarede ham: menneskets søn er kommen for at søge og frelse det fortabte. (Luk. 19, 1—10.)

87. Jesu fiender.

Farisæerne var udvortes ustraffelige og bad for et syns skyld lange bønner; men i løndom tilvendte de sig enkens eiendom. De lignede grave, som er fine udenpaa, men indtil er fulde af dødningeben og al urenhed. Dette sagde Jesus dem rent ud, og derfor blev de hans fiender; thi mennesket vil ikke, at dets onde gerninger skal komme for lyset. — De troede, at de for sin retfærdigheds skyld uden videre skulde faa arv i Guds rige; men Jesus prædikede om omvendelse og tro og sagde, at toldere og skjøger snarere kunde komme ind i himmeriges rige end de. Farisæerne vilde hilses paa torvene og kaldes mestere og var misundelige over, at mængden holdt sig til Jesus for hans livsalige ords og undergerningers skyld.

murri. Go Jesus bodi dam baikkai ja aicai su, de celki son: nieja vuolas, Sakkeus! dastgo mon berrim odne mannat sisa du vissui. Ja Sakkeus niejai hoapost vuolas ja vuostaivaldi su iloin. Mutto si, gudék dam oidne, celkke: son manna sisa suddolaš olbma lusa! Sakkeus celki dalle Hærrai: bæle mu obmudagastam addam mon vaivašidi, ja jos mon læm gæsage verid dakkam betolašvuodain, de mavsam mon dam fastain njælje gærddai ruoktot. Ja Jesus vastedi sudnji: olbmü bardne læ boattam occat ja bæstet dam, mi læ lappum. (Luk. 19, 1—10.)

87. Jesus vašalažak.

Farisealažak legje olgoldasat laittemættomak ja rokkadalle hame diti gukkes rokkadusaid; mutto suollemasat bællasæsek gesse si læskai oame. Si legje nuftgo galkkijuvvum havdek, mak læk olgobæle čabbak, mutto siskabæle læk dievva jabmi davtin ja buok büttesmættomvuodain. Dam celki Jesus sigjidi vuiggistaga, ja damditi šadde si su vašalažžan; dastgo olmuš i dato, atte su baha dagok galggek boattet čuovggas ouddi. — Si doivvu, atte si sin vanhurskesvuodasek diti ožžuk arbe lbmel rika siste; mutto Jesus sardnedi jorggalæme ja osko birra ja celki, atte tuollarak ja fuorak bottek ouddal alme rika sisa go si. Farisealažak dattu buorastattujuvvut šiljoin ja gočoduvvut oapatægjen ja adne gadašvuoda dam diti, go olbmuk gessujegje Jesusi su audogassan dakke sani ja oavddodagoi diti. Æi si dattom arvvedet

De vilde ikke forstaa Moses og profeterne og ventede, at Messias skulde oprette Davids rige igjen og bringe romerne og andre folk under jøderne. Jesus sagde, at hans rige ikke var af denne verden, og at han skulde forfølges og korsfæstes og opstaa paa den tredje dag fra de døde. For alt dette hadede farisæerne og presterne Jesus og lagde raad op om at dræbe ham. Mennesket finder altid en undskyldning. Ypperstepresten Kajafas sagde: det er bedre, at ét menneske dør for folket, end at det hele folk skal ødelægges.

Sadducæerne lærte, at der ikke er nogen opstandelse efter døden, og spottede derfor over Jesu lære om opstandelsen og den yderste dom og gav ikke ordet rum i sit hjerte.

Jesu sidste dage.

88. Jesu indtog i Jerusalem.

Palmesøndag, som er søndag før paaske, red Jesus fra Betania ved Oljehjerget til Jerusalem paa et ungt asen. Dette skede, forat det skulde opfyldes, som er spaaet af profeten Sakarias: siger Zions datter: se, din konge kommer til dig sagtmodig og ridende paa en asenindes unge fole. Mange af folket huggede grene af palmetræerne og strøede dem paa veien og bredte sine klæder for ham

Mosesa ja profetai čallagid, mutto vurdde, atte Messias galgai fastain bajasrakadet David rika ja sattet Roma-lažaid ja æra albmuġid Judalažai valde vuollai. Jesus celki, atte su rika i læm dam mailmest, ja atte son galgai doarradallujuvvut ja russinavllijuvvut ja bajas-čuožželeet goalmad bæive jabmi lutte. Buok dam diti vašotegje Farisealažak ja papak Jesusa ja arvvaleggje su goddet. Olmuš gavnna alelassi aldesesis aga. Bajemuš pappa Kajafas celki: buoreb dat læ, atte okta olmuš jabma albmuġa oudast, go atte obba almug duššaduvvu.

Saddusealažak, guđek oapategje, atte i læk mik-kege bajasčuožželemid jabmem maŋnel, bilkkedegje Jesus oapo bajasčuožželæme harrai ja maŋemuš duomo harrai ja æi addam sadnai saje sin vaibmosæsek.

Jesus maŋemuš bæivek.

88. Jesus sisamannam Jerusalemi.

Palbme-sodnabæive, mi læ sodnabæivve bæssači oudal, ridi Jesus Betaniast Olljovare guorast Jerusalemi nuorra asen alde. Dat dpatuvai, vai dat ollašuvvuši, mi læ einostuvvum profetast Sakariasest: celkket Sion niddi: gæča, du gonagas boatta du lusa logjen ja ridededin njiŋnelas asen čivga alde. Ædnagak olbmuin doagjalegje ovsid palbme-muorain ja duorgastegje daiguim balgga ja lebbu sin biktasidesek su oudi balgga ala ja čurvvu:

paa veien og raabte: hosianna¹⁾ Davids søn! Velsignet være den, som kommer i Herrens navn! Hosianna i det høieste!

Da han kom nær til byen, græd han over den og sagde: vidste du dog, om det først var paa denne din dag, hvad der tjente til din fred! Men nu er det skjult for dine øine. Derfor skal de dage komme, da dine fiender skal kring sætte dig og trænge dig fra alle sider og lægge dig øde, saa at der ikke skal blive sten tilbage paa sten, fordi du ikke kjendte din naadetid. Og han drog ind i byen og gik op i templets forgaard og helbredede de blinde og halte, som kom til ham.

Om aftenen gik han til Betania og kom hver dag i templet og lærte, og folket holdt sig til ham og hørte ham. Presterne og de skriftlærde kom sammen hos Kajafas for at overlægge, hvorledes de skulde fange Jesus med list. Og Judas Iskariot kom til dem og sagde: hvad vil I give mig for, at jeg skal forraade ham? Og de gav ham 30 sølvpenge. Fra den stund søgte Judas leilighed til at forraade sin herre. (Matt. 21, 1—17. 26, 14—16. Luk. 19, 41—44.)

89. Jesus indsætter nadveren.

Skjærtorsdag aften sad Jesus tilbords med sine tolv disiple for at æde paaskelammet. Medens de

¹⁾ Det er: hjælp, kjære Gud!

hosianna¹⁾ David bardne! Buristsivdneduvum lekus dat, gutte boatta Hærra nammi! Hosianna allagasast!

Go son bodi gavgug lakka, de čieroi son dam bagjel ja celki: jos don dadde diedašik, vela odna dam du bæivadge, mi soappa du raffhai! Mutto dal læ dat čikkjuvvum du čalmi oudast. Damditi galggek dak bæivek boattet, go du vašalažak birrastattek du birra buok ja bakkijek du juokke guovlost ja dakkek du avddemen, nuft atte dust i bace gædge gædgelage, dainago don ik dovddam du arbmo-aigad. Ja son manai gavgug sisa ja manai bajas tempela oudašilljoi ja buoredi daid čuovgatemid ja skiermaid, gudek botte su lusa.

Ækkedest manai son ain Betaniai ja bodi fastain juokke bæive tempeli ja oapati, ja olbmuk adne ječaidæsek su lusa ja gulddalegje su. Papak ja čal'oappavažak botte čoakkai Kajafas lusa raddadallat, moft si ožušegje gidda valddet Jesusa gavvelvuoda bokte. Ja Judas Iskariot bodi sin lusa ja celki: maid di addebetet munji, vai mon bætam su? Ja si adde sudnji 30 silbbaruđa. Dam boddo rajest bivdi Judas dilalašvuoda bættet su hærras. (Matt. 21, 1—17. 26, 14—16. Luk. 19, 41—44.)

39. Jesus asat ækkedes mallasid.

Skilleduorastak-ækkedest čokkai Jesus bævddest su 12 mattajegjines borrat bæssašlabba.. Go si legje

¹⁾ Dat læ: væket, rakis lbmel!

aad, sagde Jesus: sandelig, en af eder skal forraade mig. Disiplene saa bekymrede paa hverandre for at faa vide, hvem det var. Peter nikkede da til Johannes, som laa op til Jesu bryst, at han skulde spørge. Jesus svarede: det er ham, som jeg giver dette stykke, jeg nu dypper i fadet. Og han gav stykket til Judas og sagde: det, du gjør, det gjør snart! Disiplene forstod ikke, hvad Jesus mente; men Judas gik straks ud og bort til presterne. Og det var nat.

Da tog Jesus brødet, takkede og brød det, gav sine disiple og sagde: tager dette og æder det! Dette er mit legeme, som gives for eder. Dette gjører til min ihukommelse!

Ligesaa tog han og kalken¹⁾ efter aftensmaaltidet, takkede, gav dem og sagde: drikker alle deraf! Denne er det nye testaments kalk i mit blod, som udgydes for eder til syndernes forladelse. Dette gjører, saa ofte som I det drikker, til min ihukommelse!

Derpaa sagde Jesus: meget har jeg endnu at sige eder; men I kan ikke bære det nu. Men talsmanden, den Hellig-Aand, som Faderen skal sende i mit navn, han skal lære eder alle ting og minde eder om alt det, som jeg har sagt eder.

1) Kalk er det samme som bæger eller drikkekar.

borramen, de celki Jesus: duodai, okta dist bætta muo. Mattajægjek geēce morašlažat gutteg guoimesek ala oažžom diti diettet, gi dat læžža. De Pietar nuvketi Johannessi, gutte vællai Jesus radde vuostai, vai son jæraši, gi dat læ. Jesus vastedi: son dat læ, gæsa mon addam dam bitta, maid mon dal buonjostam garrai. Ja son addi dam bitta Judasi ja celki: maid don aigok dakkat, de daga dam farga! Su mattajægjek æi arvvedam, maid Jesus oaiveldi; mutto Judas vulgi dallanaga olgus ja manai papai lusa. Ja de læi igja.

De valdi Jesus laibe, giti ja doagjali dam, addi su mattajegjidasas ja celki: valddet ja borret dam! Dat læ mu rumaš, mi addujuvvu din oudast. Dam dakket muo muittem diti!

Nuft valdi son maidai gæra ækkedes mal-lasi maŋŋel, giti, addi sigjidi ja celki: Jukket buokak dast! Dat læ dam odđa testamenta gærra mu vara siste, mi din oudast golgatuvvu din suddoi andagassi addujume varas. Dam dakket, nuft davja go di dam jukkabetet, muo muittem diti!

Dasto celki Jesus: must lifēi ain ollo digjidi cælkket; mutto epet di mate dam dal guoddet. Mutto bæloštægje, Bassevuoigna, gæn Ačče vuolga t mu nammi, son galgga oapatet digjidi buok ja muitotet digjidi buok dai birra, maid mon læm digjidi cælkkam. (Matt. 26, 26—29. Mark.

(Matt. 26, 26—29. Mark. 14, 17—24. Luk. 22, 14—23. Joh. 13, 21—30. 1 Kor. 11, 23—25.)

90. Jesus i Getsemane.

Derpaa gik Jesus med de elleve disiple over Kedrons bæk til Oljebjerget; der var en have, som hedte Getsemane. Paa veien sagde han: inat skal I alle forarges paa mig. Peter sagde: om end alle forarges paa dig, vil jeg dog ikke forarges. Jesus svarede: førend hanen galer to gange, skal du fornegte mig tre gange.

Da de kom til stedet, sagde han til disiplene: bliv her, medens jeg gaar bort og beder. Og han tog Peter, Jakob og Johannes med sig længere ind i haven og sagde til dem: min sjæl er bedrøvet indtil døden; bliv her og vaag med mig! Og han gik fra dem saa langt som et stenkast, faldt paa sit ansigt og sagde: min Fader! er det muligt, da tag denne kalk fra mig! Dog ske, ikke som jeg vil, men som du vil!

Derpaa gik han til de tre disiple og fandt dem sovende. Han sagde da til Peter: kan I ikke vaage én time med mig? Vaag og bed, at I ikke skal falde i fristelse! Han gik atter bort og bad samme bøn, og han bad tre gange, og han stred

14, 17—24. Luk. 22, 14—23. Joh. 13, 21—30.
1 Kor. 11, 23—25.)

90. Jesus Getsemanest.

Dasto manai Jesus daina 11 mattajegjines Kedron jogača rasta Olljovarrai; dobbe læi urtasgardde, man namma læi Getsemane. Matke alde celki son: odna ija šaddabetet di buokak must værranet. Pietar celki: jos vela buokak dust værranifče, de im mon almake dust værran. Jesus vastedi: Ouddalگو vuoncca-vares biško guovte gærde, de biettalak don muo golma gærde.

Go si hotte dam baikkai, de celki son mattajegjidasas: orrot dast, dam bodda go mon manam dokko ja rokkadalam. Ja son valdi Pietara, Jakoba ja Johanna mieldes gukkebuidi urtasgarde sisa ja celki sigjidi: mu siello læ morrašest gidda jabmem ragjai; orrot dast ja goccet munji guoibmen! Ja son manai sin lutte erit gædge balkestaga duokkai, luoittadi su muodoides ala ja celki: Ačačam! jos dat læ vejolaš, de valde dam gæra mu bagjelist erit! Allus almake šaddu, nuftgo mon datom, mutto nuftgo don datok!

Dasto manai son dam golma mattajægjes lusa ja gavnai sin oaddemen. Son celki dalle Pietari: epetgo di væje goccet ovtage dimo munji guoibmen? Goccet ja rokkadallet, amadek di gæčcalussi šaddat! Son manai fastain dokko ja rokkadalai damanaga rokkadusa, ja son rokkadalai golma gærde, ja son

haardt med døden, og hans sved faldt som blods-
draaber paa jorden. Da kom en engel fra himmelen
og styrkede ham. Og han stod op og gik til sine di-
siple og sagde: timen er kommen, da menneskets søn
skal overgives i synderes hænder; han, som forraader
mig, er nær!

I det samme kom Judas med krigsmænd og
yppersteprestens tjenere, som bar vaaben og blus.
Judas havde sagt: den, som jeg kysser, ham er det;
grib ham! Og han gik bort til Jesus og sagde: fred
være med dig, mester! og kyssede ham. Jesus sva-
rede: Judas! forraader du menneskets søn
med et kys! Nu traadte vagten frem og greb
Jesus. Men alle disiplene forlod ham og flygtede.
(Alle evangelister.)

91. Jesus for det høie raad.

Jesus blev ført til ypperstepresten Kajafas, hvor
det høie raad var samlet; det var sammensat af
ypperstepresten, skriftlærde og folkets ældste, ialt 71
medlemmer. De forsøgte først at faa Jesus dømt ved
falske vidner; men vidnerne stemte ikke overens. Da
reiste ypperstepresten sig og sagde: jeg tager dig i
ed ved den levende Gud, at du siger os, om du er
Guds søn. Jesus svarede: ja, jeg er. Da sønderrev
ypperstepresten sine klæder og sagde: han har spottet
Gud; trænger vi vel til flere vidner? De andre

soadai garraset jabmemin, ja su bivastagak gačče nuftgo varra-goaikanasak ædnam ala. De bodi engel alмест ja apasmatti su. Ja son čuožati bajas ja manai su mattajegjides lusa ja celki: dibmo læ boat-tam, go olbmu bardne šadda addujuvvut suddolažai giedaidi; son, gutte muo bætta, læ lakka!

Damanaga boddost bodi Judas soatte-olbmaiguim ja bajemuš papai balvvaleggiguim, gæin legje værjok ja čuovgak. Judas læi cælkkam: dat, gæn mon cum-mestam, dat læ son; doppijeket su! Ja son manai Jesus lusa ja celki: rafhe lekus duina, oapatægje! ja cummesti su. Jesus vastedi: Judas! bætakgo don olbmu barne cummain! Dal loaidastegje favtak ouddan ja doppijegje Jesusa. Mutto buok mattajægjek gudde su ja bataregje. (Buok evangelistalazain.)

91. Jesus alla digge oudast.

Jesus dolvvujuvvui bajemuš papa Kajafas lusa, gosa alla digge læi čoagganam; dast legje bajemuš papak, čal'oappavažak ja albmuga vuorrasak, okti buok 71 olbma. Si bivdde vuoččan oažžot dubmit Jesusa værre-duodaštegji bokte; mutto duodaštægjek æi duodaštam ovta lakai. De čuožželi bajemuš pappa ja celki: mon vuornotam du dam ælle Ibmel bokte cælkket migjidi, lækgo don Ibmel bardne. Jesus vastedi: noajuo, mon læm. De gaikodi bajemuš pappa su biktasides ja celki: son læ bilkkedam Ibmela; velago mi dalle darbašep æmbo duodaštægjid? Dak ærrasak vastedegje: son læ ašalaš jabmet. Ja balv-

svarede: han er skyldig til at dø. Og tjenerne slog ham i ansigtet og spottede ham. (Alle evangelister.)

92. Peters fornægtelse. Judas's selvmord.

Da Jesus havde ladet sig gribe og føre bort, fulgte Peter ham i frastand og kom ind i yppersteprestens gaard. En pige sagde til ham: er du ikke en af dette menneskes disiple? Han sagde: jeg kjender ham ikke. Han gik til tjenerne, som sad ved en ild og varmede sig. Her saa en anden ham og sagde: du er vist en af hans disiple? Peter negtede atter. Da sagde en tredje: sandelig, du er en af dem; du er jo galilæer; dit maal røber dig. Nu begyndte Peter at sverge: jeg kjender ikke dette menneske, som I taler om. Da gik hanen, og i det samme blev Frelseren ført gennem gaarden. Han vendte sig om og saa paa Peter. Og Peter kom Frelserens ord ihu og gik ud og græd bitterlig. (Alle evangelister.)

Da Judas saa, at Jesus var dømt tildøde, angrede han det, han havde gjort, og gik til presterne med de 30 sølvpenge og sagde: jeg har syndet og forraadt uskyldigt blod. De svarede: hvad kommer det os ved? Det bliver din sag! Og han kastede sølvpengene ind i templet og gik hen og hængte sig, og han styrtede ned, og hans indvolde vældede ud. (Matt. 27, 3—5. Ap. gjern. 1, 18.)

valægjek cabme su muodoi njæigga ja bilkkedegje su.
(Buok evangelistalažain.)

92. Pietara biettalæbme. Judas loappa.

Go Jesus læi diktam ječas doppijuvvut ja dolv-
vujuvvut erit, de čuovoi Pietar su mañest mælggadest
ja bodi bajemuš papa šilljoi. Muttom nieidda celki
sudnji: ikgo don læk muttom dam olbmú mattajegjin?
Son celki: im mon dovda su. Son manai balvvaleggii
lusa, guđek legje čokkamen dollagaddest ja bikta-
læmen ječaidæsek. Dast oini nubbe æra su ja celki:
alma don læk muttom su mattajegjin? Pietar biet-
tali fastain. De celki goalmad æra: duodai, don læk
muttom sist; alma don læk muttom Galilealaš; du
giella dovdat du. Dal riemai Pietar vuordnot: im
mon dovda dam olbmú, gæn birra di sardnobetet.
De biškoi vuoncca-vares, ja aito dalle dolvvujuvvui
bæstamek šiljo čađa. Son jorgeti biras ja gæčai
Pietara ala. Ja Pietar muittai bæstamek sanid ja
manai olgus ja čieroi baččaget. (Buok evangelistala-
žain.)

Go Judas oini, atte bæste læi dubmijuvvum jab-
memi, de gađai son, maid son læi dakkam, ja manai
papai lusa daina 30 silbbaruđain ja celki: mon læm
suddodam ja bættam vigetes varaid. Si vastedegje:
mi dast migjidi guoska? Gæča don dasa! Ja son
balkesti daid silbbaruđaid tempel sisa ja manai ja
harcasti ječas, ja son gačai vuolas, ja su siskelušak
fierralegje olgus. (Matt. 27, 3—5. Ap. dag. 1, 18.)

93. Jesus for Pilatus.

Tidlig om morgenen paa den dag, som siden er kaldt langfredag, førte jøderne Jesus fra Kajafas til den romerske landshøvding Pontius Pilatus for at faa dommen stadfæstet. Jøderne stillede sig foran domhuset; Pilatus kom ud til dem og spurgte: hvad klagemaal fører I mod dette menneske? De svarede: han forfører folket og forbyder at give keiseren skat og kalder sig Kristus, en konge. Pilatus tog Jesus med sig ind i domhuset og spurgte: er du konge? Jesus svarede: ja, jeg er konge; men mit rige er ikke af denne verden; thi da havde mine tjenere stridt for mig. Jeg er kommen til verden for at vidne om sandheden; hver den, som er af sandheden, hører min røst. Pilatus skjønte, at Jesus var uskyldig, og vilde gjerne have givet ham fri; men han var ræd for presterne og de skriftlærde; derfor vovede han ikke at gjøre det ligefrem, men gik ud til folket og sagde: det er skik, at jeg om paasken giver eder en fange fri; hvem vil I have, Jesus eller Barabbas? Presterne ophidsede folket mod Jesus, og det raabte: bort med denne, giv os Barabbas løs! Men Barabbas var en morder og røver.

Saa tænkte Pilatus at vække folkets medlidenhed

93. Jesus Pilatus oudast.

Arrad iddedest dam bæive, mi maŋqel læ gočču-juvvum gukkes bærjadakkan, dolvvu Judalažak Jesusa Kajafas lutte Romalaš ædnambærra Pontius Pilatus lusa, oažžom diti duomo nannijuvvut. Judalažak divvu ječaidæsek duobmovieso ouddi; de Pilatus bođi olgus sin lusa ja jærai: maid vaiddamušaid adnebetet di dam olbmu vuostai? Si vastedegje: son fille olbmuid ja gieldda addemest kæisari væro ja goččo ječas Kristusen, gonagassan. Pilatus valdi Jesusa mieldes duobmovieso sisa ja jærai: lækgo don gonagas? Jesus vastedi: noajuo, mon læm gonagas; mutto mu rika i læk dam mailmest; dastgo de lifčemu halvvalægjek soattam mu oudast. Mon læm boattam mailbmai duodaštam diti duottavuoda birra; juokkehaš, gutte læ duottavuoda olmuš, gulla mu jiena. Pilatus arveddi, atte Jesus læi ašetæbme, ja aigoi mielastes luottet su luovos; mutto son læi balost papai ja čal'oappavažai diti; damditi i son duostam dam vuiggistaga dakkat, mutto son manai olgus olbmui lusa ja celki: alma dist læ vierro, atte mon luoitam digjidi ovta fanga luovos bæssačidi; goabba dattobetet di luovos, Jesusa vai Barabbasa? Papak hattijegje olbmuid Jesusa vuostai, ja si čurvvu: javkkad dam erit, luoitte migjidi Barabbas luovos! Mutto Barabbas læi rievvar ja olmušgodde.

De jurdaši Pilatus boktet olbmui arkalmastem-

og overgav Jesus til krigsmændene for at hudstryges. Og krigsmændene klædte Jesus af og hudstrøg ham; derpaa hængte de en purpurkaabe om ham, gav ham et rør i haanden, satte en tornekrone paa hans hoved og kastede sig ned for ham og raabte: vær hilset, du jødernes konge! Og de slog ham med røret i hovedet. Og Pilatus førte ham ud til folket og sagde: se dette menneske! Men jøderne raabte: korsfæst, korsfæst! Pilatus tænkte endnu paa at give ham fri; men da skreg de: giver du ham fri, da er du ikke keiserens ven. Saa tog Pilatus vand, vaskede sine hænder, medens folket saa derpaa, og sagde: jeg er uskyldig i denne retfærdiges blod! De sagde: hans blod komme over os og over vore børn! Saa overgav han Jesus til at korsfæstes. (Alle evangelister.)

94. Jesus paa korset.

De førte nu Jesus udenfor byen til et sted, som kaldtes Golgata, for at korsfæste ham. Og han maatte selv bære sit kors. Efter ham fulgte mange kvinder, som græd. Jesus vendte sig om til dem og sagde: græd ikke over mig; men græd over eder selv og eders børn!

Over korset var skrevet: Jesus fra Nazaret, jødernes konge. Klokkeren var 9, om formiddagen, da de korsfæstede ham. De korsfæstede ogsaa to

vuoda ja addi Jesusa soatte-olbmai gitti rissijuvvut. Ja soatte-olbmak nuolategje Jesusa alas ja rissijegje su; dasto čanategje si purpurgavte su bagjeli, adde sudnji hoaše gitti, bigje bastelis ladnja-kruono su oaivvai ja luoittadegje su oudi ædnami ja čurvvu: burist dudnji, don Judalažai gonagas! Ja si cabme su oaive hošin. Ja Pilatus doalvoi su olgus olbmui lusa ja celki: geččet dam olbmui! Mutto Judalažak čurvvu: russinavlle, russinavlle su! Pilatus jurdaši ain luoittet su luovos; mutto de čurvvu si: jos don luoitak su luovos, de ik don læk kæisara usteb. De valdi Pilatus čace, bassali su giedaides, nuft atte olbmuk dam oidne, ja celki: mon læm ašetæbme dam vanhurskasa varaidi! Si celkke: hot-tusek su varak min bagjeli ja min manai-dæmek bagjeli! De addi son Jesusa russinavllijuvvut. (Buok evangelistalažain.)

94. Jesus ruosa alde.

Si dolvvu dal Jesusa gavpug olgobællai muttom baikkai, mi goččujuvvui Golgatan, su russinavllim varas. Ja son fertti ješ guoddet su ruosas. Su manest čurvvu ædnag nissonak, guđek čirru. Jesus jorgeti sin bællai ja celki: allet čiero mu bagjel, mutto čirrot ješječaidædek bagjel ja din manaidædek bagjel!

Ruosa bagjel læi čallujuvvum: Jesus Nasa-realaš, Judalažai gonagas. Dibmo læi 9 ouddal gaskabæive, go si russinavllijegje su. Si russinavlli-

røvere, en paa hans høire og en paa hans venstre side.

Da Jesus hang paa korset, sagde han (1): Fader! forlad dem; thi de ved ikke, hvad de gjør! — Ved korset stod Jesu moder og den discipel, som Jesus elskede. Jesus sagde (2): kvinde! der er din søn! Og til discipelen sagde han: der er din moder! Og fra den stund tog discipelen hende til sig. — Krigsmændene og presterne spottede ham. Og den ene røver sagde: er du Kristus, da frels dig selv og os! Den anden røver sagde: vi lider det, vi har fortjent; men denne har intet ondt gjort. Og til Jesus sagde han: herre! tænk paa mig, naar du kommer i dit rige! Jesus sagde (3): sandelig, idag skal du være med mig i paradis! — Fra klokken 12 blev der et mørke over den hele jord. Klokken 3 raabte Jesus med høi røst (4): min Gud, min Gud! hvorfor har du forladt mig! Derefter sagde han (5): jeg tørster! Og en løb til og gav ham eddike at drikke. Derpaa sagde han (6): det er fuldbragt! Og atter raabte han med høi røst (7): Fader! i dine hænder overgiver jeg min aand! Og han bøiede sit hoved og opgav sin aand.

Jorden skalv, klipperne revnede, og gravene aab-

jegj
ja i

son
das
ruo:
taja
dat
dat
taja
deg.
stus
celk
mul
celk
boa
gal
Guc
vuo
Jesi
lan
ma
vieg
son
alla
mo
ja e
rapj

jegje maidai guokte rievvara suina, nubbe su olgiš ja nubbe su gurot gieda bællai.

Go Jesus læi hænggamen ruosa alde, de celki son (1): Ač̄ač̄am! adde sigjidi andagassi; dastgo æi si dieđe, maid si dakkek! — Jesus ruossaguorast læiga čuožžomen su ædne ja dat mattajægje, gæn son rakisti. Jesus celki (2): Nisson! dat læ du bardne! Ja mattajægjasis celki son: dat læ du ædne! Ja dam boddo rajest valdi mattajægje su lusas. — Soatte-olbmak ja papak bilkkedegje su. Ja nubbe rievvar celki: jos don læk Kristus, de bæste ješječad ja monno! Nubbe rievvar celki: moai gillajedne, maid moai ledne ansašam; mutto dat i læk maidege bahaid dakkam. Jesusi celki son: Hærrač̄am! jurdaš mu bællai, go don boadač̄ak du rikasad! Jesus celki (3): duodač̄ai, odne galgak don læt muina paradias siste! — Guokte nubbe logad dimo rajest šaddai sævdnjadvuotta obba ædnam bagjel. Dibmo golbma čuorvoi Jesus alla jienain (4): mu Ibmelam! mu Ibmelam! manne don muo læk guoddam! Dastmanqel celki son (5): mon goikam! Ja muttom viegai su lusa ja addi sudnji eddika jukkat. Dasto celki son (6): Ollašuvvum læ! Ja fastain čuorvoi son alla jienain (7): Ač̄ač̄am! du giedaidi addam mon mu vuoiḡnam! Ja son sojaldatti su oaives ja addi su vuoiḡnas.

Ænam doargesti, bavtek luoddanadde, ja havdek rappasegje, ja ouddaloavda dam basse baike ja dam

nedes, og forhænget mellem det hellige og allerhel-
ligste splittedes i to dele fra øverst til nederst.

Forat legemerne kunde blive nedtagne af korsene
før sabbaten, bad jøderne, at benene maatte blive knuste.
Krigsmændene kom da og knuste de to røveres ben;
men da de kom til Jesus, saa de, at han allerede
var død; derfor blev hans ben ikke knuste; men for
sikkerheds skyld stak en af dem et spyd i hans side,
og der flød blod og vand ud. (Alle evangelister.)

95. Jesu begravelse.

En raadsherre, Josef fra Arimatæa, havde hidtil
hemmelig været Jesu discipel; han fik lov til at tage
Jesu legeme ned af korset og begrave det. Og Niko-
demus, den samme, som var kommen til Jesus om
natten, kom med 100 pund røgelse og myrra. De
salvede legemet og lagde det i en grav, som var ud-
huggen i en klippe lige ved Golgata, og veltede en
stor sten foran indgangen.

Presterne og farisæerne gik til Pilatus og sagde:
denne bedrager sagde, medens han levede: om tre
dage vil jeg opstaa fra de døde. Lad derfor sætte
vagt ved graven, forat hans disciple ikke skal komme
og stjæle liget og sige: han er opstanden. De fik
da en vagt, som de satte ved graven, og forseglede
stenen. (Alle evangelister.)

buok bassamus baike gaskast gaikkani guovte sagjai bajemuš ravdast vuolemuš ravddi.

Vai rubmašak šaddaše vuolas valddujuvvut ruosain sabbat ouddal, de rokkadalle Judalažak Pilatusast, vai sin davtek cuvkkijuvvuše. Soatte-olbmak botte dalle ja cuvkkijegje rievvar-guovto davtid; mutto go si botte Jesus lusa, de oidne si, atte son læi juo jabmam; damditi æi cuvkkijuvvum su davtek; mutto vissesvuoda diti čuggi muttom sist saitines su erttegi, ja dast golgai varra ja čacce olgus. (Buok evangelistalažain.)

95. Jesus havddadubme.

Muttom diggehærra, Josef Arimateast, læi dassači suollemasat læmaš Jesus mattajægje; son oažoi lobe valddet Jesus rubmaša ruosast vuolas ja havddadet dam. Ja Nikodemus, datanaga, gutte læi ouddal boattam ikko Jesus lusa, buvti 100 budde suovvasa ja myrra. Soai vuoidadeiga Jesus rubmaša ja bijaiga dam muttom havddai, mi læi čuppujuvum havte sisa aito Golgata balddi, ja fierateiga stuora gædže havde uksaraige ouddi.

Papak ja Farisealažak manne Pilatus lusa ja celkke: dat betolaš celki ælededines: golma bæive gæčest bajasčuožželam mon jabmi lutte. Bijat damditi favtaid havde lusa, amasek su mattajægjek boattet ikko ja suoladet lika ja cælkket: son læ bajasčuožželam. De si ožžu favtaid, gæid si bigje havde lusa, ja sæilledegje gædže. (Buok evangelistalažain.)

96. Jesu opstandelse.

Jesus laa i graven paa tredje dag, fra fredag aften til søndag morgen. Før solen gik op søndag morgen, blev der et stort jordskjælv; thi Herrens engel fór ned fra himmelen og veltede stenen fra graven. Jesus opstod fra de døde. Men de, som holdt vagt, blev forfærdede og flyede.

Tidlig samme paaskemorgen gik nogle kvinder til graven for at salve Jesu legeme. Paa veien sagde de til hverandre: hvem skal velte stenen fra graven for os? Da de kom til graven, saa de, at stenen var veltet bort. Og en af kvinderne, som hedte Maria Magdalena, løb til Peter og den disipel, som Jesus elskede, og sagde: de har taget Herren bort fra graven, og vi ved ikke, hvor de har lagt ham. De andre kvinder gik ind i graven. Der sad en engel i hvide klæder, og han sagde: I søger efter Jesus fra Nazaret; han er ikke her, han er opstanden. — Da de var gaaede bort, kom Peter og Johannes til graven. De gik ind og saa ligklæderne; men ham fandt de ikke. Og de gik bort. Da kom Maria Magdalena atter til graven og stod der og græd. Og Jesus viste sig for hende og sagde: kvinde! hvorfor græder du? Hun kjendte ham ikke, men troede, at det var urtegaardsmanden, og sagde:

dag
nær
ædr
mes
baje
tim

mul
rub
gi i
si l
erit
læi
jæg
dan
bigj
Dol
sist
son
ma
lusi
su
bo
das
nis
mu

96. Jesus bajasčuožželæbme.

Jesus oroi havde siste goalmad bæivvai, bærjadaga ækkedest sodnabæive iddedi. Bæivaš bagjanæme ouddal sodnabæive iddedest dpatuvai stuora ædnam-doargastus; dastgo Hærra engel luoittadi almest vuolas ja fierati gædge erit havde alde. Jesus bajasčuožželi jabmi lutte. Mutto si, gudek legje faktimen, suorgganegje ja manne batarussi.

Damanaga bæssaš-bæive arrad iddedest manne muttom nissonak havde lusa vuoidadam diti Jesus rubmaša. Matke alde celkke si gutteg guoibmasæsek: gi migjidi galgga fieratet gædge havde alde erit? Go si botte havde lusa, de si oidne, atte gædge læi juo erit fieratuvvum. Ja muttom nissonin, gæn namma læi Maria Magdalena, viegai Pietara ja dam mattajægje lusa, gæn Hærra rakisti, ja celki: si læk valddam Hærra havdest erit, ja æp mi diede, gosa si læk bigjam su. Dak æra nissonak manne havde sisa. Dobbe læi čokkamen muttom engel vilggis biktasi siste, ja son celki: di occabetet Jesus Nasarealaža; i son læk dast, son læ bajasčuožželam. — Go si legje mannam erit, de bodiga Pietar ja Johannes havde lusa. Soai manaiga sisa ja oiniga likagarvoid; mutto su æba soai gavdnam. Ja soai manaiga erit. De bodi Maria Magdalena fastain havde lusa ja čuožoi dast ja čieroi. Ja Jesus čajeti ječas sudnji ja celki: nisson! manne don čierok? Maria i dovddam su, mutto doaivoi, atte son læi urtasgarde ised, ja celki:

har du taget ham, saa sig mig, hvor du har lagt ham. Jesus sagde: Maria! Da kjendte hun ham og sagde: mester! Jesus svarede: gaa til mine brødre og forkynd dem, at jeg skal fare op til min Fader og deres Fader. Og hun gik hen og forkyndte disiplene, at hun havde seet Herren. (Alle evangelister.)

97. Jesus aabenbarer sig for disiplene.

Samme dag gik to disiple fra Jerusalem til en liden by, som hedte Emmaus. Og de talte sammen om de ting, som var skede. Da kom Jesus og vandrede med dem; men de kjendte ham ikke. Han sagde: hvad taler I om, og hvorfor er I saa bedrøvede? De svarede: er du alene fremmed i Jerusalem og ved ikke, hvad der er hændt i de sidste dage? Presterne og de øverste af folket har korsfæstet Jesus fra Nazaret. Men han var en profet, mægtig i ord og gjerning; og vi havde haabet, at han var den, som skulde forløse Israel. Men idag er det den tredje dag, siden dette skede. Nogle kvinder, som tidlig imorges var ved graven, kom og fortalte, at graven var tom, og at de havde seet et syn af engle, som sagde, at han levede. Og nogle af disiplene gik til graven og

jos don læk valddam su, de cælke munji, gosa don læk bigjam su. Jesus celki: Maria! De dovdai son su ja celki: oapatægjačam! Jesus vastedi: mana mu vieljai lusa ja muittal sigjidi, atte mon galgam mannat bajas mu Aččam lusa ja sin Ače lusa. Ja son manai dokko ja muittali mattajegjidi, atte son læi oaidnam Hærra. (Buok evangelistalažain.)

97. Jesus almostatta ječas su mattajegjidasas.

Sæmma bæive læiga guokte mattajægje mannamen Jerusalemest muttom ucca gavpugažži, man namma læi Emmaus. Ja soai læiga gaskanæsga sardnomen dai dapatusai birra, mak legje šaddam. De bođi Jesus ja vagjoli sodnoin; mutto æba soai dovdam su. De son celki: man birra doai sardnobætte, ja manne doai læppe nuft morrašest? Soai vaste-deiga: lækgo don oktonessi amas olmuš Jerusalemest ikge dieđe, mi dast læ dapatuvvam dain maņemuš beivin? Papak ja albmuga oaivamužak læk rusinavllim Jesus Nasarealaža. Mutto son læi profeta, famolaš sanidi ja dagoidi; ja mi læimek doivvom, atte son læi dat, gutte galgai lonestet Israel. Mutto odne læ goalmad bæive, dam rajest go dat dapatuvai. Muttom nissonak, guđek legje arrad odna iddedest havde lutte, botte ja muittalegje, atte havdde læi guoros, ja atte si legje oaidnam engelid oainatusa siste, guđek celkke, atte son læi ællemen. Ja muttomak mattajegjin manne havde lusa ja gavnne, atte

fandt, at det var sandt, som kvinderne havde fortalt; men ham saa de ikke. Jesus sagde: I daarer og senhjertede til at tro det, som Moses og profeterne har sagt! Burde ikke Kristus lide dette og derpaa gaa ind til sin herlighed? Og han udlagde for dem alt det, som var skrevet om ham.

Da de kom til Emmaus, lod han, som han vilde gaa længere. Men de nødte ham og sagde: bliv hos os; thi det er mod aften, og dagen helder. Og han gik ind med dem. Men da han sad tilbords med dem, tog han brødet, velsignede og brød det og gav dem. Da oplodes deres øine, og de kjendte ham. Men han blev usynlig for dem. De sagde til hverandre: brændte ikke vort hjerte i os, da han talte til os paa veien og oplod skrifterne for os? Og de stod straks op og vendte tilbage til Jerusalem og fandt apostlene samlede og fortalte, hvad der var hændt dem paa veien, og hvorledes de havde kjendt ham, da han brød brødet. (Luk. 24, 13—35.)

Medens de talte, stod Jesus midt iblandt dem og sagde: fred være med eder! De blev forfærdede; thi de kjendte ham ikke. Men han viste dem sine hænder og sin side, og de blev glade. — Tomas var ikke tilstede. Da de andre fortalte, at de havde seet

dat læi duotta, maid nissonak legje muittalam: mutto su æi si oaidnam. De Jesus celki: di jallak ja hilljanis-vaimogak dam oskot, maid Moses ja profetak læk cælkkam! Igo Kristus berrim dam gillat ja dasto mannat sisa su hærvastvuottasis? Ja son čilggi sodnoidi buok dam, mi su birra læi čallujuvvum,

Go si botte Emmausi, de dakkaludai son, dego son aigusi mannat gukkebuidi. Mutto soai naggiga su ja celkiga: oro monno lutte; dastgo ækked bællai juo læ, ja bæivve væiggan. Ja son manai sisa sodnoin. Mutto go son læi čokkamen sodnoin bævdest, de valdi son laibe, buristsivdnedi ja doagjali dam ja addi dam sodnoidi. De rappasegje sodno čalmek, ja soai dovdaiga su. Mutto son šaddai sodnoidi oaidnemættosen. De soai celkiga goabbag guoibmasæsga: æbago monno vaimok buollam monno siste, go son sarnoi monnoidi matke alde ja čilggi monnoidi čallagid? Ja soai čuožateiga dallanaga bajas ja macaiga fastain ruoktot Jerusalemi ja gavnai apostalid čoakest ja muittaleiga, mi sodnoidi læi daturuvvam matke alde, ja moft soai læiga dovdam su, go son doagjali laibe. (Luk 24, 13—35.)

Go si legje sardnomen, de čuožoi Jesus gasko sin gaskast ja celki: rafhe lekus dingui! De si suorgganegje; dastgo æi si dovdam su. Mutto son čajeti sigjidi su giedaides ja su ertteges, ja si šadde illoi. — Tomas i læm dast. Go dak ærrasak muittalegje, atte si legje oaidnam Hærra, de celki son:

Herren, sagde han: dersom jeg ikke faar stikke min finger i naglegabet i hans hænder og faar lægge min haand i hans side, vil jeg aldrig tro.

Otte dage derefter var alle de elleve samlede, og dørene var lukkede. Da stod Jesus atter midt iblandt dem og sagde: fred være med eder! Til Tomas sagde han: se mine hænder og stik din haand i min side og vær ikke længere vantro, men troende. Tomas sagde: min Herre og min Gud! Jesus svarede: nu tror du, fordi du har seet mig; salige er de, som ikke ser og dog tror. (Joh. 20, 19—29.)

98. Jesu himmelfart.

Jesus viste sig i 40 dage flere gange for apostlene og talte om de ting, som hører Guds rige til. Han blev ogsaa seet af andre, engang af mere end 500. Han viste sig for de elleve paa et bjerg i Galilæa og sagde:

Mig er given al magt i himmelen og paa jorden. Gaar ud og gjør alle folk til disciple, idet I døber dem i Faderens og Sønnens og den Hellig-Aands navn og lærer dem at holde alt det, jeg har befalet eder! Og se, jeg er med eder alle dage indtil verdens ende.

40 dage efter opstandelsen, paa den dag, som

jos mon im oažo naketet mu suorbmam navlleraiggai su giedain ja oažo naketet mu giettam su erttegi, de im mon goassege osko.

Gavce bæive dastmanŋel legje buok 11 matta-jægje čoagganam, ja uvsak legje dappujuvvum. De čuožoi Jesus fakkistaga gasko sin gaskast ja celki: rafhe lekus dingui! Tomasi celki son: gæčad mu giedaid ja naket du giedad mu erttegi ja ale šatan læge æppe-oskolaš, mutto oskolaš. De Tomas celki: mu Hærram ja mu Ibmelam! Jesus vastedi: dal don oskok, dainago don læk muo oaidnam; audogasak læk si, guđekæioaine ja almake oskuk. (Joh. 20, 19—29.)

98. Jesus albmai mannam.

Jesus čajeti ječas 40 bæive moadde have apostalidasis ja sarnoi dam birra, mi gulla Ibmel riki. Son oidnujuvvui maidai ærrasin, ovta gærde ænebuin go 500 olbmust. Son čajeti ječas dam okta nubbe lokasi muttom vare alde Galileast ja celki:

Munji læ addujuvvum buok fabmo almest ja ædnam alde. Vulgget ja dakket buok olbmuid mattajægjen, gastašedinædek sin Ače ja Barne ja Bassevuoiŋa nammi, ja oapatedinædek sin buok dam doallat, maid mon læm digjidi goččom. Ja gæča! mon læm dingui buok beivid gidda mailme loapa ragjai.

40 bæive bajasčuožželæmes manŋel, dam bæive,

siden er kaldt Kristi himmelfartsdag, viste han sig for sidste gang for dem. Han førte dem ud til Oljebjerget, og her opløftede han sine hænder og velsignede dem og blev saa optagen til himmelen, medens de saa derpaa, og en sky tog ham bort for deres øine.

Som de stod og stirrede op mod himmelen, stod to mænd i hvide klæder hos dem og sagde: I mænd fra Galilæa! hvorfor staar I her og stirrer op mod himmelen? Denne Jesus, som er optagen fra eder til himmelen, skal komme igjen paa samme maade, som I har seet ham fare til himmelen. (Matt. 28, 16—20. Ap. gjern. 1, 1—11.)

99. Den Hellig-Aands udgydelse.

Jesus havde ved himmelfarten sagt til apostlene: Johannes døbte med vand; men I skal døbes med den Hellig-Aand om ikke mange dage. Indtil dette skede, skulde de leve stille i Jerusalem. Paa en af disse dage valgte de en af disiplene ved navn Mattias til at være apostel i stedet for Judas.

Pinsedags morgen, 10 dage efter himmelfarten, var apostlene sammen. Og der kom fra himmelen en lyd som af en storm, og den fyldte det hele hus, hvor de var samlede, og de saa ildtunger, som delte

mi maŋŋel læ goččujuvvum Kristus albmai-mannam-bæivven, čajeti son ječas maŋemuš gærde sigjidi. Son doalvoi sin olgus Olljovarrai, ja dobbe bajas bajedi son su giedaides ja buristsivdnedi sin ja valddujuvvui dasto bajas albmai, nuft atte si oidne dam, ja balvva valdi su erit sin čalmi oudast.

Go si legje čuožžomen ja gavkkamen alme guvllui, de čuožoiga guokte olbma vilggis biktasi siste sin lutte ja celkiga: di Galilea olbmak! manne čuožžobetet di dast ja gavkkabetet alme guvllui? Dat Jesus, gutte dal læ bajasvalddujuvvum din lutte erit albmai, galgga fastain boattet sëmma lakai, go di lepet oaidnam su albmai mannamen. (Matt. 28, 16—20. Ap. dag. 1, 1—11.)

99. Bassevuoiŋa golgatubme.

Jesus læi albmai vuolgededines cækkam apostalidasis: Johannes gastaši čacin; mutto di galgga-betet gastašuvvut Bassevuoiŋain soames beivi gæčest. Dassači go dat dpatuvai, galgge si ællet jaskaden Jerusalemest. Muttom bæive dain beivin valljijegje si muttoma mattajegjin, gæn namma læi Mattias, apostalen Judasa sagjai.

Helludak-bæive iddedest, 10 bæive albmai mannam maŋŋel, legje apostalak čoakest. Ja de bođi fakkistaga jiedna alme dego garra biegest, ja dat devdi obba dam vieso, man sisa si legje čoagganam, ja si oidne dollanjuokčamid, mak juokkasadde ja oro-

sig og satte sig paa enhver af dem, og de begyndte at tale i andre tungemaal, eftersom Aanden gav dem at tale.

Der boede i Jerusalem jøder, som var komne fra alle folkeslag. Da denne lyd hørtes, kom mange derhen og sagde: hvad er dette? Disse mænd er jo galilæere; hvorledes gaar det da til, at enhver af os hører dem tale om Guds store gjerninger i vort eget tungemaal? Peter stod op og sagde: Jesus fra Nazaret, som I korsfæstede, sidder nu ved Guds høire haand og har udgydt den Hellig-Aand. Men da de hørte dette, gik det dem som et sting gjennem hjertet, og de sagde: hvad skal vi gjøre? Peter svarede: omvender eder og lader eder døbe i Jesu Kristi navn til syndernes forladelse, og I skal faa den Hellig-Aands gave. De, som tog imod ordet og lod sig døbe paa den dag, var henimod 3000.

De troende kom daglig sammen til bøn og for at nyde nadverens sakramente. De solgte det, de eiede, og uddelte til dem, som var trængende. Og daglig lagde Herren flere til menigheden. (Ap. gjern. 2.)

100. Apostlene for det høie raad.

Peter og Johannes gik op til templet for at bede. En mand, som havde været halt fra moders liv af, sad udenfor og bad dem om almisse. Peter sagde:

stegje ješgudege ala sist, ja si sardnogotte æra gie-
laidi, daðemielde go Vuoignā addi sigjidi sardnot.

Jerusalemest legje orromen Judalažak, guðek
legje boattam buok olmuššlajain. Go dat jiedna
gullui, de botte ædnagak dokko ja celkke: mi dat læ?
Alma dak olbmak læk Galilealažak; moft dalle dapa-
tuvva, go ješguttege mist gulla sin sardnomen Ibmel
stuora dagoi birra min ječaidæmek gilli? Pietar
čuožati bajas ja celki: Jesus Nasarealaš, gæn di
russinavllidek, čokka dal Ibmel olgiš gieda bældē ja
læ golgatam Bassevuoiņa. Mutto go si dam gulle, de
manai dego čuggistak sin vaimo čada, ja si celkke:
maid galggap mi dakkat? Pietar vastedi: jorgga-
leket ječaidædek ja addet ječaidædek gasta-
šuvvut Jesus Kristus nammi suddoidædek
andagassi addujume varas, ja di galgga-
betet oažžot Bassevuoiņa addaldaga. Si,
guðek vuostaivaldde sane ja adde ječaidæsek gasta-
šuvvut dam bæive, legje lakka 3000 olbmu.

Oskolažak botte bæivalažat čoakkai rokkadallat
ja navdašet Hærra ækkedes mallasi sakramenta. Si
vuvdde sin obmudagaidæsek ja juogadegje daid dar-
bašegjidi. Ja bæivalažat laseti Hærra ænebuid særv-
vegoddai. (Ap. dag. 2.)

100. Apostalak alla digge oudast.

Pietar ja Johannes manaiga bajas tempeli rokka-
dallat. Muttom olmai, gutte læi læmaš skierbma
ædnes hæga rajest, læi olgobælde čokkamen ja anoti

guld og sølv har jeg ikke; men det, jeg har, giver jeg dig; i Jesus fra Nazarets navn, staa op og gaa! Og straks sprang han op, fulgte med dem i templet og priste Gud. Og flere lod sig døbe.

Men presterne og de skriftlærde greb apostlene og stillede dem for det høie raad. Og de forbød dem at prædike i Jesu navn. Men Peter svarede: man bør adlyde Gud mere end menneskene. Saa tænkte de paa at slaa apostlene ihjel. Men Gamaliel, en farisæer, som var høit agtet af folket, stod op og sagde: lad disse mennesker fare; er denne lære af mennesker, vil den falde af sig selv; er den af Gud, vil det ikke nytte at stride mod den. De adlød ham; dog lod de apostlene hudstryge og bød dem ikke at lære i Jesu navn. Og apostlene gik bort fra raadet, glade over, at de havde faaet lide for Jesu navns skyld, og blev ved at prædike. (Apgjern. 3—5.)

101. Stefanus.

Da menigheden vokste, sagde apostlene: vælg syv mænd til fattigforstandere, forat vi ikke skal forsømme at forkynde ordet. Menigheden valgte Stefanus og seks andre, og apostlene bad og lagde hænderne paa dem. — Stefanus var fuld af tro og kraft og gjorde under-

sodnost addaldaga. Pietar celki: æi must læk gollek æige silbak; mutto mi must læ, dam mon addam dudnji: Jesus Nasarealaža nammi, čuožžel ja mana! Ja dallanaga njuikki son bajas, čuovoi sodno mielde tempeli ja ramedi Ibmela. Ja ædnagak adde ječaidæsek gastašuvvut.

Mutto papak ja čal'oappavažak doppijegje apostalid ja divvu sin alla digge ouddi. Ja si gildde sin sardnedæmest Jesus nammi. Mutto Pietar vastedi: olmuš fertte æmbo jægadet Ibmela go olbmuid. De jurdašegje si apostalid goddet. Mutto Gamaliel, muttom Farisealaš, gutte læi olbmuin arvost adnujuvvum, čuožati bajas ja celki: luittet daid olbmuid mannat; jos dat oappo læ olbmuin boattam, de dušša dat ješaldes; jos dat læ Ibmlest boattam, de i abot maidege dam vuostai soattet. Si doattalegje su; daddeke adde si apostalid rissijuvvut ja gildde sin oapatæmest Jesus nammi. Ja apostalak manne iloin erit digge oudast, dainago si legje ožžom gillat bahaid Jesus nama diti, ja si bissu sardnedæmest. (Ap. dag. 3—5.)

101. Stefanus.

Go særvvegodde lassani, de celkke apostalak: vallijeket čieča olbma vaivaši oudastčuožžon, amamek mi hettijuvvut Ibmel sane sardnedæmest. Særvvegodde vallji Stefanus ja gutta ærrasa, ja apostalak rokkadalle ja bigje sin giedaidæsek sin ala. — Stefanus læi dievva oskost ja famost ja dagai oavddo-

gjerninger blandt folket. Og nogle skriftlærde stod op og stred mod Stefanus; men de kunde ikke staa sig mod den visdom og den aand, som han talte af. Da slæbte de ham for raadet og førte falske vidner frem, som sagde: vi har hørt ham fremføre spotord mod templet og mod Moses. Stefanus holdt en tale og viste, at jøderne altid havde været gjenstridige mod Gud. Herover blev de som rasende; men Stefanus skuede op mod himmelen og sagde: jeg ser himmelen aaben og menneskets søn staaende ved Guds høire haand. Da fór de ind paa ham, slæbte ham udenfor byen og stenede ham. Men Stefanus bad: Herre Jesus! tag imod min aand! Og han faldt paa knæ og raabte: Herre! tilregn dem ikke denne synd! Og da han havde sagt dette, sov han hen. — Saul, en ung mand af farisæerne, sad og vogtede deres klæder, som stenede ham, og han fandt behag i dette mord. (Ap. gjern. 6. 7.)

Stefanus er den første kristne martyr; martyrer¹⁾ kaldes de, som lider døden for Kristi skyld.

102. Kornelius.

Frelseren havde sagt: gaar hen og gjør alle folk til disiple. I begyndelsen prædikede dog apostlene

¹⁾ Det er: vidner, blodvidner.

dagoid olbmui gaskast. Ja muttom čal'oappavažak čuožžielegje ja naggatalle Stefanusin; mutto si æi vægjam čuožžot dam visesvuoda ja vuoiņa vuostai, mast son sarnoi. De gesse si su digge ouddi ja bukte værre-duodaštægjid ouddan, gudek celkke: mi læp gullam su bilkkadus-sanid sardnomen tempela ja Moses vuostai. Stefanus doalai sarne ja čajeti, atte Judalažak legje alelassi læmaš vuostehagonak Ibmel vuostai. Damditi šadde si rak biedden vašest; mutto Stefanus gæčai bajas alme guvllui ja celki: mon oainam alme rappasæmen ja olbmu barne čuožžomen Ibmel olgiš gieda hælde. De marsastegje si su bagjeli, gesse su gavpug olgobællai ja gædgadegje su. Mutto Stefanus rokkadalai: Hærra Jesus! vuostai-valde mu vuoiņa! Ja son luottadi čibbides ala ja čuorvoi: 'Hærra! ale logatala sigjidi dam suddo! Ja, go son læi dam cælkkam, de oadđai son jabmemi. — Saul, muttom nuorra olmai Farise-alažai gaskast, čokkai ja fakti sin biktasid, gudek su gædgadegje, ja son likoi dam olmušgoddemi. (Ap. dag. 6. 7.)

Stefanus læ dat vuostas kristalaš martyr; martyr¹⁾ goččuuvvujek si, gudek gillajek jabmema Kristus diti.

102. Kornelius.

Bæste læi cælkkam: Vulgget ja dakket buok olbmuid mattajægjen. Daddeke sardnedegje algost

¹⁾ Dat læ: duodaštægjek, varra-duodaštægjek.

bare for jøderne; thi endnu var det ikke klart for dem, at hedningerne havde samme adgang som jøderne til Guds rige.

En dag, da Peter sad paa taget af huset og bad, havde han et syn: han saa en dug fare ned fra himmelen, og i dugen var der allehaande urene dyr, og en røst sagde: slagt og æd! Men Peter svarede: ingenlund! thi jeg har aldrig ædt noget urent. Røsten sagde: det, som Gud har rensset, skal du ikke holde for urent. Dette skede tre gange, og dugen blev tagen op til himmelen.

Medens Peter grundede paa, hvad dette syn skulde betyde, kom der sendebud fra en hedning, som hedte Kornelius. Og Peter gik med dem og prædikede for Kornelius og hans hus. Og medens han prædikede, faldt den Hellig-Aand paa alle, som hørte ordet. Da sagde Peter: er vel noget til hinder for, at disse døbes, som har faaet den Hellig-Aand, ligesom vi? Og han lod dem alle døbe i Herrens navn. Da brødrene i Jerusalem hørte dette, sagde de: saa har da Gud ogsaa givet hedningerne omvendelse til livet. (Ap. gjern. 10. 11, 1—18.)

103. Paulus.

Saul fnyste med trusel og mord mod de kristne og fik af ypperstepresten breve med for at drage til

apostalak dušše Judalažaidi; dastgo i dat vela læm sigjidi čilggijuvvum, atte bakenin læi sæmma vuoig-gadvuotta Ibmel riki go Judalažain.

Muttom bæive, go Pietar læi čokkamen viesso-dake alde ja rokkadallamen, de oini son oainatusa: son oini line boattemen vuolas alмест, ja line siste legje buokšlai buttesmættom spirik, ja jiedna celki: njuova ja bora! Mutto Pietar vastedi: im eisege! dastgo im mon læk goassege borram maidege buttes-mættosid. Jiedna celki: maid Ibmel læ buttestam, ik don galga adnet buttesmættosen. Dat dapa-tuvai golma gærde, ja lidne valddujuvvui fastain bajas albmai.

Go Pietar læi jurdašæmen dam bællai, maid dat oainatus galgai makset, de botte sadnedoalvvok muttom bakenest, gæn namma læi Kornelius. Ja Pietar manai sadnedoalvvoi mielde ja sardnedi Korneliusi ja su dalloi. Ja go son læi sardnedæmen, de bodi Bassevuoigņa sin buokai ala, guđek gulle sane. De celki Pietar: mattago guttege gielddet daid gastašuvvumest, guđek læk ožžom Bassevuoigņa, nuftgo mi? Ja son divti sin buokaid gastašuvvut Hærra nammi. Go vieljak Jerusalemest gulle dam, de celkke si: de læ nabbo dalle Ibmel addam maidai bakenidige jorg-galusa ællemi. (Ap. dag. 10. 11, 1—18.)

103. Paulus.

Saul darai aitemin ja sorbmimin kristalažai vuostai ja oažoi bajemuš papast girjid mannam diti

Damaskus og gribe alle, som var af den kristne tro, baade mænd og kvinder, og føre dem bundne til Jerusalem. Da han kom nær til Damaskus, omstraaledes han af et lys fra himmelen. Han faldt til jorden og hørte en røst, som sagde: Saul, Saul! hvorfor forfølger du mig? Han svarede: Herre, hvem er du? Herren sagde: jeg er Jesus, som du forfølger; det vil falde dig haardt at stampe mod brodden! Saul spurgte: Herre! hvad vil du, at jeg skal gjøre? Herren svarede: staa op og gaa ind i byen; der vil det blive sagt dig, hvad du har at gjøre. Saul stod op; han var bleven blind og maatte lade sig lede ved haanden.

I Damaskus var der en kristen, som hedte Ananias. Herren sagde til ham i et syn: gaa hen til Saul og gjør ham seende. Ananias svarede: jeg har hørt, hvor meget ondt denne mand har gjort imod alle dem, som paakalder dit navn. Herren sagde: gaa! thi denne mand er et udvalgt redskab til at bære mit navn frem for hedninger og konger og Israels børn. Og Ananias gik og lagde hænderne paa ham. Og straks faldt der ligesom skjæl fra hans øine, og han fik sit syn igjen og blev døbt. Og straks prædikede han om Kristus i synagogerne. Senere lod han sig kalde Paulus og blev af apostlene godkjendt som medapostel, og ved Guds naade virkede han mere end de andre apostle.

Damaskusi ja gidda valddem diti buokaid, guđek legje kristalaš oskost, sikke olbmaid ja nissonid, ja doalvvom diti sin eadnagasast Jerusalemi. Go son bodi Damaskus lakka, de baittegođi fakkistaga alme euvvgadvuotta su birra. Son gačai eadnami ja gulai jiena, mi celki: Saul! Saul! manne doarradalak don muo? Son vastedi: Hærra! gi don læk? Hærra celki: mon læm Jesus, gæn don doarradalak; lossaden dat šadda dudnji eiek eat sæeagasa vuostai! Saul jærai: Hærra! maid don datok muo dakkat? Hærra vastedi: euožžel ja mana gavpug sisa; dobbe galgga dudnji celkkujuvvut, maid don galgak dakkat. Saul euožati bajas; mutto son læi šaddam euvvgatæbmen ja fertti ječas laidditet giedast.

Damaskusest læi muttom kristalaš, gæn namma læi Ananias. Hærra celki sudnji oainatusast: mana Saul lusa ja daga su oaidnen! Ananias vastedi: mon læm gullam, man ollo bahaid dat olmai læ dakkam sin buokai vuostai, guđek eurvruk du nama. Hærra celki: vuolge! dastgo dat olmai læ valljijuvvum gaska-oabme guoddet mu nama ouddan bakeni ja gonagasai ja Israel manai ouddi. Ja Ananias manai ja bijai giedaides su ala. Ja dallanaga loggasegje su ealmin dego eubmasak, ja son oažoi fastain su oainos ja gastašuvvui. Ja dallanaga sardnedi son Kristus birra synagogai siste. Dasto mannel go eodatti son ječas Paulusen ja valddujuvvui apostalin apostali særvvai, ja Ibmel armo bokte dugjoi son æmbo go dak æra apostalak.

Han gjorde tre reiser og fór vide om og er bleven kaldt hedningernes apostel. I Antiokia i Syrien prædikede han et helt aar, og der var det, at de troende først blev kaldte kristne. Han drog over til Grækenland i Europa, og ordet havde god fremgang, og de omvendte styrkede han i troen ved de breve, som han skrev til menighederne.

Men jøderne forfulgte ham overalt; og da han efter sin tredje reise kom til Jerusalem, greb de ham og vilde slaa ham ihjel; men den romerske landshøvding sendte ham til Rom for at dømmes af keiseren; thi han var romersk borger. Keiser Nero frikjendte ham, og der fortælles, at han da gjorde en fjerde reise. Under hans fravær satte Nero i gang en grusom forfølgelse mod de kristne. Da Paulus kom tilbage til Rom fra sin sidste reise, fortælles der, at han blev halshugget, paa samme tid som apostelen Peter blev korsfæstet (omtrent 67 aar efter Kristi fødsel). (Ap. gjern. 9, 13—28.)

104. Jerusalems ødelæggelse.

Herren havde spaaet, at der ikke skulde blive sten tilbage paa sten i Jerusalem. Og saaledes gik det. Romerne satte grusomme landshøvdinge over Jødeland, og tilsidst holdt jøderne det for bedre at dø alle paa én gang end at tages af dage én for én. De gjorde opstand og forsvarede sig med stor tapperhed. Titus, som senere blev keiser,

Son dagai golbma ræiso ja vagjoli viddaset ja læ goččujuvvum bakeni apostalen. Antiokiast Syriast sardnedi son gæčos jage, ja dast goččujuvvujegje oskolažak vuostačedin kristalažžan. Son manai rasta Grekalaš ædnami Europast, ja sadne ouddani burist, ja son nanosmatti jorgidam olbmuid oskoi dai girji bokte, maid son čali særvvegoddidi.

Mutto Judalažak doarradalle su mietta buok; ja go son su goalmad ræisos maŋŋel bodi Jerusalemi, de doppijegje si su ja aiggu su goddet; mutto Romalaš ædnamhærra vuolgati su Romai dubmijuvvut kæisarest; dastgo son læi Roma vuolebuš. Kæisar Nero dubmi su ašetæbmen, ja muittaluvvu, atte son dalle dagai vela njæljad ræiso. Go son læi dam ræisost, algi Nero kristalažaid goaves lakai doarradallat. Go Paulus bodi ruoktot Romai maŋemuš matkestes, de muittaluvvu, atte su čæbet čuppujuvvui, sæmma aige go apostal Pietar russinavllijuvvui (67 jage arvo Kristus riegadæme maŋŋel). (Ap. dag. 9. 13—28.)

104. Jerusalem duššadubme.

Hærra læi einostam, atte i galggam baccet gædge gædge ala Jerusalemest. Ja nuft gævaige. Romalažak bigje goaves ædnamhærraid Judalaš ædnam bagjeli, ja maŋemusta adne Judalažak buorebun jabmet buokak oktanaga go hævatuvvut ovtai ovtai. Si dakke vuostehago ja varjalegje ječaidæsek stuora arjalašvuodain. Titus, gutte dasto maŋŋel šaddai

drog mod Jerusalem og omringede byen paa alle kanter. Det var just ved paasketid, og en mængde jøder fra alle lande var kommen til Jerusalem for at holde paaske. Hungeren blev saa stor, at endog en moder slagtede sit eget barn for at faa mad. Over en million jøder siges at have sat livet til under beleiringen, og henimod 100,000 blev tagne tilfange. Titus lod en mængde af dem korsfæste; andre blev solgte som slaver eller maatte kjæmpe med vilde dyr til romernes moro. Titus befalede at spare templet; men en soldat kastede en brand ind i det, og det blev fortæret af ild. Dette skede 70 aar efter Kristi fødsel. — Det er jødernes hærfører Josefus, som har fortalt om Jerusalems ødelæggelse; han blev fangen af romerne og var saa med Titus lige til krigens slutning.

De kristne troede Herrens spaadom og var dragne ud af byen, før Titus omringede den.

Siden den tid har jøderne været spredte over alle lande. Herren har lovet, at ogsaa de engang skal omvende sig og tro paa ham, den korsfæstede frelser.

105. Apostelen Johannes.

Om alle andre apostle fortælles, at de er døde som martyrer; men Johannes døde paa sotteseng i byen Efesus 100 aar gammel og oplevede saaledes

kæisaren, manai Jerusalem vuostai ja birrastatti gavguga juokke guovlost. De læi aito bæssači aigge, ja ædnag Judalažak buok ædnamin legje boattam Jerusalem doallat bæssačid. Nælgge šaddai nuft stuoresen, atte muttom ædne njuovai su ječas manage dam borram diti. Muittaluvvu, atte bagjel ovta million Judalažak hævvanegje dam birrastattujume vuolde, ja lakka 100,000 valddujuvvujegje fanggan. Titus addi ædnagid sist russinavllijuvvut; ærrasak vuvddujuvvujegje šlavan daihe ferttiegje doarrot mæcce-spiriguim Romalažaidi suotasen. Titus gočoi tempela sestujuvvut; mutto muttom soaldat balkesti dollaradde dam sisa, ja dat loktujuvvui dolast. Dat daptuvai 70 jage Kristus riegedæme maŋnel. — Dat læ Judalažai soattehærra Josefus, gutte læ muittalam Jerusalem duššadume birra; son gidda valddujuvvui Romalažain ja čuovoi dastmaŋnel Titus mielde gidda soađe loapa ragjai.

Kristalažak osku Hærra einostussi ja legje mannam gavgugest olgus, ouddalgo Titus birrastatti dam.

Dam aige maŋnel læk Judalažak læmaš bidgijuvvum buok ædnami mietta. Hærra læ loppedam, atte si maidai galggek okte jorggalet ječaidæsek ja oskot min russinavllijuvvum bæstamek ala.

105. Apostal Johannes.

Buok æra apostali birra muittaluvvu, atte si læk jabmam nuftgo martyrak; mutto Johannes jami buoccam-sængast Efesus gavgugest 100 jage boaresen ja

Jerusalems ødelæggelse. Han var i nogle aar forvist til øen Patmos, men fik siden lov til at vende tilbage til Efesus.

Man har kaldt ham kjærlighedens apostel, ligesom man har kaldt Paulus troens apostel. Det fortælles om ham, at da han var bleven meget gammel og ikke længere kunde gaa i de kristnes forsamlinger, lod han sig bære derhen og sagde hvergang bare de ord: mine børn! elsker hverandre.

106. Det nye testaments skrifter.

Den del af bibelen, som kaldes det nye testamente, indeholder 27 skrifter, som er skrevne af apostlene eller deres disiple. Disse skrifter er:

De 4 evangelier, skrevne af Mattæus, Markus, Lukas og Johannes. Markus var en disipel af Peter, og Lukas var en disipel af Paulus.

Apostlenes gerninger af Lukas.

13 breve af Paulus: 1. Brevet til romerne. 2. Første brev til korintierne. 3. Andet brev til korintierne. 4. Brevet til galaterne. 5. Brevet til efeserne. 6. Brevet til filippenserne. 7. Brevet til kolossenserne. 8. Første brev til tessalonikerne. 9. Andet brev til tessalonikerne. 10. Første brev til Timoteus, som var forstander for menigheden i Efesus. 11. Andet brev til Timoteus. 12. Brevet til Titus, som var forstander for menigheden paa øen Kreta. 13. Brevet til Filemon.

eli dam lakai Jerusalem duššadume maṇṇeli. Son læi soames jagidi agjujuvvum Patmos sullui, mutto oažoi fastain lobe maccat ruoktot Efesusi.

Son læ gočoduvvum rakisvuoda apostalen, nuftgo Paulus læ gočoduvvum osko apostalen. Johannes birra muittaluvvu, atte go son læi šaddam sagga boaresen ja i vægjam šatan vazzet kristalažai čoaggalmasaidi, de guoddeti son ječas dokko ja celki alo dušše daid sanid: mu manačidam! rakisteket gutteg guimidædek!

106. Odda testamenta girjek.

Dat oasse bibbalest, mi goččujuvvu odđa testamentan, sistesdoalla 27 girje, mak læk čallujuvvum apostalin daihe sin mattajegjin. Dak girjek læk:

Dak 4 evangeliuma, čallujuvvum Matteusest, Markusest, Lukasest ja Johannesast. Markus læi Pietara mattajægje, ja Lukas læi Paulusa mattajægje.

Apostali dagok, čallujuvvum Lukasest.

13 girje, čallujuvvum Paulusest: 1. Girje Romalažaidi. 2. Oudeb girje Korintalažaidi. 3. Maṇeb girje Korintalažaidi. 4. Girje Galatalažaidi. 5. Girje Efesialažaidi. 6. Girje Filippensalažaidi. 7. Girje Kolossansalažaidi. 8. Oudeb girje Tessalonikalažaidi. 9. Maṇeb girje Tessalonikalažaidi. 10. Oudeb girje Timoteusi, gutte læi Efesus særvegodde oudastčuožžo. 11. Maṇeb girje Timoteusi. 12. Girje Titusi, gutte læi Kreta sullu særvegodde oudastčuožžo. 13. Girje Filemoni.

Brevet til hebræerne, skrevet af en af Paulus's disiple.

7 breve, som kaldes almindelige, fordi de fleste af dem er rundskrivelser til flere menigheder; Jakob har skrevet ét af dem, Peter to, Johannes tre og Judas det syvende. Jakob var forstander eller biskop for menigheden i Jerusalem, og Judas var hans broder.

Det sidste skrift i bibelen er Johannes's Aabenbaring; i den skriver apostelen om et syn, som han havde paa øen Patmos, og som fremstiller Guds riges kamp og seir.

Lidt af kirkens historie efter apostlenes død.

1. Kristendommens fremgang. Forfølgelserne mod de kristne.

Den romerske keiser herskede paa Kristi tid over alle lande rundt Middelhavet. Romerne og end mere grækerne, som var skatskyldige under romerne, var forud for andre folkeslag i videnskaber og kunster. Men de var hedninger og kjendte ikke den eneste sande Gud. Imidlertid havde mange tabt troen paa sine egne guder og begyndte at se sig om efter frelse andetsteds. Hos flere af disse vandt evangeliet indgang. Paulus havde grundlagt kristne menigheder i

Girje Ebrealazaidi, čallujvvum muttomest Paulusa mattajegjin.

7 girje, mak goččujvvujek oktasažžan, damditi go ænasbælle dain læk čallum æneb særvvegoddidi; dain girjin læ Jakob čallam ovta, Pietar guokte, Johannes golbma ja Judas čiččid girje.

Maŋemuš girje bibbalest læ Johannes almostus; dam siste son čalla oainatusa birra, maid son oini Patmos sullust, ja muittal Ibmel rika soade ja vuoto birra.

Vehaš girko historiast apostali jabmem maŋgel.

1. Kristalašvuoda ouddanæbme. Kristalažai vašotubme.

Romalaš kæisar raddi Kristus aigid buok ædnami bagjel gaska-mæra birra. Romalažak ja vela æmbo Grekalažak, guđek legje væro-vulučak Romalažai vuolde, legje buorebuk go æra olmuššlajak dieđoi ja čæppevuodai dafhost. Mutto si legje bakenak æige dovddam dam ovta aidno duotta Ibmela. Daddeke legje ædnagak massam oskosek sin ibmelidesek ala ja ribme occat bestujume æra lakai. Daggar olmui gaski oažoi evangelium buore gæino. Paulus læi rakadam kristalaš særvvegoddid Makedoniai ja Gre-

Makedonien og Grækenland, og i Rom selv var der en stor menighed; omtrent 100 aar efter Kristi død var der grundlagt menigheder rundt om i det romerske rige. Men hedenskabet var endnu mægtigt, og mange spottede over de kristnes tro, at en, som var bleven korsfæstet, skulde være verdens frelser og sidde ved Guds høire haand og komme igjen for at dømme levende og døde. Det blev ei med spot; flere af keiserne lod vistnok de kristne dyrke sin herre og frelser i fred; men andre forfulgte dem grusomt, ligesom Nero havde forfulgt dem i apostlenes dage. I omtrent 250 aar var de kristne udsatte for forfølgelser, og mange var de, som led døden for Kristi skyld. Polykarp, som i sin ungdom havde hørt apostelen Johannes, var paa sine gamle dage biskop i Smyrna i Lilleasia. Han blev ført frem for den romerske landshøvding, og denne lovede at give ham fri, dersom han vilde forbande Kristus. Polykarp svarede: „i 86 aar har jeg tjent ham, og han har aldrig gjort mig andet end godt; hvorledes kan jeg da forbande ham, min herre og min frelser?“ Landshøvdingen truede med at lade ham kaste for de vilde dyr. Men Polykarp var standhaftig. Han blev da dømt til at brændes levende, og han steg op paa baalet og priste Herren, som agtede ham værdig til at lide martyrdøden.

Mange, baade mænd og kvinder, baade gamle og unge, var standhaftige under pinslerne. Mange hed-

kalaš ædnami, ja vela Roma gavpugestge læi stuora særvvegodde; 100 jage arvo Kristus jabmem mannel legje asatuvvum særvvegoddek birra buok Romalaš rikast. Mutto bakenvuotta læi ain famolaš, ja ædnagak bilkkedegje kristalažai osko, namalassi dam, atte muttom, gutte læi russinavllijuvvum, læ mailme bæste ja čokka Ibmel olgiš gieda bældje ja galgga fastain boattet dubmit ellid ja jabmid. Mutto i dat bissanam dušše bilkkedæbmai; ædnagak kæisarin dikte galle kristalažaid halvvalet sin hærrasek ja bæstesek rafhest; mutto ærrasak vašotegje sin garraset, nufngo Nero læi vašotam sin apostali beivin. 250 jage arvo legje kristalažak doarradallujumi vuolde, ja si legje ædnagak, gudek gillajegje jabmema Kristus diti. Polykarp, gutte su nuorravuodastes læi gullam apostal Johannesas, læi su boares beivines bismen Smyrnast ucca Asiačast. Son dolvvujuvvui Romalaš ædnamhærra ouddi, ja dat loppedi luoitte su luovos, jos son datoi garrodet Kristusa. Polykarp vastedi: „86 jage læm mon halvvalam su, ja i son læk goassege dakkam munji ærago burist; moft galgašim mon dalle mattet su garrodet, mu hærram ja mu bæstam?“ Ædnamhærra aiti su balkestattet mæce spiri ouddi. Mutto Polykarp læi bissovaš oskotes. Son dubmijuvvui ællenaga bolddujuvvut, ja son goarņasti dola ala ja ramedu Hærra, gutte ani su dokkalažžan gillat martyr-jabmema.

Ædnagak, sikke olbma ja nissonak, sikke boarrasak ja nuorak, legje bissovažak oskostæsek gilla-

ninger, som saa dette, blev vakte til at forlade sine afguder og at tro paa den herre, som kunde indgive sine troende et saadant mod. Og saaledes maatte selve forfølgelserne tjene til at skaffe kristendommen indgang i manges hjerter.

2. Konstantin den store.

Konstantin, som er bleven kaldt den store, blev keiser over hele romerriget 323. Han var venligsindet mod kristendommen og indførte fuld religionsfrihed, saa at forfølgelserne stansede i alle de romerske lande. Paa sit dødsleie tog han ved kristendommen og lod sig døbe. I hans tid blev prægtige kirker byggede, og prestestanden kom i stor agt og ære. Desværre gav han kirken og navnlig prestestanden altfor mange rettigheder og gjorde sit til at fremme et bispevælde, som i tidens løb blev mere og mere fordærveligt for kirken.

Paa Konstantins tid fremtraadte der i Aleksandria i Ægypten en vranglærer, som hedte Arius. Han lærte, at Kristus ikke var fra evighed, men var bleven til ved tidens ophav og var følgelig en skabning. Arius's biskop, Aleksander, forsvarede kirkens lære, at Sønnen var sand gud, født af Faderen fra evighed, og ét med Faderen. Der var mange, som holdt med Arius, og derfor sammenkaldte Konstantin et kirke-møde i Nicæa i Lilleasia 325. Der fandtes dengang

mušai vuolde. Ædnag bakenak, gudek dam oidne, bajas boktjuvvujegje hilggot sin æppe-ibmelidesek ja oskot dam hærra ala, gutte veji addet su oskolažaidasas daggar rokkis miela. Ja nuft fertti vela vašotubmege ješ læt vækken rakadet kristalašvutti gæino ædnagi vaimoidi.

2. Konstantin dat stuores.

Konstantin, gutte læ goččujuvvum stuoresen, šaddai kæisaren obba Romalaš rika bagjel dam jage 323. Son læi kristalašvuoda usteb ja addi kristalažaidi olles vuoiggadvuoda Ibmelæsek balvvalet, nu atte kristalažai doarradallujumek nokke buok Romalaš ædnamin. Su jabmemešengastes vuostaivaldi son kristalašvuoda ja addi ječas gastašuvvut. Su aige bajasdakkujuvvujegje hærvas girkok, ja pappadille šaddai stuora arvost adnubmai. Dade bahabut addi son pappadile olbmuidi bære ollo vuoiggadvuodaid ja væketi oudedet bismavalde, mi aige mielde šaddai vahaglažžan girkkoi.

Konstantina aige ouddanloaidasti Aleksandriast Egyptenest muttom værre-oapatægje, gæn namma læi Arius. Son oapati, atte i Kristus læm agalašvuoda rajest, mutto læi šaddam aige algost ja læi dam lakai okta sivdnadus. Ariusa bisma, Aleksander, bælošti girko oapo, atte Bardne læi duotta Ibmel, riegadam Ačest agalašvuodast, ja okta Ačin. Go ædnagak legje, gudek dolle Ariusa bæle, de čoakkai gočoi Konstantin girkko-čoaggalmasa Nikeai Ucca-Asiačast dam

1800 biskopper. Af disse mødte 318. Athanasius, som holdt med Aleksander, gjorde her udslaget ved sin greie udlægning og sine talegaver. Efter to maaneders strid blev Arius dømt som kjætter eller vranglærer. Hans lære holdt sig dog endnu i over 300 aar, og kirken fik ogsaa andre vranglærere at stride med.

3. Muhammed.

Sydost for Jødeland ligger den store halvø Arabien. Her boede ved aar 600 en mand, som hedte Muhammed. Han var kjøbmand og drog for handelens skyld til flere lande og lærte baade den jødiske og den kristne religion at kjende. Han var en klog mand og havde store talegaver. Han satte sig for at komme frem med en ny religion; denne var sat sammen af det, han havde lært, og det, han selv fandt op. Han indbildte sig, at engelen Gabriel havde aabenbaret sig for ham i en hule og indgivet ham, hvad han skulde lære. Hans hovedlærdom lød saaledes: der er én gud, og Muhammed er hans profet. Gud havde sendt mange profeter til verden, saasom Moses og Kristus; men Muhammed var den sidste og den største af dem alle. Han lovede sine tilhængere et paradys fuldt af kjodelige glæder. Hans lære skulde udbredes ved sverdet, og den beneste vei til paradys var at kjæmpe for dens fremgang.

jage 325. Dam aige gavdnujuvvjegje 1800 bisma Dain čoakkai botte 318. Atanasius, gutte doalai Aleksandera bæle, čilggi dast naggo su buore čilggitusas ja sardnomčæppevuodas bokte. Guovte mano naggo gæčest dubmijuvvui Arius værre-oskolažžan daihe jorgo-oapatægjen. Su oappo bisoi vela ain bagjel 300 jage, ja girikko oažoi maidai æra jorgo-oapategjid, gæi vuostai dat fertti soattet.

3. Muhammed.

Lullelest nuorttalest Judalaš ædnama læ stuora njargga Arabia. Dast oroi dam jage 600 baikid muttom olmai, gæn namma læi Muhammed. Son læi gavppe-olmai ja manai gavpe diti ollo ædnamidi ja oapai sikke Judalaš ja kristalaš osko-oapo dovddat. Son læi jiermalaš olmai, ja sust læi stuora sardnomčæppevuotta. Son soappadi ješaldes ouddanboattet odđa osko-oapoin; dat læi okti sægotuvvum dast, maid son læi oappam, ja dast, maid son ješ hutkai. Son gaddi, atte Gabriel engel læi almostattam ječas sudnji muttom biejo siste ja addam sudnji dam, maid son galgai oapatet. Su oaivve-oappo čuojai naft: okta Ibmel læ, ja Muhammed læ su profeta. Ibmel læi vuolgatam ædnag profetaid mailbmai, nuftgo Mosesa ja Kristusa; mutto Muhammed læi dat maņemuš ja dat stuoremus dain buokain. Son loppedi su oskočuoovvoidasas paradiasa dievva oažžalaš iloin. Su oappo galgai olgusvideduvvut mieke bokte, ja njuolgamus gæidno paradiasi læi soattat dam ouddanæme oudast.

Der var paa den tid megen splid i kirken, og intet land var mægtigt nok til at staa imod araberne. Da Muhammed døde, herskede han over hele Arabien, og hans efterfølgere, som kaldtes kalifer, lagde under sig mange lande i Asia og Afrika, og kristendommen blev næsten udryddet, hvor de fik magten. Araberne trængte ogsaa over til Europa og tog Spanien, og her holdt de sig i henimod 800 aar.

Muhammeds lære indeholdes i en bog, som kaldes koranen. Hans tilhængere kaldes muhammedanere. Tyrkerne har taget magten fra araberne, og den tyrkiske keiser, der bor i Konstantinopel, er nu de „troendes“ overhoved.

4. Kristendommen indføres i Norden.

Medens kristendommen led saa svære tab i Asia og Afrika, udbredtes den ved troesbud over hele Europa. En munk ved navn Ansgar kom fra Tyskland til Danmark 826 og arbejdede der og i Sverige i 40 aar under mange farer for kristendommens fremgang. Man har kaldt ham Nordens apostel. Det varede dog meget længe, førend kristendommen fik rigtig rodfæste i disse lande.

I Norge, som i Sverige og Danmark, var folket i gamle dage hedninger; deres guder kaldtes æser. Men paa de tider, da kristendommen naaede til Norge,

Dam aige læi ollo soappamættomuotta girko siste, ja i oktage ænam læm famolaš čuožžot Arabialažai vuostai. Go Muhammed jami, de raddi son obba Arabia bagjel, ja su maņestčuoovvok, gudek goččujuvvujegje kalifan, vuollasæsek bigje ollo ædnamid Asiast ja Afrikast, ja kristalašvuotta duššaduvvui gosi visut dobbe, gosa si ožžu famo. Arabialažak bakkijegje maidai rasta Europai ja valdde Spania, ja dast si bissu famostæsek lakka 800 jage.

Muhammed oappo gavdnu muttom girjest, mi goččujuvvu koranen. Su osko-čuoovvok goččujuvvujek Muhammedanalažžan. Turkelažak læk valddam famo erit Arabialažain, ja Turke-kæisar, gutte orro Konstantinopelest, læ dal „oskolažai“ oaivamuš.

4. Kristalašvuotta buktujuvvu davve-ædnamidi.

Sæmma aige go kristalašvuotta gillai nuft stuora vahaga Asiast ja Afrikast, videduvvui dat osko-airrasi bokte gosi obba Europa mietta. Muttom munke, gæn namma læi Ansgar, bođi Duisklandast Dannemarkoi dam jage 826 ja bargai dobbe ja Ruottarikast 40 jage ædnag vaddoi čađa kristalašvuoda oudedæme ala. Son læ goččujuvvum davve-ædnami apostalen. Daddeke golai ain sagga gukkes aigge, ouddalgo kristalašvuotta rievtoi ruotasmuvai daidi ædnamidi.

Norgast, nuftgo Ruottarikast ja Dannemarkost, legje olbmuk boares beivin bakenak; sin ibmelak goččujuvvujegje asan. Mutto dai aigi, go kristalaš-

var troen paa Odin og Thor rokket hos flere. Mange vilde kun tro paa sin egen styrke. Der fortælles saaledes om Harald Haarfager, at han satte ingen lid til æserne, men „troede paa den gud, som var den mægtigste og havde skabt alt og raadede over alt“. — De nordmænd, som først hørte noget om Kristus, var de vikinger, som fór paa tog vesterpaa og sydpaa. Enkelte af disse lod sig døbe, mangen gang bare for at faa de gaver, som de fik, der lod sig døbe. Men slig kristendom havde intet at betyde, og man hører heller intet om, at de søgte at virke for den kristne tro, naar de kom hjem. Den norske høvding Helge den magre, som i Irland var opfostret i den kristne tro, satte siden bo paa Island. Han blev ved at tro paa Kristus, men holdt sig til Thor, naar han var paa søen eller i fare.

Haakon den gode, som var opfostret i England og der undervist i Kristi lære, vilde indføre den i Norge, da han blev konge der. Han fik prester over fra England og byggede nogle kirker; men trønderne satte sig imod, og Haakon blev tvungen til at ofre til afguderne.

Haakon jarl var den sidste hedning, som herskede over Norge. Han troede saa fast paa de gamle guders magt, at han under slaget med jomsvikingerne ofrede sin egen søn til dem for at faa seier. Han

vuotta olli Norggi, de læi osko Odina ja Tore ala njuorddasam ædnagi lutte. Ædnagak dattu oskot dušše sin ječaidæsek famoi ala. Harald Čabbavuovtag birra muittaluvvu, atte son i bigjam maidege dorvoid asaidi, mutto „oskoi dam Ibmel ala, gutte læi famolažamus ja læi sivdnedam buok ja raddi buok bagjel“. — Dak Darrolažak, guđek vuoččan gulle maidege Kristus birra, legje dak vikingalažak (mærra-rievvarak), guđek manne sallaš ožudet oarjeld ja luleld mæra mielde. Soabmasak dain adde ječaidæsek gastašuvvut, manga gærde dušše oazžom diti daid addaldagaid, maid dak ožžu, guđek adde ječaidæsek gastašuvvut. Mutto daggar kristalašvuotta i maksam maidege, æige si gullujuvvum viggamen dugjot maidege kristalaš osko diti, go si botte ruoktot. Darro-oaivamuš, Helge dat guoiras, gutte Irlandast læi bajasgessujuvvum kristalaš oskoi, assoi dasto maŋŋel Islanddi. Son bisoi galle ain oskomest Kristus ala, mutto dorvasti ain Tori, go son læi mæra alde daihe hæggavaddost.

Hokon dat buorre, gutte læi bajasbibmujuvvum Englandast ja dobbe oapatuvvum Kristus oppui, aigoi sisa buktet dam Norggi, go son šaddai dam gona-gassan. Son oazoi papaid Englandast ja huksi soames girkoid; mutto Troandemlažak bigje ječaidæsek vuostai, ja Hokon njuordatalai.

Hokon jarl læi dat maŋemuš asabalvvalægje, gutte raddi Norga bagjel. Son oskoi nuft nannoset dai boares ibmeli famo ala, atte son soadadedin Jomsvikingalažai vuostai oaffarušai su ječas barne daidi

blev i en opstand dræbt af sin træl, og Olav Tryggvesøn blev tagen til konge. Paa et af sine søtog havde han taget ved kristendommen og var bleven døbt. Han var ivrig for troens fremgang og drog omkring i landet for at kristne folket. Hvor det ikke vilde gaa med det gode, brugte han magt; flere, som ikke vilde tage imod daaben, lod han grusomt pine tildøde. Han fik kristendommen indført paa Island, Færøerne og Grønland, men var ikke længe nok konge til at faa hele Norge kristnet. Han havde regjeret i fem aar, da han faldt i slaget ved Svolder aar 1000.

Det var Olav den hellige, som fik kristendommen indført over hele Norge. Paa et af sine vikingstog var han bleven omvendt og døbt. Hans sind var alvorsfuldt, og kristendommen havde gjort et dybt indtryk paa ham. Han satte sig fore at faa hele landet kristnet og drog for den sags skyld gennem bygderne, hvor han byggede kirker og indsatte prester.

Efter den tids tænkesæt fór Olav oftere frem med grusomhed. Folket blev forbitret og gjorde opstand, og Olav maatte flygte til Gardarige eller Rusland. Derfra kom han tilbage med en hær og gik frem med megen mildhed. Bønderne mødte ham med stor overmagt ved Stiklestad, hvor Olav blev dræbt efter stort mandefald 1030. Han havde da været konge i hen-

oažžom diti vuoto. Son goddatalai vuostehagost su ječas balvvalægjai, ja Olav Tryggvesson šaddai gona-gassan. Muttom mærramatkestes læi son vuostai-valddam kristalašvuoda ja læi gastašuvvum. Olav læi anger osko videdæme harrai ja vagjoli ædnam mietta kristašam diti olbmuid. Gost dat i šaddastuvvam buriguim, de ani son famo; ædnagid, gudek æi aiggom addet ječaidæsek gastašuvvut, addi son garraset givse-duvvut jamas. Son oažoti kristalašvuoda sisabuktu-juvvut Islanddi, Færsulluidi ja Grønlanddi, mutto i læm nuft gukka gonagassan, atte son oažoi kristašet obba Norga. Son læi raddim vitta jage, go son gačai soadest Svolder gadde guorast dam jage 1000.

Dat læi Olav dat basse, gutte oažoti kristalaš-
vuoda sisa buktet obba Norga mietta. Muttom
mærramatkestes læi son jorggaluvvum ja gastašuvvum.
Sust læi duodalaš miellalake, ja kristalašvuotta læi
cieggam čiegnælet sudnji. Son læi mærradam ješald-
sisis oažžot obba ædnama kristašuvvut ja jodi dam
aše diti suokkani mielde, gost son huksi girkoid ja
asati papaid.

Dam aige jurdašamlage mielde mænnodei Olav
davja olbmuiguim garraset. Olbmuk moaratuvve ja
dakke vuostehago, ja Olav fertti bataret Gardariki
daihe Ruošša-ædnami. Dobbe bođi son fastain ruoktot
soattevægain ja mænnodei olbmuiguim sagga laddaset.
Dalolažak botte su vuostai sagga stuoreb soattevægain
Stiklestad lutte, gost Olav goddatalai, maŋnelgo ollo
olbmak legje gaččam, dam jage 1030. Son læi dalle

ved 16 aar. — Det blev sagt, at der skede undere ved Olavs lig, og han blev inden faa aar ophøiet til helgen. Hans ben blev lagte i et skrin, som siden blev sat paa alteret i Trondhjems domkirke og stod der indtil reformationen. Did gjorde man valfarter langveis fra; valfarter hørte med til den tids overtro.

5. Paverne. Munkene.

Blandt biskopperne blev snart biskoppen i Rom den mægtigste og lod sig kalde pave. Nogle paver var fromme og gudfrygtige mænd, som søgte at fremme Guds rige paa jorden; men andre tænkte bare paa at udvide sin egen magt og myndighed; enkelte var derhos meget ugudelige.

Paverne paastod og paastaar den dag i dag, at de er Kristi statholdere paa jorden. De paastod nemlig, at Kristus havde sat apostelen Peter over de andre apostle og over den hele kristne kirke. De paastod videre, at Peter var den første biskop i Rom, og at hans magt var gaaet i arv til de følgende biskopper. Som Kristi statholdere skulde de være ufeilbare i troessager, men kom ofte med lærdomme, som bare er menneskepaafund, ja ligefrem strider mod skriften. De stadfæstede den lære, at man skulde dyrke

læmaš gonagassan lakka 16 jage. — Celkkujuvvum læ, atte ibmašak šadde dasto maŋŋel Olava lika bokte, ja son aleduvvui soames jagi gæčest bassen. Su davtek bigjjuvvujegje skapo sisa, mi maŋemusta bigjjuvvui Troandema duobmogirko altar ala ja oroi dast gidda reformašon (osko buttestume) ragjai. Dokko dakkujuvvujegje basse ræisok gukken erit; dastgo basse ræisok gulle dam aiggasaš værre-oskoi.

5. Pavek. Munkek.

Bismai gaskast šaddai farga Roma bisma famolažamussan ja gočodatti ječas paven. Muttom pavek legje sivvo ja ibmelbalolaš olbmak, guđek vigge oudedet Ibmel rika ædnam ala; mutto ærrasak jurdašegje dušše videdet sin ječaidæsek famo ja arvost adnujume; soabmasak legje vela hui ibmelmættomak.

Pavek naggijegje ja naggijek vela odnaš dam bæivege ječaidæsek læt Kristus sagjasažžan ædnam alde. Si celkke namalassi, atte Kristus læi bigjam apostal Pietara dai æra apostali bagjeli ja obba kristalaš girko bagjeli. Si celkke vela ain, atte Pietar læi læmaš dat vuostas bisma Romast, ja atte su fabmo læi šaddam arbben daidi maŋeb bismaidi. Nuftgo Kristus sagjasažak galgge si læt mædded-mættomak osko ašin, mutto si botte davja daggar oapoiguim ouddan, mak læk dušše olmui hutkek, ja mak vela vuiggistaga sotttek čallag vuostai. Si nannijegje dam oapo, atte olmuš galgga balvvalet nieidda

jomfru Maria og andre afdøde mænd og kvinder, som af dem ophøiedes til helgener. Disse helgener formaaede meget hos Gud, og derfor skulde man bede til dem om forbøn og hjælp. Det sagdes om helgenerne, at de ved bodsøvelser og gode gjerninger ikke alene havde gjort nok for selv at blive salige, men at de ogsaa havde efterladt et overskud af hellighed. Dette overskud havde paverne at raade over og kunde sælge det for penge. Saaledes opkom den forfærdelige afladshandel.

Daaben og den gamle troesbekjendelse eller troens tre artikler blev uforandrede; men nadverden blev meget forvansket. Menigmand maatte bare æde af brødet, men fik ikke lov til at drikke af vinen.

Paverne vilde herske over samvittigheden og tiltog sig magt til at løse enhver fra den ed, han havde svoret. De, som ikke vilde lystre pavens bud, blev satte i ban, det er, de blev paa en høitidelig maade udelukkede fra kirkens velsignelser og overgivne til den evige fordømmelse. — Noget af det værste var, at det blev forbudt menigmand at læse i bibelen, saa at folk ikke kunde se, hvor vildfarende kirkens lærdomme var i mange stykker.

Foruden den egentlige prestestand regnedes ogsaa munkene til kirkens tjenere. Nogle af munkene levede alene paa afsides steder og kaldtes da eneboere eller eremiter; andre levede sammen i store bygninger, som

Maria ja æra jabmam olbmaid ja nissonid, gudek sist aleduvvujegje bassen. Si celkke, atte dak basse olbmuk vegje ædnag Ibmel lutte, ja damditi galgai olmuš rokkadallat sist oudastrokkusa ja væke. Basse olbmai birra celkkujuvvui, atte si gattamuš-harjetusai ja buri dagoi bokte æi læm barggam duššefal šiegast dam made, atte si šadde ječa audogassan, mutto atte si maidai legje mannasæsek guoddam ligas bassevuoda. Dam ligge-bassevuoda bagjel læi makkaš pavin rad-dimuš, ja si ožžu vuovddet dam ruđai oudast. Nuft algi dat hirbmadlaš suddoi andagassi vuovddem.

Gasta ja dat boares oskodovdastus daihe osko golbma artikala bissu galle nubbastuvakættajen; mutto Hærra ækkedes mallasak moivvašuttujuvvujegje sagarakkan. Almug-olbmuk ožžu borrat dušše laihe æige ožžom lobe jukkat vinest.

Pavek aiggu radđit oamedovdoi bagjel ja valdde aldsesæsek famo čoavddet juokke ovta dam volest, maid son læi vurdnom. Dak, gudek æi dattom doat-talet pave bakkomid, bigjujuvujegje bannai, dat læ, si olgusčulddujuvvujegje almos lakai girko buristsivd-nadusain ja addujuvvujegje agalaš dubmitussi. — Hui baha hutke dat læi, atte almug-olbmuk gilddujuvvujegje lokkamest bibbala, amasek oaidnet, man čagjedægjek girko oapok legje ædnag dafhoin.

Ærreb girko aitosas halvvalegji lokkujuvvujegje maidai munkek girko halvvalegji særvvai. Muttom munkek elle okto sierra sajin ja goččujuvvujegje dalle okto-assen daihe eremitan; ærrasak elle čoakest stuora

kaldtes klostre; deres forstander blev kaldt abbed. Abbeden stod igjen under paven, som saaledes havde munkene til sin tjeneste. Munkene var i de første tider fromme og gudfrygtige; de var dertil arbeidsomme og tog sig af undervisningen. Men senere gik det galt. De blev dovne og overdaadige, og altfor mange brød sit løfte om at leve et rent liv. Og der var ingen, som udbredte saa megen overtro og vildfarelse som munkene.

6. Reformationen.

Kirkens vildfarelser var saa mange og store, at flere mænd maatte indse dem. Men paverne var i mange aarhundreder saa mægtige, at det gik enhver ilde, som vovede at staa op imod dem. Johan Huss i Bøhmen havde prædiket imod afladshandelen; derfor blev han brændt levende paa et stort kirke-møde i byen Konstans ved Bodensøen, uagtet keiseren havde givet sit ord paa, at han skulde have lov til at drage bort i fred. Man sagde til keiseren, at han ikke var pligtig at holde sit ord til en kjætter.

Imidlertid begyndte flere og flere at faa øinene op. Kundskaberne blev større og mere udbredte; thi bogtrykkerkunsten var opfunden.

Omtrent 100 aar efterat Huss var brændt, stod Martin Luther frem og indførte den store forbedring

viesoi siste, mak goččujuvvujegje kloastaren; sin oudastčuožžo goččujuvvui abbeden. Abbed læi fastain pave vuolde, gutte dam lakai ani munkid su balvva-lægjenes. Munkek legje vuostas aigid sivvojak ja ihmelbalolažak; si legje vela bargolažak ja doaimategje oapatusfidno. Mutto maŋačassi gævai bahast. Si šadde laikken ja bagjelmæralažžan, ja aibas ædnagak dogje sin loppadusasek buttes ællema harrai. Æi læm guđekge, guđek videdegje nuft ollo boasto-osko ja čagjadusaid go munkek.

6. Reformašon daihe osko buttestæbme.

Girko čagjadusak legje nuft ædnagak ja stuorrak, atte æmbo olbmak ferttijegje daid dovdidet. Mutto pavek legje ædnag čuođe jagid nuft famolažak, atte gævai juokke okti bahast, gutte arvai čuožatet sin vuostai. Johan Huss Bøhmen ædnamest læi sardnedam suddoi andagassi vuovddem vuostai; damditi bolddujuvvui son ællenaga muttom stuora girkočoaggalmasast Konstants gavpugest Boden javrregaddest, vaiko kæisar læi addam su sanes panttan dam ala, atte sust galgai læt loppe mannat rafhest erit. Kæisari celkkujuvvui, atte i son darbašam doallat su sanes værre-oskolažži.

Almake oažžogotte ænebuk maŋestaga čalmid rabas. Diedok stuorranegje ja videduvvujegje æmbo; dastgo girjeprentedam-goansta læi bajashutkujuvvum.

100 jage arvo. maŋnelgo Huss læi bolddujuvvum, ouddančuožželi Martin Luthar ja sisabuvti dam stuora

i kirken, som vi kalder reformationen. Luther blev født i 1483 af fattige forældre i byen Eisleben i Sachsen, midt i Tyskland. Han skulde efter faderens vilje studere retslæren; men af bekymring for sin sjæls salighed gik han, 22 aar gammel, i kloster og blev munk. Her opfyldte han trolig alt det, klosterlivet krævede, bad, fastede og spægede sit legeme, men fandt ikke derved frelse for sin sjæl. En gammel munk raadede ham til at søge trøst i det gamle ord, som nu næsten var glemt: jeg tror syndernes forladelse. Disse ord gik Luther til hjerte, og da han nu flittig læste i bibelen og kirkefædrenes skrifter¹⁾, blev det ham tilsidst klart, at mennesket retfærdiggjøres ved troen uden lovens gjerninger. Luther var i klosteret i tre aar; da blev han kaldet til lærer ved høiskolen i byen Wittenberg. Did kom en afladskræmmer, en munk ved navn Tezel, og solgte med største frækhed syndernes forladelse for penge. Herover blev Luther greben af harme og opslog den 31 oktober 1517 paa kirkedøren i Wittenberg 95 sætninger, der gik løs paa afladshandelen og andre vildfarende lærdomme. Disse sætninger løb i hast over hele Tyskland, og mange fromme og lærde mænd

¹⁾ Det er: de ældste lærere i kirken.

buoredume girkkoi, maid mi goččop reformašonan. Luthar riegadi dam jage 1483 gæfhes vanhemin Eisleben gavpugest Saksanest, Duisklanda gasko. Son galgai ačes dato mielde oapatallat laka-oappavašvutti; mutto morrašest su sielos audogasvuoda diti manai son, 22 jage boaresen, kloastari ja šaddai munken. Dobbe devdi son oskaldasat buok, maid kloastarællem gaibedi, rokkadalai, ani borakættaivuodaid ja givsemi su rubmašes, mutto i gavdnam daggo bokte rafhe su sillusis. Muttom boares munke nævoi su occat jedditusa dam boares sanest, mi dalle læi juo gosi aibas vajaldattujuvvum: mon oskom suddoi andagassi addujume. Dak sanek manne Luthara vaibmoi, ja go son dal viššalet logai bibbala ja girkkovanhemi¹⁾ čallagid, de čielgai dat maŋačassi sudnji, atte olmuš vanhurskesen dakkujuvvu osko bokte alma laga dagoitaga. Luthar læi kloastarest golbma jage; de son goččujuvvui oapatægjen allaskuvlli Wittenbærga gavpugest. Dokko bodi muttom suddoi andagassi vuovdde, muttom munke, gæn namma læi Tesel, ja son vuvdi stuoremus hæbotesvuodain suddoi andagassi addujume rudai oudast. Damditi doppitalai Luthar angervutti, ja dam 31ad bæive oktober manost dam jage 1517 navlli son bajas girkkouvsala Wittenbærgast 95 oaivvela, mak vuostailaste suddoi andagassi vuovdem ja æra čagjedægje oapoid. Dak oaivvelak girdde hoapost obba Duisk-

¹⁾ Dat læ: boarrasæmus girkkooapatægjek.

gav Luther ret. Det var dog ikke Luthers mening at træde op mod paven selv; thi han troede endnu, at pavedømmet var indsat af Gud, og mente, at naar paven fik sagen ret at vide, vilde han give ham medhold. Men i Rom tænkte man ganske anderledes. Luther blev sat i ban. Imidlertid havde han flittig læst i bibelen og i historien, og det var blevet ham klart, at pavedømmet ikke var indsat af Gud. Han brød sig derfor ikke om bansættelsen, men tog det pavelige banbrev og brændte det op under et egetræ udenfor Wittenberg. Han blev nu stævnet til at møde for keiser Karl den femte paa rigsdagen i byen Worms 1521. Mange raadede ham fra at møde; de mindene ham om, hvorledes det var gaaet med Huss; men Luther svarede: om der end var saa mange djævløse i Worms, som der er tagsten paa husene, vil jeg dog derhen. Da han kom til Worms, blev han ført frem for en forsamling, hvor keiseren, pavens sendebud og mange fyrster og biskopper havde sæde. Man krævede, at han uden videre skulde tilbagekalde alt det, han havde lært. Luther svarede: dersom jeg ikke af den hellige skrift eller ved klare og indlysende grunde bliver overbevist, saa hverken kan eller vil jeg tilbagekalde; thi

landa mietta, ja ædnag sivvo ja oappavaš olbmak miedetegje Luthara læt vuoiggadvuodast. I daddeke læm Luthara aiggomuš ouddan loaidastet pave ječas vuostai; dastgo son jaki ain, atte pavevuotta læi ibmelvuoda asatus, ja doaivoi, atte, go pave oažžo dam aše rievtoi diettet, de adda son galle sudnji bæloštusa. Mutto Romast jurdašuvvui aibas æra lakai. Luthar bigjjuvvui bannai daihe dubmitusa vuollai. Dam gaskast læi son viššalet guoratallam bibbala ja historia, ja dat læi šaddam sudnji čielgasen, atte pavevuotta i læm ibmelvuoda asatus. Damditi i son fuollam bannai bigjjuvumest maidege, mutto valdi pavelaš dubmitus-girje ja boldi dam muttom aikkamuora vuolde Wittenbærga olgobælde. Son stevdujjuvvui dal boattet kæisar Karal dam viđad ouddi rika diggebæivvai Wormsa gavpugi dam jage 1521. Ædnagak mieddaštalle su dokko mannamest, muitotedinæsek sudnji dam, moft læi gævvam Hussi; mutto Luthar vastedi: jos lifēe vela nuft ædnag bærgalagak Wormsast, go dobbe læk dakegæđgek viesoi alde, de manasim mon almake dokko. Go son bodi Wormsi, de dolvvjuvvui son ouddan čoaggalmasa ouddi, mast legje kæisar, pave airrasak ja ollo oaivamužak ja bismak. Sust gaibeduvvui, atte son sattedokko galgai fastain ruoktot goččot dam, maid son læi oapatam. Luthar vastedi: jos mon im šadda vuittujuvvut basse čallag bokte daihe čielgga ja čuvggi-jægje vuodđodusai bokte, de im mon mate imge dato ruoktot goččot (oppom); dastgo i

det er ikke raadeligt at handle mod sin samvittighed. Her staar jeg, jeg kan ikke andet, Gud hjælpe mig! Amen.

Han blev dømt fredløs, og enhver kunde ustraffet dræbe ham. Han fik dog lov til i fred at forlade Worms. Kurfyrsten af Saksen, hans landsherre og forsvarer, lod sine folk gribe ham paa veien, og disse førte ham i stilhed til borgen Wartburg. Her levede han ukjendt i 10 maaneder, og verden troede, at han var død. Han begyndte her paa sin herlige oversættelse af bibelen og blev færdig med det nye testamente. Han vendte saa tilbage til Wittenberg og blev ved at virke i tale og skrift. 1529 udgav han sin lille katekismus til brug ved ungdommens undervisning og sin store katekismus til vejledning for lærerne.

Luthers tilhængere blev daglig talrigere. Blandt dem var flere fyrster. Paa rigsdagen i Augsburg 1530 lagde de frem for keiseren sin troesbekjendelse, som var skreven af den milde og lærde Filip Melancthon og godkjendt af Luther. I den augsburgske konfession¹⁾ havde lutheranerne faaet en troesbekjendelse, som alle var enige om at holde sig til. Enhver, som vilde, kunde nu se, at Luther ikke forkyndte nogen ny lære, men den gamle, sande kristendom.

Da Luther døde 1546, var hans lære udbredt over halve Tyskland, hele Danmark, Norge og Sverige og i nogle andre lande.

¹⁾ Det er: troesbekjendelse.

dat læk arvatatte männodet oamedovdos vuostai. Dast mon čuožom, im mon mate ærrasa, Ibmel væketifçi muo! Amen.

Son dubmijuvvui dal rafhetæbmen, ja juokkehažast læi loppe goddet su. Son oažoi daddeke lobe vuolggæt rafhest Wormsast erit. Matke alde divti Saksan oaivamuš, su ædnamhærra ja suogjalægje, suollemasat su olbmaides doppit su, ja dak dolvvu su suole Wartburga ladnai. Dobbe eli son dovdakættajan 10 mano, ja mailbme doaivoi, atte son læi jabmam. Son algati dobbe su hærvas bibaljorggalusas ja gærgai odđa testamentain. Son macai dasto ruoktot Wittenberggi ja bisoi ain dugjomest sarnides ja čallagides bokte. Dam jage 1529 olgusaddi son su ucca katekismusažas adnujuvvum varas nuoraid mattatedin ja su stuora katekismusas oapatussan oapategjidi.

Luthara oskočuovvok ædnanegje bæivalažat. Sin gaskast legje ollo oaivamužak. Rika diggebæive Augsburgast dam jage 1530 ouddanbigje si kæisar ouddi sin osko-dovdastusasek, mi læi čallujuvvum dam lidna ja oappavaš Filip Melanktonest ja dokkituvvum Lutharest. Augsburgalaš oskodovdastusast legje Lutharlažak ožžom nana dovdastusčallaga. Juokkehaš, gutte datoi, mati dal oaidnet, atte Luthar i sardnedam maidege odđa oapoid, mutto dam boares duotta kristalašvuoda.

Go Luthar jami dam jage 1546, de læi su oappoviddanam bælle-Duisklanda, obba Dannemarko, Norga ja Ruottarika mietta ja soames æra ædnamidi.

Samtidig med Luther traadte Ulrik Zwingli i Schweiz op imod afladshandelen og andre vildfarelser. Hans gjerning blev fortsat af franskmanden Johan Calvin. Kalvins tilhængere kaldes kalvinister eller reformerte; de afviger fra lutheranerne i læren om nadverden og naadevalget. Den reformerte lære er udbredt i Schweiz, Holland, Skotland, England og til dels i Frankrige. Lutheranerne og kalvinisterne kaldes med et fælles navn protestanter til forskjel fra pavens tilhængere, som kaldes katoliker.

7. Reformationen indføres i Norden.

Den danske munk Hans Tausen havde hørt Luther i Wittenberg. Efter sin hjemkomst til Danmark forkyndte han den evangeliske lære, og den blev vedtagen som landets religion 1536.

Ligedan gik det i Sverige. To brødre, Olof og Lars Peterson, bavde studeret i Wittenberg og bragt den evangeliske lære hjem med sig. Den blev vedtagen som landets religion 1544.

Norge var kun lidet rede til at tage imod reformationen. Oplysningen var kun ringe. En tysk munk ved navn Anton prædikede i 1528 i Bergen; hans tale vandt indgang hos borgerne, og bispen, som var en magelig mand, flyttede ud til sin gaard uden-

Ovta aige Lutharin ouddanloidasti Ulrik Svingli Sveisast suddoi andagassi vuovddem ja æra čagjadusai vuostai. Su dakko doaimatuvvui ain su jabmem maŋŋel Franskalažast Johan Kalvinest. Kalvin ja su oskočuovvok goččujuvvujek Kalvinistalažžan daihe Reformeralažžan; si ærranek Lutharlažain oapo dafhost ækkedes mallasi ja arbmoi vallijume birra. Reformeralaš oappo læ viddanam Sveisi, Hollandi, Skotlandi, Englandi ja muttomassi Franskariki. Lutharlažak ja Kalvinistalažak goččujuvvujek ovtain namain Protestantalažžan erotusa varas pave oskočuovvoin, gudek goččujuvvujek Katolikalažžan.

7. Reformašon buktujuvvu davve-ædnamidi.

Muttom Danska munke, Hans Tausen, læi Wittenbærgast gullam Luthara. Su ruoktotboattemes maŋŋel Dannemarkoi sardnedi son evangeliumlaš oapo, ja dat asatuvvui ædnama oktasaš osko-oappon dam jage 1536.

Sæmma lakai gævai Ruottarikast. Guokte vieljača, Olof ja Lasse, Pietar barne-guovtos, læiga oapast læmaš Wittenbærgast ja buvtiga evangeliumlaš oapo mieldesga ruoktot. Dat asatuvvui ædnama oktasaš osko-oappon dam jage 1544.

Norgga læi aibas uccan rakaduvvum vuostaivalddet reformašona. Bajasčuvvgitus læi aibas uccan. Muttom Duiska munke, Anton, sardnedi dam jage 1528 Birgenest; su sardne gavnai saje olbmui gaski, ja hisma, gutte læi laikeslagan olmai, sirdi dallošis gavpug

for byen; men nogen videre vækkelse spores ikke. Anton blev siden prest i byen.

Norge var dengang forenet med Danmark. Da reformationen var indført der, blev den uden videre forhandling indført i Norge 1537. Den fandt i førstningen liden indgang hos folket, som blev ved at være katolsk og paa enkelte steder endog fór voldelig frem mod de evangeliske prester. Efterhaanden blev dog den evangeliske lære kjendt og fik indgang hos folket. Mest af alle skyldes dette biskopperne Geble Pedersen i Bergen, Jens Nilsen i Oslo og Jørgen Eriksen i Stavanger; denne sidste er bleven kaldt „Norges Luther“.

8. Missionsvæsenet. Bibelselskaberne.

Siden reformationen er kristendommen forkyndt i landene længst borte ved troessendebud eller missionærer. Hans Egede, prest i Vaagen i Nordland, opgav sit kald for at kunne forkynde evangeliet i Grønland; ingen var reist did siden den sorte død. Egede prædikede der i 15 aar, fulde af savn og møie.

Schreuder drog 1843 som troesbud til Port Natal i Sydafrika. Han har mest virket i Zululandet, hvor han døde 1882. Fra Port Natal har norske troesbud

olgobællai; mutto i vuttujuvvum mikkege daðe æmbo moridusaid dam have. Anton šaddai dasto pappan gavpugi.

Norgga læi dalle okti ovtastattujuvvum Danne-markoin. Go reformašon læi sisabuktujuvvum Danne-markoi, de sisabuktujuvvui dat maidai alma jærad-kættai Norggi dam jage 1537. Dat gavnai uccan saje olbmui gaski, guðek bissu ain gukka Katolikalažžan ja soames baikin mænnodegje vækkavaldalažat dai evangeliumlaš papai vuostai. Maŋestaga šaddai al-make evangeliumlaš oappo dovdiduvvut ja sisa bæσαι olbmuidi. Dak, guðek ænemusta dam ala bargge, legje Birgen bisma, Geble Pedersen, Oslo bisma, Jens Nilsen, ja Stavanger bisma, Jørgen Eriksen, gutte læ goðoduvvum „Norga Lutharen“.

8. Miššon-fidno daihe kristalašvuoda videdæbme. Bibalsærvek.

Reformašon maŋŋel læ kristalašvuotta sardneduvvum osko-airrasi daihe miššon-olbmai bokte vela daidige ædnamidi, mak læk gukkemusast erit. Hans Egede, Vogai papp Nordlandast, heiti ammates mannam diti sardnedet evangeliuma Grønlanddi; dokko i læm oktage mannam čæppis jabmema maŋŋel. Egede sardnedi dobbe 15 jage stuora vaile ja vaive vuolde.

Skroðer manai 1843 osko-airrasen Port Natali Lulle-Afriki. Son læ erinoamačet sardnedam Sulu-ædnamest, gost son jami 1882. Port Natalest læk Darro-osko-airrasak vuolggam abe rasta dam stuora

sat over til den store ø Madagaskar og har der grundlagt flere store kristne menigheder. — Nordmanden Skrefsrud og dansken Børresen forkynder ordet blandt santalerne i Indien, østenfor Ganges.

Katolikerne har længe været ivrige for missionsvæsenet og har en stor missionsskole i Rom. Protestanterne begyndte ikke for alvor før 1795. Da grundlagdes et missionsselskab i London og senere i alle protestantiske lande.

1804 grundlagdes det første bibelselskab i London. Det har ladet bibelen oversætte i omkring 200 tungemaal og dels uddelt, dels solgt for billig penge omkring 100 millioner bibler og nytestamenter; heraf er over 200,000 komne til Norge. — Norge har ogsaa siden 1816 et bibelselskab, som har udbredt over $\frac{1}{2}$ million bibler og nytestamenter. Det samme selskab lader bibelen oversætte paa lappisk. — Bibelen er i det hele oversat paa omkring 250 tungemaal.

Aldrig har evangeliet været forkyndt saa vide om som nu; men endnu er det langtfra, at der er bleven én hjord og én hyrde. Der bor paa jorden over 1200 millioner mennesker. Af disse er 400 mill. kristne; 4 mill. er jøder, over 100 mill. er muhammedaner, resten er hedninger.

sullui Madagaskari ja læk dokko rakadam ollo stuora kristalaš særvvegoddid. — Darro-olmai Skrefsrud ja Danska-olmai Børresen sardnedæba sane Santalalažai gaskast Indiast, nuortabælde Ganges-dæno.

Katolikalažak læk juo gukka læmaš angerak miššonfidno harrai, ja sist læ stuora miššonskuvlla Romast. Protestantalažak æi alggam duodast oudalگو dam jage 1795. Dalle asatuvvui miššonsærvve Londoni ja dasto mannel buok Protestantalaš ædnamidi.

Dam jage 1804 asatuvvui vuostas bibalsærvve Londoni. Dat læ moraštam bibbala jorggaluvvut 200 gilli arvo, ja muttomassi nuvta olgus juogadam ja muttomassi vuovddam halbes haddai daggo baikid 100 million bibbal ja odđa testamanta; dain læk bagjel 200,000 boattam Norggi. — Norgast læ maidai dam jage 1816 rajest bibalsærvve, mi læ olgus saddim bagjel 500,000 bibbala ja odđa testamanta. Dat sæmma særvve jorggalatta maidai bibbala Samas. — Bibal læ obbanassi jorggaluvvum lakka 250 gielaidi.

I goassege læk evangelium læmaš sardneduvvum nuft viddaset go dal; mutto dat læ ain gukken erit, atte læ šaddam okta ællo ja okta gæčče. Ædnam alde assek bagjel 1200 million olbmuk. Dain læk dušše 400 million kristalažak; 5 million læk Judalažak, bagjel 100 million læk Muhammedanalažak, dak, gudek dain baccek, læk bakenak.

Kort beskrivelse af Jødeland.

I Asia, ved bunden af Middelhavet og ikke langt fra Afrika, ligger Jødeland, som ogsaa kaldes det hellige land, det forjættede land og Palæstina. Det ligger heller ikke langt fra Europa og saaledes omtrent midt i den del af jorden, som man fordum kjendte til. Det har en størrelse af 460 geogr. kvadratmil eller 25,000 kvadratkilometer og er saaledes 12 gange mindre end Norge. Nu bor der omkring 350,000 mennesker, men fordum langt flere. Kong David lod folket tælle, og der fandtes 1,300,000, som kunde bære vaaben. Da man regner, at $\frac{1}{4}$ af et lands indbyggere kan bære vaaben, har folkemængden altsaa dengang været over 5 millioner.

Landet er meget bjergfuldt. Nordenfor i Syrien ligger det 10,000 fod høie Libanon og dets følgesvend Hermon. Paa Libanon findes de vakre og vældige cedre. Fra Libanon og Hermon gaar to fjeldmarker gjennem hele landet fra nord mod syd, den ene i vest, den anden i øst for Jordan. Jerusalem ligger 2500 fod over havet. — Jordan løber 60 geogr. mil eller 450 kilometer fra nord mod syd og deler landet i to

Oanekis muittalus Judalaš ædnam birra.

Asiast, Gaskamæra badast ja i gukken Afrikast, læ Judalaš ænam, mi goččujuvvu maidai basse ænamen, loppeduvvum ænamen ja Palestinan. I dat læk gukken Europastge erit ja læ dam lakai dam ædnamoase gasko-lagje, mi doule dovddujuvvui. Dat læ 460 geografalaš njälječiekkasaš mila daihe 25,000 njälječiekkasaš kilometar stuoro ja læ dam lakai bagjel 12 gærde ucceb go Norgga. Dal assek dast 350,000 arvo olbmu, mutto doule asse dast sagga ænebuk. Gonagas David gočoi olbmuid lokkujuvvut, ja dast gavdnujuvvujegje 1,300,000, guđek matte guoddet værjoid. Go lokkujuvvu, atte njäljadas oasse ædnam assin matta guoddet værjoid, de læ olmušlokkonabbo dalle læmaš bagjel 5 million.

Ænam læ sagga varrai. Davvelest Syriast læ dat 5,000 allan allosaš Libanon ja dam guoibme Hermon. Libanon alde gavdnujuvvujek dak čabba ja stuora sedermuorak. Libanonest ja Hermonest mannek 2 duoddarčielge obba ædnam mietta daveld lulas guvllui, nubbe oarjabæle, nubbe nuortabæle Jordan dæno. Jerusalem læ 1250 allan alebust go appe. — Jordan golgga 60 geografalaš mila daihe 450 kilometar daveld lulas guvllui ja juokka ædnama guovte

dele. Den løber gennem Gennesarets sø, som var og endnu er saa rig paa fisk, og falder ud i det døde hav, som er 10 geogr. mil langt og $2\frac{1}{2}$ geogr. mil bredt. Det døde hav ligger 1300 fod lavere end det store hav og har intet afløb. Vandet har en bitter smag og er meget salt; hverken dyr eller plante kan leve i det. Dersom en fisk forvilder sig derned fra Jordan, dør den straks. Saa staar det til med den slette, der engang var som Edens have.

Palæstina ligger langt sydpaa; sommeren er derfor varm og vinteren ikke streng. I Jerusalem, som ligger saa høit, kan der falde sne i januar og februar; men den smelter snart. — Landet var frugtbart paa korn, vin og mangeslags frugter og havde gode græsgange. Det kaldes i bibelen „et land, som flyder med melk og honning“. Nu er det anderledes. Landet har i mange aarhundreder været ilde styret, og ordet synes stadfæstet, at hvor tyrken engang har sat sin fod, gror græsset ikke mere. — Af skove kan nævnes Efraims skov, hvor Joab slog Absalon. Det ceder-tømmer, hvormed Salomo indvendig klædte templet, kom fra Libanon. — Kamelen var husdyr og brugtes helst paa reiser. — Af vilde dyr fandtes løver og bjørne, som vi læser i Samsons og Davids historie.

Jødeland deltes først i 12 dele efter de 12 stammer. Senere deltes det i Juda og Israels riger og paa vor

sagjai. Dat golgga Gennesaret javre čada, mi læi ja læ ain dalge sagga guollai, ja golgga jabmam merri, mi læ 10 geografalaš mila gukko ja bælgoalmad geografalaš mila govdo. Jabmam mærra læ 650 allan vuolebust go stuora mærra, ja i dast golgid mikkege jogaid. Dam čacest læ ričča smakka, ja dat læ hui salted; æi spirik æige šaddok mate dast ællet. Jos guolle čagjeda dasa vuolas Jordanest, de jabma dat dallanaga. Daggar læ dal dat jalggadas, mi okte læi nuftgo Eden gilvagarde.

Palestina læ gukken lullen; gæsse læ damditi dobbe bakas, ja dalvve i læk garas. Jerusalemi, mi læ nuft bagjen, soaitta galle muottet januar ja februar manost; mutto muotta sudda fastain farga. — Ænam læi šaddolaš gornidi, vidnai ja mangašlai šaddoidi, ja dast legje buorek rassebaikkek. Dat goččujuvvu bibbalest „ænamen, mast golgga mielkke ja honnig.“ Dal læ dat æralagaš. Ænam læ ædnag čuode jagid læmaš hæjot raddijuvvum, ja dat sadne orro nannijuvvumen, atte gosa Turkelaš læ okte juolges bigjam, dobbe æi šadda šat rasek. — Vuvdin matta namatuvvut Efraim vuovdde, gost Joab časki Absalona. Dak sederdimbarak, maiguim Salomo skoadasti tempela siskabæle, botte Libanonest. — Kamel læi viessošibet ja adnujuvvui erinoamačēt ræisoidi. — Mæce spirin gavdnujuvvujegje dobbe legjonak ja guovčak, nuftgo mi lokkap Samson ja David historiain.

Judalaš ænam jukkujuvvui vuoččan 12 oassai dam 12 sokkagodne mielde. Dasto mañnel jukkujuvvui

Frelserens tid i Judæa, Samaria og Galilæa. Judæa laa i syd, Samaria i midten og Galilæa i nord. Landet paa den anden side af Jordan kaldtes Peræa. — Nu er tyrkerne herrer over landet, og det staaer under den tyrkiske landshøvding i Syrien, som bor i Damaskus.

da
Ju
Sa
ba
ke
ke

dat Juda ja Israel rikaguktui ja min bæstamek aige
 Judeai, Samariai ja Galileai. Judea læi lulemusast,
 Samaria gasko ja Galilea davemusast. Ænam nubbe
 bæalde Jordana goččujuvvui Perean. — Dal læk Tur-
 kelažak hærrak ædnam bagjel, ja dat læ Syria Tur-
 kelaš ædnamhærra vuluš, gutte assa Damaskusest.

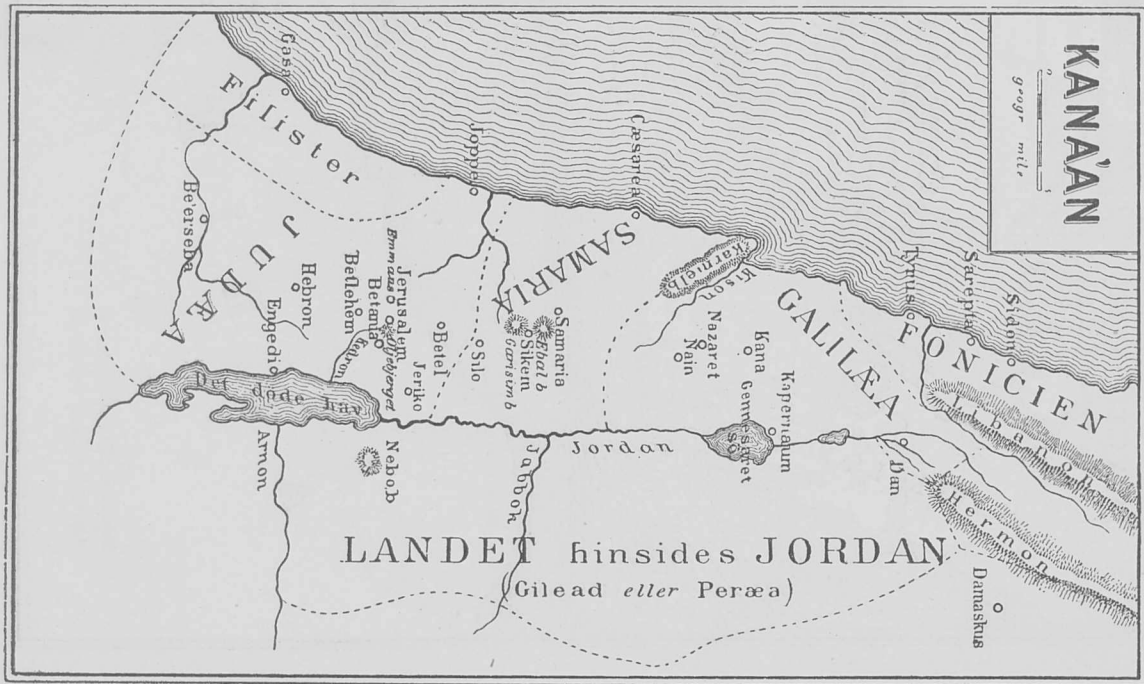
Čajatus jakkelogoi bagjel.

1. Abraham manna Kanaani	2000	jage	arvo	ouddal	Kristus
					riegadæme.
2. Moses riegad	1400	—	—		—:—
3. David šadda gonagassan	1055	—	—		—:—
4. Rika jukkujuvvu	975	—	—		—:—
5. Israel rika duššaduvvu	722	—	—		—:—
6. Juda rika duššaduvvu	588	—	—		—:—
—————					
7. Paulus ja Pietar jabmem	67	jage		manŋel	Kristus
					riegadæme.
8. Jerusalem duššadubme	70	—			—:—
9. Konstantin dat stuores	323	—			—:—
10. Muhammed	600	—			—:—
11. Olav dat basse kristaša					
Norga	1030	—			—:—
12. Luthar algat reformašon	1517	—			—:—
13. Augsburgalaš oskodov-					
dastus	1530	—			—:—
14. Reformašon buktujuvvu					
Norggi	1537	—			—:—
15. Vuostas miššonsærve					
asatuvvu	1795	—			—:—
16. Vuostas bibalsærve					
asatuvvu	1804	—			—:—

Gaišins jākkeloļi pažel.
anulāstare vāv gāšinsv

1. Aļabins mauns Kānons	2000	jāgs arvo onduļi Kānons
2. Mōrs rēdab	1400	—
3. Daviļ šūdbis gogarsvāns	1075	—
4. Pēlā jākkuļvārs	975	—
5. Jāvel rēdab	750	—
6. Jāvel rēdab	550	—

7. Čuņģis Pē-lar jākkuļvārs	475	—
8. Jāvel rēdab	375	—
9. Jāvel rēdab	325	—
10. Jāvel rēdab	275	—
11. Jāvel rēdab	195	—
12. Jāvel rēdab	175	—
13. Jāvel rēdab	155	—
14. Jāvel rēdab	135	—
15. Jāvel rēdab	115	—
16. Jāvel rēdab	95	—
17. Jāvel rēdab	75	—
18. Jāvel rēdab	55	—
19. Jāvel rēdab	35	—

Maalestok paa 50 geogr. mil.

Siems & Lindegaard.